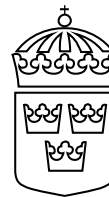

Regeringens proposition

2023/24:117

Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott

Prop.
2023/24:117

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 27 mars 2024

Ulf Kristersson

Gunnar Strömmer
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Hemliga tvångsmedel kan redan i dag användas i flera olika skeden av det brottsbekämpande arbetet för att få tillgång till information. Möjligheterna för de brottsbekämpande myndigheterna att använda tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarlig brottslighet (s.k. preventiva tvångsmedel) är många gånger helt avgörande för att på ett effektivt sätt kunna avvärja ett nära förestående allvarligt brott.

I syfte att stärka de brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar att förebygga och förhindra allvarlig brottslighet föreslås att möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel ska utökas. Regeringen föreslår bland annat följande:

- Inhämtning av vissa uppgifter om elektronisk kommunikation ska få ske i fråga om fler typer av brott.
- Fler tvångsmedel och verkställighetsåtgärder, till exempel hemlig rumsavlyssning och husrannsakan, ska få användas.
- Genomsökning på distans ska få användas i utlänningsärenden med kvalificerade säkerhetsaspekter.
- Rättssäkerheten för den enskilde ska stärkas, bland annat genom utökade förbud mot avlyssning och övervakning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2024.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2023:538) om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	23
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	24
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet	32
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.....	33
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.....	37
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.....	38
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar	44
3	Ärendet och dess beredning	47
4	Behovet av effektivare verktyg i brottsbekämpningen är fortsatt stort	48
5	Preventiva tvångsmedel	49
5.1	Regleringen finns i flera lagar	49
5.2	Skyddet för den personliga integriteten	51
5.3	Tvångsmedelsanvändning som sker i hemlighet ställer särskilda krav på rättssäkerhetsgarantier	53
6	Ett utökat tillämpningsområde för inhämtningslagen	54
6.1	Inhämtningslagen bör få användas i fler fall	54
6.2	Tillämpningsområdet ska utökas genom en utvidgad brottskatalog.....	57
6.3	Regleringen om en utvidgad brottskatalog ska tidsbegränsas	67
6.4	Uppgifter ska få inhämtas i realtid och med egna tekniska hjälpmedel.....	68
6.5	Åklagare vid Åklagarmyndigheten bör även fortsättningsvis fatta beslut i ärenden enligt inhämtningslagen	71
6.6	Användning av överskottsinformation	77
6.7	Bevarande av uppteckningar och dokumentation.....	80

7	Fler tvångsmedel för att förhindra brott	82	Prop. 2023/24:117
7.1	Det finns ett behov av att utöka den preventiva tvångsmedelskatalogen i preventivlagen	82	
7.2	Hemlig rumsavlyssning, hemlig kameraövervakning och vissa sammanhängande frågor	85	
7.2.1	Hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning ska få användas i preventivt syfte	85	
7.2.2	Förbud mot avlyssning och övervakning	97	
7.2.3	Tillträdestillstånd	100	
7.2.4	Ett tillstånd till preventiv hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning ska få knytas till person	102	
7.3	Husrannsakan och undersökning på annat ställe	112	
7.4	Genomsökning på distans	126	
7.5	Regleringen ska tidsbegränsas	134	
8	Verkställighetsåtgärder i preventivlagen	136	
8.1	Allmänna utgångspunkter	136	
8.2	Ett reglerat förfarande för kopiering	136	
8.3	Tillfälligt omhändertagande av elektronisk utrustning, kroppsvisitation och biometrisk autentisering	139	
9	Rättssäkerhetsgarantier i preventivlagen	142	
9.1	Nuvarande rättssäkerhetsgarantier och behovet av kompletterande regler	142	
9.2	Tillståndsbeslutens innehåll	143	
9.3	Tidsbegränsningar och upphävande av tillstånd	145	
9.4	Tillståndsprovningen	146	
9.5	Verkställigheten får inte orsaka olägenhet eller skada	149	
9.6	Dokumentation, granskning, bevarande och förstöring av material	150	
9.7	Överskottsinformation	152	
9.8	Underrättelser till enskilda	154	
9.9	Tillsyn och kontroll	156	
9.10	Sammantaget är rättssäkerhetsgarantierna tillräckliga ..	159	
10	Genomsökning på distans i utlänningsärenden med kvalificerade säkerhetsaspekter	160	
11	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	164	
12	Konsekvenser	166	
12.1	Konsekvenser för det brottsbekämpande arbetet och för enskilda	166	
12.2	Ekonomiska konsekvenser	171	
13	Författningskommentar	173	
13.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	173	

Prop. 2023/24:117	13.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	196
	13.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet	201
	13.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.....	202
	13.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.....	206
	13.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar	212
	Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2 (SOU 2023:60)	215
	Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	222
	Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	254
	Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	255
	Bilaga 5	Lagrådets yttrande	296
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 mars 2024	305

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2023:538) om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.
7. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.
8. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹

dels att nuvarande 2, 3, 4 och 5 §§ ska betecknas 4, 4 a, 2 och 3 §§,

dels att 1 §, de nya 3–4 a §§, 6–6 b, 8, 11, 13, 14, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas 19 nya paragrafer, 1 b, 1 c, 4 b–5 a, 8 a–e och 9 a–g §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken eller postkontroll enligt 4 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken, *husrannsakan enligt 28 kap. 1 § rättegångsbalken, undersökning på annat ställe enligt 28 kap. 10 § rättegångsbalken, genomsökning på distans enligt 28 kap. 10 a § rättegångsbalken* eller postkontroll enligt 2 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,
2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

¹ Senaste lydelse av 4 § 2023:537.

² Senaste lydelse 2023:537.

3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning,

6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1, 2 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

1 b §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. grov mordbrand eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 13 kap. 2 § eller 3 § tredje stycket brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

2. uppror eller väpnat hot mot laglig ordning enligt 18 kap. 1 eller 3 § brottsbalken,

3. högförräderi, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 1, 5, 6, 6 a eller 6 b § brottsbalken,

4. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

5. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666), eller

6. mord, synnerligen grov misshandel eller människorov enligt 3 kap. 1 § eller 6 § andra stycket eller 4 kap. 1 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

1 c §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken får, utöver vad som anges i 1 b §, beviljas om

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp

kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar

a) mord, människorov eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 3 § tredje stycket brottsbalken,

b) synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § andra stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

c) grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första eller andra stycket vapenlagen (1996:67),

d) synnerligen grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § fjärde stycket, 6 a § tredje eller fjärde stycket eller 6 b § tredje eller fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) grovt eller synnerligen grovt brott enligt 29 a § första eller andra stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

5 §

Ett tillstånd enligt denna lag får beviljas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra *sådan brottslig verksamhet som avses i 1 eller 1 a §*, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som avses i 1 eller 1 a § eller för något annat motstående intresse.

3 §³

Ett tillstånd till tvångsmedel enligt denna lag får beviljas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra *den brottsliga verksamheten*, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som *åtgärden riktas mot* eller för något annat motstående intresse.

³ Senaste lydelse av tidigare 5 § 2023:537.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 1 eller 1 a § får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den person som avses i 1 eller 1 a § eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 1 eller 1 a § under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

3 §

Hemlig kameraövervakning enligt 1 eller 1 a § får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 eller 1 a § kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 eller 1 a § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

4 §⁴

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den person som åtgärden riktas mot eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

4 a §⁵

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får endast avse

1. en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Trots första stycket får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den personen kan antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används

⁴ Senaste lydelse av tidigare 2 § 2023:537.

⁵ Senaste lydelse av tidigare 3 § 2023:537.

4 b §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Tillståndet får avse en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

Trots första stycket får ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den personen kommer att uppehålla sig. Avlyssningen får riktas mot en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

4 c §

En husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får utföras

1. om det finns anledning att anta att det därigenom kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten, eller

2. för att söka efter föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans.

En husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får utföras hos någon annan än den person som åtgärden riktas mot endast om det

finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

4 d §

En genomsökning på distans får utföras för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

En genomsökning på distans får utföras i ett avläsningsbart informationssystem som den person som åtgärden riktas mot kan antas ha använt. Även i annat fall får en genomsökning på distans utföras om det finns synnerlig anledning att anta att det går att påträffa handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

En genomsökning på distans får endast utföras genom autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser.

5 §

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller av familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har mot-

svarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

5 a §

Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats som ska övervakas eller avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får avse en stadigvarande bostad endast om den utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot. Ett tillstånd som avser hemlig kameraövervakning får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

Om ett tillträdestillstånd avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillträdestillstånd, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

Frågor om *tillstånd till* tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *Om en ansökan om tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 8 § andra stycket.*

Frågor om *tillstånd till* tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva *en ansökan om tillstånd till* tvångsmedel enligt 1 a §.

Frågor om tvångsmedel enligt 1 och 1 b §§ prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva *frågor om* tvångsmedel enligt 1 a och 1 c §§.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

6 a §⁷

Om det kan befaras att inhämtande av rättens tillstånd enligt 6 § skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om det kan befaras att inhämtande av rättens tillstånd *i en fråga* enligt 6 § skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om åklagaren har lämnat tillstånd enligt första stycket, ska han eller hon *utan dröjsmål* skriftligt anmäla beslutet *hos* rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagaren har lämnat tillstånd enligt första stycket, ska han eller hon *snarast möjligt* skriftligt anmäla beslutet *till* rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de *inhämtade uppgifterna* inte användas i en brottsutredning till

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de *uppgifter som kommit fram* inte användas i en brottsutredning till nackdel för den

⁶ Senaste lydelse 2023:537.

⁷ Senaste lydelse 2014:1421.

nackdel för den som har omfattats av *avlyssningen eller övervakningen*, eller för någon annan som uppgifterna avser.

som har omfattats av *åtgärden*, eller för någon annan som uppgifterna avser.

Prop. 2023/24:117

6 b §⁸

När rätten har beslutat i frågor om *tillstånd till* tvångsmedel enligt 1 a § ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

När rätten har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt 1 a *eller 1 c* § ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

8 §⁹

I ett *beslut om* tillstånd till tvångsmedel ska det anges

1. *vilket eller vilka tvångsmedel som får användas,*

2. *vilken brottslig verksamhet enligt 1 eller 1 a § som ligger till grund för tillståndet, och*

3. *under vilken tid tillståndet gäller.*

I ett beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. *vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser, och*

2. *om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.*

I ett beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, den plats anges som tillståndet avser.

I ett beslut om tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. *vilka försändelser som tillståndet omfattar, och*

I ett tillstånd till tvångsmedel ska det anges *vilket eller vilka tvångsmedel som får användas, vilken brottslig verksamhet som ligger till grund för tillståndet, vilken tid tillståndet gäller och vem åtgärden riktas mot.*

⁸ Senaste lydelse 2023:537.

⁹ Senaste lydelse 2023:537.

Prop. 2023/24:117 2. att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

I tillståndet ska det, när det finns skäl till detta, också anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Sådana villkor ska alltid anges om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en person.

8 a §

I ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser. Det ska även anges om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

8 b §

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilken plats tillståndet avser. Om tillståndet avser en person ska det anges i stället.

Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 5 a §, ska det också anges i tillståndet.

8 c §

I ett tillstånd till husrannsakan eller undersökning på annat ställe ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilken plats tillståndet avser.

8 d §

I ett tillstånd till genomsökning på distans ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges

8 e §

I ett tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilka försändelser som tillståndet omfattar och att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

9 a §

När ett beslut om tvångsmedel verkställs får någon olägenhet eller skada inte förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt.

9 b §

En husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får verkställas utan att den som åtgärden riktas mot eller den som åtgärden annars utförs hos är närvarande eller har fått tillfälle att närvara.

Vid en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får ett rum eller ett annat ställe öppnas med våld, om det krävs. Efter förrettningen ska det tillslutas på lämpligt sätt.

Den som närvarar vid en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe har rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden med uppgift om att åtgärden utförts med stöd av denna lag.

9 c §

En genomsökning på distans får verkställas utan att den som åtgärden riktas mot eller den som åtgärden annars utförs hos är närvarande eller har fått tillfälle att närvara.

En genomsökning på distans får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag.

Om sådana uppgifter kommer fram ska genomsökningen omedelbart avbrytas i den delen.

9 d §

En handling som påträffas vid en postkontroll, en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet.

En handling som inte får tas i beslag enligt 27 kap. 2 eller 3 § rättegångsbalken får inte heller kopieras.

Den som har rätt att verkställa ett beslut om husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans eller undersöka, öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får besluta att en handling ska kopieras.

9 e §

Om den person som en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans riktas mot närvarar vid åtgärden får han eller hon kroppsvisiteras om det kan antas att åtgärden annars försvåras.

Någon annan än den person som åtgärden riktas mot får kroppsvisiteras vid en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans endast om det finns synnerlig anledning att anta att åtgärden annars försvåras.

En polisman eller en tulltjänsteman får besluta om en åtgärd enligt första eller andra stycket.

Bestämmelserna i 28 kap. 13 § andra och tredje styckena och 13 a § första och tredje styckena rättegångsbalken om kroppsvisitation ska tillämpas även i fråga om kroppsvisitation enligt denna lag.

9 f §

Om det kan antas att en genomsökning på distans annars försvåras, är den som närvarar vid åtgärden skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig annan elektronisk kommunikationsutrustning än sådan som används för att utföra genomsökningen och som han eller hon bär med sig eller har på sig. Om han eller hon vägrar, får en polisman eller en tulltjänsteman tillfälligt omhänderta utrustningen.

9 g §

Om det finns anledning att anta att någon har möjlighet att öppna ett avläsningsbart informationssystem genom biometrisk autentisering är han eller hon skyldig att på tillsägelse av en polisman eller en tulltjänsteman medverka till detta, om en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar, får en polisman eller en tulltjänsteman genomföra autentiseringen.

11 §¹⁰

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får inte ske av telefonsamtal eller andra meddelanden där den som yttrar sig inte skulle ha kunnat höras som vittne, enligt 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, om det som har sagts eller på annat sätt framkommit. Om det av avlyssningen framgår att det är fråga om ett sådant samtal eller meddelande, ska avlyssningen omedelbart avbrytas.

Upptagningar och uppteckningar från en hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska, i den utsträckning de omfattas av förbudet, omedelbart förstöras.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig rumsavlyssning får inte avse uppgifter i telefonsamtal, samtal eller andra meddelanden eller tal där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram.

Om det vid avlyssningen kommer fram uppgifter som omfattas av första stycket ska avlyssningen omedelbart avbrytas och upptagningar och uppteckningar omedel-

¹⁰ Senaste lydelse 2012:286.

13 §¹¹

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation *eller* hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

Upptagningar och uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna och uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning *eller hemlig rumsavlyssning* ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas på det sätt som anges i första stycket. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

En enskild handling som påträffas vid en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans får undersökas, öppnas eller granskas på det sätt som anges i första stycket. Handlingen ska undersökas snarast möjligt. Vad som nu sagts gäller även för en kopia av en sådan handling.

14 §¹²

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får upptagningar, uppteckningar och kopior av enskilda handlingar

¹¹ Senaste lydelse 2023:537.

¹² Senaste lydelse 2023:537.

undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna, uppteckningarna eller kopiorna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott, ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

En kopia av en enskild handling ska omedelbart förstöras i de delar som den omfattas av förbud enligt 9 d § andra stycket.

16 §¹³

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 eller 1 a § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning, ett avläsningsbart informationssystem eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtogs i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §¹⁴

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig

¹³ Senaste lydelse 2023:537.

¹⁴ Senaste lydelse 2023:537.

Prop. 2023/24:117 avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som har övervakats. *Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 eller 1 a § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.*

avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning, *hemlig rumsavlyssning, husrannsakan och undersökning på annat ställe* ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som åtgärden har avsett. Vid *genomsökning på distans* ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket avläsningsbart informationssystem som åtgärden har avsett. Om en handling har kopierats enligt 9 d § ska underrättelsen även innehålla en uppgift om detta.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2024.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2023:538)
om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för
att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Prop. 2023/24:117

Härigenom föreskrivs att lagen (2023:538) om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott ska utgå.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹

dels att 1 a–1 c, 4 b–4 d, 6 b, 8 c, 8 d, 9 b, 9 c och 9 e–9 g §§ ska upphöra att gälla,

dels att 1, 4 a, 5–6, 8, 8 b, 9 d, 10, 11, 13, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.1

Föreslagen lydelse

1 §²

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken, *husrannsakan enligt 28 kap. 1 § rättegångsbalken, undersökning på annat ställe enligt 28 kap. 10 § rättegångsbalken, genomsökning på distans enligt 28 kap. 10 a § rättegångsbalken* eller postkontroll enligt 2 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken eller postkontroll enligt 2 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

¹ Senaste lydelse av

1 a § 2023:537

1 b § 2024:000

1 c § 2024:000

4 b § 2024:000

4 c § 2024:000

4 d § 2024:000

6 b § 2024:000

8 c § 2024:000

8 d § 2024:000

9 b § 2024:000

9 c § 2024:000

9 e § 2024:000

9 f § 2024:000

9 g § 2024:000.

² Senaste lydelse 2024:000.

2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning,

6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

4 a §³

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får endast avse

1. en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Trots första stycket får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den personen kan

³ Senaste lydelse 2024:000. Ändringen innebär att andra stycket tas bort.

Prop. 2023/24:117 *antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.*

5 §⁴

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning *eller hemlig rumsavlyssning* får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller av familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller av familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

5 a §⁵

Vid hemlig kameraövervakning *eller hemlig rumsavlyssning* får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

Vid hemlig kameraövervakning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

⁴ Senaste lydelse 2024:000. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

⁵ Senaste lydelse 2024:000.

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats som ska övervakas *eller avlyssnas* eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. *Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får avse en stadigvarande bostad endast om den utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot. Ett tillstånd som avser hemlig kameraövervakning får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.*

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats som ska övervakas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. *Ett tillträdestillstånd får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.*

Om ett tillträdestillstånd avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillträdestillstånd, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

6 §⁶

Frågor om tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *Om en ansökan om tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 8 § andra stycket.*

Frågor om tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om tvångsmedel enligt 1 och 1 b §§ prövas av Stockholms tingsrätt. *Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva frågor om tvångsmedel enligt 1 a och 1 c §§.*

Frågor om tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

I ett tillstånd till tvångsmedel ska det anges vilket eller vilka tvångsmedel som får användas, vilken brottslig verksamhet som ligger till grund för tillståndet, vilken tid tillståndet gäller och vem åtgärden riktas mot.

I tillståndet ska det, när det finns skäl till detta, också anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. *Sådana villkor ska alltid anges om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en person.*

I tillståndet ska det, när det finns skäl till detta, också anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

8 b §⁸

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilken plats tillståndet avser. *Om tillståndet avser en person ska det anges i stället.*

Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 5 a §, ska det också anges i tillståndet.

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilken plats tillståndet avser.

Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 5 a §, ska det också anges i tillståndet.

9 d §⁹

En handling som påträffas vid en postkontroll, *en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans* får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet.

En handling som inte får tas i beslag enligt 27 kap. 2 eller 3 § rättegångsbalken får inte heller kopieras.

Den som har rätt att *verkställa ett beslut om husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans eller undersöka*, öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får besluta att en handling ska kopieras.

En handling som påträffas vid en postkontroll får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet.

Den som har rätt att öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får besluta att en handling ska kopieras.

⁷ Senaste lydelse 2024:000.

⁸ Senaste lydelse 2024:000.

⁹ Senaste lydelse 2024:000.

10 §¹⁰

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen *eller Tullverket* ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten *eller* Säkerhetspolisen ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

*Lydelse enligt lagförslag 2.1**Föreslagen lydelse*11 §¹¹

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation *eller hemlig rumsavlyssning* får inte avse uppgifter i telefonsamtal, *samtal* eller andra meddelanden *eller tal* där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får inte avse uppgifter i telefonsamtal eller andra meddelanden där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram.

Om det vid avlyssningen kommer fram uppgifter som omfattas av första stycket ska avlyssningen omedelbart avbrytas och upptagningar och uppteckningar omedelbart förstöras i de delar som de omfattas av förbudet.

13 §¹²

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning *eller hemlig rumsavlyssning* ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten *eller Tullverket*. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation *eller* hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en

¹⁰ Senaste lydelse 2023:537.¹¹ Senaste lydelse 2024:000.¹² Senaste lydelse 2024:000. Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket tas bort.

Prop. 2023/24:117 granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas på det sätt som anges i första stycket. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

En enskild handling som påträffas vid en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans får undersökas, öppnas eller granskas på det sätt som anges i första stycket. Handlingen ska undersökas snarast möjligt. Vad som nu sagts gäller även för en kopia av en sådan handling.

16 §¹³

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning, ett avläsningsbart informationssystem eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtogs i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §¹⁴

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig

¹³ Senaste lydelse 2024:000.

¹⁴ Senaste lydelse 2024:000.

avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning, *hemlig rumsavlyssning, husrannsakan och undersökning på annat ställe* ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som åtgärden har avsett. *Vid genomsökning på distans ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket avläsningsbart informationssystem som åtgärden har avsett.* Om en handling har kopierats enligt 9 d § ska underrättelsen även innehålla en uppgift om detta.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, *1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c §* ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som åtgärden har avsett. Om en handling har kopierats enligt 9 d § ska underrättelsen även innehålla en uppgift om detta.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2028.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten (nämnden) ska utöva tillsyn över

1. brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter,

2. brottsbekämpande myndigheters användning av andra tvångsmedel enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott än de som avses i 1, om inte den som åtgärden utförts hos eller annars riktats mot har närvarat vid åtgärden,

2. Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel vid särskild kontroll av vissa utlänningar, och

3. Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel vid särskild kontroll av vissa utlänningar, och

3. därmed sammanhängande verksamhet.

4. därmed sammanhängande verksamhet.

Nämnden ska även utöva tillsyn över den behandling av personuppgifter som utförs av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Ekobrottsmyndigheten enligt brottsdatalagen (2018:1177) och lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område för de syften som anges i 1 kap. 1 § i den sistnämnda lagen, och lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. Tillsynen ska särskilt avse behandling enligt 2 kap. 11 § brottsdatalagen och 2 kap. 9 § lagen om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter.

Nämnden ska också utöva tillsyn över Polismyndighetens och Säkerhetspolisens tillämpning av lagen (2019:547) om förbud mot användning av vissa uppgifter för att utreda brott.

Tillsynen ska särskilt syfta till att säkerställa att verksamhet enligt första–tredje styckena bedrivs i enlighet med lag eller annan författning.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2024.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Prop. 2023/24:117

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

dels att 7 § ska upphöra att gälla,
dels att nuvarande 8 § ska betecknas 7 §,
dels att 1 och 6 §§ och den nya 7 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas tre nya paragrafer, 2 a, 8 och 9 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket får, under de förutsättningar som anges i denna lag, i underrättelseverksamhet i hemlighet från den som enligt lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät eller en elektronisk kommunikationstjänst som inte är en nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst hämta in uppgifter om

Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket får, under de förutsättningar som anges i denna lag, i underrättelseverksamhet i hemlighet hämta in uppgifter om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller

3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

I 9 kap. lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation finns bestämmelser om inhämtning av uppgifter som gäller för den som driver verksamhet som avses i den lagen.

2 a §

Uppgifter får också hämtas in om omständigheterna är sådana att åt-

¹ Senaste lydelse 2022:501.

gården är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt och som innefattar

1. grov stöld, inbrottsstöld, grovt bedrägeri, grovt häleri, grovt svindleri eller grovt bokföringsbrott enligt 8 kap. 4 § eller 4 a § första stycket, 9 kap. 3 §, 6 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket eller 11 kap. 5 § andra stycket brottsbalken,

2. grovt skattebrott enligt 4 § skattebrottslagen (1971:69),

3. olovlig förflyttning av punkt-skattepliktiga varor, grovt brott, eller grov olovlig befattningsmed punkt-skattepliktiga varor enligt 5 kap. 1 § första stycket eller 1 b § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter,

4. grov smuggling, grovt tullbrott eller grov olovlig befattningsmed smuggelgods enligt 5, 10 eller 13 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. grovt bidragsbrott enligt 3 § bidragsbrottslagen (2007:612),

6. grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, eller

7. grov marknadsmanipulation enligt 2 kap. 4 § tredje stycket lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden.

Uppgifter får bara hämtas in om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse.

6 §²

Om det vid inhämtning av uppgifter enligt denna lag har kommit fram uppgifter om annan brottslig verksamhet än som omfattas av beslutet om inhämtning, får uppgifterna användas för att förhindra brott.

Den verkställande myndigheten får besluta att uppgifter som har kommit fram vid inhämtning enligt denna lag får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet.

8 §

Uppteckningar av uppgifter ska granskas snarast möjligt.

Uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som omfattas av beslutet om inhämtning eller för att förhindra annat brott, bevaras så länge det behövs för något av dessa syften. De ska därefter förstöras.

7 §³

Uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som omfattas av beslutet om inhämtning eller för att förhindra annat brott, bevaras så länge det behövs för något av dessa syften. I de delar uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 6 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. Uppteckningarna ska därefter förstöras.

Andra stycket hindrar inte att brottsbekämpande myndigheter behandlar uppgifter från uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag.

8 §

Beslut och åtgärder som rör inhämtning av uppgifter enligt denna lag ska dokumenteras.

9 §

Vid inhämtning av uppgifter får de tekniska hjälpmedel som behövs för åtgärden användas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2024.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

² Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2019:499.

³ Senaste lydelse av tidigare 8 § 2019:499. Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket tas bort.

Prop. 2023/24:117 3. För uppgifter från inhämtning som har verkställts före ikraftträdandet gäller 6–8 §§ i den äldre lydelsen.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Prop. 2023/24:117

Härigenom föreskrivs att 2 a § i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet¹ ska upphöra att gälla vid utgången av september 2028.

¹ Senaste lydelse av 2 a § 2024:000.

Prop. 2023/24:117 2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning¹

dels att 6 a § ska upphöra att gälla,

dels att 7, 8, 10, 12, 14, 18, 29 och 31 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 8 a, 8 b och 11 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §²

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning *som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter* får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 eller 1 a § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 b § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som anges i 1 b eller 1 c § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra

Ett tillstånd enligt första *eller andra* stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för

¹ Senaste lydelse av 6 a § 2023:540.

² Senaste lydelse 2023:540.

sådan brottslig verksamhet som anges i det stycket.

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter får användas endast på en plats där den person som anges i första stycket kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Ett tillstånd får inte avse rumsavlyssningsuppgifter.

att förhindra den brottsliga verksamheten.

Prop. 2023/24:117

8 §

Hemlig dataavläsning enligt 7 § får avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av en person som anges i den bestämmelsen.

Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att en person som anges i 7 § under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den person som åtgärden riktas mot.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

8 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Trots första stycket får tillståndet avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där den personen kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får

dock inte vara någons stadigvarande bostad.

8 b §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § som gäller rumsavlyssningsuppgifter får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Om platsen är en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

Trots första stycket får tillståndet avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den personen kommer att uppehålla sig. Om platsen är en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

10 §³

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får beviljas om åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får beviljas om åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 eller 2 a § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

³ Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket tas bort.

Vid hemlig dataavläsning enligt första stycket får meddelanden inte Prop. 2023/24:117 hindras att nå fram enligt 2 § andra stycket.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervakningsuppgifter får endast avse uppgifter i förfluten tid.

11 a §

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter får aldrig användas på en plats dit tillträdes-tillstånd enligt 13 § inte får beviljas.

12 §

Vid hemlig dataavläsning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång. Ett sådant tillstånd får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att det avläsningsbara informationssystemet finns tillgängligt. Om platsen är en bostad som stadigvarande används av någon annan än den misstänkte eller *en sådan person som anges i 7 § första stycket* eller 9 § första stycket, får tillstånd beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att informationssystemet finns där.

Vid hemlig dataavläsning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång. Ett sådant tillstånd får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att det avläsningsbara informationssystemet finns tillgängligt. Om platsen är en bostad som stadigvarande används av någon annan än den misstänkte eller *den person som en åtgärd enligt 7 § eller 9 § första stycket riktas mot*, får tillstånd beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att informationssystemet finns där.

14 §⁴

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. En ansökan om hemlig dataavläsning enligt 9 § ska dock göras av Säkerhetspolisen.

Om ansökan avser *den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket* eller 6 § fjärde stycket, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 18 § första stycket 4.

Om *en ansökan som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter avser en viss person i stället för en viss plats*, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 18 § första stycket 4.

⁴ Senaste lydelse 2023:540.

I ett tillstånd till hemlig dataavläsning ska följande anges:

1. vilken tid tillståndet avser,
2. vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet avser,
3. vilken typ av uppgift enligt 2 § första stycket som får läsas av eller tas upp,
4. villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan, och

5. vem som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten, vid åtgärd som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Om tillståndet avser en plats enligt 4 a § tredje stycket, 6 § tredje stycket eller 7 § tredje stycket ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska det anges i beslutet.

5. vem som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten vid en åtgärd enligt 6 §, eller vem en åtgärd enligt 7 § riktas mot.

I ett tillstånd som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter ska det även anges vilken plats tillståndet avser. Om tillståndet avser en viss person i stället för en viss plats ska det anges i beslutet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska även det anges i beslutet.

Om tillståndet avser den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket eller 6 § fjärde stycket, ska det anges i beslutet.

Tiden för tillståndet får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

29 §⁶

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 7 § ska 12 och 13 §§ lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott i lydelsen före den 1 oktober 2023 tillämpas.

För underrättelse till en enskild vid hemlig dataavläsning i fall som anges i 7 § gäller 16–18 §§ lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Det som anges där om

– hemlig kameraövervakning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter

För underrättelse till en enskild vid hemlig dataavläsning i fall som anges i 7 § gäller 16–18 §§ lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Det som anges där om

– hemlig kameraövervakning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter

– hemlig rumsavlyssning ska tillämpas för hemlig dataavläsning

⁵ Senaste lydelse 2023:540.

⁶ Senaste lydelse 2023:540.

som gäller rumsavlyssningsuppgifter

– hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska tillämpas för hemlig dataavläsning i övrigt

– telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning ska avse avläsningsbart informationssystem.

– hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska tillämpas för hemlig dataavläsning i övrigt

– telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning ska avse avläsningsbart informationssystem.

31 §

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 10 § ska 6 och 8 §§ lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet tillämpas. Det som anges där om inhämtning av uppgifter ska tillämpas för hemlig dataavläsning.

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 10 § ska 6 och 8 §§ lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet *i lydelsen före den 1 september 2024* tillämpas. Det som anges där om inhämtning av uppgifter ska tillämpas för hemlig dataavläsning.

Uppgifter som har kommit fram vid hemlig dataavläsning enligt 10 § får användas i en förundersökning endast efter tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 eller 5 § som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter. Utan ett sådant tillstånd får dock inhämtade uppgifter ligga till grund för beslut om att inleda en förundersökning.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2024.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar

dels att 5 kap. 3, 4, 8, 10 och 22 §§ och rubrikerna närmast före 5 kap. 3 och 10 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 4 a §, och närmast före 4 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

Husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

Husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

3 §

Utlänningen får utsättas för husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning, om det är av betydelse för att klarlägga om

Utlänningen får utsättas för husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning, om det är av betydelse för att klarlägga om

1. utlänningen tillhör eller verkar för en organisation eller grupp som planlägger eller förbereder brott enligt terroristbrottslagen (2022:666) eller om det finns en risk för att utlänningen kan komma att engagera sig i en sådan organisation eller grupp,

2. det finns risk för att utlänningen själv planlägger eller förbereder brott som avses i 1, eller

3. det finns risk för att utlänningen själv eller tillsammans med andra medverkar i eller på annat sätt främjar ett allvarligt brott som rör Sveriges säkerhet.

I sådana fall är det också tillåtet att ta fingeravtryck av och att fotografera utlänningen.

I fråga om sådana åtgärder gäller i övrigt 28 kap. rättegångsbalken. Det som sägs om den som är skäligen misstänkt ska då i stället avse utlänningen.

4 §

Om en polisman vid Säkerhetspolisen vid en *åtgärd* enligt 3 § första stycket påträffar elektronisk kommunikationsutrustning, får polismannen tillfälligt omhänderta utrustningen och undersöka den.

Om en polisman vid Säkerhetspolisen vid en *husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning* enligt 3 § första stycket påträffar elektronisk kommunikationsutrustning, får polismannen tillfälligt omhänderta utrustningen och undersöka den.

Om det krävs för ett sådant ändamål som avses i 3 § första stycket,

Egendomen ska lämnas tillbaka så snart det inte längre finns skäl för åtgärden, dock senast 24 timmar efter omhändertagandet.

Kopiering

4 a §

Innehållet i en elektronisk kommunikationsutrustning som omhändertagits med stöd av 4 § får kopieras, om det krävs för ett sådant ändamål som avses i 3 § första stycket. Detsamma gäller handlingar som påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans.

8 §

Säkerhetspolisen får hos Migrationsverket ansöka om att en utlänning ska åläggas anmälningsskyldighet enligt 2 § eller en sådan skyldighet tillsammans med ett förbud att lämna vistelseområdet. Ett beslut om sådant tvångsmedel får meddelas om förutsättningarna i 1 § är uppfyllda.

Säkerhetspolisen får hos Migrationsverket även ansöka om godkännande att

1. enligt 10 § besluta om husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck, eller

1. enligt 10 § besluta om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck, eller

2. enligt 11 § ansöka om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller postkontroll.

Ett godkännande enligt andra stycket 1 och 2 får ges om förutsättningarna i 1, 3 och 5–7 §§ är uppfyllda.

Beslut om husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

Beslut om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

10 §

Säkerhetspolisen får efter ett godkännande enligt 8 § andra stycket 1, 9 § första stycket 1 eller 16 § tredje stycket besluta om husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck. Ett beslut om sådant

Säkerhetspolisen får efter ett godkännande enligt 8 § andra stycket 1, 9 § första stycket 1 eller 16 § tredje stycket besluta om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta

Prop. 2023/24:117 tvångsmedel får meddelas om förutsättningarna i 3 § är uppfyllda.

fingeravtryck. Ett beslut om sådant tvångsmedel får meddelas om förutsättningarna i 3 § är uppfyllda.

22 §

Om en handling påträffas vid husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får den inte närmare undersökas och inte heller öppnas eller granskas av någon annan än rätten, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller en åklagare. Efter anvisning av Säkerhetspolisen får dock en sakkunnig eller någon annan som anlitas vidta åtgärden.

Om kopiering har gjorts *vid ett tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning*, ska kopian förstöras när den inte längre behövs för Säkerhetspolisens underrättelseverksamhet eller brottsutredande verksamhet.

Om en handling påträffas vid husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får den inte närmare undersökas och inte heller öppnas eller granskas av någon annan än rätten, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller en åklagare. Efter anvisning av Säkerhetspolisen får dock en sakkunnig eller någon annan som anlitas vidta åtgärden.

Om kopiering har gjorts *enligt 4 a §* ska kopian förstöras när den inte längre behövs för Säkerhetspolisens underrättelseverksamhet eller brottsutredande verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2024.

Regeringen beslutade i november 2021 att ge en särskild utredare i uppdrag att överväga flera frågor kopplade till möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel i preventivt syfte utanför en förundersökning (dir. 2021:102). Utredningen, som antog namnet Utredningen om preventiva tvångsmedel, har därefter fått tilläggsdirektiv (dir. 2021:113, dir. 2022:32, dir. 2022:104 och dir. 2023:9).

Utredningen överlämnade i oktober 2022 sitt delbetänkande Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel (SOU 2022:52). Förslagen i delbetänkandet har behandlats i propositionen Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott (prop. 2022/23:126, bet. 2022/23:JuU31, rskr. 2023/24:2).

I oktober 2023 överlämnade utredningen sitt slutbetänkande Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2 (SOU 2023:60). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2023/02265). I denna proposition behandlar regeringen förslagen i slutbetänkandet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om utökade möjligheter till husrannsakan (bet. 2020/21:JuU25 punkt 26, rskr. 2020/21:289) och det som utskottet anför om husrannsakan i enskilda lägenhetsförråd (bet. 2021/22:JuU2 punkt 3, rskr. 2021/22:18). Tillkännagivandena tillgodoses genom förslaget i avsnitt 7.3 och är därmed slutbehandlade.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 15 februari 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 6.3, 6.5, 7.2.1, 7.2.3, 7.2.4, 7.3, 7.5, 9.8, 11 och 12 och i författningskommentaren (avsnitt 13.1 och 13.4). Regeringen följer delvis Lagrådets förslag. I förhållande till lagrådsremissens lagförslag görs även vissa språkliga och redaktionella ändringar.

Behovet av effektivare verktyg i brottsbekämpningen är fortsatt stort

Brottsutvecklingen i Sverige med bl.a. skjutningar och sprängningar inom de kriminella miljöerna är exceptionell och läget är mycket allvarligt. Under 2022 noterades historiskt höga nivåer när det gäller både antalet skjutningar och antalet avlidna till följd av skjutvapenvåldet. Trots en minskning i jämförelse med 2022 uppmättes höga nivåer även under 2023. Antalet sprängningar ökade också under 2022 jämfört med föregående år och har under 2023 ökat ytterligare. Enligt preliminär statistik anmäldes 156 fullbordade brott som gällde allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning under 2023, vilket ska jämföras med 90 anmälningar 2022. Den ökade tillgången på vapen och explosiva varor i samhället tillsammans med den ökade benägenheten inom kriminella miljöer att använda dessa, gör att våldet och den därtill kopplade brottsligheten utgör ett mer kritiskt hot än någonsin tidigare.

Brottsligheten i de kriminella miljöerna är emellertid inte begränsad till skjutvapenvåld och sprängningar, utan den är mångfacetterad och innefattar allt från narkotikabrott och smugglingsbrott till organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet. I den senaste myndighetsgemensamma lägesbilden om organiserad brottslighet 2023 lyfts den ekonomiska brottsligheten fram som ett av de allvarligaste hoten i myndigheternas arbete för att bekämpa den organiserade brottsligheten. Den kriminella ekonomin bedöms omsätta betydande belopp och bidrar till att den organiserade brottsligheten kan verka och växa.

Samtidigt har säkerhetsläget i Sverige allvarligt försämrats. Hotbilden mot Sverige har breddats och hotet kommer från flera olika håll. Såväl hotet från främmande makt som hotet från våldsbejakande extremism har ökat (se vidare Säkerhetspolisens årsbok 2022/2023). Vidare har t.ex. hotet från våldsbejakande extremism blivit alltmer komplext då de miljöerna är i ständig förändring och inspireras av politiska skeenden och samhällskriser både nationellt och internationellt, se regeringens skrivelse Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera (skr. 2023/24:56).

Förutsättningarna att förutse och förhindra men även att utreda brott i de kriminella miljöerna och inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde är dessutom särskilt komplicerade, inte minst till följd av den samhälls- och teknikutveckling som skett. En ökad digitalisering och rörlighet i samhället, även över nationsgränserna, innebär att det är svårt för myndigheterna att upptäcka potentiella hot. De kriminella aktörerna är dessutom i regel mycket säkerhetsmedvetna med goda kunskaper om vilka verktyg som myndigheterna kan använda sig av för att få tillgång till kommunikation eller annan information och kan därför anpassa sitt agerande därefter. Kommunikation sker t.ex. via krypterade applikationer eller på allmän plats för att undvika avlyssning. Telefoner eller annan utrustning byts ut för att försvåra spårbarheten. De kriminella aktörerna uppvisar också en hög grad av forensisk medvetenhet och lämnar sällan spår efter sig. Dessutom är det ofta svårt att använda andra traditionella polisiära arbetsmetoder, såsom fysisk spaning och s.k. källdrivning, där en

person agerar inom den aktuella miljön för att skaffa sådan information som efterfrågas. Information kan även hämtas in från andra uppgiftslämnare med insyn i de förhållanden som är av intresse. I de kriminella miljöerna finns det även en utbredd tystnadskultur och ett allmänt utbrett motstånd mot att samarbeta med polisen. Material och information som inhämtas genom t.ex. digitala verktyg eller avlyssning blir i den kontexten mycket viktig för brottsbekämpningen.

Den beskrivna brotts- och teknikutvecklingen innebär att de brottsbekämpande myndigheterna behöver arbeta på ett delvis annat sätt än tidigare för att komma åt brottsligheten. Myndigheterna behöver i betydligt fler situationer agera tidigt för att förhindra allvarliga brott, såsom mord, terroristattentat och spioneri. Möjligheten att i ett tidigt skede få tillgång till information är många gånger helt avgörande. Användningen av tvångsmedel i preventivt syfte fyller därför en mycket viktig funktion.

För att kunna vända brottsutvecklingen krävs att de brottsbekämpande myndigheterna har effektiva och ändamålsenliga verktyg. Det är också angeläget att tvångsmedelslagstiftningen håller jämna steg med samhälls- och teknikutvecklingen. Åtgärder har redan vidtagits för att förbättra de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att förhindra och utreda allvarliga brott. T.ex. föreslog regeringen i prop. 2022/23:126 att möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel skulle utökas, bl.a. på så sätt att hemliga tvångsmedel skulle få användas för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott som förekommer inom kriminella nätverk. Lagstiftningen trädde i kraft den 1 oktober 2023.

De brottsbekämpande myndigheterna har emellertid efterfrågat utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel inom ramen för deras underrättelseverksamhet. I det allvarliga läge som samhället befinner sig anser regeringen att det behöver vidtas ytterligare kraftfulla åtgärder som stärker de brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar att upptäcka, förebygga och förhindra allvarliga brott.

5 Preventiva tvångsmedel

5.1 Regleringen finns i flera lagar

Det grundläggande syftet med de straffprocessuella tvångsmedlen är att de brottsbekämpande myndigheterna ska ha adekvata verktyg för att utreda brott och säkerställa lagföring. De straffprocessuella tvångsmedlen regleras huvudsakligen i rättegångsbalken och förutsätter att det finns en konkret brottsmisstanke som är föremål för förundersökning. Det finns dock bestämmelser om användning av tvångsmedel i ett tidigare skede, inom ramen för de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet, och då i syfte att upptäcka, förebygga och förhindra viss särskilt allvarlig brottslig verksamhet (s.k. preventiva tvångsmedel). Med underrättelseverksamhet avses insamling, bearbetning och analys av information som senare kan ha betydelse för att förhindra eller utreda brott, se propositionen Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (prop. 2005/06:177 s. 11–13). Tvångsmedel kan alltså i vissa fall användas redan innan det

Prop. 2023/24:117 finns en mer konkretiserad misstanke om att ett visst specifikt brott har begåtts. Det kan handla om att det finns underrättelsemisstankar om viss närmare avgränsad brottslig verksamhet, t.ex. ett mycket allvarligt våldsdåd eller en viss befattning med narkotika eller vapen, men att såväl konktionen som styrkan i misstankarna är för låg för att en förundersökning ska kunna inledas. Underrättelsemisstankarna kan dessutom bestå av en sammanvägd bild av information från olika källor, som t.ex. överskottsinformation från andra utredningar eller resultat av polisens spaningsarbete, vilket kan försvåra bedömningen av misstankegraden.

De preventiva tvångsmedel som enligt nuvarande ordning får användas i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet för att förhindra brott är sådana som kategoriseras som hemliga tvångsmedel, nämligen hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig dataavläsning och kontroll av försändelser (postkontroll). Regleringen av de preventiva tvångsmedlen återfinns i flera lagar, bl.a. i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen), lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen) och lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. Därutöver finns det regler om tvångsmedel som får användas för att upptäcka eller förebygga brott i t.ex. polislagen (1984:387), lagen (2022:700) om särskild utlänningskontroll (LSU) och lagen (2023:474) om polisiära befogenheter i gränsnära områden. I propositionen Säkerhetszoner (prop. 2023/24:84) föreslår regeringen att det ska införas ett system som innebär att det blir möjligt att inrätta särskilda zoner där polismän får utökade befogenheter att använda vissa tvångsmedel, bl.a. kroppsvisitation, i förebyggande syfte utan att det finns en brottsmisstanke.

I preventivlagen anges under vilka förutsättningar hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och postkontroll får användas utanför en förundersökning. Fram tills nyligen har lagen nästan uteslutande tillämpats inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde när det gäller t.ex. spioneri och terroristbrott. Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 oktober 2023 utvidgades dock lagens tillämpningsområde till att avse vissa särskilt allvarliga brott som förekommer inom kriminella nätverk och som hanteras av Polismyndigheten och Tullverket, bl.a. mord, allmänfarlig ödeläggelse och allvarliga narkotika- och smugglingsbrott, (prop. 2022/23:126 s. 66–87). Det utvidgade tillämpningsområdet är tidsbegränsat till utgången av september 2028 och kommer att utvärderas.

I inhämtningslagen regleras möjligheterna att inhämta uppgifter om elektronisk kommunikation, i form av lokaliseringssuppgifter och uppgifter om samtal och meddelanden, i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Det är inte möjligt att med stöd av inhämtningslagen ta del av innehållet i samtal eller meddelanden. Kraven för att hämta in uppgifter enligt inhämtningslagen är därför lägre ställda än kraven i preventivlagen. Lagarnas tillämpningsområden är delvis överlappande.

I lagen om hemlig dataavläsning anges förutsättningarna för att använda hemlig dataavläsning i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. Förutsättningarna för att använda hemlig dataavläsning i preventivt syfte motsvarar de som gäller för att använda tvångsmedel

enligt preventivlagen (de s.k. preventivlagsfallen) respektive inhämtningslagen (de s.k. inhämtningslagsfallen). Hemlig dataavläsning infördes i april 2020. Lagstiftningen är tidsbegränsad till utgången av mars 2025. I betänkandet Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78) föreslås att hemlig dataavläsning ska införas permanent. Det föreslås även vissa förtydliganden i lagen i fråga om bl.a. definitioner, villkor och överskottsinformation samt en viss utökning av tillämpningsområdet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2025.

De preventiva tvångsmedlen regleras alltså i flera lagar och har i vissa avseenden olika tillämpningsområden. De grundläggande utgångspunkterna för tvångsmedelsanvändningen är dock desamma. För all användning av tvångsmedel gäller tre allmänna principer: ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Enligt ändamålsprincipen får ett tvångsmedel användas endast för det ändamål som framgår av lagstiftningen. Behovsprincipen innebär att en myndighet får använda ett tvångsmedel bara när det finns ett påtagligt behov av det och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Proportionalitetsprincipen innebär att ett tvångsmedel får tillgripas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den miss-tänkte eller något annat motstående intresse.

5.2 Skyddet för den personliga integriteten

Användning av tvångsmedel innebär en risk för intrång i enskildas personliga integritet. För preventiva tvångsmedel är en särskild riskfaktor att det saknas en konkret brottsmisstanke, vilket kan medföra att tvångsmedlet i fler fall kommer att användas mot en person som senare visar sig inte vara delaktig i någon brottslig verksamhet. Tvångsmedelsanvändning utanför förundersökning har därför ansetts innebära ökad risk för intrång i den personliga integriteten, se t.ex. propositionen Hemlig dataavläsning (prop. 2019/20:64 s. 87). Hur stora integritetsriskerna faktiskt är i det enskilda fallet beror dock på flera omständigheter, bl.a. vilket tvångsmedel som används och hur omfattande övervakningen är i tid och rum.

Regleringen av de preventiva tvångsmedlen har utformats efter en avvägning mellan å ena sidan samhällets behov av en effektiv brottsbekämpning till skydd för medborgarna och å andra sidan grundläggande fri- och rättigheter såsom den enskildes rätt till integritet och rättssäkerhet i förhållande till staten.

I 2 kap. regeringsformen finns föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter. Föreskrifterna innebär bl.a. att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång, mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande (6 § första stycket). Var och en är också skyddad gentemot det allmänna mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (6 § andra stycket). Dessa grundläggande rättigheter får begränsas bara genom lag och endast för att till-

Prop. 2023/24:117 godose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningarna får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt eller utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen (20 och 21 §§).

Enligt artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europa-konventionen) har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten till skydd för privat- och familjeliv omfattar bl.a. skydd mot övervakning i olika former. Offentliga myndigheter får inte inskränka dessa rättigheter annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt bl.a. med hänsyn till statens säkerhet och den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning och brott eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Europa-konventionen gäller som svensk lag, se lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden pga. Europakonventionen (2 kap. 19 § regeringsformen).

Artikel 8 i Europakonventionen ger inte bara upphov till negativa förpliktelser för det allmänna att avhålla sig från omotiverade inskränkningar i enskildas rättigheter, utan även positiva skyldigheter att se till att enskilda tillförsäkras skydd för sina rättigheter gentemot andra enskilda. Det innebär t.ex. att staten i vissa fall kan vara skyldig att införa straffrättslig reglering för att skydda enskilda mot intrång i deras rättigheter från andra enskilda. Det innebär även att staten i sådana fall behöver säkerställa att brott kan utredas effektivt.

En bestämmelse om rätt till respekt för bl.a. privatliv finns också i artikel 7 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU:s rättighetsstadga). Varje begränsning i utövandet av de fri- och rättigheter som erkänns i EU:s rättighetsstadga måste vara föreskriven i lag och förenlig med innehållet i dessa fri- och rättigheter. Begränsningar får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, göras endast om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors fri- och rättigheter (artikel 52.1). I den mån stadgan omfattar rättigheter som motsvarar sådana som garanteras av Europakonventionen, ska de ha samma innebörd och räckvidd som enligt konventionen, eller ett mer långtgående skydd (artikel 52.3). EU:s rättighetsstadga riktar sig till medlemsstaterna när de tillämpar unionsrätten (artikel 51.1). Det innebär att rättigheterna i stadgan måste iaktas vid tillämpningen av nationell lagstiftning som genomför EU-rätt och nationell lagstiftning som omfattas av unionens tillämpningsområde (EU-domstolens dom den 26 februari 2013 i målet Åkerberg Fransson, C-617/10, punkt 21).

Inom Europeiska unionen har en politisk överenskommelse nåtts om en europeisk mediefrihetsakt.¹ Förordningen innehåller bl.a. bestämmelser om att medlemsstaterna ska säkerställa ett effektivt skydd för

¹ Se Europeiska kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av en gemensam ram för medietjänster på den inre marknaden (europeisk mediefrihetsakt) och om ändring av direktiv 2010/13/EU (COM/2022/457).

Vidare innehåller Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) bestämmelser om barns rätt till privatliv. Av artikel 16 följer att inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv. Vidare framgår av artikel 3 att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Sedan den 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som svensk lag, se lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionens bestämmelser, se propositionen Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter (prop. 2017/18:186 s. 94).

5.3 Tvångsmedelsanvändning som sker i hemlighet ställer särskilda krav på rättssäkerhetsgarantier

Bland de straffprocessuella tvångsmedlen intar de hemliga tvångsmedlen, inklusive de preventiva tvångsmedlen, en särställning eftersom den som är föremål för tvångsmedlet inte är medveten om att det används mot honom eller henne. Den som är föremål för tvångsmedlet kan inte överklaga beslut som fattas i frågan eller på annat sätt bevaka sina intressen. Handläggningen omges vidare av sekretess som omöjliggör sedvanlig granskning. Dessa förutsättningar ställer särskilda krav på att regelverket omgärdas av rättssäkerhetsgarantier och kontrollmekanismer som säkerställer att tillståndsgivningen är rättssäker och att intrången i den personliga integriteten inte blir större än vad som kan godtas enligt regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

Som utgångspunkt gäller t.ex. att frågor om tillstånd till flertalet av de preventiva tvångsmedlen prövas av en domstol efter ansökan av en åklagare (6 § preventivlagen och 13 § lagen om hemlig dataavläsning). När det gäller inhämtningslagen är det emellertid åklagare vid Åklagarmyndigheten som fattar beslut om inhämtning av uppgifter, efter ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket (3 § inhämtningslagen). Under vissa förutsättningar får åklagare även interimistiskt besluta om tillstånd till sådana preventiva tvångsmedel som enligt huvudregeln ska prövas av domstol. Så får ske om det kan befaras att inhämtande av rättens tillstånd skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten. Om en åklagare har fattat ett interimistiskt beslut, ska detta utan dröjsmål anmälas till rätten som skyndsamt ska pröva ärendet. Om beslutet har verkställts före rättens prövning och rätten finner att det saknats skäl för åtgärden får de uppgifter som kommit fram inte användas i en brottsutredning till någons nackdel (6 a § preventivlagen och 17 § lagen om hemlig dataavläsning).

När det gäller flertalet av de preventiva tvångsmedlen ska ett offentligt ombud utses för att bevaka enskildas intressen i ärenden i domstol. Endast den som är eller har varit advokat eller har varit ordinarie domare kan förordnas som offentligt ombud. Domstolsprövningen sker i dessa fall efter ett sammanträde där åklagaren och det offentliga ombudet har varit närvarande (6 § tredje stycket preventivlagen och 16 § lagen om hemlig

Prop. 2023/24:117 dataavläsning). Denna ordning, som innebär ett slags kontradiktorisk process, har ansetts skapa förutsättningar för en allsidig belysning av saken och en reell möjlighet att få en tillståndsfråga prövad i högre rätt genom att det offentliga ombudet har överklaganderätt, se propositionen Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering (prop. 2002/03:74 s. 23).

Dessutom ställs det för preventiv tvångsmedelsanvändning upp tydliga kvalifikationskrav som tar sikte på behovet av åtgärden i det enskilda fallet. Det handlar t.ex. om att det ska finnas en påtaglig risk för viss brottslig verksamhet och att åtgärden ska vara av särskild eller synnerlig vikt för att upptäcka, förebygga eller förhindra viss brottslig verksamhet (2 § inhämtningslagen, 5 § preventivlagen och 4 och 7 §§ lagen om hemlig dataavläsning). Det finns vidare en möjlighet att förena ett tillstånd till preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen med villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan (8 § femte stycket preventivlagen). När det gäller hemlig dataavläsning ska ett tillstånd alltid förenas med sådana villkor (18 § första stycket 4 lagen om hemlig dataavläsning).

De processuella bestämmelserna som reglerar användningen av hemliga tvångsmedel syftar till att säkerställa att tillämpningen lever upp till högt ställda rättssäkerhetskrav. Därutöver utövar Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel. Enligt lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet ska tillsynen utföras genom inspektioner och andra undersökningar. Nämnden är även skyldig att på begäran av en enskild person kontrollera om han eller hon har varit utsatt för hemliga tvångsmedel och om denna användning har varit författningens enlig. Förutom Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden utövar både Riksdagens ombudsmän (JO) och Justitiekanslern tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet och kan inom ramen för den uttala sig i frågor om användningen av hemliga tvångsmedel. Regeringens årliga skrivelse till riksdagen om användningen av hemliga tvångsmedel möjliggör dessutom parlamentarisk insyn i de brottsbekämpande myndigheternas tvångsmedelsverksamhet. I skrivelsen redovisas i vilken omfattning olika hemliga tvångsmedel har använts och vilken nytta de har medfört i brottsbekämpningen, se t.ex. regeringens skrivelse Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2022 (skr. 2023/24:47).

6 Ett utökat tillämpningsområde för inhämtningslagen

6.1 Inhämtningslagen bör få användas i fler fall

Regeringens bedömning: Det bör vara möjligt att hämta in uppgifter med stöd av inhämtningslagen i fler fall.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna instämmer i eller har inget att invända mot bedömningen, däribland *Åklagarmyndigheten*, *Polismyndigheten*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Säkerhetspolisen*, *Tullverket*, *Brottsofferjouren* och *Brottsoffermyndigheten*. Enligt Polismyndigheten skulle möjligheten att använda inhämtningslagen i fler fall öka myndighetens förutsättningar att förebygga, förhindra och upptäcka brott av allvarligt slag. Några remissinstanser, däribland *Hovrätten för Västra Sverige* och *Civil Rights Defenders*, anser däremot att behovet och nyttan av att kunna använda inhämtningslagen i fler fall inte är tillräckligt utrett. Flera remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen*, *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Integritetsskyddsmyndigheten*, *Sveriges advokatsamfund* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* anser att den höga lagstiftningstakten på området för hemliga tvångsmedel gör det svårt att bedöma behovet och nyttan av att kunna använda inhämtningslagen i fler fall. De påpekar att det borde göras en samlad översyn av lagstiftningen innan nya förslag genomförs.

Skälen för regeringens bedömning: I lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen) regleras Polismyndighetens, Säkerhetspolisens och Tullverkets möjligheter att i hemlighet hämta in vissa uppgifter om elektronisk kommunikation utanför en förundersökning. Regleringen innebär att myndigheterna kan hämta in uppgifter om meddelanden som överförs i ett elektroniskt kommunikationsnät och lokaliseringssuppgifter för elektronisk kommunikationsutrustning (1 § inhämtningslagen). Innehållet i meddelanden får däremot inte hämtas in.

Inhämtningslagen kan i dag tillämpas på brottslig verksamhet som innefattar brott med ett minimistraff om fängelse i två år samt vissa särskilt utpekade brott som typiskt sett tillhör Säkerhetspolisens verksamhetsområde, t.ex. sabotage och spioneri. Ändamålet med inhämtningen ska vara att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet (2 § inhämtningslagen). Inhämtning enligt lagen får endast förekomma i underrättelseverksamhet och inte inom ramen för en förundersökning.

Som utredningen beskriver har de brottsbekämpande myndigheterna under lång tid påtalat ett behov av att kunna använda inhämtning av uppgifter i sina underrättelseverksamheter för att förebygga, förhindra och upptäcka grov ekonomisk brottslighet av olika slag. Behovsbeskrivningarna tar avstamp i att flertalet grova ekonomiska brott, inklusive tillgreppsbrott, i dag faller utanför tillämpningsområdet för inhämtningslagen, även när de utövas i organiserad form eller systematiskt, eftersom brotten inte når upp till kravet på ett minimistraff om fängelse i två år (se t.ex. betänkandet *Datalagring och integritet*, SOU 2015:31 s. 314–316, propositionen *Vissa kontrollfrågor och andra frågor på punktskatteområdet*, prop. 2017/18:294 s. 69 och 70 och betänkandet *Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel*, SOU 2022:19s s. 395 och 396).

Även Riksrevisionen har identifierat inhämtningslagens begränsade tillämpningsområde som ett problem för en ändamålsenlig bekämpning av grov ekonomisk brottslighet. I sin rapport *Ekobrottsmyndigheten – arbetet mot den organiserade ekonomiska brottsligheten* konstaterar

Prop. 2023/24:117 Riksrevisionen att Ekobrottsmyndigheten inte har tillräckliga rättsliga förutsättningar för att kunna arbeta effektivt med att upptäcka och förhindra organiserad ekonomisk brottslighet bl.a. eftersom inhämtningslagen inte är tillämplig i Ekobrottsmyndighetens underrättelseverksamhet (RiR 2021:30 s. 51).

Även till utredningen har de brottsbekämpande myndigheterna uttryckt ett tydligt behov av att kunna använda inhämtningslagen för att bekämpa grov ekonomisk brottslighet. Ekobrottsmyndigheten har lyft fram att inhämtningslagen skulle spela en avgörande roll för myndighetens möjligheter att förebygga, förhindra och upptäcka grov ekonomisk brottslighet. Enligt Ekobrottsmyndigheten skulle de uppgifter som inhämtning enligt inhämtningslagen kan ge förse myndigheten med viktig kunskap om kriminella aktörer och kontaktytor som i sin tur kan leda till att aktörer och funktioner i kriminella nätverk kan identifieras. Polismyndigheten har framfört att inhämtningslagen skulle kunna användas för att bekämpa bl.a. grov organiserad tillgreppsbrotslighet som utförs av internationella nätverk. Även Tullverket har gett uttryck för ett påtagligt behov av inhämtning av uppgifter för att bekämpa brott inom myndighetens verksamhetsområde, såsom grova tullbrott och grova punktskattebrott. Enligt Tullverket genererar denna typ av brottslighet mycket stora brottsvinster samtidigt som den är svår att upptäcka. Flera remissinstanser, däribland *Brottsofferjouren* och *Brottsoffermyndigheten* instämmer i att de brottsbekämpande myndigheterna behöver kunna vidta ytterligare åtgärder för att bekämpa denna typ av brottslighet. Även *Södertörns tingsrätt* uttrycker att det finns ett påtagligt behov av nya åtgärder för att stoppa den pågående brottsutvecklingen.

Vid överväganden om att utöka tillämpningsområdet för inhämtningslagen till att omfatta fler typer av brott måste hänsyn tas till den förväntade effekten och nyttan av en sådan åtgärd. Av regeringens årliga skrivelse till riksdagen om redovisning av användning av hemliga tvångsmedel framgår att det under det senaste året har skett en markant ökning av användningen av inhämtningslagen jämfört med föregående år. Under 2022 fattade Åklagarmyndigheten 727 beslut om inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen efter ansökan av Polismyndigheten och Tullverket samt 203 beslut efter ansökan av Säkerhetspolisen (skr. 2023/24:47 s. 37 och 40). Under 2021 var motsvarande siffror 587 beslut efter ansökan av Polismyndigheten och Tullverket samt 148 beslut efter ansökan av Säkerhetspolisen, se regeringens skrivelse Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2021 (skr. 2022/23:30 s. 44–45). Orsaken till den tydliga ökningen är enligt Polismyndigheten och Tullverket det konfliktläge som råder inom den organiserade brottsligheten i Sverige. Av redovisningarna framgår bl.a. att inhämtande av uppgifter enligt inhämtningslagen har varit till nytta för kartläggning och identifiering av aktörer och att uppgifterna bidragit till att förundersökningar har kunnat inledas. Även i flera tidigare sammanhang har det konstaterats att inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen kan förväntas vara en effektiv åtgärd för att upptäcka, förebygga och förhindra allvarlig brottslighet (se t.ex. SOU 2015:31 s. 314–316).

Regeringen konstaterar sammanfattningsvis att de brottsbekämpande myndigheterna beskriver ett påtagligt behov av att kunna använda inhämtningslagen för att förebygga, förhindra och upptäcka även grov

ekonomisk brottslighet. En sådan möjlighet skulle enligt myndigheterna vara till stor nytta i brottsbekämpningen. Regeringen konstaterar också att åtgärder enligt inhämtningslagen redan i dag är ett effektivt tvångsmedel och bedömer, i likhet med utredningen men till skillnad från *Civil Rights Defenders* och *Hovrätten för Västra Sverige*, att detsamma kan förväntas gälla för ett tillämpningsområde som utökas till att omfatta även grov ekonomisk brottslighet (se vidare avsnitt 6.2).

Några remissinstanser, däribland *JO* och *Sveriges advokatsamfund*, framhåller att den höga lagstiftningstakten på området för hemliga tvångsmedel gör det svårt att bedöma behovet och nyttan av att utöka inhämtningslagens tillämpningsområde och anser det borde göras en samlad översyn av lagstiftningen innan nya förslag genomförs. Regeringen har förståelse för dessa synpunkter. Samtidigt är det ytterst angeläget att åtgärder vidtas här och nu för att trycka tillbaka den kriminella ekonomin. Denna brottslighet har blivit alltmer samhällshotande och är även starkt kopplad till den våldsutveckling som skett de senaste åren. Ekonomisk vinning är en av de viktigaste drivkrafterna för organiserad brottslighet och inkomsterna från brottslighet möjliggör inte bara grundläggande försörjning och statushöjande konsumtion för kriminella individer, utan används också för återinvesteringar i brottslig verksamhet. Brottsvinster används exempelvis för att köpa upp företag och ger därigenom en ingång till legala marknader. Som anges ovan har de brottsbekämpande myndigheterna under lång tid och på ett tydligt sätt beskrivit behovet och nyttan av ett utökat tillämpningsområde för inhämtningslagen, och regeringen anser, i likhet med utredningen, de brottsbekämpande myndigheterna och flera andra remissinstanser, att det är motiverat med ytterligare åtgärder för att bekämpa den grova ekonomiska brottsligheten. Även om flera lagstiftningsåtgärder redan har vidtagits på området för hemliga tvångsmedel, behövs ytterligare åtgärder för att de brottsbekämpande myndigheterna på ett effektivt sätt ska kunna förebygga, förhindra och upptäcka allvarlig brottslighet.

Sammanfattningsvis anser regeringen att övervägande skäl talar för att inhämtningslagen bör få användas i fler fall än i dag. Det måste dock noga övervägas hur en reglering av ett utökat tillämpningsområde ska utformas för att den ska vara effektiv samtidigt som riskerna för intrång i den personliga integriteten minimeras.

6.2 Tillämpningsområdet ska utökas genom en utvidgad brottskatalog

Regeringens förslag: Uppgifter ska få hämtas in enligt inhämtningslagen om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt och innefattar

- grov stöld, inbrottsstöld, grovt bedrägeri, grovt häleri, grovt svindleri eller grovt bokföringsbrott,
- grovt skattebrott,

- olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor, grovt brott, eller grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor,
- grov smuggling, grovt tullbrott eller grov olovlig befattning med smuggelgods,
- grovt bidragsbrott,
- grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, eller
- grov marknadsmanipulation.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte grov smuggling eller grov olovlig befattning med smuggelgods.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna är positiva till förslaget eller har inga synpunkter på det, däribland *Åklagarmyndigheten*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Säkerhetspolisen*, *Södertörns tingsrätt*, *Skatteverket* och *Brottsoffermyndigheten*. *Polismyndigheten* ser positivt på att brottskatalogen utvidgas men anser att den även bör omfatta grovt tagande av muta och grovt givande av muta. Även *Tullverket* ställer sig positivt till förslaget men tillägger att brottskatalogen även bör omfatta grov smuggling och grov olovlig befattning med smuggelgods. *Skatteverket* anser att även myndighetens brottsbekämpande verksamhet borde få tillämpa inhämtningslagen i sin underrättelseverksamhet. *Civil Rights Defenders* avstyrker förslaget och anför att kvalifikationskraven i vart fall borde vara mer avgränsade och förutsägbara.

Attunda tingsrätt och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* påpekar att den föreslagna utvidgningen kommer att innebära en större överlappning med preventivlagen och anser att den frågan borde analyseras ytterligare. *Integritetsskyddsmyndigheten* framhåller att det är av avgörande betydelse för förslagets proportionalitet att utvidgningen förenas med ett krav på att brottsligheten ska utövas i organiserad form eller systematiskt. *Journalistförbundet* anför att det finns en risk att inhämtning av uppgifter kommer att ske även i andra fall än vid organiserad brottslighet, vilket ökar risken för att uppgifter som omfattas av källskydd inhämtas. *Tidningsutgivarna* framför liknande synpunkter. Ett antal remissinstanser, däribland *JO*, *Hovrätten för Västra Sverige* och *Stockholms tingsrätt*, anser att det är tveksamt om den brottslighet som förslaget tar sikte på är av sådan samhällsfarlig karaktär som inhämtningslagen bör användas för. Några remissinstanser har synpunkter på kvalifikationskravet ”kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt”. *Svea hovrätt* påpekar t.ex. att kravet skiljer sig från preventivlagens kvalifikationskrav. *Justitiekanslern (JK)*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Stockholms tingsrätt* anser bl.a. att kvalifikationskravet kan ge upphov till tillämpningssvårigheter.

Skälen för regeringens förslag

Ett utökat tillämpningsområde genom en utvidgad brottskatalog

Som anføres ovan finns det ett påtagligt behov av att utöka tillämpningsområdet för inhämtningslagen så att även vissa former av grov ekonomisk brottslighet omfattas. Frågan blir då på vilket sätt detta bör ske. Utredningen har övervägt tre alternativ: en straffvärdeventil, en sänkt straffröskel och en utvidgad brottskatalog och kommit fram till att

tillämpningsområdet bör utökas genom det sistnämnda, en utvidgad brottskatalog. Regeringen instämmer i den bedömningen i likhet med samtliga remissinstanser som uttalar sig särskilt i den här frågan, däribland *Hovrätten för Västra Sverige* och *Svea hovrätt*.

Vid bedömningen av vilka brott som bör ingå i den utvidgade brottskatalogen är regeringsformens, Europakonventionens och EU:s rättighetsstadgas reglering om grundläggande fri- och rättigheter en väsentlig utgångspunkt, utöver de brottsbekämpande myndigheternas behovsbeskrivningar. En utvidgad brottskatalog kommer att innebära en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet. Detta får endast ske för att tillgodose sådana ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet som motiverat åtgärden.

Ett flertal remissinstanser, däribland *JK*, *JO*, *Hovrätten för Västra Sverige* och *Stockholms tingsrätt*, ifrågasätter om ekonomisk brottslighet och tillgreppsbrotslighet är av sådan samhällsfarlig karaktär som inhämtningslagen bör få användas för att bekämpa. Även *Civil Rights Defenders* framför liknande synpunkter och anför att ytterligare vägledning från EU-domstolen bör inväntas.

Regeringen har tidigare, med stöd av uttalanden från EU-domstolen, ansett att ett brotts allvar är av grundläggande betydelse vid bedömningen av om det är proportionerligt att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel och att endast intresset av att bekämpa grov brottslighet kan motivera att offentliga myndigheter har tillgång till uppgifter som lagrats av leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster (prop. 2022/23:126 s. 108). Det finns inte någon generell definition av grov brottslighet vare sig i svensk rätt eller EU-rätten. Regeringen har emellertid gjort bedömningen att viss brottslighet med ett straffvärde som kan antas överstiga fängelse i tre månader är att anse som brottslighet av sådant allvar att utredningsintresset väger tyngre än det integritetsintrång som drabbar dem som blir föremål för tvångsmedlet och således uppfyller kravet på grov brottslighet (prop. 2022/23:126 s. 109 och 27 kap. 18 a § rättegångsbalken).

Utredningens förslag omfattar, bortsett från inbrottsstöld där minimistraffet är ett års fängelse, brottslighet som har ett minimistraff om sex månaders fängelse. Till detta kommer att straffvärdet i det enskilda fallet i regel kan förväntas överstiga minimiministraffet eftersom förslaget tar sikte på att bekämpa grov ekonomisk brottslighet som utövas i organiserad form eller systematiskt (se vidare nedan om kvalifikationskraven för det utökade tillämpningsområdet). Med hänsyn till de överväganden regeringen tidigare har gjort liksom EU-domstolens uttalanden bedöms det sammantaget röra sig om sådan grov brottslighet som kan motivera användningen av hemliga tvångsmedel. Mot den bakgrunden anser regeringen, till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders*, att det finns skäl att utvidga brottskatalogen i inhämtningslagen till att även omfatta viss närmare angiven ekonomisk brottslighet.

Bokföringsbrott och skattebrott

Ekobrottsmyndigheten har till utredningen anfört att den har ett behov av att använda inhämtningslagen för att bekämpa grovt bokföringsbrott och

Prop. 2023/24:117 grovt skattebrott. Ekobrottsmyndigheten har redovisat att brottsligheten genererar stora brottsvinster och skatteundandraganden varje år och att myndigheten har hanterat flera ärenden där huvudmännen bedöms ha tillskansat sig miljardbelopp från offentliga medel eller i undandragen skatt. Ekobrottsmyndigheten har även till utredningen redovisat att de metoder för inhämtning av underrättelseinformation som finns tillgängliga enligt hittillsvarande reglering inte är tillräckliga och att det finns stora möjligheter för kriminella aktörer att distansera sig från brotten genom att använda till exempel målvakter, bulvaner eller kapade bank-id. Det finns även stora möjligheter att blanda legala och illegala verksamheter liksom att förlägga delar av verksamheten i utlandet, vilket försvårar och försenar upptäckt.

Den möjlighet till inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation som möjliggörs genom inhämtningslagen bedöms svara väl mot den behovsbeskrivning som Ekobrottsmyndigheten lagt fram i fråga om den aktuella brottsligheten. Regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att brottskatalogen bör omfatta grovt bokföringsbrott och grovt skattebrott.

Penningtvätt och näringspenningtvätt

Såväl Ekobrottsmyndigheten som Polismyndigheten har till utredningen redovisat att det finns ett behov av att grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt, grovt brott, omfattas av möjlighet till inhämtning enligt inhämtningslagen.

Möjligheten att tjäna pengar är den huvudsakliga drivkraften bakom organiserad brottslighet. Genom olika transaktioner kan personer som ägnar sig åt organiserad brottslighet omvandla pengar från t.ex. narkotikahandel till skenbart lagliga inkomster och tillgångar. Det är mycket angeläget att allvarliga former av penningtvättsbrott kan utredas effektivt. Regeringen bedömer mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, att grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt, grovt brott, bör ingå i inhämtningslagens brottskatalog.

Svindleri och marknadsmanipulation

Ekobrottsmyndigheten har till utredningen anfört att grovt svindleri och grov marknadsmanipulation bör omfattas av inhämtningslagen.

Finansmarknaden används i dag av aktörer som har en koppling till organiserad brottslighet för att begå ekonomisk brottslighet, bl.a. genom nynoterade bolag. Aktörer som genomför finansmarknadsbrott bedöms ofta ha en stor finansiell förmåga och kan omge sig med nätverk av specialister där möjligheten till insyn och kontroll är mycket begränsad. Internationella upplägg kan skapas för att dölja verkliga huvudmän, försvåra beskattning, dölja transaktioner och gömma tillgångar och verksamhetens karaktär. De svindlerier och marknadsmanipulationer som underrättelseverksamheten bevakar bedöms vara välorganiserade och systematiska och i flera delar internationella. Underrättelseverksamheten arbetar primärt mot brottsupplägg som normalt inte fångas upp av de ordinarie övervakningssystemen.

Stockholms tingsrätt och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* pekar särskilt på att det är svårt att se hur brottet marknadsmanipulation förhåller sig till den organiserade brottsligheten.

Ekobrottsmyndigheten har till utredningen redovisat att aktörer som har en koppling till organiserad brottslighet använder sig av finansmarknaden för att begå ekonomisk brottslighet och att vissa av de senaste årens nyraterade bolag utnyttjas av kriminella aktörer genom bl.a. svindlerier och marknadsmanipulation. Att finansmarknaden utnyttjas för att begå grova ekonomiska brott är allvarligt eftersom allmänhetens tilltro till de finansiella marknaderna riskerar att påverkas negativt. Detta är särskilt allvarligt eftersom det är en förutsättning för samhällets tillväxt och välbefinnande att värdepappersmarknaderna har allmänhetens förtroende. Det är således ett tungt vägande samhällsintresse att bekämpa finansmarknadsbrott. Regeringen bedömer mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, att den aktuella typen av brottslighet har en så stark koppling till den organiserade brottsligheten att det är motiverat att grovt svindleri och grov marknadsmanipulation ingår i den utvidgade brottskatalogen.

Bedrägeri

Ekobrottsmyndigheten och Polismyndigheten har till utredningen uppgett att grovt bedrägeri bör ingå i brottskatalogen. Myndigheterna har redovisat att grov bedrägeribrottslighet ofta är komplex och organiserad. Aktörerna har en stor förmåga att distansera sig från brottsligheten och den tekniska utvecklingen har ytterligare ökat denna möjlighet. Det rör sig vidare ofta om komplicerade brottsupplägg med en hög organisationsnivå och internationella inslag vilket försvårar upptäckt. De brottsbekämpande myndigheterna har mot denna bakgrund till utredningen anfört att uppgiftsinhämtning enligt inhämtningslagen skulle vara ett viktigt komplement till annan informationsinhämtning i underrättelsestadiet och skulle kunna leda till att brottsligheten kan upptäckas tidigare. Detta skulle också förbättra möjligheterna att förhindra att brottsvinster förs utomlands.

Antalet grova bedrägerier har ökat markant det senaste decenniet. Eftersom brottsligheten ofta har en stark koppling till kriminella nätverk anser regeringen, i likhet med utredningen, att det är av stor vikt att inhämtningslagen kan användas för att bekämpa grova bedrägerier. Följaktligen bör även grovt bedrägeri ingå i brottskatalogen.

Bidragsbrott

Polismyndigheten har till utredningen uppgett att grovt bidragsbrott bör omfattas av inhämtningslagens tillämpningsområde.

Ekonomisk och organiserad brottslighet som riktas mot välfärdssystemen riskerar att urholka tilliten till systemen och hota förtroendet för välfärdssamhället. Regeringen anser mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, att grovt bidragsbrott bör ingå i den utvidgade brottskatalogen.

Stöld och häleribrott

Polismyndigheten har till utredningen uppgett att grov stöld, inbrottsstöld, och grovt häleri bör omfattas av inhämtningslagen.

Prop. 2023/24:117 Internationella brottnätverk begår omfattande tillgreppsbrott på ett organiserat och systematiskt sätt i Sverige. Det rör sig ofta om planerade gärningar som begås på ett likartat sätt och föregås av noggranna förberedelser. Brottsligheten avser betydande värden totalt sett och är svårbekämpad då både huvudorganisation och brottsvinster ofta finns utomlands. Denna typ av tillgreppsbrottslighet medför påtagliga integritetskränkningar för många enskilda och skapar en otrygghet i samhället i stort. Regeringen delar mot denna bakgrund utredningens bedömning att det är angeläget att Polismyndigheten får mer effektiva verktyg för att bekämpa brottsligheten och att grov stöld, inbrottsstöld och grovt häleri bör ingå i brottskatalogen.

Smugglingsbrott, punktskattebrott och tullbrott

Tullverket har till utredningen anfört ett behov av att olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor, grovt brott, grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor och grovt tullbrott omfattas av inhämtningslagen. I sitt remissvar tillägger *Tullverket* att även grov smuggling och grov olovlig befattning med smuggelgods bör omfattas. Tullverket framhåller att brottsligheten bestående i smuggling, förflyttning och lagerhållning av punktskattepliktiga varor har ökat. Myndigheten uttrycker att det finns ett behov av att kunna använda inhämtningslagen för att berika den information som finns i underrättelseverksamheten, vilket skulle vara av stor betydelse för myndighetens förmåga att bygga upp riskprofiler och kunna agera mot kriminella som utövar denna typ av brottslighet. När det gäller grov smuggling och grov olovlig befattning med smuggelgods påpekar Tullverket att eftersom särskilda restriktioner gäller för införsel av alkohol kommer i de flesta fall brott som avser införsel av alkohol att rubriceras som smuggling. Dessutom är punktskattebroten subsidiära i förhållande till smugglingsbroten. För att regleringen ska bli heltäckande anser Tullverket att brotten smuggling och grov olovlig befattning med smuggelgods bör läggas till i brottskatalogen.

Såväl smugglingsbrott som tullbrott och punktskattebrott utförs vanligtvis av kriminella nätverk som med hög grad av organisation och systematik smugglar stora mängder tobak och alkohol. Brottsligheten genererar mycket stora brottsvinster och innebär ett betydande skattebortfall. Brottsuppläggen har beskrivits som komplexa med många inblandade aktörer med specialistkompetens. Mot denna bakgrund delar regeringen utredningens bedömning att brottskatalogen bör omfatta grovt tullbrott, olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor, grovt brott, och grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor. Därutöver bör, som *Tullverket* föreslår, även grov smuggling och grov olovlig befattning med smuggelgods ingå i brottskatalogen. De brotten har, i likhet med merparten av övriga brott i brottskatalogen, ett minimistraff om sex månaders fängelse.

Sammantaget är brottskatalogen väl avvägd

Utöver de brott som utredningen föreslår ska ingå i den utvidgade brottskatalogen föreslår *Polismyndigheten* att även brottet grovt tagande av muta och grovt givande av muta ska omfattas. Regeringen, som inte utesluter att det kan finnas ytterligare brott där inhämtningslagen kan vara

till nytta i brottsbekämpningen, anser för närvarande att det inte finns tillräckligt underlag för att nu överväga en sådan reglering.

När det gäller *Skatteverkets* önskemål om att även Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet ska få tillämpa inhämtningslagen i sin underrättelseverksamhet konstaterar regeringen att det inom ramen för detta lagstiftningsärende saknas underlag för en sådan utvidgning.

Attunda tingsrätt och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* pekar på att den föreslagna utvidgningen kommer att innebära en större överlappning mellan tillämpningsområdena för preventivlagen och inhämtningslagen och att detta bör belysas ytterligare. Regeringen konstaterar att inhämtningslagen och preventivlagen redan i dag har delvis överlappande tillämpningsområden. Det har inte framkommit att detta har lett till svårigheter i tillämpningen av respektive regelverk. Det ska också beaktas att preventivlagen och inhämtningslagen i regel används i olika skeden av underrättelsearbetet och att åtgärderna enligt respektive lag till stor del syftar till att uppnå skilda syften. Mot denna bakgrund anser regeringen att riskerna för tillämpningsproblem kopplade till överlappningen mellan de två lagarna inte ska överdrivas.

Sammantaget bedöms den föreslagna brottskatalogen vara väl avvägd och träffa sådan brottslighet där det finns ett påtagligt behov och en förväntad effekt av att kunna använda åtgärder enligt inhämtningslagen.

Kvalifikationskraven för det utökade tillämpningsområdet

I inhämtningslagen finns grundläggande kvalifikationskrav och ändamål som begränsar i vilka situationer åtgärder enligt lagen får användas. Det anges bl.a. att åtgärden ska vara av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet av visst slag. För hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen krävs att åtgärden är av synnerlig vikt. Eftersom tillämpningsområdet för inhämtningslagen nu föreslås utökas finns det anledning att överväga om ytterligare kvalifikationskrav bör gälla för den utvidgade brottskatalogen.

Utredningen föreslår att de kvalifikationskrav och ändamål som i dag gäller enligt inhämtningslagen ska gälla även inom det utökade tillämpningsområdet. Därutöver föreslår utredningen att det utökade tillämpningsområdet ska omfattas av ett krav på att brottsligheten kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt. Med brottslig verksamhet som utövas i organiserad form avses sådan verksamhet som begås inom ramen för en struktur där flera personer samverkar under en inte helt obetydlig tidsperiod för att begå brott. När det gäller systematisk brottslighet är det framför allt fråga om att påvisa att ett visst tillvägagångssätt har upprepats flera gånger. De tillkommande kvalifikationskraven motiveras dels av ett behov av att avgränsa tillämpningsområdet av integritets- och rättssäkerhetsskäl, dels av att det konstaterade behovet av en utvidgad reglering främst tar sikte på brottslighet som utövas organiserat eller systematiskt.

Flera remissinstanser, bl.a. *JK*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Stockholms tingsrätt*, har synpunkter på det föreslagna kvalifikationskravet och anser att det riskerar att leda till tillämpningssvårigheter. De befarar vidare att kvalifikationskravets utformning kan leda till att den utvidgade regleringen tillämpas i större

Prop. 2023/24:117 utsträckning än vad som är avsett. *Civil Rights Defenders* framför liknande synpunkter. *Stockholms tingsrätt* konstaterar vidare att beviskravet ”kan antas” är lågt ställt.

För att säkerställa en rättssäker och förutsebar tillämpning av tvångsmedelsanvändningen är det av stor vikt att kvalifikationskraven är utformade på ett tydligt sätt. Tillämpningsområdet får inte omfatta mer än de behov som framställts.

Som de brottsbekämpande myndigheterna har beskrivit sina behov för utredningen gäller de uteslutande brottslighet som kan antas ske inom ramen för en organiserad och tydlig struktur som kontinuerligt sysslar med brottslighet av ekonomiskt slag eller tillgreppsbrottslighet. Det är enligt myndigheterna ofta fråga om grupperingar som är välorganiserade, hierarkiskt uppbyggda och gränsöverskridande med kvalificerade och komplexa brottsupplägg. Brottsligheten har typiskt sett systematiska upplägg på så sätt att ett visst tillvägagångssätt upprepas ett flertal gånger och föregås av planering eller noggranna förberedelser. De beskrivna behoven svarar enligt regeringen väl mot kravet på att det ska vara fråga om brottslighet som kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt.

Som *Svea hovrätt* påpekar har kvalifikationskravet i den utvidgade regleringen i preventivlagen en annan utformning (jfr prop. 2022/23:126). Till skillnad från behovet när det gällde att utöka preventivlagens tillämpningsområde har de brottsbekämpande myndigheterna inte framfört något behov av att de nu aktuella åtgärderna ska kunna användas på löst sammansatta grupperingar som begår brott i projektform. Skillnaden i kvalifikationskrav är därför motiverad.

När det gäller *Stockholms tingsrätts* påpekande att beviskravet ”kan antas” är lågt ställt kan regeringen konstatera att eftersom åtgärder enligt inhämtningslagen sker på underrättelsestadiet är det inte möjligt att kräva full bevisning om att viss brottslig verksamhet har utövats i organiserad form eller systematiskt. Det bör därför vara tillräckligt att det kan antas att den brottsliga verksamheten har utövats på detta sätt.

Regeringen anser mot denna bakgrund, till skillnad från bl.a. *JK* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, att det föreslagna kvalifikationskravet är tillräckligt avgränsat och preciserat. Tillsammans med den begränsning som ligger i den föreslagna brottskatalogen är regleringen förutsebar och kan inte förväntas tillämpas i större utsträckning än vad som är avsett.

Sammanfattningsvis anser regeringen, i likhet med utredningen och bl.a. *Polismyndigheten*, *Södertörns tingsrätt* och *Åklagarmyndigheten*, dels att nuvarande kvalifikationskrav och ändamål i inhämtningslagen är ändamålsenliga även för det utvidgade tillämpningsområdet, dels att det föreslagna tillkommande kvalifikationskravet är väl avvägt. Till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders* bedöms det inte finnas skäl att avgränsa kvalifikationskraven ytterligare. Utöver de kvalifikationskrav som redan i dag gäller enligt inhämtningslagen ska det alltså för det utökade tillämpningsområdet krävas att det rör sig om brottslighet som kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt.

De brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet är inte primärt inriktad mot någon viss gärning eller någon viss misstänkt person utan kännetecknas i stället av att vara kunskapssökande och undersökande. Tvångsmedelsanvändning i underrättelseverksamheten ställer därför höga krav på att regelverket omgärdas av rättssäkerhetsgarantier och kontrollmekanismer för att säkerställa att tillståndsgivningen är rättssäker och att intrången i den personliga integriteten inte blir större än vad som kan godtas.

Utredningen bedömer att de rättssäkerhetsgarantier som i dag finns i inhämtningslagen bör gälla även inom det utökade tillämpningsområdet. Det innebär bl.a. att beslut om inhämtning fattas av åklagare, att tillståndsbeslut ska ha ett visst innehåll och att den ansökande myndigheten ska underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslut om inhämtning. Utöver detta föreslås vissa kompletterande regler, bl.a. om krav på dokumentation och hur överskottsinformation från inhämtning ska få användas (se vidare avsnitt 6.7). Bortsett från dessa ändringar bedömer utredningen att det inte behövs några ytterligare rättssäkerhetsgarantier.

Regeringen konstaterar, i likhet med utredningen, att nuvarande rättssäkerhetsgarantier enligt inhämtningslagen har utvärderats vid flera tillfällen och ansetts tillräckliga för att tillgodose behoven inom det befintliga tillämpningsområdet, se t.ex. betänkandet Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel (SOU 2018:61). Detta har, som framgår av avsnitt 6.5, inkluderat utvärderingar av regleringens förenlighet med Europakonventionen. Det har inte framkommit något som talar för att dagens väl fungerande system med rättssäkerhetsgarantier inte skulle tillgodose behoven av kontroll och integritetsskydd även för det utökade tillämpningsområdet.

Regeringen bedömer därför att de rättssäkerhetsgarantier som redan finns i inhämtningslagen, tillsammans med de tillägg som föreslås i avsnitt 6.7, är tillräckliga för att leva upp till kraven på skydd för enskildas grundläggande fri- och rättigheter.

En utökning av tillämpningsområdet är proportionerlig och förenlig med grundläggande fri- och rättigheter

För att en utökad möjlighet att använda inhämtningslagen ska kunna införas krävs att åtgärden bedöms vara förenlig med de grundläggande fri- och rättigheterna i såväl regeringsformen som Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga. Vid dessa överväganden är rätten till förtroliga meddelanden, rätten till privatliv och rätten till skydd mot intrång i den personliga integriteten av särskild betydelse. Begränsningar i dessa rättigheter får bara göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har motiverat den (se avsnitt 5.2).

Åtgärder enligt inhämtningslagen är integritetskänsliga eftersom de brottsbekämpande myndigheterna får tillgång till lagrade trafik- och lokaliseringssuppgifter om enskilda. EU-domstolen har vid ett antal tillfällen uttalat att tillgång till lagrade trafik- och lokaliseringssuppgifter innebär ett långtgående ingrepp i de berörda personernas rättigheter och

Prop. 2023/24:117 att uppgifterna sammantaget kan göra det möjligt att dra precisa slutsatser om personernas privatliv (se t.ex. EU-domstolens domar den 21 december 2016 i de förenade målen C-203/15 och C-698/15, punkterna 99 och 100, den 6 oktober 2020 i de förenade målen C-511/18, C-512/18 och C-520/18, punkten 117, den 2 mars 2021 i mål C-746/18, punkten 36 och den 5 april 2022 i mål C-140/20, punkten 45). Inhämtning enligt inhämtningslagen medför dock i regel ett mindre integritetsintrång än användningen av andra tvångsmedel eftersom åtgärden avser trafikdata och positionering och inte innehållet i kommunikationen, se t.ex. propositionen De brottsbekämpande myndigheternas tillgång till uppgifter om elektronisk kommunikation (prop. 2011/12:55 s. 84) och propositionen Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott (prop. 2013/14:237 s. 121).

Hovrätten för Västra Sverige anför att intresset av att skydda ekonomiska värden inte bör kunna motivera ett lika stort intrång i den personliga integriteten som skyddet för den personliga säkerheten. Även *JO*, *JK* och *Journalistförbundet* framför liknande synpunkter.

Syftet med förslagen om ett utökat tillämpningsområde för inhämtningslagen är att ge de brottsbekämpande myndigheterna förbättrade möjligheter att bekämpa grov ekonomisk brottslighet. Som beskrivs ovan utgör sådan brottslighet ett allt allvarligare samhällshot. Den grova ekonomiska brottsligheten finansierar även annan grov organiserad brottslighet, vilket bl.a. *Brottsofferjouren* påpekar. Det är regeringens uppfattning att bekämpning av denna typ av brottslighet i sig utgör ett angeläget intresse och ett godtagbart skäl att begränsa enskildas fri- och rättigheter enligt såväl regeringsformen som Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga. Regeringen konstaterar i avsnitt 6.1 att det finns ett påtagligt behov av att utvidga möjligheterna till inhämtning enligt inhämtningslagen. Sådana åtgärder kan förväntas utgöra en effektiv åtgärd för att förebygga, förhindra och upptäcka allvarlig brottslighet. Därutöver begränsas förslaget genom en avgränsad brottskatalog och ett krav på att det ska vara fråga om brottslig verksamhet som utövas i organiserad form eller systematiskt. Vidare ska de ändamål och kvalifikationskrav som gäller enligt inhämtningslagen i dag gälla även inom det utökade tillämpningsområdet. Den utvidgade brottskatalogen medför därmed inte, till skillnad från vad *Journalistförbundet* anser, någon ökad risk för att de brottsbekämpande myndigheterna kan komma att ta del av uppgifter som omfattas av källskydd. Ett flertal rättssäkerhetsgarantier kommer också att omgärda den utvidgade regleringen. Därutöver föreslås den utvidgade regleringen bli tidsbegränsad (se vidare avsnitt 6.3).

Regeringen anser sammantaget, i likhet med utredningen men till skillnad från bl.a. *Hovrätten för Västra Sverige*, att den föreslagna utvidgningen av brottskatalogen i inhämtningslagen utgör en proportionerlig åtgärd som är förenlig med regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

6.3 Regleringen om en utvidgad brottskatalog ska tidsbegränsas

Prop. 2023/24:117

Regeringens förslag: Regleringen om en utvidgad brottskatalog i inhämtningslagen ska tidsbegränsas att gälla till utgången av september 2028.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att brottskatalogen ska tidsbegränsas till att gälla i fem år.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker förslaget, däribland *JO*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, *Brottsofferjouren* och *Integritetsskyddsmyndigheten*. *Centrum för rättvisa* tillstyrker förslaget men efterlyser en reglering av hur en efterföljande utvärdering ska gå till.

Skälen för regeringens förslag: Den nya lagstiftningen om ett utökad tillämpningsområde för inhämtningslagen väntas på ett påtagligt sätt kunna bidra till att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som utövas i organiserad form eller systematiskt. Lagstiftningen innebär samtidigt att riskerna för enskildas personliga integritet ökar.

Av integritetsskäl har flera lagar och bestämmelser som rör tvångsmedel inledningsvis begränsats i tiden för att sedan utvärderas. Lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning tidsbegränsades t.ex. till att gälla i fem år efter införandet (prop. 2019/20:64 s. 99–101). Även regleringen om ett utvidgat tillämpningsområde för preventiva tvångsmedel, som trädde i kraft den 1 oktober 2023, har tidsbegränsats till att gälla i fem år.

Som utredningen och bl.a. *JO* framhåller talar integritetsskäl för att även den nu föreslagna regleringen ska tidsbegränsas. Även om det inte är fråga om att några nya tvångsmedel införs, utökas de brottstyper som kan motivera inhämtning av uppgifter. Det utökade tillämpningsområdet i kombination med integritets- och rättssäkerhetsskäl innebär enligt regeringen att lagstiftningen bör tidsbegränsas.

Som *Integritetsskyddsmyndigheten* anför kan effektiviteten av den föreslagna regleringen utvärderas när den tillämpats en tid. Vid en sådan utvärdering bör de olika intressena – en effektiv brottsbekämpning och skydd mot enskildas personliga integritet – på nytt vägas mot varandra. Det kan också övervägas om reglerna bör förändras i något hänseende.

Centrum för rättvisa anser att det särskilt bör regleras hur utvärderingen ska gå till. *Lagrådet* framför liknande synpunkter och förordar att det i den fortsatta beredningen klargörs hur en utvärdering av förslagen ska ske och av vem.

Som anges ovan är det relativt vanligt att lagstiftning som rör hemliga tvångsmedel inledningsvis tidsbegränsas för att sedan utvärderas. Ett exempel på en sådan utvärdering i närtid är utvärderingen av den tidsbegränsade lagen om hemlig dataavläsning. Efter att lagen varit i kraft i drygt två år fick en särskild utredare i uppdrag att utvärdera lagstiftningen inför ett ställningstagande till om den bör permanentas och om den i så fall bör ändras i något avseende. Utredningens betänkande (SOU 2023:78) har remitterats. Regeringen konstaterar att det förhållandet att den nu

Prop. 2023/24:117 föreslagna regleringen tidsbegränsas innebär att det finns en bestämd tidpunkt för när den kommer att upphöra att gälla. I god tid före den tidpunkten kommer de närmare formerna för en utvärdering att behöva bestämmas. Det finns inte skäl att redan nu klargöra detta.

När det gäller frågan om lagstiftningens giltighetstid måste hänsyn tas till att en välgrundad utvärdering kräver ett tillräckligt underlag. Det behövs även tid för själva utvärderingen. En rimlig tid för liknande utvärderingar har tidigare bedömts vara fem år. Den lagstiftning om ett utvidgat tillämpningsområde för preventivlagen som trädde i kraft den 1 oktober 2023 har t.ex. tidsbegränsats till att gälla till utgången av september 2028. Flera remissinstanser påpekar emellertid att det finns fördelar med att göra en samlad utvärdering av regelverket om preventiva tvångsmedel. Regeringen delar denna uppfattning och anser att denna något kortare giltighetstid jämfört med utredningens förslag ändå bedöms ge ett tillräckligt underlag för utvärderingen. Tidsbegränsningen för regleringen om en utvidgad brottskatalog i inhämtningslagen bör därför samordnas med giltighetstiden för den utvidgning av preventivlagen som trädde i kraft den 1 oktober 2023. Regleringen ska därmed tidsbegränsas att gälla till utgången av september 2028.

6.4 Uppgifter ska få inhämtas i realtid och med egna tekniska hjälpmedel

Regeringens förslag: Det ska vara tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid enligt inhämtningslagen. Det ska också vara tillåtet att läsa av eller ta upp kommunikationsövervakningsuppgifter i realtid vid hemlig dataavläsning för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet.

Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket ska få hämta in uppgifter om elektronisk kommunikation enligt inhämtningslagen med egna tekniska hjälpmedel. De myndigheterna ska även få hämta in uppgifter från den som tillhandahåller en nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna är positiva till förslagen eller har inga synpunkter på dem, däribland *Åklagarmyndigheten*, *Brottsoffermyndigheten*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Säkerhetspolisen*, *Tullverket* och *Integritetsskyddsmyndigheten*. Tullverket framhåller att förslaget om att uppgifter ska få hämtas in i realtid bedöms kunna effektivisera myndighetens brottsbekämpande verksamhet. *Civil Rights Defenders* avstyrker förslaget om att uppgifter ska få inhämtas i realtid och efterfrågar en fördjupad analys av förslagets konsekvenser för enskildas personliga integritet. *Journalistförbundet* anser att det är olämpligt att införa en möjlighet att hämta in uppgifter i realtid eftersom inhämtningslagen inte har samma rättssäkerhetsgarantier som preventivlagen och rättegångsbalken. Några remissinstanser, däribland *Attunda tingsrätt*, anser att regleringen om realtidshämtning borde tidsbegränsas. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* efterlyser

en mer utförlig analys av innebörden av förslaget om en möjlighet för brottsbekämpande myndigheter att hämta in uppgifter med hjälp av egna tekniska hjälpmedel och vilka eventuella integritets- och rättssäkerhetsrisker som finns med detta. *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* anser att det bör utvecklas vilka tekniska hjälpmedel de brottsbekämpande myndigheterna kan komma att använda och vilken information dessa kan ge.

Skälen för regeringens förslag

Uppgifter ska få hämtas in i realtid enligt inhämtningslagen

Enligt nuvarande regler kan uppgifter om meddelanden endast hämtas in avseende förfluten tid enligt inhämtningslagen. Detsamma gäller inhämtning av kommunikationsövervakningsuppgifter utanför en förundersökning enligt 10 § tredje stycket lagen om hemlig dataavläsning. Denna ordning har motiverats med att möjligheten att inhämta uppgifter enligt inhämtningslagen bör vara begränsad till att motsvara vad som gäller i en förundersökning innan det finns en skäligen misstänkt (prop. 2011/12:55 s. 83). Däremot får inhämtning av s.k. lokaliseringssuppgifter, dvs. uppgifter om i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits, ske i realtid med stöd av inhämtningslagen (1 § 3 inhämtningslagen).

Sedan den 1 oktober 2023 är det tillåtet att i en förundersökning hämta in uppgifter om meddelanden i realtid vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott (27 kap. 19 b § rättegångsbalken och prop. 2022/23:126 s. 137 och 138). Motsvarande gäller för avläsning eller upptagning av kommunikationsövervakningsuppgifter i realtid vid hemlig dataavläsning för samma ändamål (5 § lagen om hemlig dataavläsning). Frågan är om det mot denna bakgrund finns skäl att även utöka inhämtningslagens tillämpningsområde till att fullt ut avse realtidsuppgifter.

De brottsbekämpande myndigheterna har till utredningen framfört att det finns ett påtagligt behov av en möjlighet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Av de behovs- och nyttobeskrivningar som lämnats till utredningen framgår att inhämtning av elektronisk kommunikation i realtid skulle vara av avgörande betydelse för att identifiera aktörer som är inblandade i allvarlig brottslig verksamhet och möjliggöra för myndigheterna att i ett tidigare skede upptäcka och förhindra brottsligheten. Utan tillgång till uppgifter om meddelanden i realtid saknar myndigheterna information om vilka kontakter som tas och kan då ha svårt att analysera en persons rörelsemönster. En kombinerad analys av uppgifter om rörelse och kontakter i realtid skulle enligt myndigheterna vara ett effektivt verktyg för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet hos den aktör som är av intresse, men även för att i ett tidigare skede hitta möjliga medgärningspersoner. Realtidsuppgifter om meddelanden skulle enligt myndigheterna kunna bidra till att de kan vara proaktiva och vidta åtgärder i ett tidigare skede. Det får typiskt sett anses vara mer effektivt att myndigheterna agerar på aktuella uppgifter än på historiska data.

Prop. 2023/24:117 Mot denna bakgrund bedömer regeringen, i likhet med bl.a. *Tullverket*, att det finns ett påtagligt behov av att kunna hämta in uppgifter om meddelanden i realtid enligt inhämtningslagen och att motsvarande gäller i fråga om att läsa av eller ta upp kommunikationsövervakningsuppgifter i realtid vid hemlig dataavläsning.

Som några remissinstanser påpekar, bl.a. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Civil Rights Defenders*, kan inhämtning av realtidsuppgifter medföra ett större integritetsintrång än inhämtning av historiska uppgifter. Samtidigt innebär inhämtning av uppgifter om meddelanden i realtid inte att de brottsbekämpande myndigheterna får tillgång till några nya uppgifter, utan enbart att uppgifterna hämtas in utan fördröjning i tid. Som *Integritetsskyddsmyndigheten* konstaterar har utredningen redovisat de faktiska behov som de brottsutredande myndigheterna har av realtidsuppgifter och i vilka situationer dessa uppgifter skulle innebära en stor nytta i den brottsbekämpande verksamheten. Regeringen anser att behovet väger tungt och att integritetsintrånget får anses försvarligt under förutsättning att regleringen omgärdas av tillräckliga avgränsningar, kvalifikationskrav och rättssäkerhetsgarantier. I detta avseende bedömer regeringen, i likhet med utredningen men till skillnad från bl.a. *Journalistförbundet*, att de grundläggande kvalifikationskrav och ändamål som redan finns i inhämtningslagen och lagen om hemlig dataavläsning är ändamålsenliga och väl avvägda. Dessa innefattar bl.a. regler om tidsbegränsning och upphävande av beslut, vilka *Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten* särskilt betonar vikten av i detta sammanhang.

Sammantaget anser regeringen, till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders*, att en möjlighet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid enligt inhämtningslagen ska införas. På motsvarande sätt bör det vara tillåtet att läsa av eller ta upp kommunikationsövervakningsuppgifter vid hemlig dataavläsning i realtid för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet. Eftersom realtidshämtning för andra slags uppgifter redan är tillåten enligt inhämtningslagen och då förslaget inte innebär att de brottsbekämpande myndigheterna får tillgång till några nya uppgifter anser regeringen inte att det finns skäl att tidsbegränsa regleringen, något som bl.a. *Attunda tingsrätt* förordar.

Myndigheterna ska få använda egna tekniska hjälpmedel vid inhämtningen

Enligt inhämtningslagen får inhämtning av uppgifter ske endast från den som enligt lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät eller en elektronisk kommunikationstjänst som inte är en nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst (1 § inhämtningslagen). Detta skiljer sig från hur inhämtning får ske i samband med hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt rättegångsbalken eller preventivlagen. Enligt nyss nämnda regleringar får i stället de tekniska hjälpmedel som behövs för åtgärden användas.

Säkerhetspolisen och Polismyndigheten har till utredningen framfört att de har ett behov av att kunna använda egna tekniska hjälpmedel vid

inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen, på motsvarande sätt som enligt rättegångsbalken och preventivlagen. Enligt myndigheterna finns det situationer när de behöver kunna genomföra inhämtning utan nät- eller tjänsteleverantörernas medverkan. Det kan handla om situationer där myndigheterna av sekretesskäl inte har möjlighet att informera nät- eller tjänsteleverantören om tvångsmedelsbeslutet, t.ex. för att nät- eller tjänsteleverantören har kopplingar till ärendet eller för att en sådan aktör ägs av en statlig leverantör som bedriver olovlig underrättelseverksamhet i Sverige.

Regeringen konstaterar, i likhet med utredningen, att det är angeläget att inhämtning kan ske även i de fall en nät- eller tjänsteleverantör inte kan informeras. Det ska framhållas att det inte rör sig om inhämtning av någon annan typ av uppgifter än vad som annars skulle vara möjligt, vilket *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* önskar ett förtydligande av. Det rör sig därmed inte om något större intrång i den personliga integriteten även vad som är fallet enligt hittillsvarande reglering. För att inhämtning ska kunna ske även i de fall en nät- eller tjänsteleverantör inte kan informeras bör de brottsbekämpande myndigheterna, i likhet med vad som gäller enligt rättegångsbalken och preventivlagen, få använda de tekniska hjälpmedel som behövs. Begreppet tekniska hjälpmedel avses ha samma innebörd som i rättegångsbalken (27 kap. 25 §), vilket Uppsala universitet (Juridiska fakulteten) också vill ska förtydligas.

Sammanfattningsvis anser regeringen, i likhet med utredningen och flera remissinstanser, att de brottsbekämpande myndigheterna bör ha samma möjlighet till verkställighet med egna tekniska hjälpmedel enligt inhämtningslagen som enligt rättegångsbalken och preventivlagen. En möjlighet för Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket att använda sig av egna tekniska hjälpmedel vid inhämtning ska därför införas. För att möjliggöra sådan användning slopas begränsningen om att uppgifter bara får hämtas in från den som enligt lagen om elektronisk kommunikation tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät eller en elektronisk kommunikationstjänst som inte är en nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst. Inhämtning blir därmed även möjlig från den som tillhandahåller en nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst.

6.5 Åklagare vid Åklagarmyndigheten bör även fortsättningsvis fatta beslut i ärenden enligt inhämtningslagen

Regeringens bedömning: Beslut om inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen bör även fortsättningsvis fattas av åklagare vid Åklagarmyndigheten.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna instämmer i eller har inga synpunkter på bedömningen, däribland *Polismyndigheten*, *Åklagarmyndigheten*, *Säkerhetspolisen* och *Tullverket*. *Ekobrottsmyndigheten* anser att beslutsbefogenheten bör ges till allmänna åklagare, dvs.

Prop. 2023/24:117 även åklagare vid Ekobrottsmyndigheten. *Civil Rights Defenders* anser att Åklagarmyndigheten inte uppfyller de unionsrättsliga kraven på en oberoende myndighet och att åklagare därför inte bör få fatta beslut enligt inhämtningslagen. *Centrum för rättvisa* och *Journalistförbundet* anser att beslut om inhämtning enligt inhämtningslagen bör fattas av domstol. *JO*, *Södertörns tingsrätt* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* efterfrågar en mer ingående analys av förslagets förenlighet med kravet på att frågor om inhämtning av uppgifter ska prövas av domstol eller en annan oberoende myndighet. *JK* framför liknande synpunkter och anser att det finns skäl att överväga en annan lösning där beslutsorganets oberoende inte kan sättas i fråga. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser att det kan ifrågasättas om inte i vart fall den föreslagna utvidgningen av lagen bör inkludera ett krav på domstolsprövning. *Sveriges Domareförbund* anser att det bör övervägas att samla förhandsprövningen av flera olika former av tvångsmedel och övervakningsåtgärder till en specialdomstol.

Skälen för regeringens bedömning

Beslut om inhämtning fattas i dag av åklagare vid Åklagarmyndigheten

Beslut i ärenden enligt inhämtningslagen fattas i dag av åklagare vid Åklagarmyndigheten på ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket. Utredningen föreslår att denna ordning ska gälla även fortsättningsvis, både inom det nuvarande tillämpningsområdet och inom det utökade tillämpningsområde som föreslås.

Ett flertal remissinstanser, däribland *Centrum för rättvisa*, *Civil Rights Defenders*, *JO*, *Journalistförbundet*, *JK*, *Södertörns tingsrätt* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, ställer sig tveksamma till om det är förenligt med EU-rätten att låta åklagare vara beslutsfattare enligt inhämtningslagen. *Sveriges Domareförbund* framför liknande synpunkter som ett av flera skäl för en specialdomstol.

EU-domstolen har uttalat att frågan om tillgång till lagrade trafik- och lokaliseringssuppgifter, utom i motiverade brådskande fall, ska prövas av domstol eller en oberoende myndighet (se bl.a. EU-domstolens domar den 6 oktober 2020 i de förenade målen C-511/18, C-512/18 och C-520/18, punkten 189, den 2 mars 2021 i mål C-746/18, punkten 51, och den 5 april 2022 i mål C-140/20, punkten 106). EU-domstolen har vidare uttalat att om prövningen ankommer på en oberoende förvaltningsmyndighet måste denna ha en ställning som innebär att den kan fullgöra sitt uppdrag på ett objektivt och opartiskt sätt och vara fri från yttre påverkan. Vidare måste myndigheten ha en neutral ställning till parterna i det straffrättsliga förfarandet och den får inte heller vara involverad i den aktuella brottsutredningen (EU-domstolens dom den 2 mars 2021 i mål C-746/18, punkterna 52–54).

Regeringen har relativt nyligen prövat om beslutsordningen i inhämtningslagen är förenlig med EU-rätten. Vid denna prövning konstaterades att beslut om inhämtning som fattas av åklagare vid Åklagarmyndigheten uppfyller det EU-rättsliga kravet på förhandsprövning av en oberoende myndighet (prop. 2018/19:86 s. 74 och 75). Som anges ovan har dock EU-domstolen, sedan prövningen gjordes, fortsatt att utveckla sin praxis när det gäller innebörden av begreppet oberoende

Ett alternativ är att överlåta beslutanderätten till allmän domstol

Som bl.a. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser är ett alternativ till den ordning som gäller i dag att införa ett krav på domstolsprövning för att uppgifter ska få hämtas in enligt inhämtningslagen. *Lagrådet* förordar en sådan lösning. Lagrådet framhåller att allmän domstol redan i dag fattar beslut om preventiv tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning och att domstolarna således är väl förtrodda med att fatta beslut om tvångsmedel i ett tidigare skede än lagföringen. Lagrådet anför vidare att mängden brådskande ärenden i domstolarna visserligen skulle öka om allmän domstol blev beslutsfattare, men att domstolsväsendet numera är väl organiserat för att hantera sådana ärenden. Enligt Lagrådet råder det dessutom inte någon tveksamhet om att en domstol uppfyller de krav som EU-rätten ställer upp på ett beslutsorgan samtidigt som det är en fördel om en och samma instans fattar beslut om olika tvångsmedel riktade mot en viss person med stöd av inhämtningslagen, preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning.

Som *Lagrådet* konstaterar, och även utredningen kommit fram till, skulle allmän domstol utan tvivel uppfylla de EU-rättsliga kraven på en oberoende prövningsinstans. Frågan är dock om det finns andra skäl som talar mot att allmän domstol blir beslutsorgan enligt inhämtningslagen.

Ordningen att allmän domstol fattar beslut om hemliga tvångsmedel under en förundersökning är lämplig och väl förenlig med det tvåpartsförfarande och de möjligheter till rättslig prövning som gäller där. Som *Lagrådet* påpekar fattar domstolarna även beslut om preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning. Att domstolarna prövar frågor om tillstånd enligt rättegångsbalken, preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning kan emellertid inte fullt ut jämföras med prövningar enligt inhämtningslagen. Som utredningen konstaterar och som anförts i förarbetena till inhämtningslagen (prop. 2011/12:55 s. 88 och 89) finns det nackdelar med att låta domstolar ha en roll som beslutsorgan enligt inhämtningslagen. I jämförelse med beslut under en förundersökning fattas beslut enligt inhämtningslagen i underrättelseverksamhet, där andra intressen gör sig gällande än under en förundersökning. Underrättelseverksamheten är främst inriktad mot att, utifrån en mer övergripande ansats, studera och kartlägga en befarad brottslig verksamhet för att förebygga eller förhindra att brottsligheten genomförs. Förundersökningen är i stället inriktad mot ett redan begånget konkret brott och vem som kan misstänkas för det. Integritetsaspekten präglas i underrättelseskedet mer av ett medborgarperspektiv än av ett sådant tvåpartsförfarande som särskilt lämpar sig för rättslig prövning i allmän domstol. Trots att beslutsfattande enligt preventivlagen ligger på domstol är underrättelseverksamhet typiskt sett främmande för de allmänna domstolarna. I preventivlagens fall är det dessutom så att den huvudsakligen tillämpas i situationer när en förundersökning är nära förestående, vilket inte kan sägas vara fallet när det gäller inhämtningslagen. Handläggningen av ärenden enligt preventivlagen sker också genom en mer kontradiktorisk process där offentliga ombud

Prop. 2023/24:117 närvarar vid ett sammanträde. Antalet ärenden enligt preventivlagen är dessutom relativt begränsat. När det gäller hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen ska det framhållas att den åtgärden används i ytterst få fall och att prövningsordningen för de ärendena därför inte är praktiskt jämförbar med beslutsfattande enligt inhämtningslagen.

Slutligen kan konstateras att även om domstolarna, som *Lagrådet* framhåller, på många sätt är väl rustade för att hantera olika typer av brådskande ärenden är domstolsväsendet i nuläget inte ordnat på så sätt att det kan erbjuda det snabba beslutsfattande som kan behövas i ärenden enligt inhämtningslagen. Sammanfattningsvis finns alltså flera skäl som talar mot att göra allmän domstol till beslutsfattare enligt inhämtningslagen.

Som ett argument för att överlåta beslutanderätten till allmän domstol pekar *Lagrådet* på att möjligheten för de brottsbekämpande myndigheterna att inhämta uppgifter om meddelanden i realtid med egen teknik kommer att innebära att nivån på potentiella integritetsintrång blir en helt annan och mer ingripande och att fler skäl än rättsutvecklingen därför motiverar en ändrad beslutsordning i inhämtningslagen.

Som anförs i avsnitt 6.4 innebär inhämtning av uppgifter om meddelanden i realtid inte att de brottsbekämpande myndigheterna får tillgång till några nya uppgifter, utan enbart att uppgifterna hämtas in utan fördröjning i tid. Det är dessutom redan i dag möjligt att hämta in realtidsuppgifter enligt inhämtningslagen när det gäller lokaliseringssuppgifter. Omfattningen av vilka uppgifter myndigheterna får del av påverkas inte heller av möjligheten att hämta in uppgifter med egna tekniska hjälpmedel. De utvidgade möjligheterna till realtidsinhämtning och inhämtning med egna tekniska hjälpmedel talar därför inte i sig med någon särskild styrka för att införa ett krav på domstolsprövning i inhämtningslagen.

Sammantaget delar regeringen, i likhet med flertalet remissinstanser men till skillnad från *Lagrådet*, därför utredningens bedömning att prövningen av ärenden enligt inhämtningslagen inte bör föras över till allmän domstol med mindre än att den gällande ordningen bedöms vara otillräcklig i något avseende.

Ett annat alternativ är att överlåta beslutanderätten till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Utredningen överväger om Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skulle kunna fatta beslut enligt inhämtningslagen men kommer fram till att detta vore olämpligt dels mot bakgrund av myndighetens uppdrag att utöva tillsyn över verksamheten, dels då Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden inte är sammansatt eller organiserad på det sätt som krävs för en prövning av inhämtningsärenden. Regeringen delar den bedömningen.

Åklagare bör även fortsättningsvis fatta beslut om inhämtning

Frågan är då om det i stället fortsatt ska vara åklagare som beslutar om tillstånd enligt inhämtningslagen. För att detta ska vara ett alternativ krävs, som anges ovan, för det första att Åklagarmyndigheten kan anses vara en självständig och oavhängig myndighet, och för det andra att myndigheten

kan anses vara objektiv och opartisk vid beslutsfattandet. Det sistnämnda kravet inkluderar att myndigheten kan betraktas som fristående i förhållande till dem som begär tillgång till uppgifterna.

När det gäller det första kravet intar Åklagarmyndigheten en självständig ställning i förhållande till såväl de myndigheter som begär uppgifterna – Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket – som den verkställande makten – dvs. regeringen. Även inom myndigheten är åklagare helt självständiga i sitt beslutsfattande. Åklagarmyndigheten kan därmed anses vara en självständig och oavhängig myndighet.

När det gäller det andra kravet är en grundläggande utgångspunkt att Åklagarmyndigheten har ett författningsreglerat uppdrag att bekämpa brott genom att myndigheten ska se till att personer som begär brott blir föremål för brottsutredning och lagföring, se 2 § 1 förordningen (2015:743) med instruktion för Åklagarmyndigheten. Inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen sker för brottsbekämpande ändamål och i vissa fall för att samla underlag för att kunna inleda förundersökning. Det kan å ena sidan ifrågasättas om en myndighet med ett brottsbekämpande uppdrag kan anses ha en fristående ställning i förhållande till de intressen som frågan om inhämtning enligt inhämtningslagen aktualiserar.

Åklagarmyndigheten bedriver å andra sidan inte underrättelseverksamhet och myndigheten har inte heller någon funktion eller något uppdrag i den underrättelseverksamhet som bedrivs av andra myndigheter med ett sådant uppdrag. Verksamheterna präglas i stället av helt olika intressen. Underrättelseverksamheten är inte primärt inriktad mot någon viss inträffad gärning eller någon viss misstänkt person, utan är operativ, kunskapsökande och undersökande. Det finns alltså, till skillnad från i förundersökningen, inte några partsintressen att beakta. Åklagarmyndighetens roll är dessutom begränsad till att leda förundersökningar och att föra talan i rättegång. Först när förundersökning har inletts kan åklagare inträda i det straffrättsliga förfarandet. De brottsbekämpande myndigheterna har till utredningen redovisat att gränsen mellan brottsutredning och underrättelseverksamhet är tydlig och skarp. Att den strikt upprätthålls är enligt myndigheterna väsentligt för att kunna skydda underrättelseverksamhetens behov av sekretess. Uppgifter som tillförts en brottsutredning omfattas till skillnad från sådana i underrättelseverksamhet av rätten till partsinsyn. Den utredande åklagaren har inte kännedom om vilka uppgifter som eventuellt har inhämtats med stöd av inhämtningslagen i ett underrättelseärende utan förfogar endast över det underlag som tillförts förundersökningen. Uppgifter som inhämtats med stöd av inhämtningslagen har dessutom sällan någon relevans i förundersökningar eftersom dessa i ett senare skede av underrättelseverksamheten blir underbyggda och bekräftade av annan information och ersätts av uppgifter från andra källor.

Regeringen anser därför i likhet med utredningen och flera remissinstanser, bl.a. *Åklagarmyndigheten* och *Polismyndigheten*, att Åklagarmyndigheten inte har en sådan roll i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet att det ska anses finnas en intressegemenskap mellan myndigheterna på denna grund. Enbart det förhållandet att Åklagarmyndigheten i en vidare bemärkelse har i uppdrag att bekämpa brott innebär inte heller att myndigheten inte uppfyller kraven på objektivitet och opartiskhet i beslutsfattandet. Till detta kommer att

Prop. 2023/24:117 åklagaren har en lagstadgad objektivitetsplikt även i de fall åklagaren fattar beslut i underrättelseverksamhet (23 kap. 4 § tredje stycket rättegångsbalken). Enligt regeringen kan Åklagarmyndigheten därmed anses fristående i förhållande till de intressen som frågan om inhämtning av uppgifter i underrättelseverksamheten aktualiserar.

Sammantaget bedöms således Åklagarmyndigheten uppfylla de krav som EU-domstolen ställt upp på beslutsmyndighetens oberoende. Starka skäl talar därmed för att beslut enligt inhämtningslagen även fortsättningsvis ska fattas av åklagare. Till detta kommer att Åklagarmyndigheten vid det här laget har flera års erfarenhet av att hantera ärenden enligt inhämtningslagen och att såväl Åklagarmyndigheten som de brottsbekämpande myndigheterna till utredningen anfört att dagens ordning fungerar väl.

Regeringen anser mot denna bakgrund, till skillnad från bl.a. *Lagrådet*, *Sveriges Domareförbund*, *Centrum för rättvisa* och *Civil Rights Defenders*, att åklagare även fortsättningsvis ska fatta beslut om inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen.

Endast åklagare vid Åklagarmyndigheten ska pröva ansökningar enligt inhämtningslagen

Som en följd av att inhämtningslagens tillämpningsområde föreslås utvidgas till att även omfatta brott som faller under Ekobrottsmyndighetens ansvarsområde finns det skäl att överväga om även åklagare vid Ekobrottsmyndigheten ska få pröva ansökningar enligt inhämtningslagen, något som *Ekobrottsmyndigheten* förordar. Det krävs då, för det första, att Ekobrottsmyndigheten kan anses vara en självständig och oavhängig myndighet och, för det andra, att myndigheten kan anses objektiv, opartisk och oberoende i förhållande till underrättelseverksamhetens intressen.

När det gäller det första kravet konstaterar regeringen, i likhet med utredningen, att Ekobrottsmyndigheten är en självständig myndighet enligt regeringsformen som inte är skyldig att följa anvisningar om handläggning av enskilda ärenden från vare sig andra myndigheter eller regeringen. Vidare är åklagarna vid Ekobrottsmyndigheten allmänna åklagare som är självständiga i sitt beslutsfattande på samma sätt som åklagare vid Åklagarmyndigheten. Ekobrottsmyndigheten uppfyller därmed kravet på att myndigheten ska vara oavhängig i sitt beslutsfattande i förhållande till andra myndigheter.

När det gäller det andra kravet måste dock hänsyn tas till att även om Ekobrottsmyndigheten är en åklagarmyndighet som tillsammans med Åklagarmyndigheten utgör det svenska åklagarväsendet, skiljer sig de två myndigheternas organisation och uppdrag åt. Som bl.a. Riksrevisionen har påpekat innehåller Ekobrottsmyndigheten flera delar av rättskedjan och avsikten med den konstruktionen är att myndigheten ska leda arbetet mot den ekonomiska brottsligheten från underrättelse till åtal (RiR 2021:30 s. 21).

Mot denna bakgrund finns det enligt regeringen skäl att vara försiktig vid bedömningen av om även åklagare vid Ekobrottsmyndigheten bör vara beslutsfattare enligt inhämtningslagen. Sammantaget anser regeringen, i likhet med utredningen men till skillnad från *Ekobrottsmyndigheten*, att

6.6 Användning av överskottsinformation

Regeringens förslag: Den verkställande myndigheten ska få besluta att uppgifter som har kommit fram vid inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen ska få användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet.

Nuvarande reglering om överskottsinformation ska fortsätta att gälla för hemlig dataavläsning.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker eller har inte några invändningar mot förslaget, däribland *Polismyndigheten*, *Säkerhetspolisen* och *Åklagarmyndigheten*. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* ser positivt på att ett uttryckligt lagstöd införs för användningen av överskottsinformation men efterfrågar en fördjupad rättssäkerhets- och integritetsanalys. *JO* anser att det bör göras en uppföljning och utvärdering av användningen av överskottsinformation. Några remissinstanser, däribland *Centrum för rättvisa* och *Civil Rights Defenders*, avstyrker förslaget och anför att syftet och förutsättningarna för användning av överskottsinformation bör tydliggöras samt att beslut om användning av överskottsinformation för andra än brotsutredande syften bör fattas av domstol, en ordning som även *Journalistförbundet* förordar.

Skälen för regeringens förslag

Användningsområdet för överskottsinformation ska utvidgas

Vid inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation kan det komma fram uppgifter som handlar om något annat än det brott eller den brottslighet som legat till grund för inhämtningsbeslutet. Sådana uppgifter, som brukar kallas överskottsinformation, kan vara av betydelse för utredningen av ett begånget brott eller för att förhindra nya brott och kan röra både den person som inhämtningsbeslutet gäller och andra personer som inte är aktuella i underrättelseärendet.

Bestämmelser om hur de uppgifter som har inhämtats enligt inhämtningslagen får användas finns i 6 och 7 §§ inhämtningslagen. I 6 § regleras användning av inhämtade uppgifter för att förhindra brott och i 7 § regleras användning av sådana uppgifter för att utreda brott. Om de inhämtade uppgifterna används för att förhindra brott finns det inte någon begränsning för användning av uppgifterna. Om uppgifterna däremot ska användas i en förundersökning krävs tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Frågor om sådana tillstånd prövas av allmän domstol enligt bestämmelserna i rättegångsbalken. Det krävs emellertid inte något sådant tillstånd för att uppgifterna ska få ligga till grund för att inleda en förundersökning.

Dagens reglering innebär en begränsning i möjligheterna att använda uppgifter om elektronisk kommunikation som har framkommit vid

Prop. 2023/24:117 inhämtning i underrättelseverksamheten för att utreda brott. I förarbetena motiveras begränsningen med att rättssäkerhetsskäl talar för att prövningen av om uppgifterna ska kunna ligga till grund för ett beslut om åtal ska vara densamma oberoende av om de har inhämtats i underrättelseverksamhet eller i en förundersökning (prop. 2011/12:55 s. 91–93, 124 och 125).

Bestämmelserna om överskottsinformation i rättegångsbalken och preventivlagen ändrades den 1 oktober 2023 på så sätt att de begränsningar som tidigare fanns när det gäller användningen av överskottsinformation från hemliga tvångsmedel togs bort. De nya reglerna innebär att åklagare får besluta att uppgifter som har kommit fram vid användning av hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken eller preventivlagen får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet. Som skäl för utvidgningen anfördes bl.a. att det var en otillfredsställande ordning att de brottsbekämpande myndigheterna inte alltid kunde använda sig av konkreta uppgifter för att ingripa och avbryta pågående brottslighet eller för att utreda brott som redan har begåtts (prop. 2022/23:126 s. 173–177). Det finns därför skäl att överväga om detsamma ska gälla för överskottsinformation som har inhämtats med stöd av inhämtningslagen.

Ett argument som talar mot en utvidgning av användningsområdet för överskottsinformation i inhämtningslagen är att det kan innebära ökade integritetsintrång. Det ska dock beaktas att det är fråga om information som de brottsbekämpande myndigheterna redan har tillgång till. Det bör även beaktas att regeringen nyligen har bedömt att användning av sådan information i syfte att bekämpa eller utreda brott endast marginellt ökar det intrång som själva inhämtningen kan ha inneburit (prop. 2022/23:126 s. 176).

Det framstår vidare som en svärförklarlig ordning att uppgifter som inhämtats med stöd av inhämtningslagen inte skulle kunna överlämnas till andra myndigheter för användning i ett annat befogat syfte enbart för att de härstammar från användningen av hemliga tvångsmedel när det hade varit möjligt att överlämna dem om de framkommit på annat sätt. Det processrättsliga regelverket genomsyras av principerna om fri bevisföring och fri bevisprövning och det är därför ovanligt med begränsningar vad gäller användning av information för att förhindra och utreda brott. Dessutom kan överskottsinformation inte bara användas för att förhindra allvarliga brott eller för att bekräfta en brottsmisstanke utan även för att avföra en person som misstänkt. Regeringen har tidigare ansett att det omfattande system av rättssäkerhetsgarantier som omgärdar användningen av tvångsmedel minskar risken för både missbruk och en rättsstridig tillämpning (prop. 2022/23:126 s. 174–177.). Även dessa skäl talar för att några begränsningar av användningen av överskottsinformation inte bör finnas kvar.

Vidare måste även de positiva effekter som en utvidgning av tillämpningsområdet för överskottsinformation kan antas få beaktas. En utökad möjlighet att använda uppgifterna i t.ex. en förundersökning är av betydelse såväl för statens intresse av att bekämpa och utreda brott som för brottsoffers intresse av att brottsbekämpande myndigheter får förbättrade möjligheter att lagföra begångna brott och avbryta pågående brott. Det bör i sammanhanget också framhållas att staten enligt Europakonventionen har ett ansvar för att skydda enskildas privatliv och

personliga integritet mot intrång som begås av andra enskilda, bl.a. genom att se till att det finns en välfungerande brottsbekämpning och att myndigheterna har tillgång till effektiva utredningsverktyg.

Det finns också en klar fördel med att ha ett enhetligt regelverk för överskottsinformation. Att användningsområdena för överskottsinformation från hemliga tvångsmedel är desamma i rättegångsbalken, preventivlagen och inhämtningslagen förenklar handläggningen för de brottsbekämpande myndigheterna och minskar riskerna för att fel begås.

Sammantaget anser regeringen, i likhet med utredningen och bl.a. *Åklagarmyndigheten*, *Polismyndigheten* och *Säkerhetspolisen*, att övervägande skäl talar för att utvidga reglerna om överskottsinformation så att det, på motsvarande sätt som i rättegångsbalken och preventivlagen, tydligt framgår att det inte finns några begränsningar för vilka brott som medger användandet av överskottsinformation och att sådana uppgifter även ska få användas för andra ändamål. Regeringen delar således inte de synpunkter som förs fram av bl.a. *Centrum för rättvisa* och *Civil Rights Defenders* om att det behövs en tydligare reglering av användningen av överskottsinformation. Regleringen om att överskottsinformation endast får användas i en förundersökning efter tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation bör därmed också upphävas.

Utvidgningen innebär emellertid inte att det alltid ska vara tillåtet att använda överskottsinformation. Innan tillstånd till användning av överskottsinformation ges ska en prövning göras av om användningen är förenlig med proportionalitetsprincipen. Det innebär att överskottsinformationen endast får användas i de fall det är rimligt i förhållande till syftet med åtgärden, vägt mot bl.a. det intrång som användningen kan innebära för den som informationen avser.

Den verkställande myndigheten ska få besluta om användning av överskottsinformation

Enligt den nya regleringen om användning av överskottsinformation i rättegångsbalken och preventivlagen är det åklagare som beslutar om användningen. Denna ordning har motiverats bl.a. med att åklagaren är en professionell aktör med hög rättslig kompetens som omfattas av såväl objektivitetsprincipen som tjänsteansvar i sin yrkesutövning och att åklagare gör risk- och proportionalitetsbedömningar löpande i all typ av verksamhet och därmed har omfattande erfarenhet av att göra sådana bedömningar (prop. 2022/23:126 s. 178 och 179).

Till skillnad från vad som gäller för rättegångsbalken och preventivlagen syftar ett ärende enligt inhämtningslagen till att inhämta information om en viss, inte närmare specificerad, brottslig verksamhet som har förekommit, pågår eller kan förväntas inträffa. Underrättelsemissstankarna om brottslig verksamhet kan avse fragmenterad, opreciserad och osäker information om aktiviteter som kan antas komma att leda till konkreta brott. Detta skiljer sig från vad som gäller enligt preventivlagen där det finns en påtaglig risk för brottslig verksamhet av visst slag och en förundersökning i regel är nära förestående.

I ett ärende enligt inhämtningslagen är det åklagare vid Åklagarmyndigheten som beslutar om inhämtning av uppgifter efter ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket. Denna ordning

Prop. 2023/24:117 föreslås bestå (se avsnitt 6.5). Beslutsordningen kan jämföras med ett tvångsmedelsärendande enligt rättegångsbalken eller preventivlagen där det är domstol som prövar frågor om tillstånd på ansökan av åklagaren. Det förhållandet att det är den verkställande myndigheten som har ansvar för ett ärende enligt inhämtningslagen under verkställighetsfasen innebär att åklagaren inte har någon funktion eller något uppdrag i sådan verksamhet. Om åklagare ska fatta beslut om användning av överskottsinformation enligt inhämtningslagen krävs det att åklagare ges insyn i stora delar av den pågående underrättelseverksamheten. Detta kan vara svårt att förena med den bedömning som görs ovan om att åklagaren har den självständighet och oberoende i förhållande till underrättelseverksamhetens intressen som krävs för att beslutsfattandet om inhämtningen av uppgifter ska vara förenligt med EU-rätten. Dessutom är antalet ärenden enligt preventivlagen förhållandevis begränsat i jämförelse med antalet ärenden enligt inhämtningslagen.

Regeringen anser vid en sammantagen bedömning, till skillnad från *Civil Rights Defenders* och *Journalistförbundet*, att förutsättningarna för beslutsfattande om användningen av överskottsinformation i ärenden enligt inhämtningslagen skiljer sig från ärenden enligt rättegångsbalken och preventivlagen och att det är motiverat med en annan beslutsordning. Den nuvarande beslutsordningen ska därmed bestå. Det innebär att det även fortsättningsvis är den verkställande myndigheten som ska besluta om användningen av överskottsinformation.

De verkställande myndigheterna har redan i dag god erfarenhet av bedömningar av om information kan vidareförmedlas till andra aktörer utanför brottsbekämpningen, oavsett om denna härrör från hemliga tvångsmedel eller inte (jfr prop. 2022/23:126 s. 178 och 179). Mot denna bakgrund anser regeringen, till skillnad från *Centrum för rättvisa*, att det saknas skäl att införa en annan ordning när det gäller andra ändamål än brottsbekämpning.

Överskottsinformation vid hemlig dataavläsning

I 31 § lagen om hemlig dataavläsning hänvisas till reglerna om överskottsinformation i 6 § inhämtningslagen. Utredningen om utvärdering av hemlig dataavläsning föreslår i sitt betänkande (SOU 2023:78) att det ska införas en reglering om överskottsinformation för hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen motsvarande den som nu föreslås gälla för inhämtningslagen. Förslaget bereds för närvarande i Regeringskansliet. Det finns därför inte skäl att i detta sammanhang föreslå ändringar i reglerna i 6 § inhämtningslagen om överskottsinformation när det gäller hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen.

6.7 Bevarande av uppteckningar och dokumentation

Regeringens förslag: I de delar uppteckningar från inhämtning innehåller sådana uppgifter om brott som får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet avgjorts slutligt.

Beslut och åtgärder som rör inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen ska dokumenteras.

Prop. 2023/24:117

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som uttalar sig om förslaget tillstyrker eller har inga invändningar mot det, däribland *Sveriges Television AB* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*.

Skälen för regeringens förslag

Bevarande och förstöring

Som en följd av de ändringar om användningen av överskottsinformation som föreslås i avsnitt 6.6 behöver det införas regler om hur länge uppteckningar som innehåller uppgifter från överskottsinformation, som används för att utreda brott, får bevaras. En sådan reglering finns i rättegångsbalken och preventivlagen. Regleringen innebär att i de delar upptagningar och uppteckningar innehåller sådana uppgifter om brott som får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, till dess att målet har avgjorts slutligt. Därefter ska de förstöras. I likhet med utredningen anser regeringen att en motsvarande reglering bör införas i inhämtningslagen.

I 8 § tredje stycket inhämtningslagen finns en bestämmelse om att reglerna om bevarande och förstörande i inhämtningslagen inte hindrar att brottsbekämpande myndigheter behandlar uppgifter från uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag. En motsvarande reglering fanns tidigare i 13 § tredje stycket preventivlagen, men den upphävdes den 1 oktober 2023 med anledning av att de gällande begränsningarna för användning av överskottsinformation i preventivlagen togs bort (prop. 2022/23:126 s. 179). På motsvarande sätt bör även regleringen i 8 § tredje stycket inhämtningslagen upphävas.

Dokumentation

När det gäller användning av hemliga tvångsmedel utanför en förundersökning fanns det tidigare varken i lag eller förordning någon skyldighet att dokumentera användningen. Den 1 oktober 2023 infördes i rättegångsbalken och preventivlagen ett dokumentationskrav som gäller för beslut och åtgärder som rör hemliga tvångsmedel. Syftet med regleringen är att stärka den enskildes möjlighet till efterhandskontroll samt förbättra förutsättningarna för Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn (prop. 2022/23:126 s. 180–182). Enligt regeringen gör sig dessa skäl gällande även när det gäller beslut enligt inhämtningslagen. En dokumentationsskyldighet som innebär att beslut och åtgärder som rör inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen ska dokumenteras bör därför införas.

7 Fler tvångsmedel för att förhindra brott

7.1 Det finns ett behov av att utöka den preventiva tvångsmedelskatalogen i preventivlagen

Regeringens bedömning: Tvångsmedelskatalogen i preventivlagen bör utökas till att omfatta fler tvångsmedel än i dag.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Flertalet remissinstanser, däribland *Brottsofferjouren*, *Brottsoffermyndigheten*, *Polismyndigheten*, *Säkerhetspolisen*, *Södertörns tingsrätt*, *Tullverket*, *Åklagarmyndigheten* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)*, instämmer i eller har inga synpunkter på bedömningen. *Brottsförebyggande rådet (Brå)* framhåller att deras undersökningar i viss mån talar för att det finns ett ökat behov av att använda preventiva tvångsmedel. Flera remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen*, *Centrum för rättvisa*, *Svenska kyrkan*, *Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges Television AB (SVT)*, instämmer i beskrivningen av eller uttrycker oro för brottsutvecklingen i samhället och har förståelse för att de brottsbekämpande myndigheterna behöver ändamålsenliga verktyg för att förhindra brott. Några remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Riksdagens ombudsmän (JO)* och *Tidningsutgivarna*, noterar att de brottsbekämpande myndigheternas uppfattningar om behovet har fått väga tungt i de avvägningar som utredningen gjort. Ett stort antal remissinstanser, bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter*, *JO* och *Justitiekanslern (JK)*, anser att de lagändringar som nyligen trätt i kraft på tvångsmedelsområdet bör utvärderas innan nya ändringar och tillägg görs. Innan en sådan utvärdering har gjorts anser de att det är svårt att göra en bedömning både av behovet av fler preventiva tvångsmedel och av förslagets samlade konsekvenser för den personliga integriteten. *Stockholms tingsrätt* anser att det fokus som läggs på brottsoffrens intressen riskerar att medföra att integritetsriskerna för den som utsätts för tvångsmedel underskattas vid bedömningen av om åtgärderna är proportionerliga.

Skälen för regeringens bedömning: Möjligheterna att använda tvångsmedel för att förhindra brott regleras i flera lagar, bl.a. i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) och lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning (se avsnitt 5.1). Enligt de lagarna får tvångsmedlen hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, postkontroll och hemlig dataavläsning i den mån avläsningen inte gäller rumsavlyssningsuppgifter användas för att förhindra viss särskilt allvarlig brottslighet. Redan i dag är det alltså möjligt att använda ett flertal hemliga tvångsmedel i brottspreventivt syfte.

Regleringen i preventivlagen syftar till att tillgodose de brottsbekämpande myndigheternas behov av att i underrättelseverksamhet inhämta information om ett brottsligt förfarande i ett skede som ligger nära punkten för när en förundersökning om ett visst brott kan inledas. På samma sätt används tvångsmedel och verkställighetsåtgärder i en förundersökning för att inhämta information. I en förundersökning behövs informationen för

att utreda ett begånget brott och i underrättelseverksamheten för att förhindra brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott. I de fall som preventivlagen är tillämplig är det inte sällan fråga om ett slags förberedelse till brott där det saknas ett tillräckligt konkret underlag som ger stöd för antagandet att en stämplings- eller förberedelsegärning enligt brottsbalken har begåtts. Det finns betydande likheter med förundersökningar om dessa förstadier till brott, som ofta har brottspreventiva inslag. Behovet av att använda tvångsmedel för att få tillgång till information är i dessa situationer i hög grad jämförbart.

Enligt utredningen har de brottsbekämpande myndigheterna samstämigt uttryckt att behovet av att använda tvångsmedel för att förhindra brott har ökat till följd av den exceptionella brottsutveckling som skett i de kriminella miljöerna, det försämrade säkerhetsläget och den samhälls- och teknikutveckling som skett. Den bilden bekräftas av ett flertal remissinstanser, däribland *Brå*. Även *Lagrådet* anger att det står klart att den tekniska utvecklingen och den ökade brottsligheten som förslagen i lagrådsremissen tar sikte på har medfört ett behov av utökad tillgång till preventiva tvångsmedel för att på ett effektivt sätt utföra det brottsförebyggande arbetet. Lagrådet kan dock inte uttala någon egen uppfattning av om förslagen motsvarar det angivna behovet av ökad effektivitet.

Möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel har nyligen utökats. Den 1 oktober 2023 trädde lagändringar i kraft som utvidgade preventivlagens tillämpningsområde till att avse viss särskilt allvarlig brottslighet som begås inom kriminella nätverk, t.ex. mord, allmänfarlig ödeläggelse och allvarliga narkotika- och smuglingsbrott (1 a § preventivlagen och prop. 2022/23:126). Ändringarna i preventivlagen är, med hänsyn till att de innebär ökade risker för enskildas personliga integritet, tidsbegränsade till fem år och ska utvärderas. De brottsbekämpande myndigheterna har till utredningen framfört att de, utöver det utvidgade tillämpningsområdet, har ett påtagligt behov av att använda fler tvångsmedel i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet av allvarlig art. De tvångsmedel som det handlar om är hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans.

Frågan om vilka tvångsmedel som ska få användas i preventivt syfte för att förhindra brottslighet har övervägts tidigare. Redan i samband med att preventivlagen infördes uppkom t.ex. frågan om ifall husrannsakan skulle få användas för att förhindra brott (prop. 2005/06:177). Regeringen konstaterade att det vid den tidpunkten saknades tillräckliga belägg för att det fanns ett påtagligt behov av att använda husrannsakan i brottspreventivt syfte (prop. 2005/06:177 s. 51 och 52). När preventivlagen några år senare utvärderades tog regeringen även ställning till om hemlig rumsavlyssning, som hade införts som ett nytt hemligt tvångsmedel på försök i anslutning till att preventivlagen tillkom, skulle få användas för att förhindra brott (prop. 2013/14:237). Regeringen konstaterade att hemlig rumsavlyssning förvisso kunde vara ett betydelsefullt verktyg för att förhindra att allvarliga brott fullbordas, men gjorde bedömningen att behovet och nyttan av åtgärden inte vägde upp det förväntade integritetsintrånget (prop. 2013/14:237 s. 100 och 101).

Mycket har dock hänt sedan dessa frågor övervägdes senast. Som utredningen beskriver och som ett flertal remissinstanser pekar på har brottslig-

Prop. 2023/24:117 heten, säkerhetsläget och tekniken förändrats avsevärt under det senaste decenniet (se avsnitt 4). Många brott, inte minst grova sådana, begås inom ramen för samarbeten mellan olika personer, och antalet sammanslutningar i den kriminella miljön har ökat. Brottsligheten är vidare mångfacetterad och den har professionaliserats. Det grova våldet inom den organiserade brottsligheten har eskalerat och utgör ett allvarligt hot mot det demokratiska samhället. Samtidigt har säkerhetsläget försämrats i takt med att såväl hotet från främmande makt som den våldsbejakande extremismen ökat. Säkerhetspolisen har höjt terrorhotnivån i landet, och terrorattentat mot svenska medborgare och svenska intressen utomlands har skett i närtid. Brottutvecklingen i kombination med det försämrade säkerhetsläget innebär att det finns en allvarlig hotbild och att det finns betydligt fler tillfällen än tidigare där de brottsbekämpande myndigheterna behöver ingripa för att förhindra allvarliga brott. Behovet av att använda tvångsmedel i ett tidigare skede, redan innan en förundersökning kan inledas, har därmed ökat på ett påtagligt sätt. Till det kommer det faktum att det är särskilt svårt att utreda brott i de kriminella miljöerna liksom inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde. De kriminella aktörerna är säkerhetsmedvetna och har goda kunskaper om myndigheternas möjligheter att få tillgång till information. En ökad internationalisering av brottsligheten innebär också stora utmaningar för de brottsbekämpande myndigheterna.

Regeringen delar därför utredningens bedömning att behovet av att använda tvångsmedel utanför en förundersökning i preventivt syfte för att förhindra allvarlig brottslig verksamhet har ökat och att behovet är avsevärt större än tidigare. För att kunna vända utvecklingen måste de brottsbekämpande myndigheterna ha effektiva och ändamålsenliga verktyg i sitt brottsbekämpande arbete. Som utredningen lyfter fram är det i en rättsstat grundläggande att staten kan skydda enskildas liv, person, hem och egendom mot brottslighet. Det följer av Europakonventionen att staten måste säkerställa att de nationella myndigheterna kan utreda och lagföra brott på ett effektivt sätt, samtidigt som en rimlig balans mellan effektivitets- och integritetsintressena självfallet måste upprätthållas.

Enligt utredningen medför utvecklingen av den brottsliga verksamheten i såväl de kriminella miljöerna som inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde att det finns ett behov av att utöka tvångsmedelskatalogen i preventivlagen. Många remissinstanser, bl.a. *JO* och *JK*, framhåller att den höga lagstiftningstakten på området gör det svårt att bedöma både behovet av fler preventiva tvångsmedel och de samlade konsekvenserna för enskildas personliga integritet. De anser att ytterligare åtgärder inte bör genomföras innan den lagstiftning som trädde i kraft den 1 oktober 2023 har utvärderats. *Hovrätten för Västra Sverige* anser att det i dagsläget inte går att säga om det befintliga regelverket är tillräckligt för att motsvara de brottsbekämpande myndigheternas behov, i vart fall inte när det gäller Polismyndigheten och Tullverket.

Regeringen har förståelse för synpunkterna men anser att det underlag som utredningen har tagit fram är tillräckligt för att bedöma behovet av att kunna använda fler tvångsmedel i preventivt syfte, såväl inom Säkerhetspolisens som Polismyndighetens och Tullverkets verksamhetsområden. Även om vissa förändringar nyligen genomförts i preventivlagen är läget i samhället så pass allvarligt att det krävs ytterligare åtgärder för att de

brottsbekämpande myndigheterna effektivt ska kunna förhindra vissa särskilt allvarliga brott. I likhet med utredningen och de brottsbekämpande myndigheterna anser regeringen att det finns goda skäl att utöka tvångsmedelskatalogen i preventivlagen till att omfatta fler tvångsmedel än i dag. Som *Polismyndigheten* framhåller skulle en utvidgning av möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel öka myndighetens förutsättningar att förebygga, förhindra och upptäcka brott av allvarligt slag.

Vid bedömningen av vilka tvångsmedel som ska få användas i brottspreventivt syfte är det rimligt att de brottsbekämpande myndigheternas behovsbeskrivningar tillmätts stor betydelse. Eftersom all tvångsmedelsanvändning innebär en risk för intrång i enskildas personliga integritet måste det dock ske en noggrann avvägning mellan å ena sidan behovet av en effektiv brottsbekämpning till skydd för medborgarna och å andra sidan grundläggande fri- och rättigheter, såsom den enskildes rätt till integritet och rättssäkerhet i förhållande till staten. Förändringar i regelverket förutsätter att det görs en bedömning av å ena sidan behovet av åtgärden, åtgärdens förväntade effektivitet och nytta och å andra sidan vilka integritetsintrång som åtgärden kan förväntas medföra. Det är endast åtgärder som bedöms vara proportionerliga som kan tillåtas.

7.2 Hemlig rumsavlyssning, hemlig kameraövervakning och vissa sammanhängande frågor

7.2.1 Hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning ska få användas i preventivt syfte

Regeringens förslag: Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska få användas i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet som innefattar

- de brott som anges i de särskilda brottskatalogerna i preventivlagen för vilka det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,
- spioneri och utlandsspioneri, och
- företagsspioneri, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter.

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska, när åtgärderna används i preventivt syfte, få riktas mot den som utövar eller, inom en organisation eller grupp, medvetet främjar den brottsliga verksamheten. Hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter ska endast få avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den person som åtgärden riktas mot.

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska som huvudregel avse en plats där det

finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Tillståndet ska få avse en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår inte att grovt vapenbrott, grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller grovt brott enligt 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor ska ingå i brottskatalogen.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. En stor andel av remissinstanserna, bl.a. *Brottsoffermyndigheten*, *Malmö tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Tullverket*, *Säkerhetspolisen*, *Södertörns tingsrätt*, *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* och *Åklagarmyndigheten*, tillstyrker eller har inga synpunkter på förslagen. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Föreningen för digitala fri- och rättigheter*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *JO*, *Journalistförbundet*, *Tidningsutgivarna*, *Sveriges advokatsamfund* och *SVT*, avstyrker förslaget om att hemlig rumsavlyssning ska få användas i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Huvudinvändningarna handlar om att behovet inte är tillräckligt utrett, att det är tveksamt vilken nytta tvångsmedlen skulle medföra och att åtgärderna inte är proportionerliga. JO understryker att preventiva tvångsmedel inte får användas för att på ett mer allmänt plan bedriva undersökningar om misstänkt brottslighet. Sveriges advokatsamfund betonar att den krets av personer som kan drabbas av tvångsmedlen är vidare än den i en förundersökning och att det är svårare att överblicka vilka som åtgärden kommer riktas mot och vilka som kommer att drabbas. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att utredningen på ett tillräckligt omfattande sätt redogjort för de brottsbekämpande myndigheternas behov av att använda hemlig rumsavlyssning i preventivt syfte men framhåller att det är tydligt att förslagen innebär ökade integritetsrisker. Enligt nämnden är det därför positivt att användningen av tvångsmedlen begränsas till att förhindra viss särskilt allvarlig brottslighet med lägsta föreskrivet straff på fyra års fängelse. Nämnden anser dock att det bör övervägas om regleringen kan förse med fler rättssäkerhetsgarantier, t.ex. mer begränsande kvalifikationskrav eller krav på obligatoriska villkor. *Sveriges Domareförbund* anser att rekvisitet brottslig verksamhet är svårdefinierat och svårt att avgränsa mot de låga krav som gäller för att inleda en förundersökning. *Barnombudsmannen* anser att förslagen medför ökade risker för att barns rättigheter påverkas negativt och framhåller vikten av att det analyseras och värderas särskilt. Journalistförbundet och Tidningsutgivarna ser en risk för att journalister och medier kan komma att övervakas och källskyddet äventyras.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av att använda hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning för att förhindra allvarlig brottslighet

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud.

Avlyssningen eller upptagningen ska avse tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till (27 kap. 20 d § rättegångsbalken). Det kan t.ex. handla om att installera avlyssningsutrustning i en lägenhet eller ett fordon där personer kommer att träffas för att prata om brottslig verksamhet. Det kan även handla om att rikta avlyssningsutrustning mot personer som träffas på ett café eller i en park för att diskutera brottsplaner.

Hemlig dataavläsning är en metod för de brottsbekämpande myndigheterna att med någon form av tekniskt hjälpmedel i hemlighet bereda sig tillgång till en dator eller annan teknisk utrustning som kan användas för kommunikation och därigenom få besked om hur utrustningen används eller har använts och vilken information som finns i den (prop. 2019/20:64). Den hemliga dataavläsningen kan avse flera olika uppgifter, bl.a. rumsavlyssningsuppgifter. Sådana uppgifter kan tas upp t.ex. genom att mikrofonen i en mobiltelefon eller dator aktiveras i samband med ett möte mellan personer som träffas för att prata om brottslig verksamhet. Hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter motsvarar alltså sådana uppgifter som får hämtas in genom hemlig rumsavlyssning (1 och 2 §§ lagen om hemlig dataavläsning).

Enligt nuvarande ordning får hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter endast användas i en förundersökning för att utreda brott. De brottsbekämpande myndigheterna har till utredningen samstämmt uttryckt att de har ett påtagligt behov av att kunna använda dessa tvångsmedel i ett tidigare skede för att kunna förhindra viss särskilt allvarlig brottslighet. Behovet av rumsavlyssning uppstår framför allt i situationer som liknar de som förekommer i förundersökningar, i synnerhet sådana förundersökningar som rör förstadier till brott. Avsaknaden av en möjlighet till preventiv hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter innebär att myndigheterna inte kan ta del av ett intressant samtal om det förs vid ett fysiskt möte. Ett sådant möte kan förvisso övervakas genom preventiv hemlig kameraövervakning men det tvångsmedlet kan inte ge information om vad som sägs vid mötet. Om samma samtal förs per telefon kan myndigheterna däremot använda preventiv hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation för att lyssna på samtalet. I dagsläget är det alltså möjligt att med enkla medel kringgå den preventiva tvångsmedelsregleringen, något som säkerhetsmedvetna kriminella aktörer tar fasta på.

Hemlig rumsavlyssning kan vara ett betydelsefullt verktyg för att förhindra att allvarliga brott fullbordas. Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel fann vid sin kartläggning att så var fallet när tvångsmedlet används inom ramen för förundersökningar om osjälvständiga brott, se betänkandet Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott (SOU 2012:44 s. 387 och 586). Utredningen konstaterade emellertid även, så som också *Integritetsskyddsmyndigheten* framhåller, att det i det skede när preventiva tvångsmedel används mer sällan synes finnas konkreta uppgifter om att möten ska ske på en viss plats för att avhandla viktiga frågor. Utredningen ansåg att behovet i detta tidiga skede i högre utsträckning avsåg sådan information som typiskt sett fås genom att använda de andra tvångsmedlen, t.ex. för att kartlägga kontaktnät eller rörelsemönster (SOU 2012:44 s. 586).

Mycket har dock hänt under det senaste decenniet som gör att det nu finns skäl att se annorlunda på behovet (se avsnitt 7.1). Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket har i utredningen lämnat ett flertal exempel på situationer där de menar att det finns ett reellt behov av att i preventivt syfte använda hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter. De beskriver att det, även i det tidiga skede när preventiva tvångsmedel används, kan finnas konkreta uppgifter om att kriminella aktörer ska ses för att diskutera frågor som rör viss brottslig verksamhet. Det kan t.ex. handla om att Polismyndigheten får underrättelseinformation om att två aktörer lagt en beställning på ett antal automatvapen som kan förmodas komma att användas för att genomföra ett allvarligt brott, t.ex. ett människorov av någon i ett konkurrerande nätverk. Om den inledande spaningen visar att de två aktörerna träffas regelbundet i en källarlokal kan det finnas ett behov av att avlyssna källarlokalen för att få ytterligare information om aktörernas brottsplaner. I en sådan situation kan det vara helt avgörande att myndigheterna får tillgång till vad som sägs för att kunna förhindra brottsligheten.

Genom de olika exempel som myndigheterna lämnat till utredningen blir det tydligt att de hemliga tvångsmedlen kompletterar såväl varandra som andra polisiära arbetsmetoder, såsom fysisk spaning och källdrivning. De hemliga tvångsmedlen kan vara helt oundgängliga i tidspressade situationer när fysisk spaning eller källdrivning inte hinns med eller av andra skäl inte kan användas. Exemplet visar också på behovet av att det finns ett visst utrymme för flexibilitet så att valet av tvångsmedel kan anpassas utifrån vad som är mest effektivt i en viss given situation, t.ex. beroende på hur kommunikationen mellan de kriminella aktörerna sker.

I likhet med utredningen och flera remissinstanser, bl.a. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, anser regeringen vid en sammantagen bedömning att det finns ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet för att förhindra allvarlig brottslighet.

Hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning kan förväntas vara effektiva åtgärder för att förhindra allvarlig brottslighet

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, ställer sig frågande till vilken nytta hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter kommer att ha i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet, bl.a. mot bakgrund av att tvångsmedlen endast kan förväntas användas i ett fåtal ärenden årligen.

De brottsbekämpande myndigheterna har i utredningen lämnat flera exempel på situationer där preventiv hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter kan förväntas komma att användas. Situationerna motsvarar i huvudsak de som uppkommer i förundersökningar om förstadier till brott. I förundersökningsfallen används hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter framför allt för att utreda vålds- och narkotikabrottslighet. Under 2022 beviljades 79 tillstånd till hemlig rumsavlyssning (166 tillstånd under 2021) och när det gäller hemlig dataavläsning avsåg tio tillstånd rumsavlyssningsuppgifter (skr. 2023/24:47 s. 26 och 31).

I jämförelse med andra hemliga tvångsmedel används hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter relativt sällan. Det framstår dock som naturligt bl.a. eftersom tillämpningsområdet är mycket snävare och mindre ingripande åtgärder ska användas i första hand, något som bevisligen också sker i den praktiska tillämpningen (se t.ex. SOU 2012:44 s. 346 och 347 och skr. 2023/24:47 s. 26–36). Till det kommer det faktum att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter är resurskrävande tvångsmedel vilket också har en begränsande effekt.

Även om tvångsmedlen används i en relativt begränsad omfattning medför den information som inhämtas vid tvångsmedelsanvändningen stor nytta i de brottsbekämpande myndigheternas arbete med att utreda och lagföra brott, bl.a. genom att uppgifterna används som underlag i förhörsituationer, medför att spaning kan genomföras eller leder till stärkta misstankar. Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter fyller därmed, tillsammans med övriga hemliga tvångsmedel, en mycket viktig funktion och medför en reell nytta för det brottsutredande arbetet (skr. 2023/24:47 s. 46–51).

Sett i ljuset av hur hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter används i förundersökningsverksamheten och vilken nytta tvångsmedlen medför där, anser regeringen att det finns goda skäl för utredningens bedömning att tvångsmedlen kan förväntas vara effektiva och medföra nytta även i underrättelseverksamheten. Det blir ännu tydligare med beaktande av att underrättelseverksamheten utökats under senare år (se vidare i prop. 2022/23:126 s. 70–72). Även om ett visst tvångsmedel inte förväntas användas särskilt ofta kan åtgärden i det enskilda fallet vara mycket angelägen och ibland helt avgörande för att få den information som krävs för att förhindra ett visst nära förestående och allvarligt brott.

Till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders* gör regeringen bedömningen att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter kan förväntas vara effektiva åtgärder och medföra stor nytta i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. I likhet med utredningen, de brottsbekämpande myndigheterna och flera andra remissinstanser anser regeringen sammantaget att det finns starka skäl som talar för att tvångsmedlen bör få användas även i preventivt syfte för att förhindra allvarlig brottslighet. Det måste dock, som framhålls i avsnitt 7.1, noga övervägas hur en sådan reglering ska utformas för att den ska vara effektiv samtidigt som riskerna för intrång i den personliga integriteten minimeras.

Tillämpningsområdet ska vara begränsat

Som bl.a. *JO* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* framhåller utgör hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter särskilt integritetskänsliga tvångsmedel. Just dessa hemliga tvångsmedel är de som bedöms innebära störst risk för allvarliga integritetsintrång. Den risken blir mer påtaglig om åtgärderna används i ett tidigare skede och kretsen av personer som tvångsmedlen kan riktas mot vidgas, något som bl.a. *Sveriges advokatsamfund* framhåller. Med anledning av tvångsmedlens särskilt ingripande karaktär har det i

Prop. 2023/24:117 förarbetena till bestämmelserna om hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter uttalats att det finns starka skäl att vara synnerligen restriktiv vid utformningen av regler för när tvångsmedlen ska få användas, se propositionen Hemlig rumsavlyssning (prop. 2005/06:178 s. 51) och prop. 2019/20:64 s. 115. Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter får därför endast användas i en förundersökning om särskilt allvarliga brott (27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken och 6 § lagen om hemlig dataavläsning). Det krävs att det är fråga om en förundersökning om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, vissa särskilt uppräknade brott som faller inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde eller försök, förberedelse eller stämpling till de aktuella brotten, om en sådan gärning är belagd med straff. Tvångsmedlen får även användas i en förundersökning om ett eller flera brott vars straffvärde eller samlade straffvärde överstiger fyra år. Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter får alltså användas i förundersökningsverksamhet för att utreda mycket allvarlig brottslighet.

I likhet med *Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten* anser regeringen att denna restriktiva hållning bör upprätthållas också när tvångsmedlen används i preventivt syfte. Tvångsmedlen bör inte kunna användas för att förhindra brottslig verksamhet innefattande ett visst brott om åtgärden inte kan användas för att utreda brottet i fråga. Kravet på att det för brottet inte ska vara föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år bör därför, som utredningen föreslår, vara vägledande för när hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska få användas för att förhindra brott inom preventivlagens tillämpningsområde. På så sätt bli det tydligt att tvångsmedlen får användas i preventivt syfte endast i fråga om den allra allvarligaste brottsligheten, vilken är mycket angelägen att förhindra.

Den 1 januari 2024 trädde ett antal straffskärpningar i kraft för brott som möjliggör skjutningar och sprängningar, se propositionen Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligare brotten (prop. 2023/24:33). Bl.a. höjdes minimistraffet för vissa brott som ingår i brottskatalogen i 1 a § preventivlagen till fyra års fängelse. Det handlar om grovt vapenbrott, grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara och grovt brott enligt 29 § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor. Lagändringarna trädde i kraft först efter att Utredningen om preventiva tvångsmedel överlämnat sitt slutbetänkande till regeringen. I linje med både utredningens och regeringens ställningstagande ovan – dvs. att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska få användas för att förhindra brottslig verksamhet som innefattar brott inom preventivlagens område med ett minimistraff på fyra års fängelse – bör det även vid de ovan nämnda brotten vara möjligt att använda hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter i preventivt syfte.

Lagstiftaren har dessutom tidigare tagit ställning till att det i fråga om vissa brott, som är särskilt svåra att utreda och mycket angelägna att bekämpa, finns skäl att tillåta hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter i en förundersökning trots att det för brotten är föreskrivet lindrigare straff än fyra års fängelse. Det handlar om företagsspioneri som utförs eller understöds av främmande makt,

spioneri och utlandsspioneri (27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken, prop. 2013/14:237 s. 88–90, se även propositionen Utlandsspioneri, prop. 2021/22:55 s. 70–72). Samma skäl gör sig gällande när det handlar om att förhindra denna brottslighet. Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter bör därför få användas även för att förhindra sådan brottslighet trots att det för brotten är föreskrivet lindrigare straff än fyra års fängelse. När det gäller företagsspioneri bör det dock, i likhet med vad som gäller vid utredning av sådana brott, krävas att brottet inte kan antas leda till enbart böter för att tvångsmedlen ska få användas.

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter får användas i en förundersökning även för att utreda ett brott eller flera brott vars straffvärde eller samlade straffvärde överstiger fängelse i fyra år. Avsaknaden av ett krav på en mer konkretiserad brottsmisstanke i preventivlagen innebär dock att det i de situationer som lagen är tillämplig är svårt att göra en bedömning av brottslighetens straffvärde. Det ligger i sakens natur att konkretisationsgraden i detta tidiga skede är låg och det är därmed vanskligt att göra prognoser om exempelvis vilken skada, kränkning eller fara som en förmodad gärning kan komma att innebära om den fullbordas (jfr 29 kap. 1–3 §§ brottsbalken). Som utredningen konstaterar framstår det inte som lämpligt att i preventivlagen införa bestämmelser som innebär att brottslighetens straffvärde är avgörande för om tvångsmedel får användas. Tillämpningsområdet för preventiv hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter blir därmed mer begränsat än vad som gäller när åtgärderna används i en förundersökning.

Sammanfattningsvis instämmer regeringen i utredningens slutsats att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska få användas för att förhindra sådan brottslig verksamhet som innefattar de brott i de särskilda brottskatalogerna i preventivlagen för vilka det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, företagsspioneri som utförs eller understöds av främmande makt, spioneri och utlandsspioneri.

Nuvarande kvalifikationskrav och ändamål ska gälla även hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning

Den preventiva tvångsmedelsanvändningen begränsas ytterst av de kvalifikationskrav och ändamål som uppställs för den. Det är därför av stor vikt att kvalifikationskraven är utformade på ett tydligt sätt för att garantera en rättssäker och förutsebar tillämpning. Regleringen i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning kräver att det finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar vissa brott eller att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja verksamheten (1 och 1 a §§ preventivlagen och 7 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning). Med påtaglig risk avses en klar och konkret risk för brottslig verksamhet. Bedömningen av om det finns en sådan risk får inte bygga endast på spekulationer eller allmänna bedömningar utan den ska vara grundad på faktiska omständigheter som finns vid beslutstillfället

Prop. 2023/24:117 och avse en klart förutsebar utveckling utifrån dessa omständigheter (prop. 2013/14:237 s. 104 och 106 och prop. 2022/23:126 s. 229). Ändamålet med en viss åtgärd ska dessutom vara att förhindra brottslig verksamhet. Därutöver krävs att tvångsmedelsanvändningen är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten (5 § 1 preventivlagen och 7 § andra stycket lagen om hemlig dataavläsning). Kravet på synnerlig vikt inrymmer ett kvalitetskrav beträffande de upplysningar som tvångsmedlet kan ge. Dessutom ska situationen vara sådan att tvångsmedelsanvändningen är nödvändig. Nödvändiga uppgifter ska inte kunna inhämtas med andra medel och det ska finnas skäl att räkna med att tvångsmedelsanvändningen ensam eller i förening med andra åtgärder verkligen kan få effekt (prop. 2005/06:177 s. 87 och 88 och prop. 2019/20:64 s. 216). Som *JO* pekar på kan det således inte komma i fråga att använda preventiva tvångsmedel för att rutinmässigt och fortlöpande inhämta uppgifter i ett rent kartläggningssyfte, trots att detta från ett strikt brottsförhindrande perspektiv skulle kunna vara effektivt.

Utredningen gör bedömningen att befintliga kvalifikationskrav och ändamål bör gälla även för hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter när åtgärderna används i preventivt syfte. De nuvarande kvalifikationskraven har gällt i ett flertal år och har ansetts fungera väl. De utvärderades senast 2018 och bedömdes vara både väl avvägda och ändamålsenliga (SOU 2018:61). Det är därför en rimlig utgångspunkt att utgå från de krav som gäller i dag. Som *Umeå tingsrätt* framhåller finns det dessutom ett stort värde i att reglerna om tvångsmedel utformas på ett så enhetligt och sammanhängande sätt som möjligt. I motsats till *Sveriges Domareförbund* anser regeringen inte att rekvisitet brottslig verksamhet är svärdefinierat. Det är snarare fråga om ett etablerat uttryck som används inom ramen för de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (prop. 2013/14:237 s. 104). Även om det kan vara svårt att i det enskilda fallet dra gränsen mellan underrättelse- och förundersökningsverksamhet, skiljer sig inte den bedömningen från de som görs i den brottsbekämpande verksamheten i övrigt.

Regeringen anser därför sammantaget, i likhet med utredningen, att de strikta kvalifikationskrav och det ändamål som gäller för den preventiva tvångsmedelsanvändningen är väl avvägda och ändamålsenliga. Det finns inte anledning att, som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* förordar, införa några andra mer begränsande kvalifikationskrav eller krav på obligatoriska villkor. De grundläggande kvalifikationskrav och ändamål som redan finns i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning bör alltså gälla även för hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter när åtgärderna används i preventivt syfte.

Vilken personkrets ska hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning få riktas mot?

Det är viktigt att den personkrets som kan bli föremål för tvångsmedel avgränsas på ett tydligt och förutsebart sätt i lagstiftningen, för att så långt som möjligt undvika att tvångsmedel riktas mot personer som inte har något med brottsligheten att göra. Utgångspunkten vid all preventiv tvångsmedelsanvändning är att tvångsmedel får riktas mot en viss person, antingen mot den som utövar den brottsliga verksamheten eller mot den

som inom en organisation eller grupp medvetet främjar den brottsliga verksamheten (1 och 1 a §§ preventivlagen och 7 § lagen om hemlig dataavläsning). Detta bör gälla även för hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter när åtgärderna används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Det bör också framgå av tillståndet vem åtgärden riktar sig mot (se avsnitt 9.2).

Även vid tvångsmedelsanvändning inom ramen för en förundersökning finns det krav i fråga om den personkrets som tvångsmedel får riktas mot. Som huvudregel gäller då att tvångsmedel får riktas mot den som misstänks för brottet. Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska, om åtgärderna används i en förundersökning, som huvudregel avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den skäligen misstänkte kommer att uppehålla sig (27 kap. 20 e § andra stycket rättegångsbalken och 6 § tredje stycket lagen om hemlig dataavläsning). För att tvångsmedlen ska få användas krävs alltså en noggrann prövning av sannolikheten för att den misstänkte kommer att befinna sig på en viss plats någon gång under den tid som tillståndet avser. Det kan handla om att myndigheterna får information, t.ex. genom hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, om att den misstänkte avser att bege sig till en viss plats vid en viss tidpunkt eller att den misstänkte har ett återkommande engagemang på en viss plats (prop. 2005/06:178 s. 60). När ett tillstånd knyts till en plats finns det goda förutsättningar att göra en bedömning av det förväntade integritetsintrånget vid verkställigheten och åtgärdens proportionalitet.

Kravet på att det ska finnas ett samband mellan platsen för rumsavlyssningen och den misstänkte begränsar de platser som kan bli föremål för avlyssning. Kravet har gällt i förundersökningsfallen under lång tid och är väl beprövat. Vid övervägandet av vilka krav som bör gälla för preventiv hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter talar systematiska skäl för att så långt som möjligt knyta an till den ordning som gäller när åtgärderna används i en förundersökning. Så har även skett när det gäller platskravet för hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter när åtgärderna används för att förhindra brottslig verksamhet (3 § 1 preventivlagen, 7 § tredje stycket lagen om hemlig dataavläsning, prop. 2005/06:177 s. 85 och 86 och prop. 2019/20:64 s. 220 och 221). Ett krav på samband mellan platsen för rumsavlyssningen och den som tvångsmedlet riktas mot bör därför gälla även när hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. I avsnitt 7.2.4 behandlas frågan om att i undantagsfall knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person i stället för en viss plats.

För hemlig dataavläsning som används utanför en förundersökning gäller redan i dag att dataavläsningen endast får avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den som åtgärden riktas mot (8 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning). Det bör även gälla för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter när åtgärden används i preventivt syfte.

Sveriges advokatsamfund framhåller risken för att tvångsmedelsanvändningen drabbar andra personer än den som åtgärden primärt riktas mot och att åtgärder riktas mot personer som inte alls har något att göra med brottsligheten. Även *Lagrådet* lyfter dessa aspekter, bl.a. i denna del. Lagrådet anser att förslagen medför att ytterst integritetskränkande åtgärder kan riktas mot en avsevärt vidare krets av personer än som nu är fallet. Integritetsrisken för tredje man ökar och det kan i fler fall komma att visa sig att den person som utsatts för åtgärden inte var delaktig i någon brottslig verksamhet. Det är enligt Lagrådet betänkligt särskilt som ingripande intrång är allvarliga för den enskilde och riskerar att minska den utsattes och andras tillit till myndigheternas brottsbekämpande arbete.

Den preventiva tvångsmedelsanvändningen innebär ökade integritetsrisker, bl.a. på så sätt att åtgärder kan drabba personer som senare visar sig inte ha varit involverade i den brottsliga verksamheten. Det är därför mycket angeläget att regleringen utformas på ett sätt som minimerar den risken. Genom att precisera den personkrets som åtgärderna får riktas mot och uppställa strikta kvalifikationskrav minskar risken för att tvångsmedelsanvändningen riktas mot personer som inte är involverade i den brottsliga verksamheten betydligt. Regeringen utgår dessutom från att de brottsbekämpande myndigheterna kommer att tillämpa regleringen på ett rättssäkert sätt och med den urskillning som krävs för att minska risken för integritetsintrång i enskilda fall, vid såväl tillståndsansökan som verkställigheten. Detta säkerställs dessutom genom en oberoende förhandsprövning i domstol och den tillsyn som Säkerhets- och integritetsskydds-nämnden utövar (se vidare avsnitt 9.4 och 9.9).

I vissa fall kan det dock finnas goda skäl att rikta tvångsmedel mot någon annan än den som åtgärden primärt rör. Avlyssning kan t.ex. behöva ske av en annan persons telefon eller i en annan persons bostad om den som åtgärden rör kommer att kontakta eller besöka personen i fråga. I annat fall finns det en risk för att den som åtgärden riktas mot väljer att ses i t.ex. andra personers bostäder för att undvika avlyssning (prop. 2005/06:178 s. 60). För tvångsmedelsanvändning som riktar sig mot någon annan än den som åtgärden primärt rör uppställs det dock i regel striktare krav. När det gäller hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter i en förundersökning finns det regler som rör rumsavlyssning i en annan persons bostad. Sådan avlyssning får endast ske om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig på platsen (27 kap. 20 e § andra stycket rättegångsbalken och 6 § tredje stycket lagen om hemlig dataavläsning, jfr t.ex. 28 kap. 1 § rättegångsbalken).

I likhet med utredningen anser regeringen att preventiv hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter i undantagsfall bör kunna riktas mot någon annan än den som åtgärden rör. Det framstår som motiverat att uppställa samma höga krav som gäller när tvångsmedlen i en förundersökning riktas mot någon annan än den misstänkte. För att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska få avse en annan persons bostad bör det därför krävas att det finns synnerlig anledning att anta att den som åtgärden rör kommer att uppehålla sig på platsen.

I samtliga fall där användning av tvångsmedel kommer i fråga ska en proportionalitetsbedömning göras. Skälen för att använda tvångsmedlet måste väga upp det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som åtgärden riktas mot eller för något annat motstående intresse för att tvångsmedlet ska få användas (5 § 2 preventivlagen och 3 § lagen om hemlig dataavläsning). Proportionalitetsprincipen innebär att en tvångsåtgärd i fråga om art, styrka, räckvidd och varaktighet ska stå i rimlig proportion till vad som kan vinnas med åtgärden, se propositionen om vissa tvångsmedelsfrågor (prop. 1988/89:124 s. 26). Vid avvägningen är det viktigt att noggrant pröva samtliga omständigheter och väga dem som talar för mot dem som talar mot att en viss åtgärd används. Prövningen kan leda till att en åtgärd inte tillåts trots att de krav som lagen i övrigt ställer upp är uppfyllda, se propositionen Modernare regler för användningen av tvångsmedel (prop. 2021/22:119 s. 85).

Proportionalitetsbedömningen får stor betydelse när det gäller tillstånd till hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter eftersom tvångsmedlen är särskilt integritetskänsliga. Det integritetsintrång som en sådan åtgärd kan ge upphov till kan även variera i mycket stor utsträckning, t.ex. beroende på platsen för och varaktigheten av avlyssningen. En installation av avlyssningsutrustning i och en längre tids avlyssning av en bostadslägenhet innebär t.ex. ett betydligt större integritetsintrång än när en portabel avlyssningsutrustning tillfälligt riktas mot personer som samtalar med varandra på en allmän plats. Integritetsintrånget kan minskas genom att ett tillstånd förenas med villkor för verkställigheten. Sådana villkor kan alltså få betydelse för om åtgärden bedöms vara proportionerlig i det enskilda fallet.

I de fall som tvångsmedel rör ett barn – direkt eller indirekt – ska det dessutom alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen, något som *Barnombudsmannen* särskilt pekar på. Det betyder bl.a. att de hänsyn som enligt konventionen ska tas till barnets bästa och barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden. Dessa hänsyn väger tyngre ju yngre barnet är. Andra, mindre ingripande åtgärder ska väljas i första hand. Åtgärden ska vidare genomföras på ett sätt som innebär ett så litet obehag som möjligt för barnet.

Lagrådet framhåller att förutsättningarna vid bedömningen av en begäran om tillstånd till tvångsmedel i preventivt syfte kan vara mindre precisa än då en förundersökning har inletts och att det därmed blir svårare att i det enskilda fallet bedöma behovet och proportionaliteten av åtgärden. Som utredningen konstaterar finns det dock betydande likheter mellan de fall då preventivlagen är tillämplig och förundersökningar om förstadier till brott, t.ex. stämpling eller förberedelse till mord, som ofta har brottspreventiva inslag. Behovet av att använda tvångsmedel för att få tillgång till information är i dessa situationer i hög grad jämförbart och bedömningen av åtgärdens proportionalitet likartad. Även om graden av precision av de uppgifter som ligger till grund för en ansökan kan variera får uppgifterna inte vara så vaga eller diffusa att en reell prövning av proportionaliteten inte låter sig göras. Precis som *Lagrådet* konstaterar kommer ett stort ansvar att ligga på de tillståndsgivande organen och de organ som genomför tillsyn i efterhand.

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter och som används i preventivt syfte innebär en inskränkning i den enskildes fri- och rättigheter, bl.a. den enskildes privat- och familjeliv. Precis som både utredningen och ett flertal remissinstanser framhåller är hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter de hemliga tvångsmedel som anses innebära störst risk för allvarliga integritetsintrång. En möjlighet att använda tvångsmedlen i preventivt syfte innebär, i förhållande till de befintliga möjligheterna att använda tvångsmedlen i en förundersökning, en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet eftersom det blir möjligt att använda tvångsmedlen i ett tidigare skede, redan innan det finns en mer konkretiserad brottsmisstanke. Fler personer kommer alltså att kunna utsättas för tvångsmedlen. Det finns dessutom en risk att fler utomstående, som inte själva är delaktiga i någon brottslig verksamhet, kan komma att utsättas för integritetsintrång genom att de t.ex. kommunicerar med den som är föremål för tvångsmedel. Samtidigt förhåller det sig på så sätt att det integritetsintrång som ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ger upphov till i det enskilda fallet kan variera beroende bl.a. på hur beslutet och verkställigheten utformas. Hur stort integritetsintrånget i realiteten blir beror alltså på var rumsavlyssningen sker, hur länge den pågår och under vilka villkor i övrigt den verkställs. Rumsavlyssningen kan t.ex. vara begränsad till ett kortare samtal mellan två personer, som på goda grunder kan förutsättas beröra enbart brottslig verksamhet, utomhus på en offentlig plats men den kan också innebära en mer långvarig övervakning av en enskild person i dennes hem.

Enligt regeringen är ändamålet med den inskränkning av den enskildes fri- och rättigheter som åtgärderna innebär godtagbart i ett demokratiskt samhälle. För att inskränkningen ska vara tillåten krävs därutöver att den inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har motiverat den, eller med andra ord att den är proportionerlig. Regleringen behöver därför ha ett tillämpningsområde och en omfattning som är väl avvägd och ändamålsenlig.

Flera remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *JO* och *Sveriges advokatsamfund*, ifrågasätter att förslaget att utöka den preventiva tvångsmedelskatalogen med hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter är proportionerligt.

Som beskrivs ovan finns det ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter i preventivt syfte, och tvångsmedlen kan förväntas vara effektiva åtgärder för att förhindra allvarlig brottslig verksamhet. När det gäller tillämpningsområdet för hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter föreslås att det begränsas till den allra allvarligaste brottsligheten. Tvångsmedlen ska få användas för att förhindra sådan brottslig verksamhet som innefattar t.ex. mord, människorov, grov allmänfarlig ödeläggelse och terroristbrott. Det är fråga om de brott inom preventivlagens tillämpningsområde som har ett minimi-

straff på fyra års fängelse, eller vissa andra särskilt utpekade brott inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde som är särskilt svåra att utreda och mycket angelägna att bekämpa. I preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning finns det dessutom tydliga och strikta kvalifikationskrav som innebär en ytterligare begränsning av de situationer som de preventiva tvångsmedlen kan komma att användas i. Dessa kvalifikationskrav ska gälla även för de nu tillkommande tvångsmedlen. En proportionalitetsbedömning ska vidare göras i varje enskilt fall och det är möjligt att förena ett tillstånd till tvångsmedel med villkor för att begränsa integritetsintrånget i det enskilda fallet. Därutöver finns det ett väl utbyggt system med rättssäkerhetsgarantier, vilket bedöms vara både tillräckligt ur rättssäkerhetssynpunkt och förenligt med bl.a. regeringsformens och Europakonventionens krav (se avsnitt 9). Systemet med rättssäkerhetsgarantier innefattar bl.a. krav på förhandsprövning i domstol i närvaro av offentligt ombud och efterföljande tillsyn och kontroll av Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten. I vissa avseenden föreslås även att integritetsskyddet för den preventiva tvångsmedelsanvändningen byggs ut, bl.a. när det gäller förbud mot avlyssning och övervakning och tillträdestillstånd (se avsnitt 7.2.2 och 7.2.3).

Förutsättningarna för att använda hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter kommer alltså att framgå tydligt av lag. Tvångsmedelsanvändningen syftar till att förhindra särskilt allvarlig brottslighet, som i sig kan innebära betydande integritetsintrång för andra personer. Staten har en skyldighet att skydda sina medborgare mot brott. Den skyldigheten innebär bl.a. att staten måste se till att de brottsbekämpande myndigheterna har de verktyg som behövs för att förhindra och utreda brott. Intresset av att förhindra den allvarliga brottslighet som preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen tar sikte på är mycket starkt och väger enligt regeringens bedömning tyngre än de risker som finns med det integritetsintrång som hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter innebär för enskilda.

Sammanfattningsvis anser regeringen, till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *JO* och *Sveriges advokatsamfund*, att möjligheten att i preventivt syfte använda hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter, med de begränsningar och rättssäkerhetsgarantier som ställs upp för tvångsmedelsanvändningen, är proportionerliga åtgärder. Regeringen anser att den föreslagna regleringen är förenlig med regeringsformen och Europakonventionen.

7.2.2 Förbud mot avlyssning och övervakning

Regeringens förslag: Hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter får, när åtgärderna används för att förhindra brottslig verksamhet, inte avse vissa särskilt skyddade platser, t.ex. medieredaktioner, advokatkontor eller psykolog- och läkarmottagningar. Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter som används för att förhindra brottslig verksamhet får inte heller avse ett avläsningsbart

informationssystem som stadigvarande används eller är särskilt avsett att användas i en särskilt skyddad verksamhet.

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter får, när åtgärderna används för att förhindra brottslig verksamhet, inte avse samtal eller annat tal där någon inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram. Om det vid avlyssningen kommer fram att det är fråga om ett sådant samtal eller tal ska avlyssningen omedelbart avbrytas och en eventuell upptagning eller uppteckning av samtalet eller talet ska omedelbart förstöras.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Svenska kyrkan*, tillstyrker eller har inga synpunkter på förslagen. *Sveriges psykologförbund* ställer sig bakom förslagen och framhåller att enskildas personliga integritet måste väga tungt inom de områden som avlyssnings- och övervakningsförbuden tillämpas, bl.a. vid psykologers yrkesutövning. *SVT* anser att förslagen är en absolut nödvändighet för att en utvidgning av tvångsmedelskatalogen ska kunna ske. *SVT* pekar samtidigt på att risken för att grundlagsskyddad information om källor röjs i samband med tvångsmedelsanvändning ökar genom varje utvidgning av tillämpningsområdet för hemliga tvångsmedel, oavsett de skyddsregler som finns på plats. *Tidningsutgivarna* ser positivt på förslagen, men betonar samtidigt att skadan redan kan vara skedd i och med att någon tar del av en skyddad uppgift. *Journalistförbundet* anser att förslagen om att fler tvångsmedel ska få användas för att förhindra allvarliga brott kan leda till att avlyssningsförbudet aktualiseras i fler fall vilket kan leda till en förskjutning i skyddet för de uppgifter som omfattas av tystnadsplikt. *Polismyndigheten* anför att granskning av det material som tagits upp vid avlyssning i regel sker i efterhand och förordar därför att det i lagtexten förtydligas att det är granskningen och inte avlyssningen som ska avbrytas.

Skälen för regeringens förslag: Hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter får, när åtgärderna används i en förundersökning, inte avse vissa särskilt skyddade platser, t.ex. medieredaktioner, advokatkontor eller psykolog- och läkarmottagningar (27 kap. 22 a § rättegångsbalken, 6 a och 13 §§ lagen om hemlig dataavläsning). Någon motsvarande reglering finns däremot inte för hemlig kameraövervakning som används för att förhindra brottslig verksamhet. Av naturliga skäl finns det inte heller någon sådan reglering för preventiv hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter eftersom det enligt nuvarande ordning inte är tillåtet att använda tvångsmedlen i preventivt syfte.

För hemlig dataavläsning gäller därutöver att ett tillstånd inte får avse ett avläsningsbart informationssystem som stadigvarande används eller är särskilt avsett att användas i en särskilt skyddad verksamhet (11 § lagen om hemlig dataavläsning). Bestämmelsen är generell utformad och avser hemlig dataavläsning både när åtgärden används för att utreda brott i en förundersökning och när åtgärden används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Enligt nuvarande ordning är det däremot inte tillåtet att använda hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter i preventivt syfte (10 § lagen om hemlig dataavläsning).

Vidare gäller att samtal eller annat tal där någon inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram, t.ex. advokater, läkare eller psykologer, inte får avlyssnas inom ramen för en förundersökning (27 kap. 22 § andra stycket rättegångsbalken och 27 § lagen om hemlig dataavläsning som hänvisar till 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken). Avlyssningen måste i sådana fall avbrytas och upptagningar eller förteckningar förstöras (27 kap. 22 § tredje stycket rättegångsbalken och 27 § tredje stycket lagen om hemlig dataavläsning). Motsvarande reglering finns även i fråga om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter och som används för att förhindra brottslig verksamhet (11 § preventivlagen och 27 § andra stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Syftet med de nämnda avlyssnings- och övervakningsförbuden är att skydda vissa särskilt privilegierade och integritetskänsliga uppgifter från avlyssning. Bestämmelserna har tillkommit mot bakgrund av att enskilda ska kunna anförtro sig till vissa angivna personer utan rädsla för att samtalet eller de uppgifter som han eller hon lämnar kommer till tredje mans kännedom eller annars kan användas mot honom eller henne (se t.ex. prop. 2005/06:178 s. 63). Dessa intressen gör sig, som bl.a. *Sveriges psykologförbund* framhåller, gällande med samma styrka oavsett för vilket ändamål ett visst tvångsmedel används. Det finns därför goda skäl för att de nämnda förbuden mot avlyssning och övervakning ska gälla även när tvångsmedlen används i preventivt syfte.

Till skillnad från *Journalistförbundet* anser regeringen att den omständigheten att avlyssningsförbudet kan komma att aktualiseras i fler fall inte kommer att innebära någon stor förskjutning i skyddet för de uppgifter som omfattas av tystnadsplikt. De befintliga avlyssnings- och övervakningsförbuden som gäller i förundersökningar föreslås nu gälla även för den preventiva tvångsmedelsanvändningen enligt preventivlagen. Skyddet stärks alltså i och med förslagen. Regeringen anser därför inte att förslagen om att utöka möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel hotar källskyddet.

Regeringen har förståelse för att *Polismyndigheten* förordar att det i lagtexten bör förtydligas att det är granskningen och inte avlyssningen som ska avbrytas när ett förbud mot avlyssning aktualiseras, bl.a. mot bakgrund av att avlyssning enligt myndigheten sällan sker i realtid. Som Polismyndigheten konstaterar finns det förslag om en sådan justering i fråga om lagen om hemlig dataavläsning (se SOU 2023:78). Konsekvenserna av en sådan justering i preventivlagen kan emellertid inte överblickas inom ramen för detta lagstiftningsärende och det framstår inte heller som lämpligt att föregripa övervägandena med anledning av förslaget i betänkandet om hemlig dataavläsning.

I likhet med utredningen anser regeringen sammantaget att de avlyssnings- och övervakningsförbud som gäller när hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning används i en förundersökning bör gälla även när motsvarande åtgärder används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. De förbud mot avlyssning och övervakning som finns i lagen om hemlig dataavläsning bör gälla även vid användning av hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter i preventivt syfte.

Regeringens förslag: Det ska införas en möjlighet att besluta om tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning när åtgärderna används för att förhindra brottslig verksamhet. Beslut om tillträdestillstånd ska få fattas under samma förutsättningar som gäller för motsvarande åtgärd i en förundersökning.

Möjligheten att besluta om tillträdestillstånd för hemlig dataavläsning ska även omfatta avläsning eller upptagning av rumsavlyssningsuppgifter när åtgärden används för att förhindra brottslig verksamhet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som uttalar sig i den här delen tillstyrker eller har inga synpunkter på förslagen.

Skälen för regeringens förslag: Verkställigheten av hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning förutsätter ibland att myndigheterna i hemlighet får tillträde till vissa platser för att installera tekniska hjälpmedel. Det handlar om platser som allmänheten inte har tillgång till eller som annars är skyddade mot intrång, dvs. sådana platser som skyddas genom bestämmelserna om hemfridsbrott och olaga intrång (4 kap. 6 § brottsbalken och prop. 2005/06:178 s. 104). Det kan gälla t.ex. en bostad, ett annat liknande boende eller en byggnad. Många gånger kan ett sådant tillträde lösas genom att samtycke inhämtas från den som förfogar över platsen. Det kan dock hända att samtycke inte lämnas eller att samtycke inte kan hämtas in tillräckligt snabbt. Det förekommer också att det inte är lämpligt att hämta in samtycke, t.ex. för att den som förfogar över platsen är involverad i den brottsliga verksamheten eller kan avslöja åtgärden för de som deltar i eller främjar den brottsliga verksamheten. Myndigheternas tillträde till sådana skyddade platser för att installera tekniska hjälpmedel är därför helt avgörande för en effektiv verkställighet av de hemliga tvångsmedlen (se t.ex. prop. 2005/06:178 s. 77 och prop. 2019/20:64 s. 144).

Enligt nuvarande ordning kan den verkställande myndigheten vid hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning som används för att utreda brott i en förundersökning efter särskilt tillstånd, s.k. tillträdestillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång (27 kap. 25 a § första stycket rättegångsbalken). Någon motsvarande möjlighet att besluta om tillträdestillstånd finns emellertid inte i fråga om hemlig kameraövervakning som används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Anledningen till det torde vara att det, när möjligheten infördes, inte var möjligt att besluta om ett självständigt tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning i de fall åtgärden skulle användas för att utreda brott. Ett sådant tillträdestillstånd kunde endast beviljas samtidigt som ett tillträdestillstånd för hemlig rumsavlyssning. I oktober 2023 infördes dock en möjlighet att bevilja ett självständigt tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning i en förundersökning (prop. 2022/23:126 s. 167 och 168). Därutöver finns det särskilda regler om tillträdestillstånd som gäller för hemlig dataavläsning (12 och 13 §§ lagen om hemlig dataavläsning). Den regleringen gäller både när åtgärden används för att utreda brott i en förundersökning och när åtgärden används i preventivt syfte för att

förhindra brottslig verksamhet (prop. 2019/20:64 s. 142–146). Eftersom det enligt nuvarande ordning inte är tillåtet att använda hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter i preventivt syfte, är det av förklarliga skäl inte heller möjligt att besluta om ett tillträdestillstånd i det avseendet.

Det är tydligt att det i förundersökningsfallen finns ett behov av tillträdestillstånd för att uppnå ett effektivt verkställighetsförfarande (se t.ex. prop. 2022/23:126 s. 167–169). Det behovet gör sig även gällande när åtgärderna används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet (jfr prop. 2019/20:64 s. 145). Utredningen föreslår därför att det ska införas en möjlighet att bevilja tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning som används i preventivt syfte motsvarande den som i dag gäller i förundersökningsfallen och att den befintliga möjligheten att besluta om tillträdestillstånd för hemlig dataavläsning som används i preventivt syfte även ska omfatta avläsning eller upptagning av rumsavlyssningsuppgifter.

En utvidgad möjlighet att besluta om tillträdestillstånd innebär dock en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet eftersom de brottsbekämpande myndigheterna ges en rätt att utan samtycke tillträda intrångsskyddade platser i fler fall än tidigare. Utredningens förslag, som utgår från den befintliga regleringen av tillträdestillstånd i en förundersökning, innehåller dock tydliga avgränsningar och framstår som väl balanserat utifrån de olika intressen som gör sig gällande. Tillämpningsområdet för hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som används i preventivt syfte är dessutom tydligt reglerat och mer begränsat än i förundersökningsfallen. Ändamålet med det tvångsvisa tillträdet framgår även klart av lag.

Ett reglerat förfarande av myndigheternas tillträde till vissa platser kan i vissa avseenden även innebära ett förstärkt skydd för enskildas personliga integritet, eftersom tillträdesfrågan måste övervägas särskilt vid tillståndsprövningen i varje enskilt fall. Vid den prövningen ska det alltid göras en proportionalitetsbedömning där de olika intressena vägs noggrant mot varandra. Eftersom det finns ett stort behov av en möjlighet till tillträdestillstånd för att uppnå ett effektivt verkställighetsförfarande, även när tvångsmedlen används i preventivt syfte, är det integritetsintrång som det tvångsvisa tillträdet innebär godtagbart.

Regeringen anser vid en sammantagen bedömning, i likhet med utredningen, att det i preventivlagen bör införas en möjlighet att besluta om tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning när åtgärderna används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Vidare bör den befintliga möjligheten att besluta om tillträdestillstånd för hemlig dataavläsning även omfatta avläsning eller upptagning av rumsavlyssningsuppgifter när åtgärden används för att förhindra brottslig verksamhet.

När det gäller bestämmelserna i preventivlagen förordar *Lagrådet* en annan redaktionell utformning. Regeringen bedömer dock att regleringen bör utformas mer i linje med motsvarande bestämmelse i rättegångsbalken och föreslår därför ingen justering.

Ett beslut om tillträdestillstånd som ges för hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning bör, när åtgärderna används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet, kunna fattas under samma

Prop. 2023/24:117 förutsättningar som gäller för motsvarande åtgärd i en förundersökning (jfr 27 kap. 25 a § rättegångsbalken). Det innebär att ett tillträdestillstånd får avse den plats som ska övervakas eller avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får dock inte avse någon annan stadigvarande bostad än bostaden till den som åtgärden riktas mot. Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad. Om ett tillträdestillstånd avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet. Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillträdestillstånd, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts. När ett beslut om hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning verkställs får olägenhet eller skada inte förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt (se avsnitt 9.5). I avsnitt 7.2.2 föreslås även att ett tillstånd till preventiv hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning inte ska få avse vissa särskilt skyddade platser, t.ex. advokatkontor och medieredaktioner, vilket i förlängningen får betydelse för vilka platser som ett tillträdestillstånd får avse (jfr 27 kap. 22 a § rättegångsbalken).

När det gäller ett tillträdestillstånd för hemlig dataavläsning får ett sådant tillstånd endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att det avläsningsbara informationssystemet finns tillgängligt. Om platsen är en bostad som stadigvarande används av någon annan än den person som åtgärden rör får tillstånd beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att informationssystemet finns där. Ett tillträdestillstånd får inte avse en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas i vissa särskilt skyddade verksamheter, t.ex. advokatverksamhet (12 och 13 §§ lagen om hemlig dataavläsning).

7.2.4 Ett tillstånd till preventiv hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning ska få knytas till person

Regeringens förslag: Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska, när åtgärderna används för att förhindra brottslig verksamhet, få knytas till den person som åtgärden riktas mot i stället för till en viss plats, om det finns särskilda skäl. Ett sådant tillstånd ska förenas med villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Åklagaren ska föreslå sådana villkor i samband med ansökan.

Vid verkställighet av ett tillstånd som knytas till en person ska samma begränsningar gälla som vid verkställighet av ett motsvarande tillstånd i en förundersökning.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. En stor andel av remissinstanserna, bl.a. *Brottsförmyndigheten*, *Göteborgs tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Säkerhetspolisen*, *Södertörns tingsrätt*, *Umeå tingsrätt*, *Uppsala*

universitet (Juridiska fakulteten) och Åklagarmyndigheten, tillstyrker eller har inga synpunkter på förslagen. Tullverket ställer sig särskilt positivt till förslagen eftersom det innebär att brottsbekämpningen blir mer ändamålsenlig och flexibel. Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten delar utredningens bedömning att ändrade förutsättningar när det gäller framför allt tekniken öppnar för att knyta ett tillstånd till en person i stället för en plats. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Föreningen för digitala fri- och rättigheter*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Tidningsutgivarna*, *Journalistförbundet*, *JO*, *Sveriges advokatsamfund* och *SVT*, avstyrker förslaget om att ett tillstånd ska få knytas till en person. De ifrågasätter om behovet och nyttan av åtgärderna överväger integritetsintrånget. *Civil Rights Defenders* pekar även på att förslagen innebär en större risk för integritetsintrång för tredje man och att det är svårt att överblicka åtgärdens konsekvenser ur integritetshänseende. *Integritetsskyddsmyndigheten* framför liknande synpunkter och efterfrågar även en ytterligare analys av proportionaliteten av att använda tvångsmedlen i det preventiva stadiet, t.ex. i fråga om hemlig kameraövervakning som sker med drönare. Sveriges advokatsamfund understryker att den krets av personer som kan drabbas av tvångsmedlen är vidare än den i en förundersökning och att det är svårare att överblicka vilka personer som åtgärden kommer att riktas mot och vilka som kommer att drabbas. Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten anser att det bör övervägas om det ska krävas synnerliga skäl i stället för särskilda skäl när ett tillstånd knytas till en person i underrättelseverksamhet. *SVT* framhåller att förslaget om att få knyta ett tillstånd till en person innebär en förskjutning av tillståndsprövningen från domstol till verkställande myndighet, t.ex. i fråga om platsen för övervakningen. *SVT* betonar även vikten av att ett tillstånd som knytas till en person alltid förenas med villkor för att begränsa effekterna på skyddande intressen under verkställigheten. *Attunda tingsrätt* anser att det bör övervägas om det i lagtexten ska anges exempel på villkor som ett tillstånd ska innehålla för att säkerställa skyddet för den enskildes personliga integritet och underlätta domstolens prövning. *Journalistförbundet* och *Tidningsutgivarna* ser en risk för att journalister och medier kan komma att övervakas och källskyddet äventyras. *Journalistförbundet* anser att journalister bör undantas eller i vart fall att källskyddet bör stärkas, t.ex. genom att platser som används för verksamhet som omfattas av journalisters tystnadsplikt undantas helt. *Sveriges psykologförbund* ställer sig positivt till att skyddet för särskilt fredade platser bibehålls när tvångsmedlen används i preventivt syfte. Ett flertal remissinstanser anser att det finns skäl att överväga att avvakta med förslaget till dess att möjligheten att knyta ett tillstånd till en person i förundersökningsfallen, som trädde i kraft den 1 oktober 2023, har hunnit utvärderas.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av att knyta ett tillstånd till en person för att förhindra allvarlig brottslighet

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska som huvudregel avse en viss plats. Platskravet gäller både när åtgärderna används för

Prop. 2023/24:117 att utreda brott i en förundersökning och för att förhindra brottslighet i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (27 kap. 20 b § andra stycket och 20 e § andra stycket rättegångsbalken, 4 a § tredje stycket, 6 § tredje stycket och 7 § tredje stycket lagen om hemlig dataavläsning och avsnitt 7.2.2 ovan). Sedan den 1 oktober 2023 gäller dock att ett tillstånd till de nämnda tvångsmedlen inom ramen för en förundersökning får knytas till en skäligen misstänkt person i stället för en plats, om det finns särskilda skäl för det (27 kap. 20 b § tredje stycket och 20 e § tredje stycket rättegångsbalken, 4 a § fjärde stycket och 6 § fjärde stycket lagen om hemlig dataavläsning). Särskilda skäl kan finnas om det saknas rimliga förutsättningar att få tillgång till de uppgifter som behövs i utredningen genom ett tillstånd som avser en viss plats, t.ex. när samtal om brottslig verksamhet förs mellan de kriminella aktörerna när de är i rörelse utomhus på allmän plats (prop. 2022/23:126 s. 214 och 217).

De brottsbekämpande myndigheterna har till utredningen framfört att behovet av att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person när åtgärden används för att förhindra brottslig verksamhet, är detsamma som när åtgärden används för att utreda brott i en förundersökning. *Tullverket* betonar att en sådan möjlighet skulle innebära att brottsbekämpningen blir mer ändamålsenlig och flexibel, vilket dagens förutsättningar kräver.

Som framgår av förarbetena till den lagändring som möjliggör att ett tillstånd till de aktuella tvångsmedlen knyts till en person när åtgärden används i en förundersökning kan platskravet leda till oacceptabla hinder i den brottsbekämpande verksamheten. Platskravet gör det nämligen svårt för myndigheterna att anpassa tvångsmedelsanvändningen till de kriminella aktörernas agerande. Det handlar framför allt om situationer där platsen för en viss åtgärd av olika skäl inte kan anges och möjligheten till interimistiskt beslutsfattande inte tillgodoser behovet av att snabbt förnya ett beslut. Det kan t.ex. vara så att platsen för ett möte mellan kriminella aktörer är okänd, att en redan känd plats för ett sådant möte ändras med kort varsel eller att samtal förs när de kriminella aktörerna är i rörelse på olika platser utomhus. Utvecklingen har lett till att åklagare, under en förundersökning, ibland avstår från att ansöka om tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter av den anledningen att det inte är möjligt att ange en tillräckligt specifik plats där åtgärden ska användas, trots att det finns ett reellt behov av att använda åtgärderna för att ta del av information om t.ex. brottsplaner. Det finns även exempel på när tillstånd beviljats för mer vagt angivna platser. Till detta kommer att teknikutvecklingen har förändrat spelplanen, särskilt när det gäller hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning på allmänna platser och andra platser utomhus. Teknikutvecklingen innebär bl.a. att avlyssningsutrustningen kan anpassas snabbare än tidigare och riktas mot den person som ska avlyssnas vilket möjliggör avlyssning av samtal som förs mellan personer som förflyttar sig utan att andra samtal fångas upp. Avlyssning på allmänna platser kan genomföras på ett sätt som innebär lägre risker för intrång i utomståendes personliga integritet än vad som tidigare varit möjligt. En sådan möjlighet kan i vissa fall finnas även när den misstänkte befinner sig på en intrångsskyddad plats, t.ex. en inhägnad tomt. Vidare

innebär den nya drönartekniken att det är möjligt att från luften kameraövervaka personer som är i rörelse eller som befinner sig på avsides platser eller utomhus på privata fastigheter. Drönarna kan flygas på ett sådant avstånd att risken för att de övervakade personerna upptäcker dem är mycket liten. Kamerorna kan också riktas och zoomas in mot de övervakade personerna, varför risken för integritetsintrång för utomstående är begränsad. Möjligheten att snabbt montera och zooma in kameran på de personer som är intressanta är inte begränsad till drönarkameror (prop. 2022/23:126 s. 143–153).

I likhet med *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* instämmer regeringen i bedömningen att den nya tekniken innebär ändrade förutsättningar och öppnar upp för att knyta ett tillstånd till en person. Även om det ännu inte finns något underlag för att bedöma hur motsvarande möjlighet inom ramen för en förundersökning har fallit ut anser regeringen att det underlag som utredningen lagt fram är tillräckligt för att bedöma behovet av att i underrättelseverksamheten kunna knyta ett tillstånd till en person. Svårigheterna vid tillämpningen av platskravet inom ramen för en förundersökning är ingen nyhet utan problematiken har lyfts av de brottsbekämpande myndigheterna under en längre tid. Motsvarande svårigheter finns av naturliga skäl även inom underrättelseverksamheten, eftersom den verksamheten riktar sig mot samma mycket säkerhetsmedvetna personkrets. Som *Tullverket* betonar är det viktigt att möjliggöra en viss flexibilitet i det brottsbekämpande arbetet så att minuteroperativa åtgärder kan användas vid behov.

Sammantaget anser regeringen, i likhet med utredningen och en stor andel av remissinstanserna, att det finns ett konkret och påtagligt behov av att kunna knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person i stället för en plats när åtgärderna används i preventivt syfte i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Att knyta ett tillstånd till en person kan förväntas vara en effektiv åtgärd för att förhindra allvarlig brottslighet

Hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter är effektiva åtgärder för att utreda de allvarliga brott som motiverar respektive tvångsmedel. Enligt de brottsbekämpande myndigheterna kan det i vissa fall vara den enda möjligheten att få tillgång till den information som myndigheterna behöver för att kunna utreda ett visst brott. I förarbetena till den lagändring som möjliggör att ett tillstånd till de aktuella tvångsmedlen i en förundersökning knyts till en person konstaterade regeringen att en sådan möjlighet kan förväntas minska de påtagliga olägenheter som har uppstått till följd av platskravet i kombination med de kriminellas beteende. Enligt regeringen kunde en möjlighet att knyta ett tillstånd till en person förväntas vara en tillräckligt effektiv åtgärd för att det skulle vara motiverat att införa den (prop. 2022/23:126 s. 149).

En möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person kan förväntas vara en effektiv åtgärd och medföra stor nytta även i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverk-

Prop. 2023/24:117 samhet. Mot den bakgrunden anser regeringen, i likhet med utredningen, de brottsbekämpande myndigheterna och flera andra remissinstanser, att det finns starka skäl som talar för att de nämnda tvångsmedlen bör få knytas till en person. Det måste dock, som framhålls i avsnitt 7.1, noga övervägas hur en sådan reglering ska utformas för att den ska vara effektivt samtidigt som riskerna för intrång i den personliga integriteten minimeras.

Det ska krävas särskilda skäl för att knyta ett tillstånd till en person

Även om platskravet i många fall orsakar problem för de brottsbekämpande myndigheterna finns det situationer där det är möjligt att förutse på vilken plats ett tvångsmedel kan behöva användas. I de fallen framstår det som en klar fördel att platsen för verkställigheten anges i tillståndet, eftersom det bidrar till förutsebarhet och minskar behovet av att förena ett tillstånd med villkor. Av det skälet är möjligheten att knyta ett tillstånd till en person utformad som en undantagsregel när åtgärderna används i en förundersökning (prop. 2022/23:126 s. 152). Regeringen anser precis som utredningen och bl.a. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* att detsamma bör gälla när ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter knytas till en person, när åtgärderna används i underrättelseverksamhet.

När det gäller frågan om vilka krav som ska uppställas för att ett tillstånd ska få knytas till en person bör utgångspunkten, precis som i förundersökningsfallen, vara att så får ske endast i fall där det är klart motiverat. Samtidigt bör kraven inte ställas så högt att möjligheten att knyta ett tillstånd till en person blir alltför begränsad och därmed inte svarar upp mot de brottsbekämpande myndigheternas behov. Utredningen föreslår att det, precis som i förundersökningsfallen, ska krävas särskilda skäl för att knyta ett tillstånd till en person i stället för en plats. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att det bör övervägas om det i stället ska krävas synnerliga skäl. Nämnden befarar nämligen att ett krav på särskilda skäl i praktiken inte kommer att leda till en tillräckligt restriktiv tillämpning. Regeringen har förståelse för synpunkten, men anser att ett krav på synnerliga skäl skulle vara alltför inskränkande sett till myndigheternas behov. Med hänsyn till att kvalifikationskraven för den preventiva tvångsmedelsanvändningen, t.ex. att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för att förhindra brottslig verksamhet, garanterar en restriktiv tillämpning anser regeringen att ett krav på särskilda skäl framstår som väl avvägt.

Regeringen anser därför sammantaget, i likhet med utredningen, att det ska krävas särskilda skäl för att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person i stället för en plats när åtgärderna används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. När det gäller bestämmelsernas närmare utformning förordar *Lagrådet* en annan redaktionell lösning. Regeringen bedömer dock att regleringen bör utformas mer i linje med motsvarande bestämmelser i rättegångsbalken och lagen om hemlig dataavläsning och föreslår därför ingen justering.

Den omständigheten att ett tillstånd som huvudregel ska avse en viss plats innebär att risken för onödiga integritetsintrång minskar, eftersom tvångsmedlet endast kan drabba personer som uppehåller sig på den aktuella platsen. När det införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till en person måste motsvarande integritetsskydd i stället uppnås på något annat sätt (prop. 2022/23:126 s. 154). I förundersökningsfallen uppnås ett sådant skydd dels genom att det uppställs krav på obligatoriska villkor, dels genom att det finns vissa legala begränsningar som gäller vid verkställigheten.

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska, om tillståndet avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, alltid förenas med villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Dessutom är åklagaren skyldig att i samband med ansökan föreslå sådana villkor (27 kap. 21 § första och sjätte styckena rättegångsbalken och 14 och 18 §§ lagen om hemlig dataavläsning). Utredningen föreslår att motsvarande ordning ska gälla i underrättelseverksamheten när ett tillstånd knyts till en person, något som också stöds av remissinstanserna. Regeringen anser att den ordning som gäller i förundersökningsfallen är väl avvägd och delar utredningens bedömning i denna del. *Attunda tingsrätt* väcker frågan om lagtexten bör innehålla exempel på de villkor som bör uppställas. En sådan exemplifiering riskerar dock att leda till att villkoren blir schabloniserade och att det inte i tillräcklig utsträckning beaktas vilka villkor som är mest ändamålsenliga i det enskilda fallet.

Regeringen anser sammantaget att ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter, i de fall tillståndet avser en person i stället för en viss plats, alltid ska förenas med villkor. Det ska också betonas att det är viktigt att villkoren utformas med tillräcklig precision och tydlighet för att säkerställa att intrånget i de enskildas personliga integritet blir så begränsat som möjligt.

När ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter knyts till den skäligen misstänkte i förundersökningsfallen finns det dessutom vissa begränsningar som gäller vid verkställigheten. Dessa begränsningar framgår direkt av lag och tar sikte på dels vilka platser som övervakning eller avlyssning får användas på eller riktas mot, dels vilka platser som de tekniska hjälpmedel som används vid övervakningen eller avlyssningen får placeras på (27 kap. 20 b § tredje stycket, 20 e § tredje stycket och 22 a § andra stycket rättegångsbalken, 4 a § fjärde stycket, 6 § fjärde stycket och 6 a § lagen om hemlig dataavläsning). När det gäller hemlig dataavläsning finns det också generella begränsningar i fråga om vilket avläsningsbart informationssystem som dataavläsningen får avse (11 § lagen om hemlig dataavläsning). Därutöver finns det ett generellt förbud mot avlyssning i vissa fall (27 kap. 22 § andra och tredje styckena rättegångsbalken och 27 § andra och tredje styckena lagen om hemlig dataavläsning). Dessa verkställighetsbegränsningar blir särskilt viktiga när ett tillstånd knyts till en person eftersom prövningen av vissa frågor då

Prop. 2023/24:117 förskjuts från domstol till den verkställande myndigheten, vilket bl.a. *SVT* påtalar. Utredningen anser att de verkställighetsbegränsningar som gäller i förundersökningsfallen ska gälla även vid verkställighet av ett tillstånd som knyts till en person när åtgärden används i underrättelseverksamhet, något som stöds av ett flertal remissinstanser. Även i denna del anser regeringen att den ordning som gäller i förundersökningsfallen är väl avvägd och instämmer därför i utredningens bedömning.

Journalistförbundet och Tidningsutgivarna ser en risk för att journalister och medier kan komma att övervakas och källskyddet äventyras. Journalistförbundet anser därför att journalister bör undantas eller i vart fall att källskyddet bör stärkas ytterligare, t.ex. genom att platser som används av journalister undantas helt. Lagstiftaren har redan i tidigare lagstiftningsärenden ansett att det finns starka skäl för att införa förbud mot avlyssning och övervakning av vissa platser, samtal och informations-system, bl.a. till skydd för journalistisk verksamhet. Förbuden utökades också nyligen i vissa avseenden och föreslås nu gälla även i underrättelseverksamhet (prop. 2022/23:126 och avsnitt 7.2.2). Ett förbud mot avlyssning och övervakning som innefattar alla platser som används av journalister skulle innebära en allt för stor begränsning och öppna upp för missbruk av regleringen. Den ordning som nu föreslås innebär ett gott skydd för journalister och journalistisk verksamhet. Det finns därför inte skäl att i detta lagstiftningsärende ytterligare förstärka skyddet för journalister på det sätt som Journalistförbundet föreslår.

Vid en sammantagen bedömning anser regeringen alltså, i likhet med utredningen, att de begränsningar vid verkställigheten som gäller när ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter i en förundersökning knyts till en person ska gälla även när åtgärderna används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Det ställningstagandet innebär att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter, i de fall som åtgärderna används i preventivt syfte och tillståndet knyts till en person, endast får riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den som åtgärden rör kommer att uppehålla sig. Avlyssningen får riktas mot en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den som åtgärden rör, endast om det finns synnerlig anledning att anta att den som åtgärden rör kommer att uppehålla sig där. För hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter, i de fall som åtgärderna används i preventivt syfte och tillståndet knyts till en person, innebär det ställningstagandet att övervakningen endast får riktas mot en plats där den som åtgärden rör kan antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används vid avlyssningen eller övervakningen får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång. Vidare innebär det ställningstagandet att de tekniska hjälpmedel som används vid avlyssningen eller övervakningen inte får placeras på eller riktas mot särskilt fredade platser, såsom advokatkontor och medieredaktioner.

En proportionalitetsbedömning ska göras i varje enskilt fall

Även när ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter

knyts till en person ska en proportionalitetsbedömning göras i varje enskilt fall. Skälen för att använda tvångsmedlet måste väga upp det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som åtgärden riktas mot eller för något annat motstående intresse för att tvångsmedlet ska få användas (5 § 2 preventivlagen och 3 § lagen om hemlig dataavläsning). Proportionalitetsprincipen innebär att en tvångsåtgärd i fråga om art, styrka, räckvidd och varaktighet ska stå i rimlig proportion till vad som kan vinnas med åtgärden (prop. 1988/89:124 s. 26). Vid avvägningen är det viktigt att noggrant pröva samtliga omständigheter och väga dem som talar för mot dem som talar mot att en viss åtgärd används. Prövningen kan leda till att en åtgärd inte tillåts trots att de krav som lagen i övrigt ställer upp är uppfyllda (prop. 2021/22:119 s. 85).

När ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter knyts till en person ges den verkställande myndigheten ett relativt stort spelrum att utforma verkställigheten. Det finns förvisso vissa legala begränsningar som gäller vid verkställigheten, men utrymmet är likväl stort. Ett tillstånd som knyts till en person ska av den anledningen alltid förenas med villkor och åklagaren ska i tillståndsansökan lämna förslag på sådana villkor. Väl formulerade villkor bidrar i många fall till att kraven för verkställigheten preciseras ytterligare och att det integritetsintrång som åtgärden innebär, både för den som åtgärden primärt rör och för andra utomstående, kan begränsas. Det faktum att ett tillstånd förenas med villkor kan därmed vara avgörande för att en åtgärd bedöms som proportionerlig i det enskilda fallet.

När en tvångsåtgärd rör ett barn – direkt eller indirekt – ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder bl.a. att de hänsyn som enligt konventionen ska tas till barnets bästa och barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden. Dessa hänsyn väger tyngre ju yngre barnet är. Andra, mindre ingripande åtgärder ska alltid väljas i första hand. Åtgärden ska vidare genomföras på ett sätt som innebär ett så litet obehag som möjligt för barnet.

Åtgärden är proportionerlig och regleringen är förenlig med grundläggande fri- och rättigheter

En möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person när åtgärderna används i preventivt syfte innebär en inskränkning i den enskildes fri- och rättigheter, bl.a. i den enskildes privat- och familjeliv. Precis som både utredningen och ett flertal remissinstanser framhåller innebär en sådan möjlighet en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet. Möjligheten att använda tvångsmedlen i preventivt syfte innebär först och främst en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet eftersom det blir möjligt att använda tvångsmedlen i ett tidigare skede än i förundersökningsfallen. Fler personer kommer alltså att kunna utsättas för tvångsmedlen. Samtidigt innebär möjligheten att knyta ett tillstånd till en person en förhöjd risk för att fler utomstående drabbas av åtgärderna om övervakningen eller avlyssningen sker t.ex. på allmän plats. Några remissinstanser, bl.a.

Prop. 2023/24:117 *Integritetsskyddsmyndigheten*, anser att förslaget öppnar upp för en mycket omfattande övervakning av enskilda i preventivt syfte och att det är svårt att göra en bedömning av det förväntade integritetsintrånget eftersom tillstånd knutna till en person kan komma att verkställas på vitt skilda och oväntade platser.

Enligt regeringen är ändamålet med den inskränkning av den enskildes fri- och rättigheter som åtgärderna innebär godtagbart i ett demokratiskt samhälle. För att inskränkningen ska vara tillåten krävs därutöver att den inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har motiverat den, eller med andra ord att den är proportionerlig. Regleringen behöver därför ha ett tillämpningsområde och en omfattning som är väl avvägd och ändamålsenlig.

Flera remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *JO* och *Sveriges advokatsamfund*, ifrågasätter om förslaget att införa en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person när åtgärderna används i preventivt syfte är proportionerligt.

Som beskrivs ovan finns det ett konkret och påtagligt behov av att kunna knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person när tvångsmedlen används i preventivt syfte. En sådan möjlighet kan förväntas vara en effektiv åtgärd för att förhindra allvarlig brottslig verksamhet. Precis som i förundersökningsfallen kommer möjligheten att knyta ett tillstånd till en person enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen att vara utformad som en undantagsregel. Den får endast användas om det inte är möjligt eller tillräckligt att knyta ett tillstånd till en viss plats. Preventivlagens tillämpningsområde är vidare avgränsat till att avse brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott. När det gäller hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter, som är de hemliga tvångsmedel som anses innebära störst risk för allvarliga integritetsintrång, är tillämpningsområdet dessutom än mer begränsat (se avsnitt 7.2.1). De tydliga och strikta kvalifikationskrav som finns i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen avgränsar tillämpningsområdet ytterligare. En proportionalitetsbedömning ska göras i varje enskilt fall. I de fall som ett tillstånd knyts till en person ska tillståndet alltid förenas med villkor för att begränsa integritetsintrånget i det enskilda fallet. Det finns också vissa legala begränsningar som sätter ramarna för verkställigheten. Därutöver finns det ett väl utbyggt system med rättssäkerhetsgarantier, vilket bedöms vara både tillräckligt ur rättssäkerhetssynpunkt och förenligt med bl.a. regeringsformens och Europakonventionens krav (se avsnitt 9). Systemet med rättssäkerhetsgarantier innefattar bl.a. krav på förhandsprövning i domstol i närvaro av offentligt ombud och efterföljande tillsyn och kontroll av Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten. I vissa avseenden föreslås även att integritetsskyddet för den preventiva tvångsmedelsanvändningen byggs ut, bl.a. när det gäller förbud mot avlyssning och övervakning (se avsnitt 7.2.2).

Som bl.a. *SVT* framhåller förskjuts en del av beslutsfattandet från domstol till den verkställande myndigheten när ett tillstånd knyts till en person i stället för en plats. Det gäller t.ex. frågor om på vilka platser som

de tekniska hjälpmedlen ska placeras och mot vilka platser avlyssningen eller övervakningen ska riktas. *Integritetsskyddsmyndigheten* efterfrågar en ytterligare analys av förslagets proportionalitet, t.ex. i fråga om hemlig kameraövervakning som sker med drönare.

Som konstateras ovan innebär förslagen ökade risker för enskildas personliga integritet. De ökade integritetsriskerna hanteras genom de villkor som tillståndet ska förenas med och de legala begränsningar för verkställigheten som föreslås (jfr prop. 2022/23:126 s. 143–161). Genom att den planerade verkställigheten måste beskrivas i ansökan och att tillståndet ska förenas med lämpliga villkor, kommer det redan vid domstolens tillståndsprövning vara möjligt att bedöma vilket integritetsintrång som åtgärden medför och om åtgärden är proportionerlig i det enskilda fallet. De legala begränsningarna sätter vidare tydliga ramar för verkställigheten, t.ex. i fråga om vilka platser som avlyssningen eller övervakningen får riktas mot eller på vilka platser som tekniska hjälpmedel får placeras. Särskilt höga krav uppställs i det avseendet för hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter. Den tekniska utvecklingen innebär även att det går att anpassa verkställigheten så att risken för onödiga integritetsintrång minimeras, något som också kan förtydligas vid tillståndsprövningen genom villkoren. Den verkställande myndigheten bör dessutom, oaktat vilka villkor som föreskrivs i tillståndet, försöka anpassa verkställigheten så att integritetsintrånget för den som åtgärden riktas mot och andra personer blir så begränsat som möjligt. Det kan t.ex. handla om att med kameran zooma in den person som övervakas eller att rikta avlyssningen specifikt mot den person som avlyssnas och på så sätt undvika att de som vistas runt den person som tvångsmedlet avser tas upp på inspelningen. Regeringen utgår från att den verkställande myndigheten hanterar dessa ärenden på ett rättssäkert sätt och med den urskillning som krävs. Regeringen bedömer att det inte innebär någon påtaglig försämring från integritetssynpunkt att begränsningen i fråga om platsen i vissa fall kommer att beaktas vid verkställigheten i stället för vid tillståndsprövningen.

Förutsättningarna för att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person kommer alltså framgå tydligt av lag. Tvångsmedelsanvändningen syftar till att förhindra särskilt allvarlig brottslighet, som i sig kan innebära betydande integritetsintrång för andra personer. Staten har en skyldighet att skydda sina medborgare mot brott. Den skyldigheten innebär bl.a. att staten måste se till att de brottsbekämpande myndigheterna har de verktyg som behövs för att förhindra och utreda brott. Intresset av att förhindra den allvarliga brottslighet som preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen tar sikte på är mycket starkt. Det väger enligt regeringens bedömning tyngre än de risker som finns med det integritetsintrång som en möjlighet att knyta ett tillstånd till en person i underrättelseverksamheten innebär.

Sammanfattningsvis anser regeringen, till skillnad från t.ex. *Civil Rights Defenders*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *JO* och *Sveriges advokatsamfund*, att en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter, med de

Prop. 2023/24:117 begränsningar och rättssäkerhetsgarantier som ställs upp för tvångsmedelsanvändningen, är en proportionerlig åtgärd. Regeringen anser att den föreslagna regleringen är förenlig med regeringsformen och Europakonventionen.

7.3 Husrannsakan och undersökning på annat ställe

Regeringens förslag: Husrannsakan och undersökning på annat ställe ska få användas för att förhindra brottslig verksamhet som innefattar brott inom preventivlagens tillämpningsområde. Tvångsmedlen ska få användas om det finns anledning att anta att det därigenom kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten eller för att söka efter föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans. De kvalifikationskrav som gäller för tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen ska gälla även för husrannsakan och undersökning på annat ställe.

Husrannsakan och undersökning på annat ställe ska få riktas mot den som utövar eller, inom en organisation eller grupp, medvetet främjar den brottsliga verksamheten. Husrannsakan och undersökning på annat ställe ska även få utföras hos någon annan om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

En husrannsakan eller undersökning på annat ställe som utförs i preventivt syfte ska få verkställas i hemlighet. Vid en husrannsakan eller undersökning på annat ställe ska ett rum eller ett annat ställe få öppnas med våld, om det behövs. Den som närvarar vid en husrannsakan eller undersökning på annat ställe ska ha rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår inte något krav på att det ska finnas ”anledning att anta” att det kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten. Utredningen föreslår inte heller att det i lag ska tas in en bestämmelse som innebär att en husrannsakan och undersökning på annat ställe får verkställas i hemlighet. Utredningen föreslår en delvis annan lagteknisk utformning.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Flertalet remissinstanser, bl.a. *Brottsoffermyndigheten*, *Malmö tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Tullverket*, *Säkerhetspolisen*, *Södertörns tingsrätt*, *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* och *Åklagarmyndigheten*, tillstyrker eller har inga synpunkter på förslagen. *Attunda tingsrätt* anser att det bör övervägas om tvångsmedlen bör benämnas annorlunda när de vidtas i underrättelseverksamhet och att bestämmelserna lagtekniskt bör utformas på ett annat sätt eftersom det i rättegångsbalken saknas en legaldefinition av husrannsakan. *Umeå tingsrätt* framhåller att en möjlighet att använda preventiv husrannsakan innebär ett betydande skifte men ifrågasätter varken behovet av åtgärderna eller förslagets proportionalitet. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Föreningen för digitala fri- och rättigheter*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Journalistförbundet*, *Tidningsutgivarna*, *JO*, *Sveriges advokatsamfund*

och SVT, avstyrker förslaget om att husrannsakan och undersökning på annat ställe ska få användas i preventivt syfte. Huvudinvändningarna handlar om att behovet inte är tillräckligt utrett, att det är tveksamt vilka effektivitetsvinster åtgärderna skulle medföra och att det inte är proportionerligt att utöka den preventiva tvångsmedelskatalogen på det sätt som utredningen föreslår. Även *Integritetsskyddsmyndigheten* framför liknande synpunkter. Civil Rights Defenders anser att det särskilt kan ifrågasättas om det finns ett behov av åtgärden eftersom det redan enligt nuvarande ordning finns möjligheter att genomföra en husrannsakan i brottspreventivt syfte och att den regleringen delvis kommer att överlappa den nu föreslagna. Civil Rights Defenders efterfrågar också en mer ingående analys av förslagets proportionalitet i förhållande till Sveriges internationella åtaganden. JO anser att ändamålet med åtgärderna tydligt måste vara att förhindra brottslig verksamhet och att det finns en risk för att den praktiska tillämpningen, till följd av de låga krav som ställs i preventivlagen, kan uppfattas som ett utslag av trakasseri eller otillbörlig kontroll från statens sida. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* ifrågasätter förslagen då de innebär ökade integritetsrisker och kan komma att användas mot en vid krets av personer med risk för att tvångsmedlen kommer att används i fler fall än vad utredningen anger. Nämnden anser att det är viktigt att det framgår att begreppet undersökning på annat ställe är detsamma som i rättegångsbalken. När det gäller rätten att närvara vid en husrannsakan anser nämnden att den föreslagna regleringen är otydlig. Nämnden föreslår därför att närvarorätten utformas som en undantagsregel. Journalistförbundet och Tidningsutgivarna ser en risk för att journalister och medier kan komma att övervakas och källskyddet äventyras. *Barnombudsmannen* anser att förslagen medför ökade risker för att barns rättigheter påverkas negativt, vilket måste analyseras och värderas särskilt.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av att undersöka vissa utrymmen och platser för att förhindra allvarlig brottslighet

Det finns ingen legal definition av vad som avses med en husrannsakan. I förarbetena till regeringsformen anges dock att med husrannsakan avses varje av myndighet företagen undersökning av hus, rum eller slutet förvaringsställe oavsett syftet med undersökningen, se regeringens proposition om ändring i regeringsformen (prop. 1975/76:209 s. 147). En husrannsakan kan ske antingen för att söka efter ett föremål eller annan information om brott eller för att söka efter en person. Det som övervägs i denna proposition är utökade möjligheter att i preventivt syfte genomföra en husrannsakan för att söka efter föremål eller annan information som kan ha betydelse för att förhindra brottslighet.

Bestämmelser om husrannsakan finns i flera olika lagar beroende på vad som är syftet med åtgärden. Den grundläggande regleringen återfinns i rättegångsbalken och tar sikte på husrannsakan och undersökning av andra utrymmen som sker för att utreda brott inom ramen för en förundersökning. Det finns även vissa möjligheter att göra husrannsakan för att förebygga, upptäcka eller förhindra brott i polislagen (1984:387) och i lagen (2023:474) om polisiära befogenheter i gränsnära områden. I en

Prop. 2023/24:117 förundersökning beslutas en husrannsakan av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Om det är fara i dröjsmål får även en polisman fatta ett sådant beslut. I de fall husrannsakan kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den hos vilken åtgärden utförs bör rätten besluta om husrannsakan, om det inte är fara i dröjsmål (28 kap. 4 och 5 §§ rättegångsbalken).

Enligt utredningen har de brottsbekämpande myndigheternas behov av att använda husrannsakan i preventivt syfte för att förhindra allvarlig brottslig verksamhet ökat sedan frågan övervägdes senast (se vidare i prop. 2005/06:177 s. 51 och 52). Behovet är dessutom större än vad den befintliga regleringen i polislagen eller lagen om polisiära befogenheten i gränsnära områden medger. Den regleringen innehåller nämligen begränsningar i flera avseenden, t.ex. att åtgärden endast får avse vissa särskilt angivna platser eller endast får göras för att söka efter vissa särskilt angivna föremål (se t.ex. 20 a och 20 b §§ polislagen). Myndigheternas behov av att genomföra husrannsakingar i brottspreventivt syfte är emellertid inte begränsat till de utrymmen som omfattas av polislagen eller lagen om polisiära befogenheten i gränsnära områden. Det är snarare så att det, på samma sätt som i en förundersökning, kan uppstå behov av att undersöka olika slags utrymmen innefattande allt från bostäder till kontor, förråd, lagerlokaler och förvaringsskåp. En preventiv husrannsakan kan dessutom behöva göras för att söka efter annat än vapen, sprängämnen eller farliga föremål. Av myndigheternas behovsbeskrivningar framgår att behovet framför allt gäller att i en viss situation söka efter ytterligare information som kan ha betydelse för att förhindra viss särskilt allvarlig brottslighet. Vilken information det är fråga om kan variera. Det kan handla om att ta del av information i en handling eller att ta reda på om ett visst föremål, inte nödvändigtvis vapen eller sprängämnen, finns på platsen. Av de exempel som myndigheterna lämnat framgår att det t.ex. kan gälla anteckningar eller innehåll i s.k. operativa telefoner med koppling till den brottsliga verksamheten eller att kontrollera om det förvaras material som kan användas för att bygga ett s.k. improviserat sprängämne. Behovet av att genomföra en husrannsakan i preventivt syfte sammanfaller alltså inte heller nödvändigtvis med att det föreligger en sådan situation som krävs för att husrannsakan ska vara tillåten enligt polislagen eller lagen om polisiära befogenheten i gränsnära områden.

Dessutom kan det vara svårt att på ett effektivt sätt och i rätt tid få fram den aktuella informationen på annat sätt än genom att göra en undersökning av platsen i fråga. I de situationer som en ansökan om tillstånd att utföra en husrannsakan i preventivt syfte skulle kunna komma i fråga bedrivs enligt de brottsbekämpande myndigheterna i regel redan fysisk spaning och annan underrättelseinhämtning, men det bedöms inte vara möjligt att med dessa metoder få fram den eftersökta informationen. I vart fall kan en sådan alternativ åtgärd framstå som avsevärt mindre effektiv än en husrannsakan. Om myndigheterna t.ex. vill veta vad som finns i en bostad eller i ett garage får fysisk spaning bedrivas utanför dessa platser med hjälp av teknisk utrustning, t.ex. handhållna kameror, utan några begränsningar i tid. Däremot får myndigheterna inte utan ett beslut om husrannsakan titta in i samma utrymme för att se om ett eftersökt föremål finns på platsen (jfr JO:s ämbetsberättelse 1970 s. 69). En husrannsakan skulle i dessa fall begränsas till en ögonblicksbild av vilka

föremål som finns i det aktuella utrymmet och kan ha stor betydelse för att bekräfta eller avfärda myndigheternas underrättelsemissstankar. Om det är fråga om ett föremål som förr eller senare kommer i förflyttning kan samma information som vid en husrannsakan i och för sig fås genom fysisk spaning, under förutsättning att föremålet kan iakttas vid förflyttningen och att några ytterligare undersökningar av föremålet inte behövs. En sådan operation kräver emellertid stora resurser och innebär en mer långvarig övervakning av en viss plats. Om myndigheternas intresse är begränsat till en undersökning av om ett föremål finns i ett skyddat utrymme kan denna information troligtvis även inhämtas genom hemlig kameraövervakning, men en sådan åtgärd kräver i regel både ett intrång och en längre tids övervakning av platsen i fråga. En preventiv husrannsakan är alltså i många fall en betydligt mer effektiv åtgärd för att få fram relevant information, samtidigt som åtgärden kan innebära ett mindre integritetsintrång i jämförelse med andra åtgärder.

Regeringen anser därför vid en sammantagen bedömning att möjligheterna att genomföra en husrannsakan i preventivt syfte enligt dagens regelverk, på grund av det krav på koppling till vissa platser eller föremål som gäller för att en husrannsakan ska få utföras, inte är tillräckliga för att de brottsbekämpande myndigheterna effektivt ska kunna förhindra allvarlig brottslighet. Förhållandena har ändrats avsevärt sedan frågan övervägdes senast. Regeringen anser att det finns ett påtagligt och konkret behov av att utöka möjligheterna att göra en husrannsakan i brottspreventivt syfte.

Vilka utrymmen och platser behöver kunna undersökas?

En husrannsakan i en förundersökning enligt rättegångsbalken får avse hus, rum eller slutet förvaringsställe (28 kap. 1 § rättegångsbalken). Även andra ställen som inte är tillgängliga för allmänheten, t.ex. gårdsplaner, fabriksområden, byggnadsplatser eller däck på fartyg, får undersökas (28 kap. 10 § rättegångsbalken). Det finns även särskilda regler om husrannsakan i lokaler som är tillgängliga för allmänheten eller som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet (28 kap. 3 § rättegångsbalken).

Myndigheternas behovsbeskrivningar ger stöd för att det finns ett mer övergripande behov av att i preventivt syfte kunna undersöka olika utrymmen, inklusive bostäder, i likhet med vad som gäller i en förundersökning. Utredningen föreslår därför att det ska vara möjligt att i preventivt syfte utföra husrannsakan i hus, rum eller slutet förvaringsställe och undersökning på ett annat ställe som inte är tillgängligt för allmänheten. Förslagen motsvarar de utrymmen som anges i 28 kap. 1 och 10 §§ rättegångsbalken. När det gäller bestämmelserna om husrannsakan i vissa lokaler, som syftar till att utöka möjligheterna till husrannsakan i en förundersökning, gör utredningen däremot bedömningen att en sådan reglering är svårförenlig med de högt ställda kvalifikationskrav som gäller för den preventiva tvångsmedelsanvändningen och det förhållandet att sådana tvångsmedel måste riktas mot en viss utpekad person.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning när det gäller vilka utrymmen och platser som behöver kunna undersökas i preventivt syfte. Till skillnad från *Attunda tingsrätt* anser regeringen att sådana undersökningar bör benämnas husrannsakan och undersökning på annat ställe även

Prop. 2023/24:117 när de används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. I linje med Attunda tingsrätts och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens* synpunkter bör dock bestämmelserna få en delvis annan lagteknisk utformning än vad utredningen föreslår. Det finns även anledning att förtydliga att åtgärderna får verkställas i hemlighet (se nedan).

Husrannsakan och undersökning på annat ställe kan förväntas vara effektiva åtgärder för att förhindra allvarlig brottslighet

Husrannsakan och undersökning på annat ställe används ofta för att utreda brott inom ramen för förundersökningar och är omvittnat effektiva åtgärder i brottsutredningar. Enligt nuvarande ordning kan husrannsakan i vissa situationer redan användas i brottspreventivt syfte med stöd av polislagen och lagen om polisiära befogenheter i gränsnära områden. Även i det sammanhanget bedöms åtgärderna vara effektiva verktyg i den polisiära verksamheten. I många fall bedöms tvångsmedlen vara mer effektiva än andra åtgärder, som t.ex. fysisk spaning.

Även med beaktande av att husrannsakan och undersökning på annat ställe, med hänsyn till preventivlagens begränsade tillämpningsområde, inte kan förväntas bli lika vanligt förekommande som i förundersökningar bedömer utredningen att tvångsmedlen kan förväntas vara effektiva även när de används i preventivt syfte. Regeringen instämmer i den bedömningen.

Det är mycket angeläget att de brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till tillräckligt effektiva och ändamålsenliga verktyg som gör det möjligt att förhindra allvarlig brottslighet. Husrannsakan och undersökning på annat ställe utgör ett viktigt verktyg som kompletterar andra tvångsmedel och arbetsmetoder på ett ändamålsenligt sätt. Det finns därför starka skäl att införa en möjlighet att använda tvångsmedlen också i preventivt syfte. Det måste dock, som framhålls i avsnitt 7.1, noga övervägas hur en sådan reglering ska utformas för att den ska vara effektiv samtidigt som riskerna för intrång i den personliga integriteten minimeras.

Tillämpningsområdet för husrannsakan och undersökning på annat ställe

Hemlig avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och postkontroll får användas med stöd av preventivlagen för att förhindra brottslig verksamhet som innefattar något av de brott som anges i brottskatalogerna i preventivlagen. Brotten i brottskatalogerna är genomgående av särskilt allvarlig karaktär, antingen för att brottet har ett högt minimi- eller maximistraff eller för att brottet är svårutrett och riktar sig mot samhällsviktiga intressen. Som exempel på brott som anges i brottskatalogerna kan nämnas mord, grov allmänfarlig ödeläggelse, mordbrand, spioneri och terroristbrott. Det krävs alltså att det är fråga om mycket kvalificerad brottslighet för att tvångsmedel enligt preventivlagen ska få användas.

Även om husrannsakan och undersökning på annat ställe är att anse som ingripande tvångsmedel är kraven för när tvångsmedlen får användas i en förundersökning lågt ställda och tillämpningsområdet är därmed stort. För husrannsakan krävs endast att det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa och för undersökning på annat ställe uppställs inget krav på brottslighetens allvar (28 kap. 1 och 10 §§ rätte-

gångsbalken). Tvångsmedel som används i hemlighet anses i regel som mer ingripande än de som används öppet, varför tillämpningsområdet för de hemliga tvångsmedlen i en förundersökning är mycket mer begränsat än tillämpningsområdet för husrannsakan och undersökning på annat ställe i motsvarande skede. Användningen av ett visst tvångsmedel i preventivt syfte anses vidare som mer ingripande än användning av samma tvångsmedel i en förundersökning eftersom de preventiva tvångsmedlen sätts in i ett tidigare skede, redan innan det finns en mer konkretiserad misstanke om ett specifikt brott. Lagstiftaren har därför avgränsat preventivlagens tillämpningsområde till att avse enbart brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott (prop. 2005/06:177 s. 58–63, prop. 2013/14:237 s. 110–115 och prop. 2022/23:126 s. 73–77).

Husrannsakan och undersökning på annat ställe föreslås nu få ske både i ett tidigare skede i preventivt syfte och i hemlighet (se nedan). Tillämpningsområdet för dessa tvångsmedel bör därför begränsas betydligt i jämförelse med vad som gäller i förundersökningsfallen. Utredningen föreslår att tillämpningsområdet ska motsvara det som gäller för de befintliga tvångsmedlen i preventivlagen. Med hänsyn till det ovan anförda framstår det som en rimlig avvägning. Även om husrannsakan och undersökning på annat ställe är ingripande tvångsmedel innebär de inte fullt så stora risker för den personliga integriteten som hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter där ett mer begränsat tillämpningsområde föreslås (se avsnitt 7.2.1).

Regeringen anser vid en sammantagen bedömning, i likhet med utredningen, att husrannsakan och undersökning på annat ställe bör få användas inom hela preventivlagens tillämpningsområde.

Nuvarande kvalifikationskrav ska gälla även för husrannsakan och undersökning på annat ställe

Den preventiva tvångsmedelsanvändningen begränsas, som anges i avsnitt 7.2.1, ytterst av de kvalifikationskrav och ändamål som uppställs för den. För preventivlagens del handlar kvalifikationskraven om att det ska finnas en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar vissa brott eller att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja verksamheten (1 och 1 a §§ preventivlagen). Det krävs dessutom att åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra brottslig verksamhet (5 § 1 preventivlagen). För den närmare innebörden av kvalifikationskraven, se avsnitt 7.2.1.

Utredningen föreslår att befintliga kvalifikationskrav i preventivlagen ska gälla även för husrannsakan och undersökning på annat ställe när åtgärderna används i preventivt syfte. *JO* anser att det finns en risk för att den praktiska tillämpningen av reglerna kan uppfattas som ett utslag av trakasserier eller otillbörlig kontroll från statens sida. *Lagrådet* framför liknande synpunkter och framhåller att det ter sig svårbedömt huruvida utformningen av förslagen kan förhindra godtycke. *Lagrådet* anser att detta gäller inte minst husrannsakan och undersökning på annat ställe.

I likhet med utredningen anser regeringen att de strikta kvalifikationskrav som gäller för den preventiva tvångsmedelsanvändningen enligt

Prop. 2023/24:117 preventivlagen är väl avvägda och ändamålsenliga. De avgränsar tillämpningsområdet på ett tydligt och förutsebart sätt och bör därför gälla även för de nu tillkommande tvångsmedlen. Dessutom föreslås ändamålsbestämmelser som kommer att begränsa tillämpningsområdet för husrannsakan och undersökning på annat ställe ytterligare (se nedan). Regeringen utgår också från att de brottsbekämpande myndigheterna tar ansvar för att regleringen tillämpas på ett rättssäkert sätt och med den urskillning som krävs för att minimera risken för integritetsintrång. Detta säkerställs dessutom genom en oberoende förhandsprövning i domstol och den tillsyn som Säkerhets- och integritetsskyddsnamnden utövar (se vidare avsnitt 9.4 och 9.9). Regeringen delar därför inte den oro som framförs av JO och Lagrådet när det gäller den praktiska tillämpningen.

För vilka ändamål ska husrannsakan och undersökning på annat ställe få användas?

Av ändamålsprincipen följer att tvångsmedel inte får användas för att uppnå ett annat syfte än det som anges i lagstiftningen. Det är därför av stor vikt att ändamålsbestämmelserna utformas på ett tydligt och precist sätt. En husrannsakan i en förundersökning får göras bl.a. för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller som kan användas vid en genomsökning på distans. En husrannsakan får även göras för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet (28 kap. 1 § rättegångsbalken).

Utredningen föreslår att en husrannsakan och undersökning på annat ställe, när åtgärderna används i preventivt syfte, ska få användas för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten eller för att söka efter föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans. Genomsökning på distans föreslås få användas i preventivt syfte (se avsnitt 7.4).

JO och Lagrådet är dock kritiska till de föreslagna ändamålsbestämmelserna. JO anser att ändamålet med en preventiv husrannsakan eller undersökning på annat ställe tydligt måste vara att förhindra brottslig verksamhet. JO framhåller att de av utredningen föreslagna ändamålen endast medelbart tar sikte på att förhindra brott och att de därför är svåra att förena med det grundläggande kravet på att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för att förhindra brottslig verksamhet. Lagrådet anser att förslagets ordalydelse ger intrycket av att ett ospecificerat eftersökande skulle kunna tillåtas i syfte att förhindra viss allvarlig brottslighet. Enligt Lagrådet står det emellertid klart att vad som skulle kunna uppfattas som en s.k. fishing expedition inte är av synnerlig vikt för ändamålet att förhindra brott. Lagrådet anser att ordalydelsen bör ge ett mer konkret uttryck för vad som eftersöks, den brottsliga verksamhet som befaras och den förväntade betydelsen för att förhindra den verksamheten. Lagrådet kan således inte tillstyrka förslaget i dess nuvarande utformning och anser att det bör övervägas om orden ”utröna omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten” kan ersättas med exempelvis ”eftersöka sådana omständigheter som det finns anledning att anta är av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamhet för vilken åtgärden begärs”.

Enligt preventivlagen ska syftet med tvångsmedelsanvändningen vara att förhindra viss särskilt allvarlig brottslig verksamhet. All användning av preventiva tvångsmedel kräver dessutom att åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamhet som ligger till grund för åtgärden i det enskilda fallet. Kravet på synnerlig vikt inrymmer ett kvalitetskrav beträffande de upplysningar som tvångsmedlet kan ge. Dessutom ska situationen vara sådan att tvångsmedelsanvändningen är nödvändig. Nödvändiga uppgifter ska inte kunna inhämtas med andra medel och det ska finnas skäl att räkna med att tvångsmedelsanvändningen ensam eller i förening med andra åtgärder verkligen kan få effekt (jfr prop. 2005/06:177 s. 87 och 88). Därutöver krävs att åtgärden är proportionerlig för att den ska få vidtas.

För att det ska bli tydligt när en husrannsakan och en genomsökning på distans ska få användas i preventivt syfte behövs ytterligare reglering när det gäller ändamålet åtgärderna. De brottsbekämpande myndigheternas behov består i att kunna söka efter information, t.ex. förekomsten av en handling och dess innehåll eller efter ett visst föremål på en viss plats. Det handlar alltså om att kunna söka efter information om viss brottslig verksamhet i ett skede som ligger nära tidpunkten för när en förundersökning får inledas. Som både *JO* och *Lagrådet* pekar på bör det emellertid inte vara möjligt att på ett ospecificerat sätt eller på ett mer allmänt plan undersöka platser i brottspreventivt syfte. För att det inte ska råda någon tvekan om detta finns det skäl att på något sätt tydliggöra det i bestämmelsen. Samtidigt är det viktigt att ett krav inte ställs så högt att möjligheten att använda åtgärderna i preventivt syfte blir allt för begränsad och inte svarar upp till de brottsbekämpande myndigheternas behov. I det avseendet måste det även beaktas att kravet på synnerlig vikt redan i dag begränsar den preventiva tvångsmedelsanvändningen betydligt. Enligt regeringen framstår ett krav på att det ska finnas anledning att anta att det kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten som väl avvägt. Kravet är lågt ställt samtidigt som det markerar att det krävs faktiska omständigheter som talar för att det genom åtgärden kan komma fram information som kan leda till att den brottsliga verksamheten förhindras. I förhållande till lagrådsremissens förslag anser regeringen därför att ändamålsbestämmelsen bör justeras på angivet sätt. Till skillnad från *Lagrådet* anser regeringen däremot att det inte finns skäl att förtydliga att det är den brottsliga verksamhet för vilken åtgärden begärs som ska kunna förhindras. Med uttrycket ”den brottsliga verksamheten” avses i preventivlagen genomgående just den brottsliga verksamhet som ligger till grund för åtgärden enligt 1 eller 1 a § preventivlagen.

I avsnitt 7.4 föreslås att genomsökning på distans ska få användas i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Som nämns ovan får en husrannsakan i en förundersökning användas bl.a. för söka efter föremål som kan användas vid en genomsökning på distans. Den nämnda grunden tillkom när genomsökning på distans infördes som ett nytt tvångsmedel. Vid den tidpunkten gjordes bedömningen att det inte var möjligt att med stöd av de då gällande grunderna för husrannsakan söka efter ett föremål som i sig utgör ett verktyg för att vidta ytterligare utredningsåtgärder, t.ex. göra en husrannsakan på en viss plats för att leta efter en nyckel som är tänkt att användas vid en husrannsakan på en annan

Prop. 2023/24:117 plats (jfr prop. 2021/22:119 s. 98). Regeringen ansåg därför att det av effektivitetsskäl behövde införas en ny grund för när husrannsakan skulle få utföras som innebar att det även skulle vara möjligt att vid en husrannsakan söka efter föremål som kan användas för att verkställa en genomsökning på distans, t.ex. elektronisk kommunikationsutrustning eller ett anteckningsblock med lösenord och användarnamn till olika internetjänster, för att åtgärden ska vara effektiv (prop. 2021/22:119 s. 98). Samma behov gör sig gällande när åtgärderna nu ska få användas i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. En husrannsakan eller undersökning på annat ställe i preventivt syfte bör därför även få användas för att söka efter föremål som kan användas vid en genomsökning på distans.

Vid en sammantagen bedömning anser regeringen att en husrannsakan och undersökning på annat ställe bör få användas om det finns anledning att anta att det kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten eller för att söka efter föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans.

Vilken personkrets ska husrannsakan och undersökning på annat ställe få riktas mot?

En farhåga som flera remissinstanser, bl.a. *Sveriges advokatsamfund* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, ger uttryck för är att regleringen kan komma att tillämpas mot en mycket vid krets av personer. För att minimera det integritetsintrång som en husrannsakan eller undersökning på annat ställe kan innebära när de används i preventivt syfte är det viktigt att tydligt avgränsa den personkrets som kan bli föremål för tvångsmedlen. Utgångspunkten vid all preventiv tvångsmedelsanvändning är att åtgärden riktas mot en viss person, antingen mot den som utövar den brottsliga verksamheten eller mot den som, inom en organisation eller grupp, medvetet främjar den brottsliga verksamheten (se avsnitt 7.2.1). Detta bör gälla även för husrannsakan och undersökning på annat ställe när åtgärderna används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Det bör också framgå av tillståndet vilken person som åtgärden riktar sig mot (se avsnitt 9.2).

Tvångsmedlen kan emellertid behöva riktas även mot någon annan än den som åtgärden primärt rör. För sådan tvångsmedelsanvändning ställs i regel mer kvalificerande rekvisit upp. I en förundersökning får en husrannsakan göras hos den som är skäligen misstänkt för brott. Därutöver får husrannsakan göras hos någon annan, om brottet har begåtts hos honom eller henne eller om den misstänkte gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att det vid husrannsakan ska anträffas föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller att annan utredning om brottet eller om s.k. utvidgat förverkande kan vinnas (28 kap. 1 § första och andra styckena rättegångsbalken). Med synnerlig anledning avses ett krav på att det ska finnas någon faktisk omständighet som påtagligt visar att man med fog kan förvänta sig att husrannsakan ger det förväntade resultatet, t.ex. att vissa handlingar kan påträffas hos den misstänktes revisor i stället för hos den misstänkte själv, se betänkandet *Tvångsmedel* enligt 27 och 28 kap. RB samt polislagen (SOU 1995:47 s. 239 och 240), jfr även prop. 2002/03:74 s. 38.

En husrannsakan anses rikta sig mot den som disponerar det utrymme som ska undersökas, vilket inte behöver vara samma person som är ägare av utrymmet i fråga. Som exempel kan nämnas en husrannsakan i ett uthyrt hotellrum, som normalt riktar sig mot hotellgästen och inte mot hotellägaren. För att det ska vara fråga om en husrannsakan hos en viss person brukar det krävas att det är fråga om en plats eller ett förvaringsställe som den misstänkte i princip oinskränkt förfogar över (jfr JO 1985/86 s. 155). Det saknas däremot regler i rättegångsbalken om vem en undersökning på annat ställe får riktas mot (jfr 28 kap. 10 § rättegångsbalken).

Liksom utredningen anser regeringen att en husrannsakan och undersökning på annat ställe behöver kunna utföras hos någon annan än den som bedöms vara inblandad i den brottsliga verksamheten även när åtgärden utförs med stöd av preventivlagen. Som exempel kan nämnas att den person som åtgärden riktas mot tillfälligt bor hos en bekant och där förvarar tillhörigheter som behöver undersökas i syfte att förhindra viss brottslighet. Eftersom tvångsmedlen föreslås få användas i ett tidigare skede än i dag, redan när det finns en påtaglig risk för viss brottslig verksamhet, framstår det som motiverat att uppställa samma höga krav som gäller i förundersökningsfallen när husrannsakan utförs hos någon annan än den misstänkte. För att en husrannsakan eller undersökning på annat ställe ska få utföras i preventivt syfte hos någon annan än den som åtgärden primärt rör bör det därför krävas att det finns synnerlig anledning att anta att det kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

Genom den föreslagna regleringen preciseras den personkrets som kan bli föremål för en husrannsakan eller undersökning på annat ställe på ett tillräckligt tydligt och förutsebart sätt. Därmed minskar risken för att tvångsmedlen riktas mot personer som inte har något med brottsligheten att göra. Regeringen utgår dessutom från att myndigheterna kommer att tillämpa regleringen på ett rättssäkert sätt och med den med urskillning som krävs för att minimera risken för integritetsintrång.

Husrannsakan och undersökning på annat ställe ska få verkställas i hemlighet

En husrannsakan som utförs med stöd av rättegångsbalkens reglering anses inte vara ett hemligt tvångsmedel. Den som drabbas av en sådan åtgärd eller en annan person i hushållet har som utgångspunkt rätt att närvara vid verkställigheten och tillkalla ett vittne. Närvarorätten gäller dock inte om åtgärden därigenom fördröjs. Om den som en husrannsakan riktas mot eller någon annan inte har varit närvarande vid verkställigheten, ska han eller hon underrättas om åtgärden så snart det kan ske utan men för utredningen (28 kap. 7 § rättegångsbalken). Någon liknande reglering av närvarorätten finns inte i fråga om undersökning på annat ställe eller när det gäller husrannsakan i polislagen (jfr 28 kap. 10 § rättegångsbalken och 20–21 §§ polislagen).

De tvångsmedel som enligt nuvarande ordning får användas med stöd av preventivlagen, inhämtningslagen och lagen om hemlig dataavläsning är att betrakta som hemliga tvångsmedel. Det ligger i den preventiva tvångsmedelsanvändningens natur att den sker i hemlighet. I de situationer

Prop. 2023/24:117 där det kan bli aktuellt att använda husrannsakan och undersökning på annat ställe i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet skulle en närvarorätt i de allra flesta fall äventyra det pågående underrättelsearbetet. Det finns därför starka skäl för att en preventiv husrannsakan och undersökning på annat ställe ska kunna verkställas i hemlighet. Samtidigt kan det av integritetsskäl finnas situationer där den som drabbas av en preventiv husrannsakan bör få närvara vid verkställigheten.

Utredningen anser att det inte bör föreskrivas någon uttrycklig rätt att närvara vid verkställigheten av en preventiv husrannsakan eller undersökning på annat ställe. Med hänsyn till att preventivlagens tillämpningsområde är begränsat till situationer då skäl mot närvaro regelmässigt kan förväntas föreligga anser utredningen att verkställighet i hemlighet bör utgöra preventivlagens huvudregel. Frågan om närvaro kan enligt utredningen i stället beaktas inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid tillståndsprövningen och genom möjligheten att förena ett tillstånd med villkor. I de situationer som det inte finns skäl mot närvaro kan den som drabbas av åtgärden beredas tillfälle att närvara vid verkställigheten.

Även om regleringen i rättegångsbalken också möjliggör en husrannsakan utan att den som är föremål för åtgärden är närvarande vid verkställigheten, innebär en möjlighet att verkställa en preventiv husrannsakan eller undersökning på annat ställe i hemlighet en väsentlig skillnad i förhållande till rättegångsbalkens reglering. Både *Södertörns tingsrätt* och *Umeå tingsrätt* pekar på detta förhållande. För att tydliggöra den skillnaden anser regeringen, i motsats till utredningen, att det i preventivlagen bör införas en bestämmelse om att en preventiv husrannsakan eller undersökning på annat ställe får verkställas utan att den som åtgärden riktas mot eller den som åtgärden annars utförs hos närvarar vid verkställigheten. *Lagrådet* anser att det av bestämmelsen även bör framgå att den som åtgärden riktas mot eller annars utförs hos inte heller behöver ha beretts tillfälle att närvara vid verkställigheten. Regeringen delar den bedömningen.

En sådan bestämmelse innebär inget hinder för att den verkställande myndigheten vid behov tillåter att en person närvarar vid verkställigheten. Så kan t.ex. vara fallet om den person som åtgärden riktas mot eller någon annan råkar befinna sig på platsen när en husrannsakan ska verkställas och dennes närvaro framstår som oproblematiske. Det kan även vara så att det av integritetsskäl framstår som lämpligt att den som drabbas av en husrannsakan närvarar vid verkställigheten. Om rätten redan vid tillståndsprövningen anser att en viss person bör ges tillfälle att närvara vid verkställigheten kan rätten förena tillståndet med ett sådant villkor. Ett sådant villkor kan få betydelse för om åtgärden bedöms vara proportionerlig. En husrannsakan som verkställs i hemlighet anses i regel som mer ingripande än en husrannsakan där den som är föremål för åtgärden närvarar eller har getts tillfälle att närvara vid verkställigheten. Regeringen anser däremot inte att det, som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* föreslår, ska införas en särskild undantagsregel för de nämnda situationerna eller att det alltid ska anges i ett tillstånd om en person har rätt att närvara eller inte.

Vid en sammantagen bedömning anser regeringen, till skillnad från utredningen, att det i preventivlagen bör införas en bestämmelse som anger

att en preventiv husrannsakan eller undersökning på annat ställe ska få verkställas utan att den som åtgärden riktas mot eller den som åtgärden annars utförs hos närvarar eller har fått tillfälle att närvara vid verkställigheten. Det innebär alltså att verkställighet ska få ske i hemlighet. Det bör däremot inte införas någon reglering i preventivlagen om vid vilka tider en husrannsakan eller undersökning på annat ställe ska få verkställas, eftersom det påtagligt kan försvåra för myndigheterna att verkställa en sådan åtgärd utan att någon upptäcker det. Självklart gäller att verkställighet av tvångsmedel ska ske med respekt för den som drabbas av åtgärden och med beaktande av grundläggande rättsliga principer.

Visst våld ska få användas vid verkställigheten

Vid verkställighet av en husrannsakan i en förundersökning ska olägenhet eller skada inte få förorsakas utöver vad som är oundgängligen nödvändigt (28 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken). I avsnitt 9.5 föreslås att en liknande bestämmelse ska införas för all tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen.

Vidare gäller vid verkställighet av en husrannsakan i en förundersökning att ett rum eller ett förvaringsställe vid behov får öppnas med våld. Om ett rum eller förvaringsställe har öppnats med våld ska det efter förrättningen på lämpligt sätt åter tillslutas (28 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken). Även när en husrannsakan utförs med stöd av preventivlagen kan det finnas ett behov av att med våld öppna t.ex. ett stängsel eller en dörr för att få tillträde till ett visst utrymme. Det bör därför enligt utredningen finnas en motsvarande reglering för husrannsakan och undersökning på annat ställe när åtgärderna används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Regeringen gör ingen annan bedömning än utredningen i denna del.

I lagrådsremissen föreslogs vidare, i enlighet med utredningens förslag, att den som en husrannsakan eller undersökning på annat ställe har utförts hos ska ha rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden, något som ligger i linje med rättegångsbalkens reglering (28 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken). Eftersom ett sådant bevis utfärdas på begäran konstaterades att skyldigheten att utfärda bevis endast aktualiseras när någon faktiskt har närvarat vid verkställigheten. *Lagrådet* anser att den begränsningen av rätten att få bevis om åtgärden inte har stöd i lydelsen av den föreslagna bestämmelsen. Regeringen delar Lagrådets bedömning och anser att det av bestämmelsen bör framgå att det är den som närvarar vid en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe som har rätt att få ett bevis om åtgärden. Ett sådant förtydligande framstår som motiverat mot bakgrund av att det i den aktuella regleringen, till skillnad från motsvarande reglering i rättegångsbalken, som huvudregel inte uppställs något krav på närvaro (jfr 28 kap. 7 § rättegångsbalken).

En proportionalitetsbedömning ska göras i varje enskilt fall

Som anförs i avsnitt 7.2.1 och 7.2.4 framgår det av preventivlagen att en proportionalitetsbedömning ska göras i varje enskilt fall där användning av tvångsmedel kan komma i fråga. Skälen för att använda tvångsmedlet måste väga upp det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som åtgärden riktas mot eller för något annat motstående intresse

Prop. 2023/24:117 för att tvångsmedlet ska få användas (5 § 2 preventivlagen). Tvångs-åtgärden måste i fråga om art, styrka, räckvidd och varaktighet stå i rimlig proportion till vad som kan vinnas med åtgärden (prop. 1988/89:124 s. 26). Vid avvägningen är det viktigt att noggrant pröva samtliga omständigheter och väga dem som talar för mot dem som talar mot att en viss åtgärd används. Prövningen kan leda till att en åtgärd inte tillåts trots att de krav som lagen i övrigt ställer upp är uppfyllda (prop. 2021/22:119 s. 85). Vid proportionalitetsbedömningen behöver det beaktas att det integritetsintrång som en husrannsakan eller undersökning på annat ställe ger upphov till kan variera i stor utsträckning. En husrannsakan i en bostad innebär exempelvis ett betydligt större integritetsintrång än en husrannsakan i en lagerlokal eller i ett fordon.

När en tvångsåtgärd rör ett barn – direkt eller indirekt – ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder bl.a. att de hänsyn som enligt konventionen ska tas till barnets bästa och barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden. Dessa hänsyn väger tyngre ju yngre barnet är. Andra, mindre ingripande åtgärder ska alltid väljas i första hand. Åtgärden ska vidare genomföras på ett sätt som innebär ett så litet obehag som möjligt för barnet.

Åtgärderna är proportionerliga och regleringen är förenlig med grundläggande fri- och rättigheter

Husrannsakan och undersökning på annat ställe som används i preventivt syfte innebär en inskränkning i den enskildes fri- och rättigheter, bl.a. den enskildes privat- och familjeliv. Precis som både utredningen och ett flertal remissinstanser framhåller innebär en sådan möjlighet större risker för intrång i enskildas personliga integritet. Även om det inte är fråga om att införa ett nytt tvångsmedel, innebär den föreslagna regleringen att åtgärderna kan komma att användas i fler situationer. En möjlighet att använda tvångsmedlen i preventivt syfte innebär vidare en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet eftersom det blir möjligt att använda tvångsmedlen i ett tidigare skede, redan innan det finns en mer konkretiserad brottsmisstanke, och mot en något vidare grupp av personer. Som anges ovan kan det integritetsintrång som ett tillstånd till husrannsakan eller undersökning på annat ställe ger upphov till i det enskilda fallet variera beroende bl.a. på vilken plats som undersökningen avser och hur verkställigheten utformas. Det är därför svårt att på förhand bedöma exakt vilka integritetsrisker som en viss tvångsmedelsanvändning är förknippad med. De mest omfattande integritetsriskerna finns typiskt sett vid undersökning av en bostad och därtill hörande utrymmen samt i digitala miljöer. En undersökning av en gårdsplan eller en lagerlokal är i regel inte lika känsligt ur integritetssynpunkt. En bostadslägenhet kan å andra sidan användas enbart för att förvara t.ex. narkotika eller fungera som en sambandscentral för den brottsliga verksamheten. En husrannsakan i en sådan bostadslägenhet kan inte anses vara lika känslig ur integritetssynpunkt. Vidare kan en husrannsakan som verkställs i hemlighet i regel anses som mer ingripande än en husrannsakan där den som drabbas av åtgärden närvarar vid verkställigheten.

Enligt regeringen är ändamålet med den inskränkning av den enskildes fri- och rättigheter som åtgärderna innebär godtagbart i ett demokratiskt samhälle. För att inskränkningen ska vara tillåten krävs därutöver att den inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har motiverat den, eller med andra ord att den är proportionerlig. Regleringen behöver därför ha ett tillämpningsområde och en omfattning som är väl avvägd och ändamålsenlig.

Flera remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *JO* och *Sveriges advokatsamfund*, ifrågasätter att förslaget att utöka den preventiva tvångsmedelskatalogen med husrannsakan och undersökning på annat ställe är proportionerligt.

Som regeringen beskriver ovan har förhållandena ändrats avsevärt sedan frågan om preventiv husrannsakan övervägdes senast. Det finns i dag ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda husrannsakan och undersökning på annat ställe i preventivt syfte. Tvångsmedlen kan även förväntas vara effektiva åtgärder för att förhindra allvarlig brottslig verksamhet. Genom den föreslagna regleringen avgränsas också tillämpningsområdet för husrannsakan och undersökning på annat ställe på ett tydligt och förutsebart sätt till att avse brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott. Lagstiftaren har tidigare gjort bedömningen att det är proportionerligt att använda vissa tvångsmedel för att förhindra den aktuella brottsligheten. I preventivlagen finns det dessutom tydliga och strikta kvalifikationskrav som innebär en ytterligare begränsning av de situationer som tvångsmedlen kan komma att användas i. De kvalifikationskraven ska gälla även för de nu tillkommande tvångsmedlen. En proportionalitetsbedömning ska göras i varje enskilt fall och det är möjligt att förena ett tillstånd till tvångsmedel med villkor för att begränsa integritetsintrånget i det enskilda fallet. Därutöver finns det ett väl utbyggt system med rättssäkerhetsgarantier, vilket bedöms vara både tillräckligt ur rättssäkerhetssynpunkt och förenligt med bl.a. regeringsformens och Europakonventionens krav (se avsnitt 9). Systemet med rättssäkerhetsgarantier innefattar bl.a. krav på förhandsprövning i domstol i närvaro av offentligt ombud och efterföljande tillsyn och kontroll av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Som *Umeå tingsrätt* påpekar är systemet med rättssäkerhetsgarantier som omgärdar den preventiva tvångsmedelsanvändningen betydligt mer omfattande än de som gäller för en husrannsakan i en förundersökning.

Förutsättningarna för att använda husrannsakan och undersökning på annat ställe kommer alltså framgå tydligt av lag. Tvångsmedelsanvändningen syftar till att förhindra särskilt allvarlig brottslighet, som i sig kan innebära betydande integritetsintrång för andra personer. Som framhålls tidigare har staten en skyldighet att skydda sina medborgare mot brott, innebärande bl.a. att staten måste se till att de brottsbekämpande myndigheterna har de verktyg som behövs för att förhindra och utreda brott. Intresset av att förhindra den allvarliga brottsligheten som preventivlagen tar sikte på är mycket starkt och väger enligt regeringens bedömning tyngre än de risker som finns med det integritetsintrång som husrannsakan och undersökning på annat ställe kan innebära för enskilda.

Sammanfattningsvis anser regeringen, till skillnad från t.ex. *Civil Rights Defenders*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättig-*

Prop. 2023/24:117 *heter, JO och Sveriges advokatsamfund*, att möjligheten att använda husrannsakan och undersökning på annat ställe i preventivt syfte, med de begränsningar och rättssäkerhetsgarantier som ställs upp för tvångsmedelsanvändningen, är proportionerliga åtgärder. Regeringen anser att den föreslagna regleringen är förenlig med regeringsformen och Europakonventionen.

De förslag som regeringen lämnar innebär att de brottsbekämpande myndigheterna får en mer generell möjlighet att genomföra en husrannsakan eller undersökning på annat ställe i preventivt syfte för att förhindra viss särskilt allvarlig brottslighet. Regeringens förslag är således i linje med det som riksdagen tillkännagett för regeringen om utökade möjligheter till husrannsakan (bet. 2020/21:JuU25 punkt 26, rskr. 2020/21:289) och om husrannsakan i enskilda lägenhetsförråd (bet. 2021/22:JuU2 punkt 3, rskr. 2021/22:18).

7.4 Genomsökning på distans

Regeringens förslag: Genomsökning på distans ska få användas i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet som innefattar brott inom preventivlagens tillämpningsområde. Tvångsmedlet ska få användas för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten. De kvalifikationskrav som gäller för tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen ska gälla även för genomsökning på distans.

Genomsökning på distans ska få utföras i ett avläsningsbart informationssystem som kan antas ha använts av den som utövar eller, inom en organisation eller grupp, medvetet främjar viss brottslig verksamhet. Även i annat fall ska en genomsökning på distans få utföras om det finns synnerlig anledning att anta att det går att påträffa handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten. Genomsökning på distans ska endast få utföras genom autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser.

Genomsökning på distans i preventivt syfte ska få verkställas i hemlighet. Genomsökningen ska inte få avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag. Om det vid genomsökningen kommer fram uppgifter som hindrar beslag ska den omedelbart avbrytas i den del den avser sådana uppgifter.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår dock inte att det i lag ska tas in en bestämmelse som innebär att en genomsökning på distans får verkställas i hemlighet. Utredningen föreslår en delvis annan lagteknisk utformning.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. En stor andel av remissinstanserna, bl.a. *Brottsoffermyndigheten*, *Malmö tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Tullverket*, *Säkerhetspolisen*, *Södertörns tingsrätt*, *Uppsala universitet* (*Juridiska fakulteten*) och *Åklagarmyndigheten*, tillstyrker eller har inga synpunkter på förslagen. *Attunda tingsrätt* anser att det bör övervägas om genomsökning på distans bör benämnas annorlunda när åtgärden används i hemlighet i underrättelseverksamhet. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Föreningen för digitala fri- och rättigheter*,

Hovrätten för Västra Sverige, Institutet för mänskliga rättigheter, JO, Journalistförbundet, Tidningsutgivarna, Sveriges advokatsamfund och SVT, avstyrker förslaget om att genomsökning på distans ska få användas i preventivt syfte. Huvudinvändningarna handlar om att behovet inte är tillräckligt utrett, att det är tveksamt vilka effektivitetsvinster åtgärden skulle medföra och att det inte är proportionerligt. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, som anser att förslaget är otydligt när det gäller rätten att närvara vid en preventiv genomsökning på distans, föreslår att närvarorätten utformas som en undantagsregel och att det i tillståndet ska anges om det finns en rätt att närvara vid verkställigheten. Journalistförbundet och Tidningsutgivarna ser en risk för att journalister och medier kan komma att övervakas och källskyddet äventyras. SVT och Journalistförbundet tillstyrker förslaget om att en genomsökning på distans som används i preventivt syfte inte ska få avse uppgifter som hindrar beslag. *Svenska kyrkan* anser att t.ex. brev som kan antas innehålla uppgifter om bikt eller själavård inte ska kunna bli föremål för postkontroll.

Skälen för regeringens förslag

Behovet av att söka efter externt lagrade handlingar för att förhindra allvarlig brottslighet

Sedan den 1 juni 2022 kan genomsökning på distans användas för att utreda brott i en förundersökning. Genomsökning på distans är ett eget tvångsmedel som ska ses som en förlängning av reglerna om bl.a. husrannsakan (prop. 2021/22:119). Tvångsmedlet infördes mot bakgrund av den tekniska utvecklingen som möjliggjort att elektroniska uppgifter lagras på en annan plats än i den elektroniska kommunikationsutrustning som påträffas vid t.ex. en husrannsakan. Uppgifterna kan finnas lagrade i det s.k. molnet eller på externa servrar. De brottsbekämpande myndigheterna kan inom ramen för en husrannsakan söka igenom de handlingar som finns lokalt lagrade i en elektronisk kommunikationsutrustning som påträffas vid verkställigheten. För att genomsöka handlingar som lagras utanför den elektroniska kommunikationsutrustning som används för genomsökningen krävs emellertid ett beslut om genomsökning på distans (28 kap. 10 a och 10 b §§ rättegångsbalken). En genomsökning på distans innebär inte någon löpande övervakning av ett visst avläsningsbart informationssystem, utan genomsökningen ska tvärtom ge en ögonblicksbild av det material som finns lagrat (prop. 2021/22:119 s. 87).

Utredningens förslag om att det ska vara möjligt att använda husrannsakan och undersökning på annat ställe i preventivt syfte väcker frågan om också genomsökning på distans bör tillåtas för att förhindra brottslig verksamhet (se avsnitt 7.3). Enligt utredningen har de brottsbekämpande myndigheterna, som ett komplement till husrannsakan, ett påtagligt behov av regler som ger en möjlighet att få åtkomst till externt lagrat material även i preventivt syfte. Den elektroniska kommunikationsutrustning som kan påträffas vid en preventiv husrannsakan eller undersökning på annat ställe behöver, enligt utredningen, kunna genomsökas på samma sätt som sådan utrustning som påträffas inom ramen för en förundersökning. På vilken plats handlingarna lagras är framför allt en konsekvens av de senaste årens teknikutveckling och beror i regel inte på ett val av användaren. Den omständigheten bör därför inte påverka myndigheternas

Prop. 2023/24:117 möjlighet att ta del av den aktuella informationen så länge den kan nås från den elektroniska kommunikationsutrustning som genomsöks (jfr prop. 2021/22:119 s. 81).

Alternativet till en genomsökning på distans skulle kunna vara att göra en husrannsakan i den serverhall där lagring av den eftersökta informationen sker. En sådan åtgärd tar dock både mycket tid och stora resurser i anspråk samtidigt som en mycket stor krets av utomstående personer riskerar att drabbas av åtgärden trots att de inte har något med den brottsliga verksamheten att göra. Den eftersökta informationen kan också flyttas mycket snabbt mellan olika servrar, vilka dessutom kan vara placerade i olika länder, med de komplikationer som det innebär (jfr prop. 2021/22:119 s. 75).

Ett annat sätt att få tillgång till externt lagrad information kan, som utredningen lyfter fram, vara att använda hemlig dataavläsning i stället för genomsökning på distans. Som regeringen tidigare pekat på finns det emellertid en klar skiljelinje mellan hemlig dataavläsning och genomsökning på distans, både när det gäller vilka handlingar som myndigheterna kan få tillgång till och hur denna tillgång skapas (prop. 2021/22:119 s. 87). Genomsökning på distans ger t.ex. endast en ögonblicksbild av det material som finns lagrat i ett visst avläsningsbart informationssystem som påträffas vid en husrannsakan, medan hemlig dataavläsning kan innebära en längre tids övervakning av motsvarande system. Vid en genomsökning på distans sker genomsökningen i just det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser, medan hemlig dataavläsning innebär att sårbarheter i systemet utnyttjas för att löpande och i hemlighet få tillgång till informationen. Skillnaderna mellan de olika tvångsmedlen är därmed stora och tillämpningsområdet för hemlig dataavläsning är mer begränsat samtidigt som kvalifikationskraven och rättssäkerhetsgarantier skiljer sig åt. Den befintliga möjligheten att använda hemlig dataavläsning i preventivt syfte tillgodoser därmed inte det behov som finns när det gäller att kunna få tillgång till externt lagrad information i de situationer där en genomsökning på distans aktualiseras.

Regeringen anser, i likhet med utredningen och en stor andel av remissinstanserna, att det finns ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda genomsökning på distans för att förhindra brottslig verksamhet.

Genomsökning på distans kan förväntas vara en effektiv åtgärd för att förhindra allvarlig brottslighet

Som utredningen konstaterar utgör genomsökning på distans ett effektivt tvångsmedel för att komma åt information som inte lagras lokalt i den utrustning som genomsöks. Genom införandet av tvångsmedlet återställdes läget för de brottsbekämpande myndigheterna till det som rådde tidigare när informationen var åtkomlig lokalt i den tekniska enheten. Efter Högsta domstolens avgörande står det också klart att ett beslut om genomsökning på distans får meddelas även om den eftersökta informationen kan vara lagrad i utlandet (se rättsfallet Den okända lagringsplatsen, NJA 2023 s. 231).

De konkreta möjligheterna att använda en genomsökning på distans kan dock vara sämre när åtgärden används i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet för att förhindra brottslig verksamhet än för

att utreda brott i en förundersökning. Anledningen till att så kan vara fallet är att åtgärden i underrättelseverksamheten ofta kommer att behöva användas i hemlighet för att inte röja en pågående operation. Det hemliga momentet kan många gånger innebära att det är svårt eller rentav omöjligt att verkställa åtgärden, vilket förmodas minska användningsområdet. Motsvarande svårigheter kan dock uppstå även i förundersökningar om allvarlig brottslighet. När förutsättningar medger att en genomsökning på distans används i preventivt syfte kan åtgärden ge tillgång till lagrad information på samma sätt som i en förundersökning. Genomsökning på distans kan därmed förväntas vara en effektiv åtgärd även för att inhämta information när syftet med åtgärden är att förhindra brottslig verksamhet.

I likhet med utredningen, de brottsbekämpande myndigheterna och flera andra remissinstanser anser regeringen sammantaget att det finns starka skäl som talar för att genomsökning på distans bör få användas även i preventivt syfte för att förhindra allvarlig brottslig verksamhet. Det måste dock, som framhålls i avsnitt 7.1, noga övervägas hur en sådan reglering ska utformas för att den ska vara effektiv samtidigt som riskerna för intrång i den personliga integriteten minimeras.

Tillämpningsområdet för genomsökning på distans

Reglerna om genomsökning på distans i rättegångsbalken har utformats med reglerna om husrannsakan som förebild och ska ses som en förlängning av bl.a. husrannsakningsinstitutet. En genomsökning på distans får därmed utföras om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa. Syftet med genomsökningen ska vara att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om utvidgat förverkande (28 kap. 10 b § rättegångsbalken). Lagstiftaren har alltså tidigare bedömt att högre krav inte bör gälla för en genomsökning på distans än för en husrannsakan när åtgärderna används i en förundersökning (prop. 2021/22:19 s. 80 och 81). Enligt utredningen bör följaktligen de krav som gäller för en husrannsakan gälla även för en genomsökning på distans när åtgärderna används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Regeringen delar utredningens bedömning. Genomsökning på distans enligt preventivlagen bör därför ha ett tillämpningsområde som motsvarar det tillämpningsområde som föreslås gälla för husrannsakan och undersökning på annat ställe (se avsnitt 7.3). En genomsökning på distans ska alltså, när åtgärden används i preventivt syfte, få användas inom hela preventivlagens tillämpningsområde.

Nuvarande kvalifikationskrav ska gälla även för genomsökning på distans

Som anförs i avsnitt 7.2.1 och 7.3 begränsas den preventiva tvångsmedelsanvändningen ytterst av de kvalifikationskrav och ändamål som uppställs för den. För preventivlagens del handlar kvalifikationskraven om att det ska finnas en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar vissa brott eller att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja verksamheten (1 och 1 a §§ preven-

Prop. 2023/24:117 tivlagen). Det krävs dessutom att åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra brottslig verksamhet (5 § 1 preventivlagen). För den närmare innebörden av kvalifikationskraven, se avsnitt 7.2.1.

I likhet med utredningen anser regeringen att de strikta kvalifikationskrav som gäller för den preventiva tvångsmedelsanvändningen enligt preventivlagen är väl avvägda och ändamålsenliga även vid användning av genomsökning på distans.

För vilket ändamål ska genomsökning på distans få användas?

Som anförs i avsnitt 7.3 följer det av ändamålsprincipen att tvångsmedel inte får användas för att uppnå ett annat syfte än det som anges i lagstiftningen. Det är därför av stor vikt att ändamålsbestämmelserna utformas på ett tydligt och precist sätt. En genomsökning på distans i en förundersökning får bl.a. användas för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för utredning om brottet (27 kap. 10 a § rättegångsbalken).

Enligt preventivlagen ska syftet med tvångsmedelsanvändningen vara att förhindra viss särskilt allvarlig brottslig verksamhet. När det gäller genomsökning på distans behöver det ändamålet, utifrån de brottsbekämpande myndigheternas behovsbeskrivningar och ändamålen för en husrannsakan och undersökning på annat ställe i avsnitt 7.3, preciseras för att det ska bli tydligt när åtgärden får användas. Utredningen föreslår därför att en genomsökning på distans, när åtgärden används i preventivt syfte, ska få användas för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten. I ljuset av de strikta kvalifikationskrav som finns i preventivlagen och som begränsar tillämpningen ytterligare anser regeringen att det innebär en godtagbar avgränsning. Ändamålet bör därför formuleras på det sätt som utredningen föreslår.

Vid en sammantagen bedömning anser regeringen, i likhet med utredningen och ett stort antal remissinstanser, att en genomsökning på distans bör få användas för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten. Med ”den brottsliga verksamheten” avses den brottsliga verksamhet som ligger till grund för åtgärden.

Vilken personkrets ska en genomsökning på distans få riktas mot?

Som anförs i avsnitt 7.2.1 och 7.3 uttrycker flera remissinstanser oro för att regleringen kan komma att tillämpas mot en mycket vid krets av personer. För att minimera det integritetsintrång som en genomsökning på distans kan innebära när åtgärden används i preventivt syfte är det därför viktigt att tydligt avgränsa den personkrets som kan bli föremål för tvångsmedlet. Utgångspunkten vid all preventiv tvångsmedelsanvändning är att åtgärden riktas mot en viss person, antingen mot den som utövar den brottsliga verksamheten eller mot den som inom en organisation eller grupp medvetet främjar den brottsliga verksamheten. Detta bör gälla även för en genomsökning på distans när åtgärden används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Det bör också framgå av tillståndet vilken person som åtgärden riktar sig mot (se avsnitt 9.2).

Tvångsmedel kan emellertid även behöva riktas mot annan än den som åtgärden primärt rör. För sådan tvångsmedelsanvändning ställs i regel mer kvalificerande rekvisit upp. En genomsökning på distans i en förundersökning får utföras i ett avläsningsbart informationssystem som den skäligen misstänkte kan antas ha använt (28 kap. 10 b § andra stycket rättegångsbalken). Även i annat fall får en genomsökning på distans utföras om det finns synnerlig anledning att anta att det går att påträffa handlingar som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om utvidgat förverkande (28 kap. 10 b § första och andra styckena rättegångsbalken). Det kan t.ex. vara fråga om ett användarkonto till en lagringstjänst som inte används av den misstänkte (prop. 2021/22:119 s. 82).

Kravet på informationssystemets koppling till den person som åtgärden riktas mot, eller på vad som kan förväntas fås fram genom åtgärden, bör enligt utredningen upprätthållas även när genomsökning på distans används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet. Regeringen anser, i likhet med utredningen, att det finns mycket goda skäl att ansluta till de högt ställda och beprövade krav som gäller i en förundersökning. Även systematiska skäl talar för att välja en sådan lösning. En genomsökning på distans bör därför få utföras i ett avläsningsbart informationssystem som den som tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen får riktas mot kan antas ha använt, eller i annat fall om det finns synnerlig anledning att anta att det genom åtgärden går att påträffa handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten. På samma sätt som i en förundersökning ska en genomsökning på distans i preventivt syfte endast få utföras genom autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser (jfr 28 kap. 10 b § tredje stycket rättegångsbalken).

En genomsökning på distans ska få verkställas i hemlighet

Den som drabbas av en genomsökning på distans i en förundersökning i anslutning till att en husrannsakan verkställs har rätt att närvara vid genomsökningen i samma utsträckning som vid en husrannsakan (28 kap. 10 e § första stycket rättegångsbalken). Den som är föremål för en husrannsakan eller en annan person i hushållet har som utgångspunkt rätt att närvara vid verkställigheten och tillkalla ett vittne. Närvarorätten gäller dock inte om verkställigheten därigenom fördröjs. Om den som en husrannsakan riktas mot eller någon annan inte har varit närvarande vid verkställigheten, ska han eller hon underrättas om åtgärden så snart det kan ske utan men för utredningen (28 kap. 7 § rättegångsbalken). I andra fall har den som kan antas ha använt det avläsningsbara informationssystemet rätt att närvara vid genomsökningen om det kan antas att det i informationssystemet finns uppgifter som kan hindra beslag. Rätten att närvara vid genomsökning gäller dock inte om det finns särskilda skäl mot närvaro (28 kap. 10 e § andra och tredje stycket rättegångsbalken). Särskilda skäl mot närvaro kan finnas bl.a. i utredningar som syftar till att förhindra ett pågående allvarligt brott (prop. 2021/22:119 s. 167).

De tvångsmedel som enligt nuvarande ordning får användas med stöd av preventivlagen, inhämtningslagen och lagen om hemlig dataavläsning är att betrakta som hemliga tvångsmedel. Det ligger i den preventiva tvångsmedelsanvändningens natur att den sker i hemlighet. I de situationer

Prop. 2023/24:117 där det kan bli aktuellt att använda genomsökning på distans i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet skulle en närvarorätt i de allra flesta fall äventyra det pågående underrättelsearbetet. Det finns därför starka skäl för att, precis som utredningen kommit fram till, en preventiv genomsökning på distans ska få verkställas i hemlighet. Enligt regeringens mening behövs det dock en uttrycklig bestämmelse som anger detta. Den bestämmelsen bör utformas på motsvarande sätt som bestämmelsen om husrannsakan och undersökning på annat ställe (se avsnitt 7.3).

En genomsökning på distans får inte avse uppgifter som hindrar beslag

En genomsökning på distans i en förundersökning får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag. Om det vid en genomsökning på distans kommer fram uppgifter som omfattas av beslagsförbudet ska genomsökningen omedelbart avbrytas i den del den avser sådana uppgifter (28 kap. 10 c § rättegångsbalken och prop. 2021/22:119 s. 88 och 89). Det nämnda beslagsförbudet omfattar handlingar som kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som avses i 36 kap. 5 § rättegångsbalken, t.ex. advokater eller läkare, inte får höras som vittne om. Det särskilda skydd som beslagsförbudet innebär bör enligt utredningen upprätthållas även när en genomsökning på distans används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet, något som vinner stöd hos flera remissinstanser bl.a. *Journalistförbundet* och *SVT*. Regeringen instämmer i utredningens bedömning i denna del. Det finns däremot inte underlag i detta lagstiftningsärende att, som *Svenska kyrkan* efterfrågar, överväga en motsvarande reglering för postkontroll.

En proportionalitetsbedömning ska göras i varje enskilt fall

Av preventivlagen framgår att det ska göras en proportionalitetsbedömning i varje enskilt fall där användning av tvångsmedel kan komma i fråga. Skälen för att använda tvångsmedlet måste väga upp det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som åtgärden riktas mot eller för något annat motstående intresse för att tvångsmedlet ska få användas (5 § 2 preventivlagen). Tvångsåtgärden måste i fråga om art, styrka, räckvidd och varaktighet stå i rimlig proportion till vad som kan vinnas med åtgärden (prop. 1988/89:124 s. 26). Vid avvägningen är det viktigt att noggrant pröva samtliga omständigheter och väga dem som talar för mot dem som talar mot att en viss åtgärd används. Prövningen kan leda till att en åtgärd inte tillåts trots att de krav som lagen i övrigt ställer upp är uppfyllda (prop. 2021/22:119 s. 85).

När en tvångsåtgärd rör ett barn – direkt eller indirekt – ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder bl.a. att de hänsyn som enligt konventionen ska tas till barnets bästa och barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden. Dessa hänsyn väger tyngre ju yngre barnet är. Andra, mindre ingripande åtgärder ska alltid väljas i första hand. Åtgärden ska vidare genomföras på ett sätt som innebär ett så litet obehag som möjligt för barnet.

Genomsökning på distans som används i preventivt syfte innebär en inskränkning i den enskildes fri- och rättigheter, bl.a. den enskildes privat- och familjeliv. En genomsökning på distans som används i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet innebär utökade risker för intrång i enskildas personliga integritet. Även om det inte är fråga om att införa ett nytt tvångsmedel, innebär den föreslagna regleringen att åtgärderna kan komma att användas i fler fall. En möjlighet att använda tvångsmedlet i preventivt syfte innebär vidare en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet eftersom det blir möjligt att använda tvångsmedlen i ett tidigare skede, redan innan det finns en mer konkretiserad brottsmisstanke, och mot en något vidare grupp av personer.

Enligt regeringen är ändamålet med den inskränkning av den enskildes fri- och rättigheter som åtgärden innebär godtagbart i ett demokratiskt samhälle. För att inskränkningen ska vara tillåten krävs därutöver att den inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har motiverat den, eller med andra ord att den är proportionerlig. Regleringen behöver därför ha ett tillämpningsområde och en omfattning som är väl avvägd och ändamålsenlig.

Flera remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *JO* och *Sveriges advokatsamfund*, ifrågasätter om förslaget att utöka den preventiva tvångsmedelskatalogen med genomsökning på distans är proportionerligt.

Som regeringen beskriver ovan finns det ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda genomsökning på distans i preventivt syfte och tvångsmedlet kan förväntas vara en effektiv åtgärd för att förhindra allvarlig brottslig verksamhet. Genom den föreslagna regleringen avgränsas tillämpningsområdet för genomsökning på distans på ett tydligt och förutsebart sätt till att avse brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt allvarliga brott. I preventivlagen finns det dessutom tydliga och strikta kvalifikationskrav som innebär en ytterligare begränsning av de situationer som tvångsmedlet kan komma att användas. De kvalifikationskraven ska gälla även för genomsökning på distans. En proportionalitetsbedömning ska göras i varje enskilt fall och det är möjligt att förena ett tillstånd till tvångsmedel med villkor för att begränsa integritetsintrånget i det enskilda fallet. Därutöver finns det ett väl utbyggt system med rätts-säkerhetsgarantier, vilket bedöms vara både tillräckligt ur rättssäkerhets-synpunkt och förenligt med bl.a. regeringsformens och Europa-konventionens krav (se avsnitt 9). Systemet med rättssäkerhetsgarantier innefattar bl.a. krav på förhandsprövning i domstol i närvaro av offentlig ombud och efterföljande tillsyn och kontroll av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Det system av rättssäkerhetsgarantier som omgärdar den preventiva tvångsmedelsanvändningen är betydligt mer omfattande än det som gäller för en genomsökning på distans i en förundersökning.

Förutsättningarna för att använda genomsökning på distans kommer alltså framgå tydligt av lag. Tvångsmedelsanvändningen syftar till att förhindra särskilt allvarlig brottslighet, som i sig kan innebära betydande integritetsintrång för andra personer. Staten har en skyldighet att skydda sina medborgare mot brott. Det innebär bl.a. att staten måste se till att de

Prop. 2023/24:117 brottsbekämpande myndigheterna har de verktyg som behövs för att förhindra och utreda brott. Intresset av att förhindra den allvarliga brottsligheten som preventivlagen tar sikte på är mycket starkt och väger enligt regeringens bedömning tyngre än de risker som finns med det integritetsintrång som en genomsökning på distans kan innebära för enskilda.

Sammanfattningsvis anser regeringen, till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *JO* och *Sveriges advokatsamfund*, att möjligheten att använda genomsökning på distans i preventivt syfte, med de begränsningar och rättssäkerhetsgarantier som ställs upp för tvångsmedelsanvändningen, är en proportionerlig åtgärd. Regeringen anser att den föreslagna regleringen är förenlig med regeringsformen och Europakonventionen.

7.5 Regleringen ska tidsbegränsas

Regeringens förslag: Regleringen som innebär att hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans ska få användas i preventivt syfte för att förhindra brottslig verksamhet ska tidsbegränsas att gälla till utgången av september 2028. Även möjligheten att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person i stället för en plats ska tidsbegränsas på samma sätt.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår inte att förslagen ska tidsbegränsas i den del de avser Säkerhetspolisens verksamhetsområde eller möjligheten att knyta ett tillstånd till tvångsmedel till en person i stället för en plats.

Remissinstanserna: *Integritetsskyddsmyndigheten* anser att det är en nödvändig förutsättning att regleringen om hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter tidsbegränsas. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att det är en brist att utredningen inte övervägt om även de delar av förslagen om fler tvångsmedel i preventivlagen som rör Säkerhetspolisens verksamhetsområde bör tidsbegränsas. Nämnden anser att det finns skäl att ytterligare analysera frågan om den föreslagna regleringen i preventivlagen bör tidsbegränsas helt. *Aklagarmyndigheten* anser att det utvidgade tillämpningsområdet för preventivlagen bör utvärderas samtidigt som den nu föreslagna utvidgningen av brottskatalogen i inhämtningslagen.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att fler tvångsmedel ska få användas för att förhindra brottslig verksamhet som innefattar brott inom preventivlagens tillämpningsområde. Det handlar om hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans (se avsnitt 7.2.1, 7.3 och 7.4). Vidare föreslås att ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska kunna knytas till en person i stället för en viss plats i underrättelseverksamhet (se avsnitt 7.2.4). Förslagen förväntas på ett påtagligt sätt bidra till att förhindra allvarlig

brottslighet. Samtidigt innebär förslagen att riskerna för enskildas personliga integritet ökar.

Av integritetsskäl har flera lagar och bestämmelser som rör hemliga tvångsmedel inledningsvis begränsats i tiden för att sedan utvärderas. Exempelvis tidsbegränsades lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning till att gälla i fem år efter införandet (prop. 2019/20:64 s. 99–101). Även lagstiftningen om hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning tidsbegränsades vid införandet liksom det utvidgade tillämpningsområdet för preventivlagen som trädde i kraft den 1 oktober 2023.

Utredningen föreslår att förslagen om att det i preventivlagen ska införas fler tvångsmedel för att förhindra brottslig verksamhet ska tidsbegränsas i de delar de avser brott inom det utvidgade tillämpningsområdet och att den föreslagna regleringen ska ha samma giltighetstid som det utvidgade tillämpningsområdet, dvs. till utgången av september 2028. I linje med både *Integritetsskyddsmyndighetens* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens* synpunkter anser regeringen emellertid att de nyss nämnda förslagen bör tidsbegränsas helt. Som konstaterats tidigare innebär förslagen en ökad risk för intrång i enskildas personliga integritet och det finns därför goda skäl att av integritetshänsyn tidsbegränsa även den reglering som avser Säkerhetspolisens verksamhetsområde. På så sätt möjliggörs också en samlad utvärdering av förslagen och dess effektivitet vilket flera remissinstanser, bl.a. *Aklagarmyndigheten*, efterfrågar (se även avsnitt 6.3).

Lagrådet förordar att det i den fortsatta beredningen klargörs hur en utvärdering av förslagen ska ske och av vem. Det förhållandet att den nu föreslagna regleringen tidsbegränsas innebär att det redan finns en känd tidpunkt för när regleringen kommer att upphöra att gälla. I god tid före den tidpunkten kommer de närmare formerna för en utvärdering att behöva bestämmas. Som konstateras i avsnitt 6.3 finns det inte skäl att redan nu klargöra detta.

Regeringen anser sammantaget att regleringen i preventivlagen som innebär att fler tvångsmedel ska få användas inom såväl Säkerhetspolisens som Polismyndighetens och Tullverkets verksamhetsområden för att förhindra brottslig verksamhet ska tidsbegränsas helt. Ställningstagandet innebär att även den reglering som rör t.ex. tillståndsprövningen för eller verkställigheten av tvångsmedlen också tidsbegränsas. Detsamma bör gälla i fråga om möjligheten att i underrättelseverksamhet knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter till en person i stället för en plats. När det gäller hemlig kameraövervakning får det tvångsmedlet redan i dag användas i preventivt syfte enligt preventivlagen. De förslag som rör t.ex. verkställigheten eller tillståndsprövningen av det tvångsmedlet bör inte tidsbegränsas.

Giltighetstiden för den reglering som tidsbegränsas bör, som utredningen kommit fram till, motsvara den som gäller för det utvidgade tillämpningsområdet i preventivlagen (se vidare avsnitt 11).

8 Verkställighetsåtgärder i preventivlagen

8.1 Allmänna utgångspunkter

För att tvångsmedelsbeslut ska vara verkningfulla krävs ibland att särskilda åtgärder vidtas, exempelvis kopiering av handlingar eller att myndigheterna, utan att det är fråga om en husrannsakan, bereder sig tillträde till ett utrymme som annars är skyddat från intrång. Ett antal sådana s.k. verkställighetsåtgärder har nyligen setts över av lagstiftaren vilket lett till flera tillägg och ändringar i rättegångsbalken som trädde i kraft den 1 juni 2022 (prop. 2021/22:119). Den utökning av den preventiva tvångsmedelskatalogen som regeringen föreslår i avsnitt 7 gör att behovet av särskilda åtgärder vid verkställighet av tvångsmedlen behöver ses över.

8.2 Ett reglerat förfarande för kopiering

Regeringens bedömning: Möjligheten att kopiera handlingar som påträffas vid sådan postkontroll, husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans som utförs med stöd av preventivlagen bör regleras i lag.

Regeringens förslag: En handling som skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet ska få kopieras om den påträffas vid en sådan postkontroll, husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans som sker med stöd av preventivlagen.

Den som har rätt att verkställa ett beslut om husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans eller undersöka, öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett beslut om postkontroll ska få besluta om att en handling ska kopieras.

En handling som inte får tas i beslag enligt beslagsförbudet i rättegångsbalken ska inte heller få kopieras.

Preventivlagens regler om granskning, bevarande och förstöring ska omfatta även en kopia av en handling som tagits med stöd av preventivlagen.

Det ska finnas en särskild skyldighet att omedelbart förstöra en kopia av en handling i de delar som den omfattas av kopieringsförbudet.

Utredningens bedömning och förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som uttalar sig i den här delen tillstyrker *Journalistförbundet* och *Sveriges Television AB (SVT)* förslaget om ett kopieringsförbud för handlingar som inte får tas i beslag. *Journalistförbundet* tillstyrker även förslaget om en skyldighet att omedelbart förstöra en kopia av en handling i de delar den omfattas av kopieringsförbudet. *SVT* anser att det behöver belysas hur den föreslagna regeln om granskning av handlingar som påträffas vid en husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans är avsedd att tillämpas i praktiken.

Möjligheten att kopiera handlingar bör regleras i lag

Elektroniskt lagrad information i t.ex. telefoner eller datorer får allt större betydelse i brottsutredningar. Det gäller även vid den informationsinhämtning som sker i preventivt syfte. För att brottsbekämpningen ska vara effektiv krävs inte bara att myndigheterna kan få tillgång till information, utan även att informationen kan säkras genom exempelvis kopiering. Behovet kan uppstå vid t.ex. en husrannsakan, då fysiska handlingar eller elektronisk kommunikationsutrustning påträffas.

Regeringen föreslår i avsnitt 7.3 och 7.4 att tvångsmedelskatalogen i preventivlagen ska utökas till att omfatta bl.a. husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans. Vid användning av samtliga dessa tvångsmedel kan handlingar behöva kopieras. Samma sak gäller när postkontroll används enligt preventivlagen.

Möjligheten att under en förundersökning kopiera handlingar som tagits i beslag vid användning av dessa tvångsmedel var tidigare oreglerad. Sedan den 1 juni 2022 är kopieringsförfarandet reglerat i rättegångsbalken. När den regleringen infördes framhöll regeringen att det var otillfredsställande att det saknades regler på området och att det bl.a. med utgångspunkt i rätten till respekt för privatlivet enligt Europakonventionen behövde införas klara och detaljerade lagregler omgärdade av rättssäkerhetsgarantier som gav stöd för att myndigheterna kopierar enskildas handlingar (prop. 2021/22:119 s. 108 och 109).

Regeringen anser i likhet med utredningen att samma skäl gör sig gällande när kopiering sker utanför en förundersökning i syfte att förhindra brott. Förfarandet vid den kopiering som sker i samband med preventiv tvångsmedelsanvändning bör därför regleras i lag.

Kopieringsreglernas närmare utformning

Som utredningen föreslår bör ändamålet med kopiering enligt preventivlagen vara detsamma som med tvångsmedelsanvändning enligt den lagen, dvs. att förhindra brottslig verksamhet. Med förebild i rättegångsbalkens bestämmelser bör därmed en handling som skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet få kopieras om den påträffas vid postkontroll, husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans (jfr 27 kap. 17 a § rättegångsbalken).

I en förundersökning är det den som med laga rätt verkställer ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans som får fatta beslut om att en handling ska kopieras (27 kap. 17 b § rättegångsbalken). En sådan ordning har bedömts lämplig eftersom kopieringen endast ses som en åtgärd för att verkställa ett beslut om tvångsmedelsanvändning (prop. 2021/22:119 s.118). Regeringen anser likhet med utredningen att befogenheten att fatta beslut om kopiering i samband med en postkontroll, husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans enligt preventivlagen bör motsvara vad som gäller i en förundersökning. Det innebär att det är den som har rätt att verkställa en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans, eller undersöka, öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett beslut om postkontroll, som ska få besluta om att en handling ska kopieras.

Prop. 2023/24:117 Kopieringsreglerna i rättegångsbalken innehåller ett särskilt förbud mot att kopiera vissa handlingar. Förbudet innebär att handlingar som inte får tas i beslag inte heller får kopieras (27 kap. 17 a § andra stycket rättegångsbalken). Beslagsförbudet är tänkt att skydda viss slags privilegierad information, t.ex. korrespondens mellan en advokat och hans eller hennes klient. Kopieringsförbudet har ansetts nödvändigt för att reglerna om beslagsförbud ska få fullt genomslag (prop. 2021/22:119 s. 116). Regeringen instämmer i utredningens bedömning att dessa intressen gör sig gällande även när handlingar behöver kopieras vid tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen. Motsvarande reglering ska därför införas i preventivlagen.

Granskning, bevarande och förstörande av kopior

Genom att kopiera handlingar kan de brottsbekämpande myndigheterna få tillgång till material som i integritetshänseende liknar det som myndigheterna får del av genom att använda hemliga tvångsmedel enligt preventivlagen. Materialet omfattas av särskilda regler för granskning, bevarande och förstörande (13 och 14 §§ preventivlagen). Samma typ av integritetsintressen gör sig gällande när myndigheterna hanterar kopior av handlingar som tagits vid en postkontroll, husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans som vid hanteringen av annat material från tvångsmedel enligt preventivlagen. Som utredningen konstaterar bör kopiorna därför omfattas av ett integritetsskydd som är likvärdigt det som gäller för annat material som hämtats in med stöd av preventivlagen.

SVT efterlyser ett förtydligande av hur granskningen av handlingar är tänkt att tillämpas i praktiken mot bakgrund av att fysiska handlingar inte kan tas i beslag enligt preventivlagen och att elektronisk kommunikationsutrustning inte ska få omhändertas i undersökningssyfte. Regeringen konstaterar att eftersom preventiva tvångsmedel används utanför en förundersökning får handlingarna granskas och hanteras utan att det först beslutas om beslag (jfr Lindberg, Lagen [2007:979] om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott 14 §, Karnov 2024-03-24 [JUNO] och promemorian Tvångsmedel för att förebygga eller förhindra allvarlig brottslighet, Ds 2005:21, s. 207, 260 och 261). Som SVT uppmärksammar föreslås inga regler om att tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning i undersökningssyfte med stöd av preventivlagen. Det beror på att de brottsbekämpande myndigheterna inte sett något behov av sådana regler, eftersom de normalt anser sig ha goda förutsättningar att undersöka elektronisk kommunikationsutrustning på platsen för verkställigheten eller kopiera dess innehåll för att genomsöka innehållet vid en senare tidpunkt. Det anses numera klarlagt att dessa åtgärder kan vidtas inom ramen för en husrannsakan (prop. 2021/22:119 s. 65–68). Som framgår ovan gäller ett förbud mot att kopiera handlingar som omfattas av beslagsförbudet.

Preventivlagens dokumentationsskyldighet innebär att beslut och åtgärder som rör tvångsmedel enligt lagen ska dokumenteras (19 §). Som utredningen konstaterar kan kopiering som sker i samband med verkställigheten vara en sådan uppgift som bör dokumenteras. Något

särskilt krav på att dokumentera beslut om kopiering behöver därför inte införas i preventivlagen (jfr prop. 2021/22:119 s. 97 och 118).

När det gäller förstörande av handlingar finns det både i rättegångsbalken och preventivlagen bestämmelser som syftar till att säkerställa att material inte bevaras i större omfattning än nödvändigt. Samtidigt som handlingar som inte behöver bevaras ska förstöras för att skydda enskildas personliga integritet finns det i vissa fall både enskilda och allmänna intressen som kräver att handlingar bevaras. Detsamma gäller för kopior av handlingar. I likhet med utredningen bedömer regeringen att preventivlagens regler om bevarande och förstörande av annat material framstår som ändamålsenliga även när det gäller kopior av handlingar. Dessa regler ska därför omfatta även kopior av handlingar som tagits med stöd av preventivlagen. Rättegångsbalken innehåller en särskild bestämmelse om att en kopia av en handling som omfattas av beslagsförbudet ska förstöras omedelbart (27 kap. 17 d § rättegångsbalken). Motsvarande reglering bör införas i preventivlagen.

8.3 Tillfälligt omhändertagande av elektronisk utrustning, kroppsvisitation och biometrisk autentisering

Regeringens förslag: Om det kan antas att en genomsökning på distans annars försvåras, är den som är närvarande vid åtgärden skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig annan elektronisk kommunikationsutrustning än sådan som används för att utföra genomsökningen och som han eller hon bär med sig eller har på sig. Om han eller hon vägrar, får en polisman eller en tulltjänsteman tillfälligt omhänderta utrustningen.

Om den som en husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans riktas mot närvarar vid tvångsmedelsanvändningen ska han eller hon få kroppsvisiteras om det kan antas att verkställigheten annars försvåras. Någon annan än den som tvångsmedelsanvändningen riktas mot ska få kroppsvisiteras endast om det finns synnerlig anledning att anta att verkställigheten annars försvåras. Beslutet om kroppsvisitation ska få fattas av en polisman eller tulltjänsteman.

Rättegångsbalkens regler ska tillämpas i fråga om verkställigheten av en kroppsvisitation.

Om det finns anledning att anta att någon kan öppna ett avläsningsbart informationssystem genom biometrisk autentisering ska han eller hon vara skyldig att på tillsägelse av en polisman eller tulltjänsteman medverka till detta, om en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar, ska en polisman eller tulltjänsteman få genomföra autentiseringen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna uttalar sig inte om förslagen. *Institutet för mänskliga rättigheter* avstyrker samtliga förslag om fler verkställighetsåtgärder i preventivlagen med hänvisning till att det

Prop. 2023/24:117 varken är nödvändigt eller proportionerligt i förhållande till det intrång i den personliga integriteten som åtgärderna innebär. *Journalistförbundet* anser att det bör framgå av en bestämmelse om tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning, kroppsvisitation och biometrisk autentisering att åtgärderna aldrig kan bli aktuella för journalister. Journalistförbundet lyfter fram att frågan är föremål för reglering inom ramen för den nya europeiska mediefrihetsakten och att den kan komma att påverka användningen av hemliga tvångsmedel gentemot journalister i Sverige.

Skälen för regeringens förslag: Digitala handlingar som är lagrade externt i exempelvis molntjänster går i många fall att få tillgång till genom olika elektroniska kommunikationsutrustningar, och inte bara den som vanligtvis används för att t.ex. logga in på tjänsten. Eftersom den som får närvara vid en genomsökning på distans i regel kan se vilka åtgärder som utförs finns det en risk att han eller hon försvårar genomsökningen, t.ex. genom att radera eller ändra en fil eller ett program med hjälp av en annan kommunikationsutrustning än den som omhändertagits. Han eller hon kan också förhindra åtkomst genom att ändra lösenord eller på annat sätt blockera handlingen, eller kontakta någon annan och be den personen att ändra eller ta bort handlingar. När en genomsökning på distans verkställs i en förundersökning finns det därför en möjlighet att tillfälligt omhänderta elektronisk kommunikationsutrustning från någon av de närvarande för att inte utredningen ska försvåras (28 kap. 10 f § första stycket rättegångsbalken).

De brottsbekämpande myndigheterna har till utredningen framfört att de i allt väsentligt har samma behov av att kunna omhänderta kommunikationsutrustning tillfälligt när en genomsökning på distans genomförs i preventivt syfte som när en sådan åtgärd används i en förundersökning. Utredningen föreslår mot den bakgrunden att elektronisk kommunikationsutrustning ska kunna omhändertas även i samband med en genomsökning på distans enligt preventivlagen. Regeringen anser, i likhet med utredningen, att en sådan möjlighet bör införas. Åtgärden ska få vidtas endast om det kan antas att genomsökningen annars försvåras och först om den enskilde vägrar att följa en tillsägelse. På det sättet markeras att omhändertagandet inte ska kunna ske slentrianmässigt utan endast om det behövs för att kunna utföra en genomsökning på distans. Bara då kan ett omhändertagande anses utgöra en godtagbar inskränkning av enskildas fri- och rättigheter (jfr prop. 2021/22:119 s. 94).

När det gäller vem som ska få fatta beslut om ett tillfälligt omhändertagande anser regeringen i likhet med utredningen att det bör vara polismän och tulltjänstemän, vilket motsvarar vad som i dag gäller under en förundersökning.

I en förundersökning är det möjligt att kroppsvisitera en person som närvarar vid en genomsökning på distans för att verkställa ett tillfälligt omhändertagande av annan elektronisk kommunikationsutrustning än den som används för att genomföra genomsökningen (28 kap. 10 f § andra stycket rättegångsbalken). En kroppsvisitation kan också beslutas enligt rättegångsbalken i andra sammanhang, bl.a. i utredningssyfte (28 kap. 11 § första och andra styckena rättegångsbalken).

Enligt vad de brottsbekämpande myndigheterna uppgett till utredningen finns det motsvarande behov som i en förundersökning av kroppsvisitation

för att kunna verkställa en beslutad husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans som utförs i preventivt syfte. Det handlar då om att kunna undersöka även den egendom som någon av de personer som är närvarande har med sig. En motsatt ordning skulle innebära att egendom som eftersöks skulle kunna fredas genom att någon av de närvarande stoppar egendomen i sin väska eller en ficka. Trots att egendomen då finns i ett utrymme som omfattas av tillståndet till husrannsakan och får undersökas skyddas den i så fall från undersökning. Även om behovet inte kommer uppstå i särskilt många fall finns det i de situationer som de brottsbekämpande myndigheterna beskrivit ett konkret och påtagligt behov av att kunna kroppsvisitera.

Regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att det finns ett behov av att kunna kroppsvisitera personer som är närvarande vid verkställighet av en husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans. Det omfattar både kroppsvisitationer som utförs för att kunna verkställa ett tillfälligt omhändertagande av annan elektronisk kommunikationsutrustning, som kan användas för att försvåra en genomsökning på distans, och kroppsvisitationer som i övrigt bedöms nödvändiga för att tvångsmedelsanvändningen ska kunna verkställas. Gemensamt för de kroppsvisitationer som kan behöva vidtas med stöd av preventivlagen är att de syftar till att verkställa annan tvångsmedelsanvändning. Åtgärderna bör därför förbehållas de situationer när det kan antas att verkställigheten annars försvåras. I fråga om andra närvarande personer än den som tvångsmedelsanvändningen riktas mot bör utrymmet för att besluta om en kroppsvisitation, på samma sätt som gäller för kroppsvisitation av andra än den misstänkte enligt rättegångsbalken, vara mer begränsat. En sådan åtgärd bör få vidtas endast om det finns synnerlig anledning att anta att verkställigheten annars försvåras (jfr 28 kap. 10 f § andra stycket och 28 kap. 11 § andra stycket rättegångsbalken).

När det gäller vem som ska få fatta beslut om kroppsvisitation anser regeringen, i likhet med utredningen, att det bör vara polismän och tulltjänstemän, vilket motsvarar vad som i dag gäller under en förundersökning.

Rättegångsbalken innehåller regler om hur en kroppsvisitation får verkställas. Reglerna innebär bl.a. att verkställigheten av en kroppsvisitation i vissa fall ska ske inomhus i ett avskilt rum och att den som ska utsättas för en kroppsvisitation får hållas kvar för detta ändamål under en viss tid (28 kap. 13 § andra och tredje styckena och 13 a § första och tredje styckena rättegångsbalken). Regeringen instämmer i utredningens bedömning att samma intressen och behov gör sig gällande oavsett om åtgärden företas för att utreda ett brott eller för att förhindra brottslig verksamhet. Rättegångsbalkens regler om verkställighet av kroppsvisitation ska därför tillämpas även när en kroppsvisitation utförs med stöd av preventivlagen.

Med biometrisk autentisering avses en elektronisk mätning av någons fysiska karaktärsdrag, t.ex. av fingeravtryck, näthinna eller ansiktsgeometri (prop. 2021/22:199 s. 173). I en förundersökning får biometrisk autentisering användas om det finns anledning att anta att någon på så sätt kan öppna ett avläsningsbart informationssystem och exempelvis en husrannsakan eller genomsökning på distans annars försvåras. Personen är skyldig att på tillsägelse av en polisman medverka till åtgärden och om

Prop. 2023/24:117 han eller hon vägrar, får en polisman genomföra autentiseringen (27 kap. 17 f § rättegångsbalken).

På samma sätt som i en förundersökning kan det i samband med husrannsakan eller genomsökning på distans som görs i preventivt syfte finnas behov av att undersöka avläsningsbara informationssystem som påträffas i samband med verkställigheten. Biometrisk autentisering är ett effektivt sätt att skaffa sig tillgång till innehållet i sådan elektronisk kommunikationsutrustning. Regeringen instämmer därför i utredningens bedömning att en möjlighet att använda biometrisk autentisering ska införas även i preventivlagen. Som utredningen föreslår ska regleringen motsvara vad som gäller enligt rättegångsbalken.

Som *Journalistförbundet* lyfter fram kan det hända att källskyddade uppgifter påträffas vid en genomsökning på distans. Om det sker ska genomsökningen omedelbart avbrytas. Som anges i avsnitt 7.2.2, 7.2.4 och 7.4 finns det redan i dag ett skydd för journalistisk verksamhet och de uppgifter som förekommer där. Ett beslut om verkställighetsåtgärder kan, som utredningen framhåller, inte förhandsprövas av domstol. Det beror på att det är först vid själva verkställigheten som behovet av ett sådant beslut uppstår. Däremot bör möjligheten att använda tillfälligt omhändertagande, biometrisk autentisering och kroppsvisitation kunna beaktas i den proportionalitetsbedömning som domstolen ska göra när den beslutar om det grundläggande tvångsmedlet. Den bedömningen kan bl.a. påverkas av om det finns en risk att det påträffas källskyddade uppgifter vid verkställigheten. Den ordning som föreslås innebär sammantaget ett gott skydd för journalister och journalistisk verksamhet. Det finns därför inte skäl att i detta lagstiftningsärende ytterligare förstärka skyddet för journalister på det sätt som *Journalistförbundet* föreslår.

Inom Europeiska unionen har en politisk överenskommelse nåtts om en europeisk mediefrihetsakt, vilket *Journalistförbundet* framhåller. Förordningen innehåller bl.a. bestämmelser om att medlemsstaterna ska säkerställa ett effektivt skydd för journalistiska källor. Beslut om att anta förordningen planeras till våren 2024. Frågan om svensk lagstiftning behöver anpassas för att uppfylla förordningens krav bör analyseras i särskild ordning när förordningen har antagits.

Sammantaget anser regeringen, till skillnad från *Institutet för mänskliga rättigheter*, att de verkställighetsåtgärder som nu föreslås är både nödvändiga och proportionerliga i förhållande till det intrång i den personliga integriteten som förslagen kan medföra.

9 Rättssäkerhetsgarantier i preventivlagen

9.1 Nuvarande rättssäkerhetsgarantier och behovet av kompletterande regler

Användning av preventiva tvångsmedel i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet ställer höga krav på att regelverket omges av rättssäkerhetsgarantier och kontrollmekanismer för att garantera en rättssäker tillståndsgivning och att intrången i den

personliga integriteten inte blir större än vad som kan godtas enligt regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

Som beskrivs i avsnitt 5.3 innehåller reglerna om preventiv tvångsmedelsanvändning flera skyddsmekanismer för att säkerställa att tillämpningen är rättssäker och inte innebär obefogade intrång i enskildas integritet. Reglerna omfattar bl.a. krav på domstolsprövning, medverkan av offentliga ombud vid tillståndsprövningen i vissa fall och efterföljande tillsyn och kontroll av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.

I avsnitt 7 och 8 föreslås att tvångsmedelskatalogen i preventivlagen ska utökas till att omfatta bl.a. hemlig rumsavlyssning, husrannsakan och genomsökning på distans samt att ett antal s.k. verkställighetsåtgärder ska regleras i lag, bl.a. den kopiering som sker i samband med att tvångsmedel används i preventivt syfte. Som konstateras i dessa avsnitt uppnår nuvarande regler i stor utsträckning de högt ställda krav på rättssäkerhet som ska gälla vid användning av preventiva tvångsmedel även med de ändringar som nu föreslås. I vissa avseenden föreslås även att integritetsskyddet för den preventiva tvångsmedelsanvändningen ska byggas ut, bl.a. när det gäller förbud mot avlyssning och övervakning samt tidsbegränsning av regleringen. Tillsammans med de nu nämnda förslagen bör dock vissa förändringar och förtydliganden göras i syfte att ytterligare stärka rättssäkerheten, bl.a. genom tydligare regler för tillståndsbeslutens innehåll och för användning av information från hemliga tvångsmedel samt stärkta förutsättningar för tillsyn.

9.2 Tillståndsbeslutens innehåll

Regeringens förslag: De grundläggande bestämmelserna om innehållet i ett tillstånd till preventiv tvångsmedelsanvändning ska gälla även för hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedelsanvändning ska det framgå vem åtgärden riktar sig mot.

I ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan och undersökning på annat ställe ska det anges vilken plats som åtgärden avser. Om ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning, hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter avser en person i stället för en viss plats ska det anges i stället.

I ett tillstånd till genomsökning på distans ska det anges vilket avläsningsbart informationssystem som åtgärden avser.

Av ett beslut om tillstånd att använda hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det även framgå om beslutet är förenat med ett tillträdestillstånd.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Journalistförbundet* tillstyrker förslagen. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att regeringen bör överväga att komplettera regleringen om hemlig rumsavlyssning med fler

Prop. 2023/24:117 rättssäkerhetsgarantier, t.ex. ett krav på obligatoriska villkor. Övriga remissinstanser uttalar sig inte särskilt i den här delen.

Skälen för regeringens förslag: Att beslut om att använda tvångsmedel är tydliga och precisa är viktigt för att besluten ska kunna verkställas som det är tänkt, men också för att det ska vara möjligt att kontrollera besluten i efterhand på ett effektivt sätt. Kraven på tillståndsbeslutens innehåll är därför en viktig del i skyddet för såväl rättssäkerheten som för enskildas integritet.

I lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) finns ett antal grundläggande krav på tillståndsbeslutens innehåll, som att det i beslutet ska anges vilket eller vilka tvångsmedel som får användas, vilken brottslig verksamhet som ligger till grund för beslutet och under vilken tid tillståndet gäller. När det finns skäl till det ska det i beslutet också anges vilka villkor i övrigt som ska iaktas för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. En särskild reglering finns för hemlig dataavläsning som används i preventivt syfte. Där är det obligatoriskt att ange villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan (18 § första stycket 4 lagen om hemlig dataavläsning). Interimistiska beslut ska utformas på samma sätt som ett beslut av rätten (8 § preventivlagen och 18 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Regeringen anser i likhet med utredningen att de grundläggande kraven på innehållet i tillståndsbeslut enligt preventivlagen är utformade på ett ändamålsenligt sätt även för de tillkommande tvångsmedlen och att det inte finns skäl att avvika från den nu gällande systematiken när det gäller de tvångsmedel som föreslås införas i preventivlagen. Kraven ska därför gälla även för beslut om tillstånd till hemlig rumsavlyssning, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans. På samma sätt ska reglerna för tillståndsbeslut i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning gälla för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter. Det inkluderar kravet på att ange för vilken tid ett tillstånd gäller (se vidare avsnitt 9.3).

All tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen riktar sig mot en särskilt utpekad person. I likhet med utredningen anser regeringen att uppgiften om vem åtgärden riktar mot ska framgå av tillståndsbeslutet. Som utredningen föreslår ska det också framgå av tillståndsbeslutet vilken plats beslutet avser och, i ett beslut om tillstånd att använda genomsökning på distans, vilket avläsningsbart informationssystem som tillståndet gäller. Om ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning, hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter avser en person i stället för en viss plats ska det anges i stället.

I avsnitt 7.2.3 föreslås att det ska det införas en möjlighet att besluta om tillträdestillstånd för att installera den tekniska utrustning som krävs för att verkställa ett beslut om hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning. Regeringen delar utredningens bedömning att det av ett beslut om tillstånd att använda hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska framgå om beslutet är förenat med ett tillträdestillstånd.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser att regeringen bör överväga att komplettera regleringen om hemlig rumsavlyssning med fler rättssäkerhetsgarantier, t.ex. ett krav på obligatoriska villkor i tillståndsbeslutet för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Systemet med preventiva tvångsmedel omgärdas emellertid redan i dag av ett väl utbyggt system med rättssäkerhetsgarantier. I vissa avseenden byggs det systemet nu ut för att i större utsträckning motsvara vad som gäller i en förundersökning (se vidare avsnitt 7.2.2 och 7.2.3). De rättssäkerhetsgarantierna är enligt regeringen tillräckliga för att tillvarata de integritetsskyddsaspekter som gör sig gällande. Av systematiska skäl bör det också så långt som möjligt uppställas liknande regler för tvångsmedelsanvändningen, oavsett om de vidtas inom eller utom en förundersökning. Det bör därför inte införas ett krav på obligatoriska villkor i fråga om preventiv hemlig rumsavlyssning.

9.3 Tidsbegränsningar och upphävande av tillstånd

Regeringens förslag: Preventivlagens regler om tidsbegränsning av ett tillstånd att använda tvångsmedel ska gälla även för hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans.

Preventivlagens regler om upphävande av tillstånd att använda tvångsmedel ska omfatta även hemlig rumsavlyssning, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans. Hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter ska omfattas av motsvarande reglering i lagen om hemlig dataavläsning.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om förslagen.

Skälen för regeringens förslag: Ett tillstånd att använda tvångsmedel enligt preventivlagen gäller under en viss tid. Tillståndet får inte bestämmas att gälla längre än nödvändigt och får inte överstiga en månad från dagen för beslutet (7 § preventivlagen).

När hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter används i en förundersökning ska tillståndet vara tidsbegränsat. Regeringen ser samma behov av tidsgränser när åtgärderna används i preventivt syfte. De befintliga tidsbegränsningarna i preventivlagen respektive lagen om hemlig dataavläsning ska därför gälla när hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter används i preventivt syfte.

Enligt nuvarande ordning omfattas inte husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans av något krav på tidsbegränsningar i fråga om verkställigheten när åtgärderna används i en förundersökning. Som utredningen konstaterar gäller dock intresset av att enskilda inte utsätts för integritetsintrång till följd av ett tvångsmedelsbeslut som det inte längre finns skäl för naturligtvis även när dessa åtgärder vidtas. Ju längre tid som går mellan beslutet om tvångsmedel och verkställigheten desto större risk att förhållandena ändras så att beslutet inte längre framstår som motiverat. Regeringen bedömer

Prop. 2023/24:117 därför att även husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans ska omfattas av kravet på att tillstånd ska tidsbegränsas.

En tvångsåtgärd ska alltid upphävas så snart det inte längre finns förutsättningar för åtgärden. Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd (10 § preventivlagen). Motsvarande regler finns också i lagen om hemlig dataavläsning (20 § andra stycket). Regeringen instämmer i utredningens slutsats att det finns samma behov av regler om upphävande av tillstånd för de tillkommande tvångsmedlen. Hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans ska därför omfattas av de befintliga reglerna om upphävande av tillstånd till tvångsmedelsanvändning i preventivlagen respektive lagen om hemlig dataavläsning.

9.4 Tillståndsprövningen

Regeringens förslag: Frågor om hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans ska prövas av allmän domstol efter ansökan av åklagare.

Åklagare ska få fatta interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans. Åklagare ska även få fatta interimistiska beslut om tillträdestillstånd. Offentliga ombud ska medverka när frågor om tillstånd till hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans prövas.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som uttalar sig särskilt om förslagen, bl.a. *Brottsofferjouren Sverige*, *Journalistförbundet* och *Svenska kyrkan* tillstyrker eller har inga invändningar mot dem. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* avstyrker dock förslaget att åklagare ska få fatta interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning. Journalistförbundet anser att interimistiska beslut inte bör få meddelas beträffande något av de tillkommande tvångsmedlen. Även *Riksdagens ombudsmän (JO)* är tveksam till förslaget om interimistiska beslut för de tillkommande tvångsmedlen och konstaterar att utredningen inte presenterat något underlag som visar hur ofta avlyssningsmöjligheter går om intet på grund av dröjsmål i tillståndsprövsprocessen. JO efterlyser också en diskussion om hur domstolarna skulle kunna stärkas för att på ett bättre sätt tillgodose behovet av en skyndsam handläggning av framställningar om tillstånd.

Det ska krävas tillstånd från domstol även för de tillkommande tvångsmedlen

Enligt nuvarande ordning krävs det ett tillstånd från domstol för att få använda tvångsmedel enligt preventivlagen eller lagen om hemlig dataavläsning i motsvarande situationer (6 § preventivlagen och 14 § lagen om hemlig dataavläsning). Det finns även ett visst utrymme för åklagare att i brådskande situationer fatta ett interimistiskt beslut. Förhandskontroll av domstol eller annan oberoende myndighet är som tidigare konstaterats en garant för att säkerställa att det i det enskilda fallet upprätthålls en rimlig balans mellan intresset av brottsbekämpning och skyddet för grundläggande fri- och rättigheter. Dessa krav har återkommande uppmärksammats av både Europadomstolen och EU-domstolen. Den nuvarande ordningen med förhandsprövning av tvångsmedel i allmän domstol har tidigare bedömts som förenlig med kraven på en oberoende och opartisk förhandskontroll (SOU 2018:61 s. 135–139).

Utredningen föreslår att den nuvarande ordningen för tillståndsprövning ska gälla även för de föreslagna tillkommande tvångsmedlen, dvs. hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans. Ingen remissinstans har invänt mot detta. Enligt regeringen bör därmed även de tillkommande tvångsmedlen omfattas av preventivlagens befintliga system för tillståndsprövning, dvs. med prövning av domstol efter ansökan av åklagare. Det innebär att även frågor om de tillkommande tvångsmedlen ska prövas av Stockholms tingsrätt om de avser brottslig verksamhet inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde (jfr 6 § andra stycket första meningen preventivlagen). När det gäller frågor om tvångsmedel inom det utvidgade tillämpningsområdet för preventivlagen kan regeringen, liksom för befintliga tvångsmedel, i förordning bestämma vilken eller vilka tingsrätter som är behöriga att pröva sådana frågor (jfr 6 § andra stycket andra meningen preventivlagen och förordning [2023:541] om behörig domstol vid ansökan om tillstånd till tvångsmedel i vissa fall enligt lagen [2007:979] om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott).

Åklagare ska få meddela interimistiska beslut även för de tillkommande tvångsmedlen

Åklagare har enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning möjlighet att fatta interimistiska beslut om preventiva tvångsmedel i väntan på att rätten prövar frågan (6 a § preventivlagen och 17 § lagen om hemlig dataavläsning). Det krävs då att det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten att inhämta rättens tillstånd. Frågan är nu om åklagare ska få samma beslutsmöjlighet även för de tillkommande tvångsmedlen. Som utredningen konstaterar är utgångspunkten att det i så fall krävs att starka skäl talar för det.

De senaste årens brottsutveckling där allvarlig brottslighet, t.ex. skjutningar och sprängningar, begås inom ramen för kriminella nätverk med stort våldskapital, medför att det framstår som än mer angeläget att kunna fatta snabba beslut om hemliga tvångsmedel även utanför

Prop. 2023/24:117 domstolarnas ordinarie öppettider. De brottsbekämpande myndigheterna har enligt utredningen uttryckt ett stort behov av att i brådskande fall kunna få tillstånd till samtliga preventiva tvångsmedel. *JO* efterlyser en diskussion om hur domstolarna i stället skulle kunna stärkas för att på ett bättre sätt kunna tillgodose behovet av en skyndsam handläggning av framställningar om tillstånd. Även om det numera finns en utökad kvällsberedskap hos tingsrätterna för att kunna utse offentliga försvarare har domstolarna inte någon beredskap dygnet runt. Som regeringen tidigare har konstaterat är det inte heller rimligt att bygga upp en sådan organisation enbart för att tillstånd till hemliga tvångsmedel ska kunna ges mycket snabbt under dygnets alla timmar (prop. 2013/14:237 s. 139 och prop. 2022/23:126 s. 164). Att det saknas en möjlighet till interimistiska beslut leder ibland till att åtgärder inte alls kommer till stånd trots att det finns förutsättningar för dem, vilket påverkar brottsbekämpningen negativt. Det är dock svårt att, som *JO* efterfrågar, presentera något mer konkret underlag som visar hur ofta sådana avlysningsmöjligheter går om intet på grund av dröjsmål i tillståndsprocessen. Det förs av naturliga skäl inte någon statistik över fall när ansökningar om tillstånd inte lämnas in till domstolarna.

När en möjlighet att fatta interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning i en förundersökning infördes uttalade regeringen att det sedan ett antal år tillbaka finns en möjlighet för åklagare att fatta interimistiska beslut om andra hemliga tvångsmedel än rumsavlyssning och att erfarenheterna visar att detta system fungerar väl (prop. 2022/23:126 s. 165). Regeringen konstaterade vidare att möjligheten till interimistiska beslut utnyttjas sparsamt och att det är mycket ovanligt att åklagarens beslut upphävs vid den obligatoriska efterföljande domstolsprövningen. Även preventivlagens interimistiska beslutsordning har tidigare konstaterats fungera väl och vara förenlig med Europakonventionens krav på förhandsprövning (SOU 2018:61 s. 139–142).

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att den nytta en möjlighet till interimistiska beslut för de tillkommande tvångsmedlen skulle ha i brottsbekämpningen väger tungt. De rättssäkerhetsgarantier som i övrigt omgärdar användningen av preventiva tvångsmedel gör att det framstår som godtagbart att i brådskande fall göra avsteg från huvudregeln om föregående domstolsprövning. Till det kommer att interimistiska beslut alltid efterföljs av en domstolsprövning samt att uppgifter som rätten bedömer att det inte funnits skäl för att hämta in inte får användas i en brottsutredning till nackdel för den som omfattats av åtgärden eller någon annan (6 a § preventivlagen). Sammantaget väger skälen för att låta åklagares interimistiska beslutanderätt omfatta även de tillkommande tvångsmedlen tyngre än de integritetsrisker som beslutsfattandet kan medföra. Regeringen delar därför, till skillnad från *Journalistförbundet* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, utredningens bedömning att interimistiska beslut bör vara möjliga även för de tillkommande tvångsmedlen. Möjligheten bör dock, precis som för befintliga tvångsmedel, användas restriktivt (prop. 2013/14:237 s. 142 och prop. 2022/23:126 s. 82).

I likhet med utredningen anser regeringen att det framstår som en rimlig följd av att åklagare nu föreslås få möjlighet att besluta interimistiskt om de tillkommande tvångsmedlen att de också får fatta de beslut om till-

trädestillsånd som kan krävas för åtgärden. Ingen remissinstans invänder mot detta. Åklagare ska alltså ha rätt att fatta interimistiska beslut även i dessa frågor.

Befintliga regler om offentliga ombud ska gälla även för de tillkommande tvångsmedlen

De offentliga ombuden bevakar enskildas integritetsintressen i ärenden om hemliga tvångsmedel, både enligt preventivlagen och rättegångsbalken. Systemet är utformat för att förstärka enskildas rättsskydd genom att införa en kontradiktorisk process vid tillståndsprövningen. När systemet har utvärderats har det ansetts fylla en viktig funktion som en ytterligare rättssäkerhetsgaranti. Frågan är vad som ska gälla när tillstånd för de tillkommande tvångsmedlen prövas.

Hemlig rumsavlyssning anses tillhöra de mest integritetskänsliga tvångsmedlen och omfattas av systemet med offentliga ombud i rättegångsbalken. Det framstår enligt regeringen som uppenbart att detsamma ska gälla även när tvångsmedlet används i preventivt syfte, liksom när tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter prövas, eftersom offentliga ombud närvarar i samband med all tillståndsprövning vid hemlig dataavläsning.

För husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans enligt rättegångsbalken finns inget system som motsvarar de offentliga ombuden. Regeringen bedömer liksom utredningen att det är motiverat med särskilt omfattande integritetsskydds och rättssäkerhetsgarantier vid preventiv tvångsmedelsanvändning och att systemet med offentliga ombud bidrar till att balansen mellan en effektiv brottsbekämpning och skyddet för enskildas personliga integritet upprätthålls. Preventivlagens system med offentliga ombud ska därför, som utredningen föreslår, omfatta tillståndsprövningen även för husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans.

9.5 Verkställigheten får inte orsaka olägenhet eller skada

Regeringens förslag: När ett beslut om tvångsmedel ska verkställas ska någon olägenhet eller skada inte få förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om förslaget.

Skälen för regeringens förslag: För husrannsakan finns det en särskild regel i rättegångsbalken som påminner om att skada eller olägenhet inte får orsakas utöver vad som är oundgängligen nödvändigt (28 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken). En motsvarande erinran finns även för hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning (27 kap. 25 a § rättegångsbalken). Detta anses även följa av allmänna principer för tvångsmedelsanvändning, men utredningen har funnit att systematiska skäl talar för att motsvarande regel även bör införas i preventivlagen. Regeringen instämmer i den bedömningen. Eftersom principen anses gälla all

Prop. 2023/24:117 tvångsmedelsanvändning saknas det skäl att begränsa bestämmelsen i preventivlagen till att gälla endast husrannsakan. Av bestämmelsen bör därför framgå att det vid verkställigheten av ett beslut om tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen inte får förorsakas mer skada eller olägenhet än vad som är absolut nödvändigt.

9.6 Dokumentation, granskning, bevarande och förstöring av material

Regeringens förslag: Preventivlagens regler om dokumentation ska omfatta även hemlig rumsavlyssning, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans.

Reglerna i preventivlagen om granskning, bevarande och förstöring ska omfatta även upptagningar och uppteckningar från hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter.

Preventivlagens regler om undersökning, öppnande och granskning i samband med postkontroll ska tillämpas även på enskilda handlingar som påträffas vid en husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans. Samma regler ska också gälla för kopior som tagits när dessa tvångsmedel verkställts.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Journalistförbundet* tillstyrker förslagen. Ingen annan remissinstans uttalar sig särskilt om förslagen.

Skälen för regeringens förslag

Dokumentationsskyldighet

Sedan den 1 oktober 2023 gäller en skyldighet att dokumentera beslut och åtgärder som rör hemliga tvångsmedel (27 kap. 35 § rättegångsbalken och 19 § preventivlagen). Bestämmelserna har tillkommit mot bakgrund av konstaterade brister i dokumentationen av användningen av hemliga tvångsmedel. I samband med att den nya regeln infördes konstaterades att den enskildes möjlighet till efterhandskontroll och förutsättningarna för tillsyn behövde stärkas genom ett krav i lag på att beslut och åtgärder som rör hemliga tvångsmedel ska dokumenteras. Reglerna innehåller inga närmare bestämmelser om vilka uppgifter och åtgärder som ska dokumenteras. I förarbetena har det inte uteslutits att det framöver kan finnas ett behov av särskilda föreskrifter om vad dokumentationsskyldigheten bör omfatta (prop. 2022/23:126 s. 181 och 182). Den reglering som har införts i preventivlagen gäller samtliga tvångsmedel som omfattas av lagen (19 § preventivlagen).

För husrannsakan och genomsökning på distans enligt rättegångsbalken finns det sedan tidigare krav på att dessa tvångsmedel protokollförs. Av protokollen ska framgå vissa närmare angivna uppgifter (28 kap. 9 och 10 h §§ rättegångsbalken). Även där är syftet att åtgärderna ska kunna kontrolleras i efterhand. Undersökning på annat ställe omfattas inte av regleringen om protokollföring i rättegångsbalken. Av förundersöknings-

kungörelsen följer emellertid att åtgärder under förundersökningen ska dokumenteras i förundersökningsprotokollet (20 §).

Att användningen av tvångsmedel dokumenteras på ett tillfredsställande sätt är en förutsättning för en effektiv tillsyn. Regeringen bedömer liksom utredningen att den dokumentationsskyldighet som gäller enligt preventivlagen framstår som väl avvägd även för de nu tillkommande tvångsmedlen. Inte heller regeringen anser att det är motiverat med några ytterligare bestämmelser som ska gälla specifikt för de tillkommande tvångsmedlen. Det innebär att dokumentationsskyldigheten i preventivlagen ska omfatta även hemlig rumsavlyssning, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans.

Det finns i dag ingen dokumentationsskyldighet för hemlig dataavläsning. Utredningen om utvärdering av hemlig dataavläsning föreslår dock i sitt betänkande (SOU 2023:78) bl.a. att beslut och åtgärder som rör hemlig dataavläsning ska dokumenteras. Förslaget bereds för närvarande i Regeringskansliet. Det finns därför inte skäl att i detta sammanhang föreslå ändringar i reglerna om dokumentation när det gäller hemlig dataavläsning som avser rumsavlyssningsuppgifter.

Granskning, bevarande och förstöring

Som utredningen konstaterar bör upptagningar eller uppteckningar från hemlig rumsavlyssning behandlas på samma sätt som motsvarande material från andra hemliga tvångsmedel som används i preventivt syfte. Det stämmer också överens med den ordning som gäller när tvångsmedlet används i en förundersökning samt vid hemlig dataavläsning som avser motsvarande uppgifter. Regeringen anser liksom utredningen att det inte kommit fram något skäl för att frånga denna ordning. Hemlig rumsavlyssning ska därför omfattas av preventivlagens regler om granskning, bevarande och förstöring. När det gäller hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter hänvisar lagen om hemlig dataavläsning till preventivlagens bestämmelser. Reglerna ska därmed gälla även för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter i preventivlagsfallen.

Enligt preventivlagen får upptagningar och uppteckningar samt försändelser som omfattas av beslut om postkontroll bara undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket (13 och 14 §§). Både reglerna i preventivlagen och rättegångsbalken innebär att den krets av personer som närmare får undersöka visst material som kan vara integritetskänsligt för enskilda begränsas (jfr prop. 2021/22:119 s. 106). Regeringen föreslår därför att handlingar som påträffas vid en husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans i preventivlagen ska omfattas av samma regler om undersökning, öppning och granskning som gäller vid postkontroll (14 § preventivlagen). Det får anses erbjuda ett skydd för enskildas integritet som är likvärdigt det som gäller när motsvarande handlingar undersöks, öppnas eller granskas under en förundersökning.

Regeringens förslag: Hemlig rumsavlyssning, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans ska omfattas av preventivlagens regler om användning av överskottsinformation.

Nuvarande regler om användning av uppgifter som har kommit fram vid hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter ska fortsätta att gälla.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Journalistförbundet* avstyrker förslaget och anser att överskottsinformationen bör omfattas av en mer strikt reglering, där det bör krävas domstolsbeslut för att få använda informationen. Även *Centrum för rättvisa* anser att det behövs tydligare regler för hur överskottsinformation får användas. *Tidningsutgivarna* avstyrker förslaget och ser en risk att källskyddade uppgifter röjs som överskottsinformation. Flera remissinstanser, bl.a. *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)*, *JO* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, efterfrågar en utvärdering av reglerna om överskottsinformation. Övriga remissinstanser uttalar sig inte särskilt om förslaget.

Skälen för regeringens förslag: De uppgifter som kommer fram vid användningen av hemliga tvångsmedel och som handlar om något annat än det brott eller den brottslighet som legat till grund för åtgärden kallas överskottsinformation. För enskilda innebär användningen av hemliga tvångsmedel ett betydande intrång i den personliga integriteten, och att använda den information som tvångsmedlen ger tillgång till för andra ändamål kan innebära ett ytterligare intrång. Utifrån Europadomstolens praxis finns inget förbud mot att använda sådan information, men bestämmelser om användningen ska vara tydliga och huvudsakligen finnas i lag. Det är därför viktigt av rättssäkerhetsskäl att det finns en proportionerlig, heltäckande och uttömmande reglering om när överskottsinformation från hemliga tvångsmedel får användas. De övervägandena låg bakom de nya regler på området som trädde i kraft den 1 oktober 2023 (prop. 2022/23:126 s. 173).

Reglerna innebär att åklagare, utan andra begränsningar än de som följer av proportionalitetsprincipen, ska få besluta att uppgifter som kommit fram vid användning av hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken, preventivlagen ska få användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för åtgärden (27 kap. 23 a § rättegångsbalken och 12 § preventivlagen).

Frågan är nu om det bör införas särskilda regler för hur överskottsinformation från de tillkommande tvångsmedlen i preventivlagen ska hanteras.

För hemlig rumsavlyssning i en förundersökning är användningen av överskottsinformation särskilt reglerad. Detta liksom det faktum att användningen av överskottsinformation från preventiv tvångsmedelsanvändning alltså är särskilt reglerad talar för att informationen från hemlig rumsavlyssning i preventivt syfte borde omfattas av de befintliga reglerna. Som utredningen föreslår ska därför hemlig rumsavlyssning enligt preventivlagen omfattas av reglerna för överskottsinformation.

Frågan är då vad som ska gälla för husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans i preventivt syfte. Enligt nuvarande ordning är det bara användningen av överskottsinformation från hemliga tvångsmedel som regleras. När husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans används i en förundersökning finns alltså ingen motsvarande reglering. Behovet av att reglera användningen av överskottsinformation från fler tvångsmedel har diskuterats av såväl lagstiftaren som i den juridiska litteraturen. Regeringen har bl.a. uttalat att Europadomstolens praxis som gäller artikel 8 i Europakonventionen i detta avseende endast rör användning av hemliga tvångsmedel och ansåg att det var vid användandet av hemliga tvångsmedel som det aktuella integritetsintresset gjorde sig tydligast gällande och därför var mest angeläget att reglera (prop. 2004/05:143 s.29–31). I litteraturen har hävdats att Europadomstolen skulle kunna bedöma behovet av en lagreglering när det gäller användningen av överskottsinformation från exempelvis en husrannsakan på ett likartat sätt som det som kommit till uttryck när det gäller information från de hemliga tvångsmedlen (Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken, kommentaren till 23 kap. 16 §, 2022, version 93, JUNO).

Regeringen anser liksom utredningen att den preventiva tvångsmedelsanvändningens särart motiverar särskilt omfattande integritetsskydd och rättssäkerhetsgarantier. Det gäller även för frågan om hur överskottsinformation ska få användas. Som utredningen för fram gör sig samma grundläggande integritetsintressen gällande för användningen av överskottsinformation från husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans som vid användning av hemliga tvångsmedel. Exempelvis kan samma typ av integritetskänslig information i elektronisk kommunikation göras tillgänglig genom såväl husrannsakan och genomsökning på distans som genom hemlig avlyssning eller övervakning. Husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans kommer i många fall också att verkställas utan att den drabbade får kännedom om åtgärden. Det talar för att ett enhetligt system bör gälla för användningen av överskottsinformation från preventiv tvångsmedelsanvändning. Som utredningen föreslår ska därför även husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans omfattas av preventivlagens regler om användning av överskottsinformation. Regeringen delar inte de synpunkter som förs fram av *Centrum för rättvisa* om att det krävs tydligare regler för hur överskottsinformation får användas.

När det gäller hur överskottsinformation från hemlig dataavläsning får användas har Utredningen om utvärdering av hemlig dataavläsning lämnat ett förslag sitt betänkande (SOU 2023:78). Enligt regeringen bör överväganden kring det förslaget inte föregås. I stället ska nuvarande regler fortsätta att gälla.

När det gäller vem som ska få fatta beslut om hur överskottsinformation ska användas har lagstiftaren nyligen bedömt att det bör vara åklagaren som ska få besluta i samtliga fall (prop. 2022/23:126 s. 125 och 126). Det finns inte skäl att, som *Journalistförbundet* föreslår, ändra den ordningen och i stället införa ett krav på domstolsbeslut.

I fråga om risken att källskyddad information röjs, ska framhållas att avlyssningsförbudet i 11 § preventivlagen kvarstår. Det innebär att inledda

Prop. 2023/24:117 åtgärder omedelbart ska avbrytas om det framkommer att det rör sig om källskyddade uppgifter och att upptagningar och uppteckningar som omfattas av avlyssningsförbudet då omedelbart ska förstöras. Avlyssningsförbudet kommer alltså att gälla oförändrat. Till skillnad från *Tidningsutgivarna* anser regeringen därför inte att förslaget hotar källskyddet. Som bl.a. *JO* påpekar, kan det finnas skäl att utvärdera regleringen när den tillämpats en tid. Regeringen återkommer till den frågan i avsnitt 12.

9.8 Underrättelser till enskilda

Regeringens förslag: Preventivlagens underrättelseskyldighet ska gälla även för de tillkommande tvångsmedel. Hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter ska omfattas av samma underrättelseskyldighet som annan hemlig dataavläsning.

Vid hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, husrannsakan och undersökning på annat ställe ska underrättelsen innehålla uppgift om vilken plats som åtgärden har avsett.

Vid genomsökning på distans ska underrättelsen innehålla uppgift om vilket avläsningsbart informationssystem som åtgärden har avsett.

Underrättelser till enskilda om tvångsmedelsanvändning ska i förekommande fall även innehålla en uppgift om att en handling har kopierats.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Säkerhetspolisen* påpekar att en underrättelseskyldighet enligt preventivlagen inte gäller för ärenden inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde och anser att detta undantag uttryckligen bör framgå av lag. Ingen annan remissinstans uttalar sig särskilt om förslagen.

Skälen för regeringens förslag: Den som varit utsatt för ett hemligt tvångsmedel enligt preventivlagen ska som huvudregel underrättas om det i efterhand. Det är åklagaren som ska fullgöra underrättelseskyldigheten (se förordning [2007:1144] om fullgörande av underrättelseskyldighet enligt lagen [2007:979] om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott). Underrättelseskyldigheten enligt preventivlagen är begränsad till den s.k. systemhotande brottsliga verksamhet som regleras i 1 § första stycket 7 preventivlagen och det utvidgade tillämpningsområdet i 1 a § (16 §). Det går emellertid att skjuta upp och senare underlåta underrättelse, om det behövs på grund av sekretess (18 §). Motsvarande regler gäller för hemlig dataavläsning som använts utanför en förundersökning för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (29 § andra stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Hemlig rumsavlyssning som använts i en förundersökning omfattas av samma regler om underrättelseskyldighet som andra hemliga tvångsmedel (27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken). Detsamma gäller vid hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter (28 § andra stycket lagen om hemlig dataavläsning). Inget har framkommit som talar för att en annan ordning ska gälla för hemlig rumsavlyssning eller hemlig

dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter som använts i preventivt syfte. Som utredningen föreslår ska därför underrättelseskyldigheten vid dessa tvångsmedel vara densamma som gäller för andra preventiva tvångsmedel enligt preventivlagen respektive lagen om hemlig dataavläsning. Reglerna har tidigare bedömts innebära ett tillräckligt skydd för enskildas integritet och rättssäkerhet. Av underrättelsen ska det, på samma sätt som när motsvarande åtgärder använts i en förundersökning, framgå på vilken plats som avlyssningen skett.

När husrannsakan och genomsökning på distans används i en förundersökning ska den som inte varit närvarande vid åtgärden underrättas om den så snart detta kan ske utan men för utredningen (28 kap. 7 och 10 e §§ rättegångsbalken). Det innebär att det kan dröja innan den enskilde underrättas, men det finns ingen möjlighet att avstå från att underrätta den enskilde om åtgärden som det finns vid användning av hemliga tvångsmedel. För undersökning på annat ställe finns inga regler om underrättelseskyldighet (jfr 28 kap. 10 § rättegångsbalken).

Utredningen bedömer att en ovillkorlig underrättelseskyldighet när dessa tvångsmedel används i preventivt syfte skulle kunna leda till samma skada för brottsbekämpningen som vid hemliga tvångsmedel i motsvarande situation. Det talar för att husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans i stället ska omfattas av en underrättelseskyldighet som motsvarar den som gäller när andra tvångsmedel används enligt preventivlagen. De rättssäkerhetsgarantier som gäller vid preventiv tvångsmedelsanvändning, som förhandsprövning i domstol, att offentliga ombud ska närvara vid tillståndsprövningen och Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn anser regeringen i likhet med utredningen är tillräckliga även när det gäller husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans. Preventivlagens underrättelseskyldighet ska därför gälla även för dessa tvångsmedel när de används med stöd av preventivlagen.

En underrättelse som avser husrannsakan eller undersökning på annat ställe bör, i likhet med vad som gäller beträffande underrättelser om hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning, innehålla en uppgift om vilken plats som åtgärden avsett. När det gäller genomsökning på distans bör det i stället framgå vilket avläsningsbart informationssystem som åtgärden avsett. Detta motsvarar i princip vad som gäller vid en underrättelse om hemlig övervakning eller avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning (jfr 17 § första stycket preventivlagen och 29 § andra stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Lagrådet föreslår en delvis annan språklig utformning av bestämmelserna i 17 § andra stycket preventivlagen om vad en underrättelse till enskild om användning av tvångsmedel ska innehålla. Regeringen har förståelse för synpunkten, men anser inte att det i detta sammanhang finns tillräckliga skäl att ändra bestämmelsernas utformning.

Den som ska underrättas om ett beslag, en husrannsakan eller en genomsökning på distans under en förundersökning ska även underrättas om att en handling har kopierats, så snart det kan ske utan men för utredningen (27 kap. 17 c § rättegångsbalken). Underrättelsen är ofta en förutsättning för att den enskilde ska kunna ta tillvara sin rätt, bl.a. genom att begära rättens prövning av om en kopia ska förstöras. Som utredningen

Prop. 2023/24:117 konstaterar förefaller det rimligt vid husrannsakan och genomsökning på distans att kopieringen sker i samband med tvångsåtgärden. Underrättelsen om tvångsåtgärden bör då även ge besked om att åtgärden har omfattat en kopiering. I dessa fall behöver det inte lämnas två olika underrättelser (prop. 2021/22:119 s. 120). Regeringen föreslår inte att någon motsvarande möjlighet att begära rättens prövning ska införas för den kopiering som skett när preventiva tvångsmedel verkställs. Den enskilde skyddas i stället genom de förstärkta integritetsskydds- och rättssäkerhetsgarantier som gäller vid preventiv tvångsmedelsanvändning, t.ex. förhandsprövning i domstol och tillsyn av Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten.

Regeringen föreslår i avsnitt 9.9 att husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans ska omfattas av samma underrättelseskyldighet som annan tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen. Eftersom kopiering i preventivt syfte bara kan ske i samband med att dessa tvångsmedel verkställs finns det inte skäl att införa en särskild underrättelseskyldighet för kopieringen som sådan. För att den som drabbats av kopieringen ska kunna ta tillvara sin rätt bör det emellertid framgå av underrättelsen att kopiering har skett. En underrättelse om postkontroll, husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans ska därför när det är aktuellt även innehålla en uppgift om att en handling har kopierats. Regeringen konstaterar avslutningsvis att några ändringar inte föreslås när det gäller underrättelseskyldighet vid utredningar om brottslighet inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde. Det finns därför inte skäl att i detta sammanhang, som *Säkerhetspolisen* efterfrågar, införa förtydligande regler om undantag från underrättelseskyldighet i de fallen (jfr prop. 2006/07:133 s. 48–50 och 53).

9.9 Tillsyn och kontroll

Regeringens förslag: Det befintliga systemet för tillsyn och kontroll ska gälla även för hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter.

Även husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans enligt preventivlagen ska omfattas av Säkerhets- och integritetsskyddsmyndighetens tillsyn om inte den som åtgärden utförts hos eller annars riktats mot har varit närvarande vid verkställigheten.

Skyldigheten att underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten om beslut inom preventivlagens utvidgade tillämpningsområde ska gälla även beslut om de tillkommande tvångsmedlen.

Säkerhets- och integritetsskyddsmyndighetens tillsyn ska omfatta även de särskilda verkställighetsåtgärder som används i samband med sådan tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen som myndigheten utövar tillsyn över.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår en annan språklig utformning av undantaget från Säkerhets- och integritetsskyddsmyndighetens tillsyn.

Remissinstanserna: *Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten* ställer sig positiv till att ha tillsyn över de föreslagna tillkommande tvångsmedlen och har ingen invändning mot att också ha tillsyn över de verkställighetsåtgärder där den som åtgärden riktats mot inte har närvarat. Myndigheten anser dock att en annan formulering än ”åtgärden företagits hos” bör övervägas, eftersom den passar mindre väl vid genomsökning på distans. Myndigheten ser inga starka skäl för att en underrättelse ska lämnas i så nära anslutning till beslutsfattandet, eftersom det då inte går att veta om myndigheten har tillsyn eller inte. Myndigheten ifrågasätter även om underrättelsen omfattas av sekretess hos myndigheten i de fall den inte ingår i myndighetens tillsyn på grund av att den som åtgärden riktats mot närvarat vid verkställigheten. I stället föreslår myndigheten att åklagare ska underrätta myndigheten efter att tvångsmedlet har verkställts enbart i de fall där personen som åtgärden riktats mot inte varit närvarande. Myndigheten konstaterar också att den kommer ha tillsyn över vissa verkställighetsåtgärder (kopiering och tillträdestillstånd) men inte andra (tillfälligt omhändertagande av elektronisk utrustning, kroppsvisitation och biometrisk autentisering) eftersom vissa av åtgärderna kräver att den som åtgärden avser är närvarande. Enligt myndigheten kommer den vid granskning av ett tvångsmedelsärende inte att kunna undgå att ta del av material som inte omfattas av tillsynen och efterlyser en analys av om sådant material omfattas av sekretess hos myndigheten. Övriga remissinstanser uttalar sig inte särskilt om förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Användningen av preventiva tvångsmedel omfattas av samma system för tillsyn och kontroll som användningen av hemliga tvångsmedel i en förundersökning. Utöver den extraordinära tillsyn som utövas av JO och JK står de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel och verksamheten som hänger samman med den användningen under tillsyn av Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten. Riksdagen utövar också en parlamentarisk kontroll av hur reglerna om hemliga tvångsmedel tillämpas på grundval av en årlig skrivelse från regeringen. Systemet som helhet har ansetts innebära ett tillräckligt skydd för enskildas integritets- och rättssäkerhetsintressen.

Tillsyn och kontroll är en viktig förutsättning för all användning av tvångsmedel mot enskilda. Hemlig rumsavlyssning respektive hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter omfattas av samma system för tillsyn och kontroll som andra hemliga tvångsmedel när åtgärderna används i en förundersökning. Det framstår som självklart att motsvarande system ska omfatta dessa åtgärder även när de används i preventivt syfte. Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter ska därför omfattas av det befintliga systemet för tillsyn och kontroll av användning av preventiva tvångsmedel.

Enligt nuvarande ordning omfattas alltså endast hemliga tvångsmedel av Säkerhets- och integritetsskyddsmyndighetens tillsyn. Det hänger samman med att den som åtgärderna används mot har begränsade möjligheter att reagera på tvångsmedelsanvändningen. Regeringen anser liksom utredningen att den preventiva tvångsmedelsanvändningens särart motiverar särskilda integritetsskydds- och rättssäkerhetsgarantier. Husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans som utförs i hemlighet ska därför omfattas av samma system för tillsyn och

Prop. 2023/24:117 kontroll som gäller för andra tvångsmedel som får användas enligt preventivlagen. Om personen som åtgärden utförts hos eller annars använts mot i stället varit närvarande när t.ex. husrannsakan verkställts, har han eller hon samma möjligheter att invända mot åtgärden som vid öppen tvångsmedelsanvändning. Regeringen instämmer i Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens bedömning att uttrycket ”företagits hos” passar mindre väl för genomsökning på distans varför undantaget bör formuleras som att åtgärden ”utförts hos eller annars riktats mot”. Husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans enligt preventivlagen som skett i närvaro av den som åtgärden utförts hos eller annars riktats mot ska därför inte omfattas av Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn.

Nyligen infördes ordningen att rätten ska skicka en underrättelse till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden när rätten har beslutat i frågor om tillstånd till tvångsmedel inom det utvidgade tillämpningsområde som regleras i 1 a § preventivlagen (6 b § preventivlagen). Det ska bidra till en mer effektiv tillsyn och har ansetts vara till fördel vid en framtida utvärdering av den tillfälliga lagstiftning som det utvidgade tillämpningsområdet utgör (prop. 2022/23:126 s. 81). Underrättelseskyldigheten bör gälla även beslut avseende de tillkommande tvångsmedlen och beslut om tillträdestillstånd. Eftersom det vid tidpunkten för underrättelsen inte står klart om en husrannsakan eller genomsökning på distans skett i närvaro av den som åtgärden har riktats mot måste en underrättelse alltid skickas, även om det kan vara så att åtgärden slutligen inte omfattas av nämndens tillsyn. Frågan om en åtgärd omfattas av Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn måste alltid slutligt bedömas av nämnden, utifrån bestämmelserna i den ovan nämnda tillsynslagen.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn avser inte bara användningen av hemliga tvångsmedel i snäv mening, utan även verksamhet som hänger samman med tvångsmedelsanvändningen, t.ex. användning av överskottsinformation eller fullgörande av underrättelseskyldighet (prop. 2006/07:133 s. 61 och 62). Nämnden granskar även tillträde med stöd av ett tillträdestillstånd som gäller hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning. Som utredningen föreslår bör även de verkställighetsåtgärder som nu införs i preventivlagen omfattas av tillsynen. Regeringen delar utredningens bedömning, som även *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* instämmer i, att verkställighetsåtgärderna avser sådan verksamhet som så nära sammanhänger med hemlig tvångsmedelsanvändning att åtgärderna kommer omfattas av lagen om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet utan att den behöver ändras. Som utredningen och nämnden påtalar kommer vissa verkställighetsåtgärder, som biometrisk autentisering, kroppsvisitation eller tillfälligt omhändertagande av elektronisk utrustning att falla utanför tillsynen eftersom dessa åtgärder förutsätter att den som utsätts för åtgärden är närvarande.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden lyfter fram frågan om sekretess för sådan information som inte slutligen kommer att omfattas av nämndens tillsyn och för eventuellt material som nämnden får tillgång till och som rör de verkställighetsåtgärder som faller utanför tillsynen. Regeringen konstaterar att utgångspunkten är att sekretess ska gälla för

uppgifter som nämnden tar emot i sin tillsynsverksamhet från en annan myndighet i samma omfattning som gäller hos den myndigheten (42 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen). Om en uppgift som nämnden har fått del av inte kan hänföras till den verksamheten kan emellertid andra sekretessbestämmelser vara tillämpliga på uppgiften. Exempelvis gäller sekretess enligt 18 kap. 1 och 2 §§ offentlighets- och sekretesslagen för uppgift som hänför sig till vissa utpekade verksamheter, vilket innebär att sekretessen följer med uppgiften när den överlämnas till en annan myndighet.

9.10 Sammantaget är rättssäkerhetsgarantierna tillräckliga

Regeringens bedömning: De nuvarande rättssäkerhetsgarantierna i preventivlagen, och lagen om hemlig dataavläsning, ger – tillsammans med de kompletterande regler som föreslås i denna proposition – ett tillräckligt skydd för enskildas integritet och är förenliga med regeringsformens och Europakonventionens krav.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Brottsofferjouren Sverige* anser att förslagen innebär att tillräckliga integritets- och rättssäkerhetskrav är uppfyllda. *Svenska kyrkan* ser positivt på att motsvarande rättssäkerhetsgarantier som gäller i dag föreslås gälla även för de tillkommande tvångsmedlen. Svenska kyrkan lyfter även fram att förslagen innebär en förstärkning av enskildas rätt till skydd för sin personliga integritet genom förbättrade möjligheter att förhindra och avbryta allvarlig brottslighet mot enskilda, även barn. Några remissinstanser, däribland *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Journalistförbundet*, anser att det bör övervägas om utredningens förslag om rättssäkerhetsgarantier behöver kompletteras. Även *Institutet för mänskliga rättigheter* ifrågasätter om rättssäkerhetsgarantierna är tillräckliga och pekar särskilt på att offentliga ombud sällan överklagar beslut om hemliga tvångsmedel.

Skälen för regeringens bedömning: De tillkommande tvångsmedlen medför risker för intrång i enskildas personliga integritet. Även tillträde för installation av utrustning, kopiering av handlingar, tillfälligt omhändertagande av annan elektronisk kommunikationsutrustning, kroppsvisitation och biometrisk autentisering innebär integritetsrisker. Om det ska vara möjligt att använda dessa åtgärder i preventivt syfte måste reglerna utformas på ett sätt som innebär en rimlig balans mellan integritetsintressena och de syften som tvångsmedlen och verkställighetsåtgärderna ska användas för.

Nuvarande rättssäkerhetsgarantier har utvärderats vid flera tillfällen och ansetts tillräckliga för att tillgodose behoven för preventiva tvångsmedel. Detta har inkluderat utvärderingar av regleringens förenlighet med Europakonventionen. Utredningen om rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel har t.ex. ansett att den svenska regleringen om domstolsprövning för hemlig tvångsmedelsanvändning uppfyller regeringsformens och Europakonventionens krav på oberoende

Prop. 2023/24:117 förhandsprövning och att systemet med offentliga ombud ytterligare bidrar till att kravet på förhandsprövning uppfylls (SOU 2018:61 s. 135–139 och 153–155). Samma utredning har vidare funnit att genom systemet med tillsyn av bl.a. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, JK och JO samt regeringens årliga skrivelse till riksdagen om användningen av hemliga tvångsmedel uppfylls de krav som ställs på efterhandskontroll av hemliga tvångsmedel i regeringsformen och Europakonventionen (SOU 2018:61 s. 230). Regeringen instämmer i den bedömningen.

Tillsammans med de kompletterande och förtydligande regler till skydd för enskildas personliga integritet och rättssäkerhet som föreslås i denna proposition bedömer regeringen att enskilda har ett robust och ändamålsenligt integritets- och rättssäkerhetsskydd även när de tillkommande tvångsmedlen och verkställighetsåtgärderna används. Det finns därför inget behov att, som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Journalistförbundet* framför, införa ytterligare rättssäkerhetsgarantier.

Sammantaget anser regeringen, till skillnad från *Institutet för mänskliga rättigheter*, att de nuvarande rättssäkerhetsgarantierna i preventivlagen, och lagen om hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen, tillsammans med det kompletterande regler som föreslås i denna proposition, ger ett tillräckligt skydd för enskildas integritet och är förenliga med regeringsformens och Europakonventionens krav.

10 Genomsökning på distans i utlänningsärenden med kvalificerade säkerhetsaspekter

Regeringens förslag: Genomsökning på distans ska få användas i ärenden enligt lagen om särskild kontroll av vissa utlännningar. Åtgärden ska få utföras för samma ändamål och under samma förutsättningar som en husrannsakan enligt den lagen.

Det reglerade förfarandet för kopiering av handlingar i tillfälligt omhändertagen elektronisk kommunikationsutrustning som gäller enligt lagen om särskild kontroll av vissa utlännningar ska gälla även vid husrannsakan och genomsökning på distans enligt den lagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna är positiva till eller invänder inte mot förslaget, däribland *Ekobrottsmyndigheten*, *Förvaltningsrätten i Göteborg*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Kammarrätten i Stockholm* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden konstaterar dock att införandet av en möjlighet till genomsökning på distans innebär ökade risker för intrång i den personliga integriteten. *Migrationsverket* invänder inte mot att genomsökning på distans införs som ett nytt tvångsmedel i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlännningar (LSU) men

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande regler om tvångsmedelsanvändning enligt LSU

De grundläggande bestämmelserna om utlänningars rätt att vistas i Sverige och om avvisning och utvisning av utlänningar finns i utlänningslagen (2005:716). Utlänningslagen innehåller även särskilda bestämmelser om hur vissa ärenden med säkerhetsaspekter, s.k. säkerhetsärenden, ska hanteras.

För utlänningsärenden med kvalificerade säkerhetsaspekter gäller vid sidan av utlänningslagen reglerna i LSU. Lagen gäller för utlänningar som kan antas komma att begå eller på annat sätt medverka till ett brott enligt terroristbrottslagen (2022:666) eller annars kan utgöra ett allvarligt hot mot Sveriges säkerhet. Lagen, som trädde i kraft den 1 juli 2022, innehåller bestämmelser om utvisning och verkställighet av utvisningsbeslut samt om hur tvångsmedel får användas mot de utlänningar som omfattas av lagen. Reglerna innebär bl.a. att Säkerhetspolisen kan få tillstånd att besluta om husrannsakan för att klarlägga en utlännings kopplingar till terroristgrupper, delaktighet i terroristbrottslighet eller annan brottslighet som rör Sveriges säkerhet. Även kroppsbesiktning, kroppsvisitation och flertalet hemliga tvångsmedel får användas (5 kap. 3 och 5–7 §§ LSU). Lagen om hemlig dataavläsning innehåller dessutom särskilda bestämmelser om hemlig dataavläsning som får riktas mot utlänningar i de situationer som omfattas av LSU (9 § lagen om hemlig dataavläsning).

Reglerna om genomsökning på distans infördes i rättegångsbalken strax innan LSU trädde i kraft. Någon motsvarande reglering infördes dock inte i LSU och frågan berördes inte heller i förarbetena.

Genomsökning på distans ska få användas i utlänningsärenden med kvalificerade säkerhetsaspekter

Genom att använda tvångsmedel enligt LSU kan Säkerhetspolisen kartlägga vissa miljöer och motverka att exempelvis våldsbejakande extremism får fäste i Sverige. Det kan också ge viktig information vid kontrollen av det begränsade antal utlänningar som har utvisats med stöd av lagen men där utvisning inte kan verkställas. På motsvarande sätt finns ett behov av att kunna kartlägga sådana utlänningar som genom spioneri eller annan samhällsskadlig verksamhet utgör ett allvarligt säkerhetshot. Både terrorismrelaterade brott och andra brott mot Sveriges säkerhet hotar vitala samhällsintressen och kan leda till svåra skador som påverkar medborgarnas liv och trygghet.

I avsnitt 7.4 föreslår regeringen att det ska införas en möjlighet att använda genomsökning på distans enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen). Som beskrivs där är genomsökning på distans ett eget tvångsmedel men ska ses som en förlängning av reglerna om husrannsakan och beslag (prop. 2021/22:119 s. 78). Tvångsmedlet behövs för att de brottsbekämpande myndigheterna på ett effektivt och ändamålsenligt sätt ska kunna få tillgång till handlingar som är lagrade externt, t.ex. i det så kallade molnet eller på en extern

Prop. 2023/24:117 server. Enligt regeringen finns samma behov av att kunna använda genomsökning på distans enligt LSU som enligt preventivlagen. Detta som ett komplement till den befintliga regleringen i LSU om husrannsakan och tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning. Som utredningen beskriver kan genomsökning på distans förväntas vara en effektiv åtgärd för att kartlägga vissa miljöer och personer som utgör allvarliga hot mot Sveriges säkerhet. Säkerhetspolisen kan förväntas möta samma problematik beträffande externt lagrade uppgifter i datorer eller telefoner oavsett i vilket syfte de har fått tillstånd att genomsöka sådana informationsbärare.

Den befintliga regleringen om tvångsmedelsanvändning i utlänningsärenden med säkerhetsaspekter har nyligen setts över av lagstiftaren och bedömts vara proportionerlig (prop. 2021/22:131 s. 142 och 143). Att göra det möjligt att besluta om genomsökning på distans enligt LSU innebär emellertid, som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* påpekar, ökade risker för intrång i enskildas personliga integritet. Samtidigt är syftet med reglerna i LSU att ge Säkerhetspolisen ändamålsenliga verktyg för att förebygga och avvärja allvarlig brottslighet, som kan innebära synnerligen allvarliga intrång i andras personliga integritet. Staten har en skyldighet att värna även dessa integritetsintressen. Intresset av att förhindra denna brottslighet är starkt och väger enligt regeringen tyngre än de risker som finns med det integritetsintrång som genomsökning på distans kan innebära för enskilda.

Dessutom ska, i enlighet med utredningens förslag, de rättssäkerhetsgarantier som i dag gäller när andra tvångsmedel används med stöd av LSU gälla även vid genomsökning på distans. Det innebär bl.a. att dagens regler för handläggningen, dokumentation och granskning av handlingar ska gälla även vid genomsökning på distans. Detsamma gäller rätten till offentligt biträde för utlänningen, regler om att beslut ska vara tidsbegränsade och kunna överklagas samt reglerna om tillsyn och kontroll. Det finns inte heller skäl att frångå den lagstiftningsteknik som har valts i LSU, som innebär att ett större antal bestämmelser i rättegångsbalken gjorts tillämpliga genom hänvisning. Det gäller t.ex. regeln om att en genomsökning på distans inte får avse uppgifter som omfattas av beslagsförbudet, regler om rätt att närvara vid verkställigheten och under rättelse till den som inte har varit närvarande.

Sammantaget anser regeringen, i likhet med utredningen, att det finns ett konkret och påtagligt behov av att kunna använda genomsökning på distans i utlänningsärenden med kvalificerade säkerhetsaspekter, att åtgärden kan förväntas vara effektiv och att det är en proportionerlig åtgärd. Som utredningen föreslår och ingen remissinstans invänder mot ska det därför införas en möjlighet att besluta om genomsökning på distans i LSU.

Migrationsverket har synpunkter på beslutsordningen för tvångsmedel enligt LSU och ifrågasätter om myndigheten överhuvudtaget bör fatta beslut i frågor om tvångsmedel. Regeringen konstaterar att frågor om tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt LSU prövas i två led, där Migrationsverket eller regeringen först ska godkänna att tvångsmedel får användas, innan Säkerhetspolisen eller i vissa fall Stockholms tingsrätt fattar beslut (5 kap. 8–11 §§ LSU). Den ordningen, som innefattar en slags dubbelprövning, har ansetts vara en viktig garanti för att tvångsmedel mot

utlänningar inte används om det inte finns sakliga skäl för det (prop. 2021/22:131 s. 162–165). Utöver att den särskilda beslutsordningen således utgör en viktig rättssäkerhetsgaranti har det inte framkommit annat än att ordningen fungerar väl. Det finns mot den bakgrunden inte skäl att, som Migrationsverket är inne på, ändra beslutsordningen.

Tillämpningsområdet för genomsökning på distans

En utlänning får utvisas enligt LSU om utlänningen kan antas komma att begå eller på annat sätt medverka till ett brott enligt terroristbrottslagen (2022:666), eller om utlänningen kan utgöra ett allvarligt hot mot Sveriges säkerhet (2 kap. 1 § LSU). Tvångsmedel enligt LSU får användas om ett beslut om utvisning enligt lagen tills vidare inte kan verkställas pga. ett beslut om inhibition eller ett tidsbegränsat uppehållstillstånd. Tvångsmedel får också användas om ett beslut om avvisning eller utvisning enligt utlänningslagen inte kan verkställas och utlänningen skulle kunnat utvisas med stöd av LSU (5 kap. 1 § LSU).

Utredningen föreslår att förutsättningarna för genomsökning på distans ska motsvara dem som gäller för husrannsakan enligt LSU. Enligt den lagen får en utlänning utsättas för husrannsakan i tre situationer. I den första krävs att det är av betydelse för att klarlägga om utlänningen tillhör eller verkar för en organisation eller grupp som planlägger eller förbereder brott enligt terroristbrottslagen eller om det finns en risk för att utlänningen kan komma att engagera sig i en sådan organisation eller grupp. I den andra ska det finnas en risk för att utlänningen själv planlägger eller förbereder brott enligt terroristbrottslagen. I den tredje krävs att det finns en risk för att utlänningen själv eller tillsammans med andra medverkar i eller på annat sätt främjar ett allvarligt brott som rör Sveriges säkerhet (5 kap. 3 § LSU). Regleringen har ansetts avgränsa vem som kan komma att utsättas för tvångsmedelsanvändning enligt lagen på ett tillräckligt precist och förutsebart sätt (jfr prop. 2021/22:131 s. 142 och 143 och SOU 2020:16 s. 393).

Som utredningen anför har det inte framkommit något som talar för att tillämpningsområdet för genomsökning på distans borde bestämmas annorlunda än tillämpningsområdet för husrannsakan enligt LSU. Genomsökning på distans ska därför få utföras för samma ändamål och under samma förutsättningar som en husrannsakan enligt LSU.

LSU:s regler för kopiering av handlingar ska gälla även för husrannsakan och genomsökning på distans

I samband med att elektronisk kommunikationsutrustning omhändertags tillfälligt enligt LSU får innehållet i utrustningen kopieras. Kopiering får dock bara ske om det krävs för ett sådant ändamål som tvångsmedel enligt LSU får användas för, dvs. för att klarlägga utlänningens kopplingar till en terroristgrupp respektive terroristbrottslighet, eller andra allvarliga brott som rör Sveriges säkerhet (5 kap. 4 § andra stycket och 3 § första stycket LSU). När LSU infördes ansågs det av rättssäkerhetsskäl nödvändigt att förutsättningarna för att kopiera innehållet i kommunikationsutrustningen framgick av lag (prop. 2021/22:131 s. 152).

Även i rättegångsbalken har det införts ett reglerat förfarande för kopiering av handlingar, som gäller vid bl.a. husrannsakan och genomsökning på distans (27 kap. 17 a § första stycket rättegångsbalken).

I likhet med utredningen anser regeringen att samma skäl som tidigare anförts för att reglera kopieringsförfarandet i rättegångsbalken och LSU gör sig gällande även beträffande den kopiering som kan ske i samband med en genomsökning på distans enligt LSU. Reglerna ska därför gälla även för genomsökning på distans. Eftersom kopiering av samma slags material kan förekomma även vid husrannsakan enligt LSU bör reglerna för kopiering gälla även för det tvångsmedlet.

Regleringen innebär vidare att de kopior som har gjorts ska förstöras när de inte längre behövs för Säkerhetspolisens underrättelseverksamhet eller brottsutredande verksamhet (5 kap. 22 § LSU). Den bestämmelsen tillgodoser enskildas intressen av att kopior från tvångsmedelsanvändning enligt lagen inte bevaras i onödan. Som utredningen föreslår bör därför det förfarande för kopiering av handlingar som föreskrivs i LSU gälla även för husrannsakan och genomsökning på distans.

11 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 september 2024.

Ändringarna i preventivlagen som upphäver bestämmelserna om hemlig rumsavlyssning, husrannsakan och undersökning på annat ställe, genomsökning på distans och möjligheten att knyta ett tillstånd till vissa tvångsmedel till en person ska träda i kraft den 1 oktober 2028.

Ändringarna i inhämtningslagen som upphäver utvidgningen av lagens tillämpningsområde genom en utökad brottskatalog ska träda i kraft den 1 oktober 2028.

Äldre föreskrifter i preventivlagen, inhämtningslagen, lagen om hemlig dataavläsning och lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar ska fortfarande gälla för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Äldre bestämmelser om möjligheter att använda överskottsinformation i inhämtningslagen ska gälla för uppgifter från tvångsåtgärder som har verkställts före ikraftträdandet.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2025. Utredningen föreslår även att ändringarna i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen) som upphäver utvidgningen av lagens tillämpningsområde genom en utökad brottskatalog ska träda i kraft den 1 januari 2030. Utredningen föreslår vidare att de utökade möjligheterna att använda tvångsmedel endast ska tidsbegränsas i den del som omfattas av det utvidgade tillämpningsområdet

för lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen).

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna har inga synpunkter på förslagen. *Tullverket*, som noterar att myndigheterna behöver tid för att göra nödvändiga förändringar i sin verksamhet för att på bästa sätt kunna ta tillvara de nya verktygen, skulle föredra om förslagen träder i kraft samtidigt som förslagen i betänkandet Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78), dvs. den 1 mars 2025. *Åklagarmyndigheten* anser att det är viktigt att inte tidigarelägga det av utredningen föreslagna ikraftträdandet för att myndigheten ska kunna anpassa berörda it-system. *Polismyndigheten* anser att förslagen bör träda i kraft snarast möjligt och föreslår att tiden för ikraftträdande bestäms till den 1 juli 2024.

Skälen för regeringens förslag: Brottsutvecklingen i Sverige med bl.a. skjutningar och sprängningar inom kriminella miljöer är exceptionell och mycket allvarlig. Brottligheten medför risker och otrygghet som skadar samhället i grunden. För att vända brottsutvecklingen och möta det försämrade säkerhetsläget anser regeringen att det behöver vidtas kraftfulla och skyndsamma åtgärder som stärker de brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar att förebygga och förhindra allvarliga brott.

I lagrådsremissen föreslogs att lagändringarna skulle träda i kraft den 1 juli 2024. *Lagrådet* avstyrker förslaget. Enligt *Lagrådet* är det angeläget att så omfattande och i förhållande till den enskilde ingripande förslag genomförs med eftertanke och efter att erforderliga utbildningsinsatser hållits och rutiner och it-system skapats eller anpassats.

Regeringen delar i och för sig *Lagrådets* uppfattning att det är viktigt att berörda myndigheter får tid att göra nödvändiga anpassningar i sin verksamhet. Som *Polismyndigheten* betonar är det samtidigt ytterst angeläget att de lagändringar som nu föreslås träder i kraft skyndsamt. Vid en avvägning mellan dessa motstående intressen bedömer regeringen att lagändringarna bör träda i kraft den 1 september 2024.

Den utvidgning av preventivlagens tillämpningsområde som trädde i kraft den 1 oktober 2023 är tidsbegränsad och gäller till utgången av september 2028 (prop. 2022/23:126 s. 190 och 191). I avsnitt 7.5 föreslår regeringen att regleringen om att fler tvångsmedel ska få användas för att förhindra allvarlig brottslig verksamhet med stöd av preventivlagen också ska tidsbegränsas att gälla till utgången av september 2028. Ändringarna i preventivlagen som upphäver den nyss nämnda regleringen bör därför träda i kraft den 1 oktober 2028.

I avsnitt 6.3 föreslås att den reglering som avser en utvidgad brottskatalog i inhämtningslagen ska tidsbegränsas att gälla till utgången av september 2028. Ändringarna i inhämtningslagen som upphäver den nyss nämnda regleringen bör därför träda i kraft den 1 oktober 2028.

Utgångspunkten när det gäller processrättslig lagstiftning är att nya regler ska tillämpas på varje processuell företeelse som inträffar efter det att regleringen har trätt i kraft.

När det gäller tillstånd till användning av tvångsmedel enligt preventivlagen, inhämtningslagen, lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning och lagen om särskild kontroll av vissa utläningar bör det emellertid för tydlighetens skull regleras vad som gäller för ett tillstånd som har beslutats före ikraftträdandet, men som ännu inte har löpt ut. Övergångsbestämmel-

Prop. 2023/24:117 sen bör innebära att äldre föreskrifter i respektive lag fortfarande ska gälla för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Förslagen i avsnitt 6.6 innebär att möjligheterna att använda överskottsinformation i inhämtningslagen utökas. Av rättssäkerhetsskäl bör det inte vara tillåtet att använda sådan information i större utsträckning än vad som var tillåtet vid den tidpunkt när informationen samlades in. Lagens äldre bestämmelser bör därför gälla för överskottsinformation som samlats in innan de nya reglerna trätt i kraft.

12 Konsekvenser

12.1 Konsekvenser för det brottsbekämpande arbetet och för enskilda

Regeringens bedömning: Förslagen innebär sammantaget en ökad risk för intrång i den personliga integriteten men bidrar samtidigt till att förbättra möjligheterna för de brottsbekämpande myndigheterna att förebygga och förhindra allvarlig brottslighet. Därmed innebär förslagen en ökad rättstrygghet för enskilda. Förslagen innebär vidare att Säkerhetspolisen tillförs mer effektiva och ändamålsenliga verktyg i utlänningsärenden med säkerhetsaspekter. Vissa förslag leder också till en förbättrad rättssäkerhet. Förslagen ger sammantaget uttryck för en rimlig avvägning mellan behovet av en effektiv brottsbekämpning och den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Stockholms tingsrätt, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* efterlyser ett helhetsperspektiv på tvångsmedelslagstiftningen och anser att det är svårt att överblicka de samlade konsekvenserna av förslagen när många åtgärder på området genomförs samtidigt. Ett stort antal remissinstanser, bl.a. *Brottsförebyggande rådet, Justitiekanslern (JK), Malmö tingsrätt, Sveriges Kristna råd* och *Tidningsutgivarna*, framhåller att de lagändringar som gjorts på tvångsmedelsområdet på senare tid behöver utvärderas innan nya ändringar och tillägg görs. Flera remissinstanser, bl.a. *Centrum för rättvisa* och *Civil Rights Defenders*, anser att en sådan utvärdering bör fokusera på hur lagändringarna påverkat de grundläggande fri- och rättigheterna. Enligt *Journalistförbundet* borde en utvärdering särskilt avse det dokumentationskrav som nyligen införts för att bidra till en förbättrad rättssäkerhet medan *Riksdagens ombudsmän (JO)* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* särskilt efterfrågar en utvärdering av reglerna om överskottsinformation. *Sveriges Television AB (SVT)* anser att det bör göras en översyn av hela tvångsmedelsregleringen, med primärt fokus på riskerna för det grundlagsskyddade anonymitetsskyddet och allmänhetens benägenhet att ta kontakt med media för att lämna information.

Ett flertal remissinstanser, däribland *Attunda tingsrätt*, påpekar även att lagstiftningen om preventiva tvångsmedel är komplex och svårtillgänglig. *Barnombudsmannen* anser att utredningens analys av konsekvenserna för barn är bristfällig och efterlyser en mer utförlig redogörelse för hur förslagen förhåller sig till barnkonventionen.

Skälen för regeringens bedömning

Konsekvenser för det brottsbekämpande arbetet

Förslagen innebär i huvudsak att de brottsbekämpande myndigheterna får tillgång till fler och mer ändamålsenliga verktyg som kan användas i myndigheternas underrättelseverksamhet. Det brottsbekämpande arbetet kan därmed effektiviseras och fler brott kan förebyggas, förhindras och upptäckas, vilket på sikt kan leda till kostnadsbesparingar. De senaste årens brotts-, teknik- och samhällsutveckling innebär att de brottsbekämpande myndigheterna måste arbeta på ett delvis annat sätt än tidigare och det finns därför ett påtagligt behov av att verktygen i underrättelseverksamheten anpassas till den utvecklingen. Förslagen har utformats för att svara mot de behoven. Regeringen redogör för detta behov och den förväntade effektiviteten mer utförligt i avsnitt 4 och 6–8.

Möjligheten att använda fler tvångsmedel i preventivt syfte tar sikte på att skapa bättre förutsättningar för att förhindra viss allvarlig brottslighet. Det kan t.ex. röra sig om mord, människorov, grov allmänfarlig ödeläggelse och terroristbrott (se avsnitt 7). Förslagen ger också de brottsbekämpande myndigheterna större möjligheter att hämta in vissa uppgifter om elektronisk kommunikation utanför en förundersökning. Åtgärderna syftar till att förebygga, förhindra eller upptäcka vissa typer av grov ekonomisk brottslighet som antas utövas i organiserad form eller systematiskt (se avsnitt 6). Förslagen förväntas leda till att färre brott begås.

Att det föreslås bli möjligt att använda genomsökning på distans med stöd av lagen om särskild kontroll av vissa utläningar kan förväntas innebära en mer effektiv kontroll i utlänningsärenden (se avsnitt 10) och därmed ett starkare skydd mot terrorismrelaterad eller på annat sätt säkerhetshotande brottslighet.

Den information som hämtas in genom tvångsmedelsanvändningen kan i förlängningen även användas för att utreda begångna brott. Förslagen kan därmed bidra till att fler brott lagförs. Om fler personer lagförs för brott och döms till en frihetsberövande påföljd, kan det också leda till minskad brottslighet. Förslaget om att ta bort de befintliga begränsningarna i fråga om användning av överskottsinformation som har hämtats in med stöd av inhämtningslagen förväntas också leda till att fler brott kan förhindras, utredas och lagföras (se avsnitt 6).

Konsekvenser för enskilda

Enskilda tillförsäkras skydd mot godtyckliga ingrepp i sitt privat- och familjeliv från statens sida genom bl.a. 2 kap. 6 § regeringsformen, artikel 8 i Europakonventionen och artikel 7 i EU:s rättighetsstadga. En inskränkning av rätten till skydd för privat- och familjeliv får bara ske i enlighet med vissa särskilt angivna förutsättningar (2 kap. 20 och 21 §§

Prop. 2023/24:117 regeringsformen, artikel 8.2 i Europakonventionen och artikel 52.1 i EU:s rättighetsstadga, se även avsnitt 5.2).

Som flera remissinstanser framhåller innebär användning av preventiva tvångsmedel betydande inskränkningar i den enskildes rätt till skydd för sitt privatliv och sin personliga integritet. Europadomstolen har vid flera tillfällen uttalat att det måste vara förutsebart för den enskilde när sådana tvångsmedel får användas. Det krävs att det finns klara och detaljerade regler som beskriver när myndigheterna får använda tvångsmedel i hemlighet mot en person (se t.ex. Europadomstolens dom den 2 augusti 1984 i målet *Malone mot Förenade kungariket*, nr 8691/79). Europadomstolen har också genom åren utvecklat vissa minimigarantier som bör finnas i nationell rätt för att undvika att enskilda utsätts för godtycklig maktutövning (Europadomstolens dom den 4 december 2015 i målet *Roman Zakharov mot Ryssland*, nr 47143/06, punkt 231).

De svenska reglerna om preventiva tvångsmedel finns i lag. De förslag som nu lämnas är utformade på ett sätt som gör att det även i fortsättningen kommer att vara förutsebart för den enskilde när och hur preventiva tvångsmedel får användas. Regleringen uppfyller även i övrigt de minimigarantier som har utvecklats i Europadomstolens praxis.

Förslagen innebär inte att några nya tvångsmedel införs. Däremot blir det möjligt att använda fler av de tvångsmedel som i dag får användas i en förundersökning i preventivt syfte. De risker för intrång i den personliga integriteten som användningen av preventiva tvångsmedel innebär kommer därför att aktualiseras i fler fall än tidigare. En användning av tvångsmedel i preventivt syfte innebär en ökad risk för att åtgärden används mot personer som visar sig inte vara delaktiga i brott. Till detta kommer risken för att tredje man kan drabbas av tvångsmedelsanvändningen. Förslagen innebär sammantaget en ökad risk för intrång i den personliga integriteten.

Av artikel 8 i Europakonventionen följer emellertid inte bara ett förbud mot godtyckliga ingrepp i privatlivet, utan även en positiv förpliktelse för staten att skydda enskilda mot ingrepp i t.ex. privatlivet från andra (Europadomstolens dom den 12 november 2013 i målet *Söderman mot Sverige*, nr 5786/08). Ett sådant skydd kan tillgodoses genom både lagstiftning och andra åtgärder, t.ex. genom att kriminalisera vissa gärningar eller genom att säkerställa att brottsbekämpningen fungerar på ett tillfredsställande sätt. De nu aktuella förslagen bedöms ge de brottsbekämpande myndigheterna bättre förutsättningar att förebygga och förhindra brott och att avbryta pågående brottslighet. Det kan alltså antas att förslagen kommer att leda till att färre personer blir utsatta för brott och, i förlängningen, att fler brott mot enskilda kan klaras upp. En sådan utveckling kan också leda till att fler brottsoffer får upprättelse. Förslagen förväntas alltså leda till en ökad rättstrygghet för enskilda och ett förstärkt skydd för den personliga integriteten i det avseendet.

Vissa av förslagen innebär vidare att integritetsskyddet kring den preventiva tvångsmedelsanvändningen byggs ut och att rättssäkerheten för enskilda stärks. Det handlar t.ex. om förbud mot avlyssning och övervakning och tydligare regler för bl.a. tillståndsbeslutens innehåll och för hur information från preventiva tvångsmedel får användas. Även förslaget om ett reglerat förfarande för kopiering innebär en förbättrad rättssäkerhet för den enskilde. Kravet på dokumentation och bevarande av

material stärker den enskildes möjlighet till efterhandskontroll och förbättrar förutsättningarna för Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn.

Flera remissinstanser, bl.a. *Brottsförebyggande rådet, JK, Malmö tingsrätt* och *Tidningsutgivarna*, anser att den omständigheten att det pågår flera parallella lagstiftningsärenden om tvångsmedel gör det svårt att få en uppfattning om de samlade och långsiktiga konsekvenserna av förslagen. Regeringen har förståelse för synpunkterna. Den allvarliga utvecklingen av brottsligheten innebär dock att det finns ett påtagligt behov av att i flera olika avseenden stärka de brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar att förebygga, förhindra och upptäcka allvarlig brottslighet. Förslagen innebär visserligen ökade integritetsrisker för enskilda men regleringen omgärdas samtidigt av ett väl utbyggt system med rättssäkerhetsgarantier som syftar till att begränsa integritetsintråget och göra det möjligt att utöva en effektiv tillsyn. Dessutom föreslås, som anges ovan, ett antal lagändringar som särskilt tar sikte på att ytterligare stärka rättssäkerheten och skyddet för den enskildes integritet. Teknikutvecklingen innebär också att det är möjligt att i större omfattning än tidigare begränsa integritetsintråget för enskilda. Som exempel kan nämnas att hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning i många fall kan genomföras på ett mer riktat sätt mot den som är föremål för tvångsmedelsanvändningen. Regeringen bedömer att förslagen, även i ljuset av de lagändringar som nyligen har genomförts, sammantaget innebär en rimlig avvägning mellan behovet av en effektiv brottsbekämpning och den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet.

Några remissinstanser, bl.a. *Centrum för rättvisa*, anser att regeringen bör tillsätta en särskild utredning för att utvärdera samtliga lagändringar som har gjorts på tvångsmedelområdet på senare tid med fokus på hur dessa har påverkat de grundläggande fri- och rättigheterna. Även *Lagrådet* framför liknande synpunkter och anför att det är starkt påkallat inte bara med en utvärdering av de tidsbegränsade bestämmelserna utan också med en samlad översyn av all reglering av preventiva tvångsmedel. Det skulle enligt Lagrådet skapa bättre förutsättningar för en bedömning av om effekten av de inskränkningar i den personliga integriteten som regleringen leder till kan anses godtagbara i ett demokratiskt samhälle. *SVT* lyfter att tvångsmedelsregleringens påverkan på källskyddet bör utvärderas inom ramen för en sådan utredning.

Frågan om tvångsmedelsregleringens påverkan på grundläggande fri- och rättigheter ska tas på stort allvar. I varje lagstiftningsprojekt på tvångsmedelsområdet görs en noggrann bedömning av hur förslagen påverkar de grundläggande fri- och rättigheterna, inklusive en bedömning av förslagets proportionalitet. I en del fall tidsbegränsas lagstiftningen för att göra det möjligt att utvärdera den. En särskild översyn av rättssäkerhetsgarantierna och mekanismerna som skyddar den personliga integriteten vid användning av hemliga tvångsmedel gjordes dessutom 2018 av Utredningen om rättssäkerhetsgarantier vid användningen av vissa hemliga tvångsmedel (SOU 2018:61). Utredningen fann att det svenska systemet huvudsakligen låg i linje med Europakonventionens krav. Flera av utredningens förslag på förbättringar i fråga om t.ex. överskottsinformation och dokumentation har även lett till lagstiftning

Prop. 2023/24:117 (prop. 2022/23:126 s. 170–190). När det gäller tvångsmedelsregleringens påverkan på källskyddet, som bl.a. *SVT* lyfter, finns det i dag ett robust skydd för journalister och källskyddad information inbyggt i regleringen av hemliga tvångsmedel inom förundersökningsverksamheten. Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 oktober 2023 stärktes det skyddet ytterligare (prop. 2022/23:126 s. 161). En motsvarande reglering föreslås nu införas i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen).

Av integritetsskäl har flera lagar och bestämmelser som rör hemliga tvångsmedel inledningsvis begränsats i tiden för att sedan utvärderas. Enligt regeringen finns det goda skäl att av integritetshänsyn tidsbegränsa även merparten av de förslag som nu lämnas (se avsnitt 6.3 och 7.5). Det ligger också i linje med *Integritetsskyddsmyndighetens* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens* synpunkter. Eftersom giltighetstiden föreslås motsvara den som gäller för det utvidgade tillämpningsområdet i preventivlagen blir det möjligt att utvärdera förslagen och dess effektivitet i ett sammanhang, vilket *Lagrådet* och flera remissinstanser, bl.a. *Åklagarmyndigheten*, efterfrågar. Vid en sådan utvärdering kan, som *Lagrådet* och *Centrum för rättvisa* är inne på, förslagets påverkan på grundläggande fri- och rättigheter granskas på nytt och vägas mot behovet av en effektiv brottsbekämpning. Vidare kan även frågan om reglerna bör förändras i något avseende övervägas, både i ljuset av de lagändringar som nu föreslås och de som nyligen har genomförts. Det närmare innehållet i och formerna för en utvärdering får regeringen återkomma till (se vidare avsnitt 6.3 och 7.5).

Konsekvenser för barn

Barnombudsmannen efterfrågar en mer utförlig redogörelse för hur förslagen förhåller sig till barnkonventionen. Förslagen om utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel gäller även straffmyndiga barn i åldern 15–17 år. För barn under 15 år gäller, enligt 36 f § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, att tvångsmedel endast får användas om det anges i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, i 23 kap. 7–9 a §§ och 28 kap. 10 f § rättegångsbalken eller i annan författning där det uttryckligen anges att tvångsmedlet får användas mot den som är under 15 år. Barn i allmänhet kan också på ett mer indirekt sätt beröras av förslagen, t.ex. om en nära anhörig är föremål för preventiva tvångsmedel i någon form.

Sedan den 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som lag i Sverige. All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionens bestämmelser (prop. 2017/18:186 s. 94). För svenskt vidkommande räknas enligt artikel 1 varje människa under 18 år som barn. Av artikel 3 följer att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Vid en bedömning av vad som är barnets bästa ingår att ta hänsyn till samtliga grundläggande principer och barnkonventionen i sin helhet. Genom artikel 16 fastslås vidare att inget barn får utsättas för godtyckliga ingripanden i bl.a. sitt privatliv. Ett

barns privatliv skyddas även genom artikel 8 i Europakonventionen och artikel 7 i EU:s rättighetsstadga.

Rätten till skydd för privatliv är dock inte absolut utan får inskränkas (artikel 8.2 i Europakonventionen, artikel 52.1 i EU:s rättighetsstadga, se även avsnitt 5.2). Som anförs i avsnittet om konsekvenser för enskilda ovan gör regeringen bedömningen att förslagen sammantaget innebär en rimlig avvägning mellan behovet av en effektiv brottsbekämpning och den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet. Det finns ingen anledning att göra någon annan bedömning i fråga om straffmyndiga barn som kan bli föremål för preventiva tvångsmedel eller åtgärder enligt inhämtningslagen. Det ska dock framhållas att det vid användning av preventiva tvångsmedel mot barn kan finnas skäl att vara återhållsam. Vid varje beslut om preventiva tvångsmedel som rör ett barn ska också barnets bästa beaktas. Det följer av artikel 3 i barnkonventionen. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om preventiva tvångsmedel bör dessutom t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling beaktas.

Slutligen ska framhållas att förslagen, som bl.a. *Brottsofferjouren Sverige* och *Svenska kyrkan* lyfter fram, innebär att de brottsbekämpande myndigheterna får bättre möjligheter att förebygga och förhindra brott mot enskilda, däribland barn, vilket kan antas få betydelse för rättstryggheten i samhället.

Övriga konsekvenser

Samtliga förslag är könsneutrala. Även med bestämmelser som gäller lika för alla kan olika grupper påverkas av dem i olika utsträckning. Enligt kriminalstatistiken misstänks och lagförs fler män än kvinnor för allvarlig brottslighet. Det är därför högst sannolikt att fler män än kvinnor kommer att beröras av de nya reglerna.

Regeringen bedömer att förslagen kommer att bidra till en ökad trygghet i samhället eftersom fler brott kommer att förebyggas, förhindras och upptäckas. Kvinnor uttrycker i större utsträckning än män otrygghet enligt de nationella trygghetsundersökningar som Brå årligen genomför. Det innebär att förslagen kan bidra till att uppnå det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för miljön, det kommunala självstyret, sysselsättningen eller små företags förutsättningar.

12.2 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen leder till ökade kostnader för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. I enlighet med budgetpropositionen för 2024 tillförs Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden medel fr.o.m. 2025 för att finansiera dessa kostnader. I övrigt bedöms de kostnadsökningar som förslagen kan medföra inte vara större än att de kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Utredningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen bedömer att förslagen leder till ökade kostnader för Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket och att myndigheterna bör tillföras medel för att finansiera dessa kostnader.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna yttrar sig inte särskilt om bedömningen. *Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten* framhåller att förslagen medför ett ökat resursbehov för myndigheten. Även *Integritetsskyddsmyndigheten* och *JO* påtalar vikten av att Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten har tillräckliga resurser för att utöva tillsyn. *Södertörns tingsrätt* ställer sig tveksam till slutsatsen att de ökade kostnaderna för domstolarna kan rymmas inom befintlig anslagsram. *Attunda tingsrätt*, *Domstolsverket*, *Hovrätten för Västra Sverige* och *Umeå tingsrätt* framför liknande synpunkter. *Domarnämnden* påpekar att behovet av offentliga ombud kan komma att öka.

Skälen för regeringens bedömning

Konsekvenser för Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten

Användningen av tvångsmedel i preventivt syfte kan vara resurskrävande för de brottsbekämpande myndigheterna. Förutom att tillståndsförfarandet tar resurser i anspråk kräver ofta verkställigheten omfattande förberedelser. Dessutom ska myndigheterna hantera och bearbeta all den information som samlas in. Även om antalet ärenden om preventiv tvångsmedelsanvändning inte bedöms öka, kan de enligt myndigheternas bedömning komma att omfatta fler tvångsmedel än tidigare. Den utvidgade brottskatalogen i inhämtningslagen bedöms leda till att både användningen och antalet ärenden ökar. Möjligheten att besluta om genomsökning på distans enligt lagen om särskild kontroll av vissa utlännningar förväntas få begränsade konsekvenser.

Utredningen bedömer att förslagen kommer att leda till ett ökat resursbehov för Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket. För Ekobrottsmyndighetens del rör det sig om fyra årsarbetskrafter. För Polismyndigheten rör det sig om 160 årsarbetskrafter och för såväl Säkerhetspolisens som Tullverkets del rör det sig om 15 årsarbetskrafter. För Åklagarmyndighetens del bedöms förslagen inte leda till något ökat resursbehov som inte ryms inom befintliga anslagsramar. Som utredningen redovisar beräknas inte antalet ärenden enligt preventivlagen öka i någon mer omfattande mån. Även om användningen av åtgärder enligt inhämtningslagen kommer att öka, förväntas förslagen i stort innebära en effektivisering av underrättelsearbetet.

Att med kraft trycka tillbaka den organiserade brottsligheten är en av regeringens mest prioriterade uppgifter. Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2023 och 2024 tillfört stora resurser till rättsväsendets olika myndigheter för att utföra sina uppdrag och för att bekämpa brottsligheten. Regeringen har, med anledning av de lagändringar som trädde i kraft den 1 oktober 2023, tillskjutit resurser till Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten och Tullverket för att bl.a. hantera den ärendeökning som beräknas uppstå med anledning av de utökade möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel. Regeringen

anser mot denna bakgrund sammantaget att eventuella kostnadsökningar på grund av de nu aktuella förslagen inte kommer att vara större än att de kan hanteras inom befintliga anslagsramar.

Konsekvenser för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden utövar tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel. De samlade förslagen innebär att omfattningen av nämndens tillsynsuppdrag kommer att öka. För att nämnden ska kunna utföra en effektiv och rättssäker tillsyn behöver nämnden tillföras medel. I enlighet med budgetpropositionen för 2024 tillförs Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden därför medel fr.o.m. 2025 för att täcka de ökade kostnaderna. Lagstiftningen föreslås även vara i kraft i fyra månader under 2024. De kostnadsökningar som uppkommer för myndigheten under den perioden bedöms dock inte vara större än att de ryms inom befintlig anslagsram.

Konsekvenser för de allmänna domstolarna och anslaget Rättsliga biträden m.m.

Utredningen bedömer att förslagen inte kommer att medföra några betydande kostnadsökningar för de allmänna domstolarna eller för anslaget Rättsliga biträden m.m. Enligt utredningen kan dock förändringarna på tvångsmedelsområdet sammantaget leda till att domstolarna behöver tillföras ytterligare resurser.

En del remissinstanser, däribland *Attunda tingsrätt* och *Hovrätten för Västra Sverige*, anför att de föreslagna ändringarna i förening med andra ändringar som skett på tvångsmedelsområdet sammantaget innebär att kostnadsökningarna inte ryms inom befintliga ramar. Regeringen har förståelse för synpunkten. Det ska samtidigt beaktas att den ärendeökning som beräknas ske på grund av förslagen kommer att gälla ärenden enligt inhämtningslagen, där varken domstolar eller offentliga ombud medverkar. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att de eventuella kostnader som kan komma att uppstå inte är större än att de kan hanteras inom befintlig anslagsram för Sveriges Domstolar. Förslagen bedöms inte medföra några ökade kostnader för anslaget Rättsliga biträden m.m.

13 Författningskommentar

13.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

1 § Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken, *husrannsakan enligt 28 kap. 1 § rättegångsbalken, undersökning på annat ställe enligt 28 kap. 10 § rättegångsbalken,*

Prop. 2023/24:117 *genomsökning på distans enligt 28 kap. 10 a § rättegångsbalken* eller postkontroll enligt 2 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,
2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning,

6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att ett tillstånd till vissa tvångsmedel enligt lagen får beviljas. Övervägandena finns i avsnitt 7.3 och 7.4.

I *första stycket* läggs husrannsakan, undersökning på annat ställe och *genomsökning på distans* till i uppräkningsdelen av vilka tvångsmedel som tillstånd får beviljas till. Med husrannsakan, undersökning på annat ställe och *genomsökning på distans* avses detsamma som i rättegångsbalken. De närmare förutsättningarna för användningen av respektive tvångsmedel regleras dock i denna lag. Med husrannsakan avses en undersökning av hus, rum eller slutet förvaringsställe (28 kap. 1 § rättegångsbalken). Till skillnad från en husrannsakan får en undersökning på annat ställe avse platser som inte är slutna i egentlig mening men som ändå inte är tillgängliga för allmänheten, t.ex. gårdsplaner, fabriksområden, byggnadsplatser och däck på fartyg (28 kap. 10 § rättegångsbalken). Med *genomsökning på distans* avses att söka efter handlingar som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem utanför den elektroniska kommunikationsutrustning, t.ex. en telefon eller dator, som används för att utföra *genomsökningen* (28 kap. 10 a § rättegångsbalken). Med andra ord

innebär en genomsökning på distans att söka efter handlingar som lagras utanför det föremål som genomsöks, t.ex. i det s.k. molnet eller på externa servrar (prop. 2021/22:119 s. 177 och 178).

I punkten 7 görs en redaktionell ändring med anledning av den ändring i paragrafen som trädde i kraft den 1 oktober 2023, dvs. att brottet dråp utgick (prop. 2022/23:126 s. 228). Av förbiseende gjordes inte denna ändring vid det tillfället.

1 b § Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. grov mordbrand eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 13 kap. 2 § eller 3 § tredje stycket brotsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

2. uppror eller väpnat hot mot laglig ordning enligt 18 kap. 1 eller 3 § brotsbalken,

3. högförräderi, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 1, 5, 6, 6 a eller 6 b § brotsbalken,

4. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makt räknad och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

5. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666), eller

6. mord, synnerligen grov misshandel eller människorov enligt 3 kap. 1 § eller 6 § andra stycket eller 4 kap. 1 § första stycket brotsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Paragrafen, som är ny, reglerar förutsättningarna för hemlig rumsavlyssning, i andra fall än de som anges i 1 c §. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.1.

Paragrafen innebär att det i lagen införs en möjlighet att bevilja ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning i syfte att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

I första stycket anges att ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar något av de brott som räknas upp i punkterna 1–6. Rekvisiten har samma innebörd som i 1 och 1 a §§. Kravet på att det ska finnas en påtaglig risk för viss brottslig verksamhet innebär att riskbedömningen ska vara grundad på faktiska omständigheter som föreligger vid beslutstillfället och att risken ska avse en klart förutsebar utveckling utifrån dessa omständigheter. Att risken ska vara påtaglig innebär också ett krav på viss sannolikhet för att risken ska förverkligas. Den omständigheten att riskbedömningen ska avse en viss person innebär inte att det måste vara fråga om en till namnet identifierad person. Om en brottsbekämpande myndighet har information om att en person, vars namn är okänt, kan

Prop. 2023/24:117 komma att utöva viss brottslig verksamhet, innebär alltså inte avsaknaden av namnet att ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning inte kan beviljas (prop. 2005/06:177 s. 82–84, prop. 2013/14:237 s. 194–197 och prop. 2022/23:126 s. 228 och 229).

Genom begreppet brottslig verksamhet framgår att regleringen inte ställer upp något krav på att det ska finnas en misstanke om ett specifikt brott. Däremot måste den befarade brottsliga verksamheten innefatta något av de brott som anges i punkterna 1–6. Det är främst fråga om brott inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde. *Punkten 6* innefattar dock brott som kan falla inom Polismyndighetens verksamhetsområde.

Enligt *andra stycket* kan ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning även beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten. Förutsättningarna motsvarar de som gäller för preventiv tvångsmedelsanvändning enligt 1 § andra stycket och 1 a §. Rekviriten har samma innebörd som i de bestämmelserna. Kravet på organisation eller grupp innebär inte någon begränsning till en särskild typ av organisation eller grupp. Utöver den riskbedömning som ska göras i förhållande till gruppen eller organisationen ska det göras en riskbedömning i förhållande till den person som tillhör eller verkar för organisationen och som man överväger att rikta tvångsmedlet mot. Omständigheter som kan tala för att det kan befaras att en person medvetet kommer att främja viss brottslig verksamhet kan t.ex. vara den ställning som personen har i organisationen eller att han eller hon tidigare har dömts för brottslighet som är relevant i sammanhanget (prop. 2013/14:237 s. 194–197 och prop. 2022/23:126 s. 228 och 229).

1 c § Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken får, utöver vad som anges i 1 b §, beviljas om

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar
a) mord, människorov eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 3 § tredje stycket brotsbalken,

b) synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § andra stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

c) grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första eller andra stycket vapenlagen (1996:67),

d) synnerligen grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § fjärde stycket, 6 a § tredje eller fjärde stycket eller 6 b § tredje eller fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) grovt eller synnerligen grovt brott enligt 29 a § första eller andra stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Paragrafen, som är ny, reglerar förutsättningarna för hemlig rumsavlyssning, i andra fall än de som anges i 1 b §. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.1.

Förutsättningarna för hemlig rumsavlyssning enligt paragrafen motsvarar de i 1 b § andra stycket, dock med en annan brottskatalog. En första förutsättning enligt *punkten 1* är att det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar något av de brott som räknas upp i punkten 1 a–c. Det är fråga om brott som faller inom Polismyndighetens och Tullverkets verksamhetsområden. En andra förutsättning enligt *punkten 2* är att det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten. Rekvisiten har samma innebörd som i 1 b §, se kommentaren till den paragrafen.

3 § Ett tillstånd till tvångsmedel enligt denna lag får beviljas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra *den brottsliga verksamheten*, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som *åtgärden riktas mot* eller för något annat motstående intresse.

Paragrafen, som i hittillsvarande lydelse betecknas 5 §, anger vissa grundläggande förutsättningar för att ett tillstånd till tvångsmedel enligt lagen ska få beviljas. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.1, 7.3 och 7.4.

I *första stycket* preciseras att förutsättningarna enligt paragrafen endast gäller för tillstånd till tvångsmedel och inte för verkställighetsåtgärder enligt lagen.

Vidare ändras *punkten 1* på så sätt att hänvisningen till 1 och 1 a §§ tas bort och ersätts av begreppet ”den brottsliga verksamheten”. I *punkten 2* tas hänvisningen till 1 och 1 a §§ bort och ersätts av ”den person som åtgärden riktas mot”. Ändringarna görs till följd av att fler tvångsmedel, som även regleras i andra paragrafer än 1 och 1 a §§, ska få användas med stöd av lagen. Detta innebär ingen ändring i sak.

4 § Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation *eller* hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehaft av den person som *åtgärden riktas mot* eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som *åtgärden riktas mot* under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

Paragrafen, som i hittillsvarande lydelse betecknas 2 §, anger vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken kommunikationsutrustning som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får avse. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.1, 7.3 och 7.4.

Första stycket ändras på så sätt att hänvisningen till 1 och 1 a §§ tas bort och ersätts av ”den person som åtgärden riktas mot”. Ändringen görs till

Prop. 2023/24:117 följd av att fler tvångsmedel, som även regleras i andra paragrafer än 1 och 1 a §§, ska få användas med stöd av lagen. Detta innebär ingen ändring i sak.

Övriga ändringar är språkliga.

4 a § Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får endast avse

1. en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Trots första stycket får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den personen kan antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

Paragrafen, som i hittillsvarande lydelse betecknas 3 §, anger vilken plats eller person som hemlig kameraövervakning får avse. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.4.

I första stycket tas hänvisningarna till 1 och 1 a §§ bort. I punkten 1 ersätts de av ”den person som åtgärden riktas mot”. Ändringarna görs till följd av att fler tvångsmedel, som även regleras i andra paragrafer än 1 och 1 a §§, ska få användas med stöd av lagen.

Genom andra stycket, som är nytt, införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning till den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats. Regleringen motsvarar den som enligt rättegångsbalken gäller när ett tillstånd till hemlig kameraövervakning knyts till den skäligen misstänkte i stället för en viss plats (27 kap. 20 b § tredje stycket rättegångsbalken och prop. 2022/23:126 s. 213–215). Bestämmelsen är utformad som en undantagsregel och ett tillstånd får avse en person endast om det finns särskilda skäl för det. Sådana skäl kan vara att det saknas rimliga förutsättningar att få tillgång till uppgifter som behövs genom hemlig kameraövervakning som avser en viss plats. Ett exempel på en situation när det kan anses finnas sådana särskilda skäl är att den aktuella personen är i rörelse på platser där det inte är möjligt att bedriva fysisk spaning utan upptäckt, men där det däremot är möjligt att följa personen med hjälp av kameror.

På samma sätt som i en förundersökning finns det inget hinder mot att vid samma tillfälle meddela tillstånd till övervakning som avser såväl en viss plats som en viss person, om det finns förutsättningar för det. Det kan t.ex. handla om att tillstånd till hemlig kameraövervakning ges dels för en plats i form av en persons trapphus för att man ska kunna se vem som besöker personens bostad, dels för den aktuella personen för att kunna följa honom eller henne med kameror utomhus.

Beslutet får verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig. Kravet på att det ska kunna antas att personen kommer att uppehålla sig på platsen har samma innebörd som i första stycket punkten 1. En skillnad är dock att kravet, när det är fråga om övervakning som knutits till en person, ska beaktas vid verkställigheten och inte vid tillståndsprövningen.

Av sista meningen framgår att de tekniska hjälpmedel som används vid verkställigheten av ett tillstånd som avser en person aldrig får placeras på en plats som skyddas mot intrång. Med detta avses samma slags intrångsskyddade platser som i 5 a §. Om inte något annat följer av de villkor som gäller för tillståndet och det bedöms proportionerligt är det dock tillåtet att rikta övervakningen mot en intrångsskyddad plats. Det är alltså tillåtet att från luften eller med en kamera som placeras på en allmän plats kameraövervaka det som sker på en intrångsskyddad plats, t.ex. en inhägnad tomt eller bostad. I 5 § andra stycket finns dock ytterligare bestämmelser om begränsningar vid verkställigheten som avser särskilt skyddade platser, se kommentaren till den paragrafen.

När ett tillstånd meddelas med stöd av andra stycket är det enligt 8 § andra stycket obligatoriskt att ange villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan, se kommentaren till den paragrafen.

Därutöver görs en språklig ändring.

4 b § Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Tillståndet får avse en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

Trots första stycket får ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den personen kommer att uppehålla sig. Avlyssningen får riktas mot en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

Paragrafen, som är ny, anger vilken plats eller person som hemlig rumsavlyssning får avse. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.1 och 7.2.4.

I första stycket anges vilken plats ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får avse. Huvudregeln är att det ska vara en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot, dvs. den person som avses i 1 b eller 1 c §, kommer att uppehålla sig. Genom kravet på att det ska finnas särskild anledning att anta att personen befinner sig på platsen framgår att kopplingen mellan person och plats ska vara stark. Det är inte tillräckligt med ett allmänt antagande om att den aktuella personen kommer att uppehålla sig på platsen, utan det ska finnas någon faktisk omständighet som med viss styrka talar för att han eller hon verkligen kommer att uppehålla sig där någon gång under den tid som tillståndet gäller. Detta motsvarar vad som gäller när motsvarande tillstånd meddelas i en förundersökning (27 kap 20 e § rättegångsbalken).

För att ett tillstånd ska få beviljas för en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, uppställs det högre krav. I en sådan situation krävs att det finns synnerlig anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig i bostaden. Kravet innebär att det med fog ska kunna förväntas att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig

Prop. 2023/24:117 på platsen någon gång under den tid som tillståndet gäller (se vidare i prop. 2005/06:178 s. 100 och 101). Ett exempel när kravet kan anses vara uppfyllt är att det genom fysisk spaning framkommit att den aktuella personen varje vecka besöker en bekant vid en viss given tidpunkt. Det strängare kravet avser endast en bostad som är stadigvarande. Därmed kommer kravet inte att gälla vid avlyssning av tillfälliga bostäder, såsom hotellrum, möteslokaler eller andra tillfälliga övernattningslokaler.

Genom *andra stycket* införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning till den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats. Regleringen motsvarar det som enligt rättegångsbalken gäller när ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning knyts till den skäligen misstänkte i stället för en viss plats (27 kap. 20 e § tredje stycket rättegångsbalken och prop. 2022/23:126 s. 217 och 218). Bestämmelsen är utformad som en undantagsregel och ett tillstånd får avse en person endast om det finns särskilda skäl för det. Sådana skäl kan finnas om det saknas rimliga förutsättningar att få tillgång till de uppgifter som behövs genom hemlig rumsavlyssning som avser en viss plats. Ett exempel på en sådan situation är att den misstänkte för samtal som är intressanta för att få information om den brottsliga verksamheten samtidigt som han eller hon rör sig utomhus mellan olika platser.

På samma sätt som i en förundersökning finns det inget hinder mot att vid samma tillfälle meddela tillstånd till hemlig rumsavlyssning som avser såväl en viss plats som en viss person, om det finns förutsättningar för det. Det kan t.ex. handla om att tillstånd till hemlig rumsavlyssning beviljas avseende dels en plats i form av personens bostad, dels den aktuella personen för att kunna avlyssna honom eller henne i rörelse utomhus.

Beslutet får verkställas endast genom att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som tvångsmedlet riktar sig mot kommer att uppehålla sig. Att avlyssningen riktas mot en viss plats innebär att ljud fångas upp från den platsen. Avlyssningen får riktas mot en bostad om den som åtgärden riktas mot stadigvarande bor där. För att avlyssningen i annat fall ska få riktas mot en bostad krävs att det finns synnerlig anledning att anta att den som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig där. De aktuella kraven har samma innebörd som i första stycket. En skillnad i förhållande till första stycket är dock att kraven ska beaktas vid verkställigheten och inte vid tillståndsprövningen.

Av sista meningen framgår att de tekniska hjälpmedel som används vid verkställigheten av ett tillstånd som avser en person aldrig får placeras på en plats som skyddas mot intrång. Med detta avses samma slags intrångsskyddade platser som i 5 a §, se kommentaren till den paragrafen. Om inte något annat följer av de villkor som gäller för tillståndet och det bedöms proportionerligt är det dock tillåtet att rikta avlyssningen mot en intrångsskyddad plats. Det är alltså tillåtet att med en avlyssningsutrustning som placeras på en allmän plats avlyssna det som sker på en intrångsskyddad plats, t.ex. en inhägnad tomt eller bostad. I 5 § andra stycket finns dock ytterligare bestämmelser om begränsningar vid verkställigheten som avser vissa särskilt skyddade platser, se kommentaren till den paragrafen.

När ett tillstånd meddelas med stöd av *andra stycket* är det enligt 8 § andra stycket obligatoriskt att ange villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

4 c § En husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får utföras

1. om det finns anledning att anta att det därigenom kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten, eller

2. för att söka efter föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans.

En husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får utföras hos någon annan än den person som åtgärden riktas mot endast om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

Paragrafen, som är ny, anger vissa ytterligare förutsättningar för att en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe ska få utföras. Paragrafen utformas i linje med *Lagrådets* synpunkter. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

Bestämmelserna har utformats med bestämmelserna i 28 kap. 1 § rättegångsbalken som förebilder.

För att en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe ska få utföras krävs att de grundläggande förutsättningarna i 1 eller 1 a § och 3 § är uppfyllda. Beroende på vem åtgärden riktas mot ställs det i paragrafen upp vissa ytterligare förutsättningar. Det är således inte tillåtet att med stöd av bestämmelserna på ett mer allmänt plan söka efter information i brottspreventivt syfte.

En husrannsakan eller en undersökning på annat ställe enligt *första stycket* tar sikte på de fall när åtgärden riktas mot den person som avses i 1 eller 1 a §.

Av *punkten 1* följer att en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får utföras om det finns anledning att anta att det därigenom kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten. Med ”anledning att anta” avses att det ska finnas någon faktisk omständighet som talar för att det genom åtgärden går att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten. Med ”den brottsliga verksamheten” avses den brottsliga verksamhet som ligger till grund för åtgärden enligt 1 eller 1 a §. Det kan handla om att leta efter ett visst föremål på en viss plats men också om att söka efter ytterligare information av visst slag. Som exempel kan nämnas att söka efter vapen, sprängmedel, narkotika eller innehåll i s.k. operativa telefoner.

Enligt *punkten 2* får en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe också utföras för att söka efter föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans. Det handlar framför allt om att söka efter elektronisk kommunikationsutrustning, t.ex. en mobiltelefon, en surfplatta eller en dator. Det kan även vara fråga om andra slags föremål, t.ex. ett anteckningsblock med lösenord och användarnamn eller annat innehåll som behövs för att få tillgång till ett visst informationssystem (jfr prop. 2021/22:119 s. 177).

Av *andra stycket* framgår att en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe även får utföras hos någon annan än den person som åtgärden riktas mot. Det förutsätter att det finns synnerlig anledning att anta att det kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten. En husrannsakan anses ske hos någon annan om den person som åtgärden riktar sig mot inte oinskränkt disponerar det

Prop. 2023/24:117 utrymme som ska undersökas. Det kan t.ex. vara fråga om att den aktuella personen tillfälligt bor hos en bekant eller hos någon annan och där förvarar tillhörigheter som behöver undersökas för att förhindra brottslig verksamhet. Med synnerlig anledning avses att det ska finnas någon omständighet som påtagligt visar att man med fog kan förvänta sig att vid åtgärden utträna omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten (jfr t.ex. NJA 2018 s. 852 p. 14).

4 d § En genomsökning på distans får utföras för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

En genomsökning på distans får utföras i ett avläsningsbart informationssystem som den person som åtgärden riktas mot kan antas ha använt. Även i annat fall får en genomsökning på distans utföras om det finns synnerlig anledning att anta att det går att påträffa handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

En genomsökning på distans får endast utföras genom autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser.

Paragrafen, som är ny, anger vissa ytterligare förutsättningar för att en genomsökning på distans ska få utföras. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Bestämmelserna i paragrafen har utformats med bestämmelserna i 28 kap. 10 a och 10 b §§ rättegångsbalken som förebilder.

För att en genomsökning på distans ska få utföras krävs att de grundläggande förutsättningarna i 1 eller 1 a § och 3 § är uppfyllda. Beroende på vem åtgärden riktas mot ställs det i paragrafen upp vissa ytterligare förutsättningar.

En genomsökning på distans enligt *första stycket* tar sikte på de fall när åtgärden riktas mot den person som avses i 1 eller 1 a §. Av första stycket följer att en genomsökning på distans får göras för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten. Med ”den brottsliga verksamheten” avses den brottsliga verksamhet som ligger till grund för åtgärden enligt 1 eller 1 a §. Normalt sett är det innehållet i handlingen som ska ha betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten, även om själva förekomsten av en viss handling också kan vara intressant. Det är inte tillåtet att på ett mer allmänt plan söka efter information, utan det måste finnas någon konkret omständighet som talar för att den eftersökta handlingen kommer att påträffas med hjälp av åtgärden. Ett exempel på en sådan situation är att det vid fysisk spaning visar sig att en viss person använder en mobiltelefon i kontakt med andra intressanta personer och att det är sannolikt att det vid en undersökning av mobiltelefonen går att hitta relevant information (prop. 2021/22:119 s. 78 och 178).

I *andra stycket* finns begränsningar i fråga om vilka avläsningsbara informationssystem som en genomsökning på distans får utföras i. En genomsökning på distans får utföras i ett avläsningsbart informationssystem som den person som åtgärden riktas mot kan antas ha använt. En genomsökning på distans får dock utföras även i annat fall, dvs. även om den person som åtgärden riktar sig mot inte kan antas ha använt det avläsningsbara informationssystemet. Det krävs då att det föreligger synnerlig anledning att anta att det går att påträffa handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten. Med synnerlig

anledning avses att det ska finnas någon omständighet som påtagligt visar att man med fog kan förvänta sig att en eftersökt handling finns lagrad i informationssystemet.

I *tredje stycket* anges att genomsökning på distans endast får verkställas genom autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser. Med autentisering avses att tillgång till informationssystemet skapas med hjälp av t.ex. användarnamn och lösenord, biometrisk autentisering eller s.k. flerstegsautentisering, dvs. två eller flera sätt att identifiera användaren av tjänsten. Ett annat fall kan vara att informationssystemet är omedelbart tillgängligt med hjälp av en applikation i den mobiltelefon som används, utan att inloggning krävs eller utan att en förnyad inloggning behöver göras (se vidare i prop. 2021/22:119 s. 179).

5 § Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller av familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

Paragrafen, som är ny, innehåller ett förbud mot att använda hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning på vissa platser. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.2 och 7.2.4.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar bestämmelserna i 27 kap. 22 a § rättegångsbalken.

Enligt *första stycket* får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning inte avse vissa särskilt skyddsvärda platser. Det är fråga om platser där det kan finnas särskilt integritetskänsliga uppgifter, t.ex. en läkarmottagning, en redaktionslokal eller ett advokatkontor. Förbudet anknyter till det s.k. frågeförbudet som regleras i 36 kap. 5 § rättegångsbalken. Uttrycket ”stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas” medför att det inte är möjligt att undgå avlyssning eller övervakning endast genom att tillfälligtvis upplåta eller inrätta en lokal för sådan skyddad verksamhet (jfr prop. 2005/06:178 s. 102).

Andra stycket innebär att förbudet mot att övervaka eller avlyssna sådana platser som avses i första stycket även gäller när ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning knyts till en person i stället för en plats (jfr prop. 2022/23:126 s. 155–161, 220 och 221). De tekniska hjälpmedel som används vid övervakningen eller avlyssningen får då inte placeras på sådana särskilt skyddsvärda platser. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot dessa platser.

Prop. 2023/24:117 Oavsett var utrustningen placeras är det alltså inte tillåtet att rikta en kamera mot eller fånga upp ljud från en sådan plats.

5 a § Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats som ska övervakas eller avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får avse en stadigvarande bostad endast om den utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot. Ett tillstånd som avser hemlig kameraövervakning får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

Om ett tillträdestillstånd avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillträdestillstånd, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om tillträdestillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.3.

Paragrafen innebär att det införs en möjlighet att meddela ett tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Bestämmelserna i paragrafen motsvarar bestämmelserna i 27 kap. 25 a § rättegångsbalken.

Av första stycket följer att den verkställande myndigheten i hemlighet får skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en intrångsskyddad plats för det fall att tillträdestillstånd har beviljats. Med tekniskt hjälpmedel avses både hård- och mjukvara. Att ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning är förenat med ett tillträdestillstånd ska anges i rättsens beslut enligt 8 b §.

I paragrafen avses huvudsakligen de platser som skyddas mot intrång genom bestämmelserna i 4 kap. 6 § brottsbalken om hemfridsbrott och olaga intrång samt i 8 kap. 8 § brottsbalken om egenmäktigt förfarande. Det är alltså inte bara fråga om bostäder utan också om bl.a. arbetsplatser, föreningslokaler och bilar. Den verkställande myndigheten får ta sig in i det skyddade utrymmet med våld. Myndigheten får alltså, om det anses nödvändigt, bryta eller dyrka sig in i t.ex. en bostad eller ett annat utrymme som tillståndet gäller för att genomföra en installation eller avinstallation. Det innefattar även en befogenhet att tillfälligt sätta larmanordningar ur funktion. Ett tillträdestillstånd gäller för hela tillståndstiden, om rätten inte beslutar annat. Tillträdestillståndet gäller även efter tillståndstidens utgång i den del det avser avinstallation av utrustning (jfr prop. 2005/06:178 s. 104 och 105).

Av andra stycket framgår att ett tillträdestillstånd endast får avse den plats som ska övervakas eller avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. En plats som direkt angränsar till den övervakade eller avlyssnade platsen kan vara t.ex. vindsutrymmen, hisschakt eller tvättstugor. När det är möjligt bör tillträde till sådana angränsande utrymmen ske med samtycke. Den nu aktuella regeln är därför avsedd att tillämpas främst i sådana fall där samtycke inte kan eller bör inhämtas. Ett angränsande utrymme kan även vara en bostad,

men ett tillträdestillstånd till ett angränsande utrymme får aldrig avse en stadigvarande bostad som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot. I dessa fall krävs bostadsinnehavarens samtycke till tillträdet. Motsvarande begränsningar gäller i fråga om tillträdestillstånd som meddelas med stöd av rättegångsbalkens reglering (jfr prop. 2013/14:237 s. 153, 154 och 187). Vid hemlig kameraövervakning får tillträde aldrig ske för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

I *tredje stycket* finns en möjlighet för den verkställande myndigheten att, när ett tillträdestillstånd avser ett fordon, tillfälligt flytta fordonet. En sådan förflyttning kan behöva ske när en bil står parkerad på ett sätt som omöjliggör installation eller avlägsnande av utrustningen (jfr prop. 2013/14:237 s. 188).

Av *fjärde stycket* följer att om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillträdestillstånd, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

6 § Frågor om tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *Om en ansökan om tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 8 § andra stycket.*

Frågor om tvångsmedel enligt 1 och 1 b §§ prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva *frågor* om tvångsmedel enligt 1 a och 1 c §§.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillståndsprövningen. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.4 och 9.4.

Första stycket ändras på så sätt att ”tillstånd till tvångsmedel” byts ut till ”frågor om tvångsmedel”. Det innebär att paragrafen även innefattar frågan om ett tillträdestillstånd enligt 5 a § ska beviljas. Vidare införs det en ny bestämmelse som innebär en skyldighet för åklagaren att, i de fall en ansökan om tillstånd till tvångsmedel avser en viss person, föreslå villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Skyldigheten för åklagaren att föreslå villkor korrelerar med att det i 8 § andra stycket uppställs ett krav på obligatoriska villkor. Åklagarens förslag till villkor kan t.ex. tas in i en ansökan eller i en promemoria som ges in till rätten.

I *andra stycket* görs en ändring som innebär att den befintliga prövningsordningen även gäller för hemlig rumsavlyssning, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans.

6 a § Om det kan befaras att inhämtande av rättens tillstånd i en fråga enligt 6 § skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om åklagaren har lämnat tillstånd enligt första stycket, ska han eller hon *snarast möjligt* skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de *uppgifter som kommit fram* inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av *åtgärden*, eller för någon annan som uppgifterna avser.

Paragrafen reglerar åklagarens möjligheter att meddela interimistiska beslut i frågor om tvångsmedel och förfarandet när ett sådant beslut har meddelats. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

Första stycket ändras på så sätt att ”tillstånd” byts ut till ”tillstånd i en fråga”. Det innebär att paragrafen även omfattar frågan om ett tillträdes-tillstånd enligt 5 a § ska beviljas.

Övriga ändringar är språkliga.

6 b § När rätten har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt 1 a eller 1 c § ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

I paragrafen regleras en skyldighet för domstol att underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid vissa beslut i frågor om tvångsmedel. Övervägandena finns i avsnitt 9.8.

Ändringen innebär att rättens underrättelseskyldighet även omfattar beslut i frågor om hemlig rumsavlyssning enligt 1 c §.

8 § I ett tillstånd till tvångsmedel ska det anges *vilket eller vilka tvångsmedel som får användas, vilken brottslig verksamhet som ligger till grund för tillståndet, vilken tid tillståndet gäller och vem åtgärden riktas mot.*

I tillståndet ska det, när det finns skäl till detta, också anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Sådana villkor ska alltid anges om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en person.

Paragrafen reglerar vad ett tillståndsbeslut ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

I första stycket tas hänvisningen till 1 och 1 a §§ bort som en följd av att fler tvångsmedel, som även regleras i andra paragrafer än 1 och 1 a §§, ska få användas med stöd av lagen. Vidare görs ett tillägg som innebär att det i ett tillstånd till tvångsmedel ska framgå vem åtgärden riktas mot.

Andra stycket första meningen motsvarar, med vissa språkliga ändringar, hittillsvarande femte stycket. I *andra meningen* införs ett krav på att ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning som avser en viss person alltid ska förenas med villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Kravet motsvarar det som gäller i en förundersökning enligt 27 kap. 21 § sjätte stycket andra meningen rättegångsbalken (jfr prop. 2022/23:126 s. 219). Eftersom tillståndet inte är begränsat till en viss plats måste det ställas höga krav på villkorens utformning. Villkoren bör vara formulerade så att övervakningen eller avlyssningen är proportionerlig och i övrigt godtagbar oavsett var den kommer att verkställas. I normalfallet bör villkoren omfatta någon form av områdes- eller platsangivelse, låt vara att den kan vara brett formulerad. Tillståndet kan t.ex. avgränsas till en viss stadsdel där det är känt att ett visst möte kommer att äga rum. Andra villkor kan exempelvis vara att övervakning

eller avlyssning bara får ske när det genom fysisk spaning eller på annat sätt kan konstateras att den misstänkte är på plats, agerar på ett visst sätt eller sammanträffar med en viss person.

Bestämmelserna i hittillsvarande andra, tredje och fjärde styckena flyttas till nya paragrafer, se 8 a, 8 b, 8 d och 8 e §§.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella.

8 a § *I ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser. Det ska även anges om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.*

Paragrafen, som är ny, innehåller utöver vad som anges i 8 § bestämmelser om vad ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Paragrafen motsvarar, med vissa språkliga och redaktionella ändringar, hittillsvarande 8 § andra stycket.

8 b § *I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilken plats tillståndet avser. Om tillståndet avser en person ska det anges i stället.*

Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 5 a §, ska det också anges i tillståndet.

Paragrafen, som är ny, innehåller utöver vad som anges i 8 § bestämmelser om vad ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Första stycket första meningen motsvarar, med vissa ändringar, hittillsvarande 8 § tredje stycket. Ändringarna innebär att hemlig rumsavlyssning läggs till i uppräknningen av vilka tvångsmedel som omfattas av bestämmelsen. Övriga ändringar är språkliga. Av *andra meningen* framgår att i de fall tillståndet avser en viss person i stället för en viss plats ska detta anges i tillståndet.

Av *andra stycket* följer att det i ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska anges om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd.

8 c § *I ett tillstånd till husrannsakan eller undersökning på annat ställe ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilken plats tillståndet avser.*

Paragrafen, som är ny, innehåller utöver vad som anges i 8 § bestämmelser om vad ett tillstånd till husrannsakan eller undersökning på annat ställe ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

I paragrafen anges att det i ett tillstånd till husrannsakan eller undersökning på annat ställe ska anges vilken plats tillståndet avser.

8 d § *I ett tillstånd till genomsökning på distans ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet omfattar.*

Prop. 2023/24:117 Paragrafen, som är ny, innehåller utöver vad som anges i 8 § bestämmelser om vad ett tillstånd till genomsökning på distans ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

I paragrafen anges att det i ett tillstånd till genomsökning på distans ska anges vilket avläsningsbart informationssystem som tillståndet omfattar.

8 e § I ett tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilka försändelser som tillståndet omfattar och att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

Paragrafen, som är ny, innehåller utöver vad som anges i 8 § bestämmelser om vad ett tillstånd till postkontroll ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Paragrafen motsvarar, med vissa språkliga och redaktionella ändringar, hittillsvarande 8 § fjärde stycket.

9 a § När ett beslut om tvångsmedel verkställs får någon olägenhet eller skada inte förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt.

Paragrafen, som är ny, innehåller en upplysning om att tvångsmedelsanvändning ska verkställas på ett sätt som innebär minsta möjliga intrång för enskilda. Övervägandena finns i avsnitt 9.5.

I paragrafen anges att vid verkställighet av tvångsmedelsbeslut får inte olägenhet eller skada förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt. Paragrafen omfattar verkställigheten av samtliga tvångsmedel enligt lagen och utgör ett förtydligande av proportionalitetsprincipen som gäller för all tvångsmedelsanvändning, även på verkställighetsstadiet (jfr prop. 2005/06:178 s. 101). En motsvarande reglering avseende husrannsakan i en förundersökning finns i 28 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken.

9 b § En husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får verkställas utan att den som åtgärden riktas mot eller den som åtgärden annars utförs hos är närvarande eller har fått tillfälle att närvara.

Vid en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får ett rum eller ett annat ställe öppnas med våld, om det krävs. Efter förrättningen ska det tillslutas på lämpligt sätt.

Den som närvarar vid en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe har rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden med uppgift om att åtgärden utförts med stöd av denna lag.

I paragrafen, som är ny, finns regler om verkställighet av en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe. Paragrafen utformas efter synpunkter från Lagrådet. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

Av första stycket framgår att en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får verkställas utan att den som åtgärden riktas mot eller den som åtgärden annars utförs hos är närvarande eller har fått tillfälle att närvara. Bestämmelsen innebär dock inget hinder mot att någon närvarar vid verkställigheten. Det kan t.ex. finnas skäl att låta den som åtgärden riktas mot närvara vid verkställigheten om personen i fråga råkar befinna sig på platsen och dennes närvaro framstår som oproblematisks. Det kan även vara så att det av integritetsskäl framstår som lämpligt att den som

drabbas av åtgärden närvarar vid verkställigheten. Om rätten redan vid tillståndsprövningen anser att en viss person bör ges tillfälle att närvara vid verkställigheten kan rätten förena tillståndet med ett sådant villkor. Ett sådant villkor kan få betydelse för om åtgärden bedöms vara proportionerlig. En husrannsakan som verkställs i hemlighet anses i regel som mer ingripande än en husrannsakan där den som åtgärden utförs hos närvarar eller har getts tillfälle att närvara vid verkställigheten.

Enligt *andra stycket* får rum och andra ställen öppnas med våld om det krävs i samband med verkställighet av en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe. Bestämmelserna i *andra stycket* motsvarar vad som gäller i en förundersökning (28 kap. 6 § *andra stycket* rättegångsbalken). I samband med en husrannsakan kan det förekomma att polisen behöver använda våld för att t.ex. bryta ett lås och ta sig in i ett sådant slutet utrymme som undersökningen omfattar. Som påminns om i 9 a § ska en sådan åtgärd utföras på ett sätt som orsakar minsta möjliga skada eller olägenhet för den drabbade. Även proportionalitetsprincipen sätter gränser för vilket våld som får användas. Slutligen framgår av det *andra stycket* att ett rum eller annat ställe som har öppnats med våld ska tillslutas på lämpligt sätt efter förrättningen.

Enligt *tredje stycket* har den som avses i första stycket, i de fall som han eller hon närvarar vid en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe, rätt att få ett bevis om åtgärden. Beviset ska innehålla uppgift om att en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe utförts med stöd av lagen. Den som inte närvarar vid en husrannsakan kommer i vissa fall i efterhand att underrättas om åtgärden enligt 16 och 17 §§. En person som misstänker att han eller hon varit föremål för preventiva tvångsmedel har också möjlighet att begära att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden kontrollerar om han eller hon varit utsatt för sådan tvångsmedelsanvändning, se 3 § lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet.

9 c § *En genomsökning på distans får verkställas utan att den som åtgärden riktas mot eller den som åtgärden annars utförs hos är närvarande eller har fått tillfälle att närvara.*

En genomsökning på distans får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag. Om sådana uppgifter kommer fram ska genomsökningen omedelbart avbrytas i den delen.

I paragrafen, som är ny, finns regler om verkställighet av en genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Av *första stycket* framgår att en genomsökning på distans får verkställas utan att den som åtgärden riktas mot eller den som åtgärden annars utförs hos är närvarande eller har fått tillfälle att närvara. Bestämmelsen motsvarar den som gäller för husrannsakan och undersökning på annat ställe i 9 b §, se kommentaren till den paragrafen.

Bestämmelserna i *andra stycket* motsvarar vad som gäller vid en genomsökning på distans i en förundersökning enligt 28 kap. 10 c § rättegångsbalken. Enligt *andra stycket* gäller att genomsökningen inte får avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag. Beslagsförbudet i rättegångsbalken omfattar skriftliga handlingar som kan antas innehålla uppgifter som en befattningshavare eller någon annan som

Prop. 2023/24:117 avses i 36 kap. 5 § rättegångsbalken, t.ex. en advokat eller en läkare, inte får höras som vittne om.

Verkställigheten ska omedelbart avbrytas om sådana uppgifter kommer fram. Verkställigheten behöver dock endast avbrytas i den del den omfattar de skyddade uppgifterna. Det innebär att den handling som innefattar de skyddade uppgifterna inte får gås igenom och att den ska stängas ned och inte öppnas igen.

9 d § En handling som påträffas vid en postkontroll, en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet.

En handling som inte får tas i beslag enligt 27 kap. 2 eller 3 § rättegångsbalken får inte heller kopieras.

Den som har rätt att verkställa ett beslut om husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans eller undersöka, öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får besluta att en handling ska kopieras.

Paragrafen, som är ny, innehåller regler om förutsättningarna för kopiering och om vem som är behörig att fatta beslut om kopiering. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Bestämmelserna i paragrafen har utformats med 27 kap. 17 a och 17 b §§ rättegångsbalken som förebilder.

Enligt *första stycket* får en handling som påträffas vid en postkontroll, en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans kopieras. Kopiering får endast ske om handlingen skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet. Med begreppet kopiering avses detsamma som enligt rättegångsbalken, dvs. att framställa ytterligare exemplar av något (jfr prop. 2021/22:119 s. 169).

Enligt *andra stycket* gäller beslagsförbudet enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken och de särskilda begränsningarna avseende beslag av försändelser hos postbefordringsföretag som framgår av 27 kap. 3 § rättegångsbalken även vid kopiering. Det innebär att handlingar som inte får tas i beslag på grund av förbud eller begränsningar i nyss nämnda bestämmelser inte heller får kopieras.

Enligt *tredje stycket* får den som har rätt att verkställa ett beslut om husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans också besluta om kopiering. Vidare får den som har rätt att undersöka, öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll besluta att en handling ska kopieras. Det innebär att den som deltar i verkställigheten av ett beslut om postkontroll såvitt avser kvarhållandet av försändelsen hos ett befordringsföretag inte är behörig att fatta beslut om kopiering. Vilka som har rätt att undersöka, öppna eller granska en försändelse framgår av 13 §, se kommentaren till den paragrafen.

9 e § Om den person som en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans riktas mot närvarar vid åtgärden får han eller hon kroppsvisiteras om det kan antas att åtgärden annars försvåras.

Någon annan än den person som åtgärden riktas mot får kroppsvisiteras vid en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans endast om det finns synnerlig anledning att anta att åtgärden annars försvåras.

En polisman eller en tulltjänsteman får besluta om en åtgärd enligt första eller andra stycket.

Bestämmelserna i 28 kap. 13 § andra och tredje styckena och 13 a § första och tredje styckena rättegångsbalken om kroppsvisitation ska tillämpas även i fråga om kroppsvisitation enligt denna lag.

I paragrafen, som är ny, regleras förutsättningarna för kroppsvisitation i samband med verkställighet av en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Bestämmelserna i paragrafen har utformats med bestämmelserna i 28 kap. 11 § rättegångsbalken som förebilder.

Av *första stycket* framgår att om den person som en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans riktas mot närvarar vid åtgärden får han eller hon kroppsvisiteras om det kan antas att åtgärden annars försvåras. Det kan t.ex. handla om att en person som närvarar vid en husrannsakan placerar föremål som ska undersökas i sina kläder eller i en väska som han eller hon håller i. Ett annat exempel är att en person som närvarar vid en genomsökning på distans har tillgång till elektronisk kommunikationsutrustning som kan användas för att försvåra verkställigheten av genomsökningen och denna utrustning därför ska omhändertas enligt 9 f §. Ett sådant försvårande kan exempelvis bestå i att personen använder en telefon för att ändra eller radera handlingar som lagras i ett informationssystem som den verkställande myndigheten samtidigt genomsöker med hjälp av annan utrustning. Försvårandet kan också bestå i att personen använder telefonen för att ändra lösenord och därmed förhindrar myndigheternas åtkomst till materialet (jfr 28 kap. 10 f § andra stycket rättegångsbalken och prop. 2021/22:119 s. 183).

Av *andra stycket* följer att en annan person än den som en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans riktas mot, får kroppsvisiteras om det finns synnerlig anledning att anta att åtgärden annars försvåras. Detta krav innebär att en kroppsvisitation av en person som inte bedömts vara inblandad i brottslig verksamhet på sådant sätt att tvångsmedel kan riktas mot honom eller henne endast får göras i undantagsfall (jfr prop. 2021/22:119 s. 183).

I *tredje stycket* anges att beslut om kroppsvisitation får fattas av polismän och tulltjänstemän.

I *fjärde stycket* anges att bestämmelserna i 28 kap. 13 § andra och tredje styckena och 13 a § första och tredje styckena rättegångsbalken, som handlar om hur kroppsvisitation får verkställas, ska tillämpas även i fråga om kroppsvisitation enligt lagen. Det innebär bl.a. att verkställigheten av en kroppsvisitation i vissa fall ska ske inomhus i ett avskilt rum, att endast vissa personer får utföra en kroppsvisitation och att den som ska utsättas för en kroppsvisitation får hållas kvar i upp till tre timmar.

9 f § *Om det kan antas att en genomsökning på distans annars försvåras, är den som närvarar vid åtgärden skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig annan elektronisk kommunikationsutrustning än sådan som används för att utföra genomsökningen och som han eller hon bär med sig eller har på sig. Om han eller hon vägrar, får en polisman eller en tulltjänsteman tillfälligt omhänderta utrustningen.*

Prop. 2023/24:117 I paragrafen, som är ny, regleras skyldigheten för den som närvarar vid en genomsökning på distans att tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning och möjligheten att tillfälligt omhänderta sådan utrustning. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Av paragrafen, som har utformats med 28 kap. 10 f § första stycket rättegångsbalken som förebild, framgår att den som närvarar vid en genomsökning på distans under vissa förutsättningar är skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig viss elektronisk kommunikationsutrustning som han eller hon bär med sig eller har på sig. Med elektronisk kommunikationsutrustning avses detsamma som i 23 kap. 9 a § rättegångsbalken, dvs. all slags egendom som kan användas för att kommunicera elektroniskt. Som exempel kan nämnas telefoner eller surfplattor. Den utrustning som avses i bestämmelsen är annan utrustning än den som används för att utföra en genomsökning på distans.

Skyldigheten enligt paragrafen aktualiseras efter tillsägelse och kräver att det kan antas att en genomsökning på distans annars försvåras, t.ex. när det finns risk för att en person ska använda sin telefon för att ändra eller radera handlingar i det informationssystem som genomsöks eller för att ändra lösenord och därigenom förhindra åtkomst till innehållet. Det krävs konkreta omständigheter som gör att det kan antas att åtgärden försvåras för att en tillsägelse ska bli aktuell.

Av paragrafen framgår också att utrustningen får omhändertas tillfälligt om personen vägrar att lämna den i från sig trots tillsägelse. Endast en polisman eller en tulltjänsteman får omhänderta utrustningen. Däremot utesluter inte paragrafens ordalydelse att även civilanställd personal får uppmana någon att lämna ifrån sig utrustningen (jfr prop. 2021/22:119 s. 183).

Paragrafen ger inte stöd för någon annan åtgärd än ett kortvarigt omhändertagande och ger inte rätt att genomsöka utrustningen.

9 g § Om det finns anledning att anta att någon har möjlighet att öppna ett avläsningsbart informationssystem genom biometrisk autentisering är han eller hon skyldig att på tillsägelse av en polisman eller en tulltjänsteman medverka till detta, om en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar, får en polisman eller en tulltjänsteman genomföra autentiseringen.

Paragrafen, som är ny, reglerar under vilka förutsättningar som biometrisk autentisering får användas vid verkställighet av en husrannsakan eller en genomsökning på distans för att öppna ett avläsningsbart informationssystem. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Av bestämmelserna, som har utformats med bestämmelserna i 27 kap. 17 f § rättegångsbalken som förebilder, följer att vissa personer är skyldiga att på tillsägelse av en polisman eller en tulltjänsteman medverka till biometrisk autentisering för att öppna ett avläsningsbart informationssystem. Med begreppet biometrisk autentisering avses detsamma som enligt rättegångsbalken, dvs. att en elektronisk mätning görs av någons fysiska karaktärsdrag, t.ex. fingeravtryck, näthinna eller ansiktsgeometri (jfr prop. 2021/22:119 s. 173).

En förutsättning för att någon ska vara skyldig att medverka till en biometrisk autentisering är att det finns anledning att anta att han eller hon

kan öppna informationssystemet. Det kan ofta finnas anledning att anta att den som exempelvis en telefon påträffas hos har möjlighet att låsa upp telefonens biometriska spärrar, men det kan även finnas omständigheter som talar för att någon annan person har möjlighet att öppna telefonen genom en biometrisk autentisering. Skyldigheten att medverka till en biometrisk autentisering inträder endast då en husrannsakan eller genomsökning på distans annars försvåras, t.ex. om det inte är möjligt att öppna informationssystemet med tekniska hjälpmedel eller om en sådan åtgärd är så tids- eller resurskrävande att ändamålet med husrannsakan eller genomsökningen går förlorat (jfr prop. 2021/22:119 s. 173).

Om den som ska medverka till biometrisk autentisering för att öppna ett avläsningsbart informationssystem vägrar, har en polisman eller tulltjänsteman rätt att genomföra autentiseringen. Om personen motsätter sig åtgärden får våld användas för att genomföra autentiseringen (jfr prop. 2021/22:119 s. 174).

11 § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig rumsavlyssning får inte avse uppgifter i telefonsamtal, samtal eller andra meddelanden eller tal där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram.

Om det vid avlyssningen kommer fram uppgifter som omfattas av första stycket ska avlyssningen omedelbart avbrytas och upptagningar och uppteckningar omedelbart förstöras i de delar som de omfattas av förbudet.

Paragrafen innehåller förbud mot hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig rumsavlyssning i vissa fall. Paragrafen utformas i linje med *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.1 och 7.2.2.

I *första stycket* förs ett avlyssningsförbud för hemlig rumsavlyssning in. Stycket har utformats med 27 § andra stycket lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning som förebild. Ändringen innebär att hemlig rumsavlyssning som används i preventivt syfte inte får ske av kommunikation där någon som omfattas av det s.k. frågeförbudet i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken talar. Den hittillsvarande andra meningen, som föreskriver att en avlyssning ska avbrytas i vissa fall, flyttas med vissa språkliga ändringar till andra stycket.

Andra stycket ändras på så sätt att även upptagningar och uppteckningar från hemlig rumsavlyssning omfattas vilket innebär att sådana upptagningar och uppteckningar omedelbart ska förstöras i de delar upptagningarna eller uppteckningarna omfattas av avlyssningsförbudet. Stycket har utformats med 27 § tredje stycket lagen om hemlig dataavläsning som förebild.

Övriga ändringar är språkliga.

13 § En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas på det sätt som anges i första stycket. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

En enskild handling som påträffas vid en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans får undersökas, öppnas eller granskas på det sätt som anges i första stycket. Handlingen ska undersökas snarast möjligt. Vad som nu sagts gäller även för en kopia av en sådan handling.

Paragrafen reglerar hanteringen av upptagningar och uppteckningar, försändelser och handlingar från tvångsmedelsanvändning. Paragrafen utformas i linje med *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 9.6.

I *första stycket* läggs hemlig rumsavlyssning till i uppräknningen av tvångsmedel för att regleringen ska omfatta även upptagningar och uppteckningar som gjorts vid användningen av detta tvångsmedel.

Bestämmelserna i hittillsvarande andra stycket, som reglerar bevarande och förstöring av upptagningar och uppteckningar, flyttas med vissa ändringar till 14 § första stycket. *Andra stycket* motsvarar, med en redaktionell ändring, hittillsvarande 14 §.

I *tredje stycket*, som är nytt, anges att en enskild handling som påträffas vid en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans endast får undersökas, öppnas eller granskas i den ordning som anges i första stycket. Det innebär att handlingen får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket och att granskningen efter anvisning får utföras även av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Handlingen ska vidare undersökas snarast möjligt. Denna ordning gäller även för en kopia av en sådan handling. Med enskild handling avses detsamma som i 27 kap. 12 § rättegångsbalken. Regleringen motsvarar vad som gäller för husrannsakan och genomsökning på distans i en förundersökning enligt 28 kap. 8 och 10 i §§ rättegångsbalken.

14 § *Upptagningar, uppteckningar och kopior av enskilda handlingar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna, uppteckningarna eller kopiorna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott, ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.*

En kopia av en enskild handling ska omedelbart förstöras i de delar som den omfattas av förbud enligt 9 d § andra stycket.

Paragrafen reglerar bevarande och förstöring av upptagningar, uppteckningar och kopior av enskilda handlingar. Övervägandena finns i avsnitt 9.6.

Första stycket motsvarar med vissa ändringar hittillsvarande 13 § andra stycket. Ändringarna innebär att även kopior av enskilda handlingar omfattas av reglerna om bevarande och förstöring.

I *andra stycket*, som är nytt, anges att en kopia av en enskild handling som har framställts i strid med kopieringsförbudet i 9 d § andra stycket omedelbart ska förstöras, i de delar som den omfattas av kopierings-

förbudet. Stycket har utformats med 27 kap. 17 d § andra stycket Prop. 2023/24:117 rättegångsbalken som förebild.

16 § Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning, ett avläsningsbart informationssystem eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtogs i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Paragrafen innehåller regler om underrättelse till enskild när ett tvångsmedel har använts. Övervägandena finns i avsnitt 9.8.

Ändringarna i första stycket innebär att underrättelseskyldigheten enligt paragrafen även omfattar hemlig rumsavlyssning. Liksom vid hemlig kameraövervakning behöver någon underrättelse inte lämnas till innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till. Detta motsvarar vad som gäller i en förundersökning enligt 27 kap. 31 § tredje stycket rättegångsbalken.

17 § En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, husrannsakan och undersökning på annat ställe ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som åtgärden har avsett. Vid genomsökning på distans ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket avläsningsbart informationssystem som åtgärden har avsett. Om en handling har kopierats enligt 9 d § ska underrättelsen även innehålla en uppgift om detta.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

Paragrafen anger vad en underrättelse till enskild om användning av tvångsmedel ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 9.8.

Tilläggen i första stycket innebär att en underrättelse om hemlig rumsavlyssning, husrannsakan och undersökning på annat ställe ska innehålla uppgift om vilken plats som åtgärden har avsett. Det motsvarar vad som gäller vid hemlig kameraövervakning. Vidare ska en underrättelse om genomsökning på distans innehålla uppgift om vilket avläsningsbart informationssystem som åtgärden har avsett. Om en handling har kopierats i samband med en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans ska underrättelsen även innehålla uppgift om kopieringen.

Prop. 2023/24:117 *Andra stycket* motsvarar, med vissa ändringar, hittillsvarande första stycket fjärde meningen. Ändringarna innebär att kravet på underrättelse om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden ska omfatta även när någon har varit utsatt för hemlig rumsavlyssning.

13.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

1 § Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken eller postkontroll enligt 2 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,
2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning,

6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att ett tillstånd till vissa tvångsmedel enligt lagen får beviljas. Övervägandena finns i avsnitt 7.3–7.5.

Med anledning av att möjligheten att bevilja ett tillstånd till husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans endast

gäller under en viss tid tas dessa tvångsmedel bort ur uppräkningslistan i första stycket.

4 a § Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får endast avse

1. en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig, eller
2. en plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Paragrafen anger vilken plats som hemlig kameraövervakning får avse. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.4 och 7.5.

Med anledning av att möjligheten att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning till en person i stället för en plats endast gäller under en viss tid tas hittillsvarande andra stycket bort.

5 § Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,
2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuk-sköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller av familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller
3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Paragrafen innehåller ett förbud mot att använda hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning på vissa platser. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.2 och 7.5.

Med anledning av att möjligheten att bevilja ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning endast gäller under en viss tid tas regleringen om det tvångsmedlet bort i *första stycket*.

Regleringen i hittillsvarande *andra stycket* tas bort till följd av att möjligheten att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning till en person endast gäller under en viss tid.

5 a § Vid hemlig kameraövervakning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats som ska övervakas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. *Ett tillträdestillstånd* får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

Om ett tillträdestillstånd avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillträdestillstånd, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillträdestillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.3 och 7.5.

Prop. 2023/24:117 Med anledning av att möjligheten att bevilja ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning endast gäller under en viss tid tas regleringen om det tvångsmedlet bort. Därutöver görs en språklig ändring.

6 § Frågor om tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillståndsprövningen. Övervägandena finns i avsnitt 7.5 och 9.4.

Ändringen i *första stycket* innebär att skyldigheten för åklagaren att vissa fall föreslå villkor tas bort. Detta eftersom möjligheten att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning till en person i stället för en plats endast gäller under en viss tid.

I *andra stycket* tas hänvisningen till 1 b § bort med anledning av att den paragrafen upphävs. Eftersom 1 a och 1 c §§ också upphävs slopas även upplysningsbestämmelsen om att regeringen i förordning kan bestämma vilka tingsrätter som är behöriga att pröva frågor om tvångsmedel enligt dessa paragrafer.

8 § I ett tillstånd till tvångsmedel ska det anges vilket eller vilka tvångsmedel som får användas, vilken brottslig verksamhet som ligger till grund för tillståndet, vilken tid tillståndet gäller och vem åtgärden riktas mot.

I tillståndet ska det, när det finns skäl till detta, också anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

Paragrafen reglerar vad ett tillståndsbeslut ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 7.5 och 9.2.

Ändringen i *andra stycket* innebär att kravet på obligatoriska villkor när ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en person tas bort. Detta eftersom möjligheten att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning till en person i stället för en plats endast gäller under en viss tid.

8 b § I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilken plats tillståndet avser.

Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 5 a §, ska det också anges i tillståndet.

Paragrafen innehåller, utöver vad som anges i 8 §, bestämmelser om vad ett tillstånd till hemlig kameraövervakning ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 7.5 och 9.2.

Med anledning av att möjligheten att bevilja ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning endast gäller under en viss tid tas regleringen om det tvångsmedlet bort i *första stycket första meningen*. Vidare tas regleringen i hittillsvarande *andra meningen* bort till följd av att möjligheten att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning till en person i stället för en plats endast gäller under en viss tid.

9 d § En handling som påträffas vid en postkontroll får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet.

En handling som inte får tas i beslag enligt 27 kap. 2 eller 3 § rättegångsbalken får inte heller kopieras.

Den som har rätt att öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får besluta om att en handling ska kopieras.

Paragrafen innehåller regler om förutsättningarna för kopiering och om vem som är behörig att fatta beslut om kopiering. Övervägandena finns i avsnitt 7.5 och 8.2.

Med anledning av att möjligheten att bevilja ett tillstånd till husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans endast ska gälla under en viss tid tas regleringen om dessa tvångsmedel bort ur paragrafen.

10 § Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten *eller* Säkerhetspolisen ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

I paragrafen regleras bl.a. skyldigheten att omedelbart upphäva beslutet om tvångsmedel om det inte längre finns skäl för det. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.

Med anledning av att 1 a och 1 c §§ upphävs tas Tullverket bort från uppräknings av aktörer som omedelbart ska underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

11 § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får inte avse uppgifter i telefonsamtal eller andra meddelanden där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram.

Om det vid avlyssningen kommer fram uppgifter som omfattas av första stycket ska avlyssningen omedelbart avbrytas och upptagningar och uppteckningar omedelbart förstöras i de delar som de omfattas av förbudet.

Paragrafen innehåller förbud mot hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig rumsavlyssning i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.2 och 7.5.

Med anledning av att möjligheten att bevilja ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning endast ska gälla under en viss tid tas regleringen om det tvångsmedlet bort ur paragrafen.

13 § En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation *eller* hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas på det sätt som anges i första stycket. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

Prop. 2023/24:117 Paragrafen reglerar hanteringen av upptagningar och uppteckningar, försändelser och handlingar från tvångsmedelsanvändning. Övervägandena finns i avsnitt 7.5 och 9.6.

Med anledning av att möjligheten att bevilja ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning endast ska gälla under en viss tid tas regleringen om det tvångsmedlet bort i *första stycket*. Vidare tas Tullverket bort från uppräkningslistan av aktörer som får granska en upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning. Ändringen är en följd av att 1 a och 1 c §§ upphävs.

Ändringarna i paragrafen innebär även att tredje stycket, som reglerar hanteringen av handlingar som påträffas vid en husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans, tas bort. Ändringen är en följd av att husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans tas bort från uppräkningslistan av tvångsmedel som får användas enligt 1 §.

16 § Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtog i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Paragrafen innehåller regler om underrättelse till enskild när ett tvångsmedel har använts. Övervägandena finns i avsnitt 7.5 och 9.8.

I *första stycket* tas hänvisningen till 1 a §, 1 b § första stycket 6 och 1 c § bort med anledning av att de paragraferna upphävs.

17 § En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som åtgärden har avsett. Om en handling har kopierats enligt 9 d § ska underrättelsen även innehålla en uppgift om detta.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

Paragrafen anger vad en underrättelse till enskild om användning av tvångsmedel ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 7.5 och 9.8.

Med anledning av att möjligheten att bevilja ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning, husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans endast ska gälla under en viss tid tas regleringen om dessa tvångsmedel bort i *första stycket*.

I *andra stycket* tas hänvisningen till 1 a §, 1 b § första stycket 6 och 1 c § bort med anledning av att de paragraferna upphävs.

13.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet

Prop. 2023/24:117

1 § Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten (myndigheten) ska utöva tillsyn över

1. brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter,

2. brottsbekämpande myndigheters användning av andra tvångsmedel enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott än de som avses i 1, om inte den som åtgärden utförts hos eller annars riktats mot har närvarat vid åtgärden,

3. Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel vid särskild kontroll av vissa utlännningar, och

4. därmed sammanhängande verksamhet.

Nämnden ska även utöva tillsyn över den behandling av personuppgifter som utförs av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Ekobrottsmyndigheten enligt brottsdatalagen (2018:1177) och lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område för de syften som anges i 1 kap. 1 § i den sistnämnda lagen, och lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. Tillsynen ska särskilt avse behandling enligt 2 kap. 11 § brottsdatalagen och 2 kap. 9 § lagen om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter.

Nämnden ska också utöva tillsyn över Polismyndighetens och Säkerhetspolisens tillämpning av lagen (2019:547) om förbud mot användning av vissa uppgifter för att utreda brott.

Tillsynen ska särskilt syfta till att säkerställa att verksamhet enligt första–tredje styckena bedrivs i enlighet med lag eller annan författning.

I paragrafen anges Säkerhets- och integritetsskyddsmyndighetens tillsyn. Övervägandena finns i avsnitt 9.9.

Genom *andra punkten*, som är ny, utökas nämndens tillsynsområde till att omfatta även andra tvångsmedel enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) än de som avses i första punkten, i de fall den som åtgärden utförts hos eller annars riktats mot inte har varit närvarande. Tillsynen omfattar alltså t.ex. en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans när den som åtgärden utförts hos eller annars riktats mot inte har närvarat vid åtgärden. Som exempel kan nämnas att en husrannsakan verkställs i en lägenhet när någon av de vuxna som disponerar lägenheten inte är hemma eller i ett fordon utan att någon som disponerar fordonet är närvarande. Ändringen är en följd av att det i 1 § preventivlagen införs en möjlighet att bevilja tillstånd till husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans.

Tredje punkten motsvarar hittillsvarande andra punkten.

Fjärde punkten motsvarar hittillsvarande tredje punkten.

13.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

1 § Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket får, under de förutsättningar som anges i denna lag, i underrättelseverksamhet i hemlighet hämta in uppgifter om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät *överförs eller* har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller

3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

I 9 kap. lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation finns bestämmelser om inhämtning av uppgifter som gäller för den som driver verksamhet som avses i den lagen.

I paragrafen anges vem som får hämta in uppgifter enligt lagen och vilka uppgifter som får hämtas in. Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Ändringarna i *första stycket* innebär att det hittillsvarande utpekandet av vilka aktörer som uppgifter får hämtas in från tas bort. Begränsningen om att uppgifter bara får hämtas in från den som enligt lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät eller en elektronisk kommunikationstjänst som inte är en nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst gäller alltså inte längre. Inhämtning av uppgifter får även fortsättningsvis ske från dessa aktörer men, till skillnad från tidigare, också med myndigheternas egna tekniska hjälpmedel och från den som tillhandahåller en nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst. Att myndigheterna får använda de tekniska hjälpmedel som behövs för åtgärden regleras i 9 §, se kommentaren till den paragrafen.

Ändringarna innebär vidare att den särskilda begränsningen om att inhämtning av uppgifter om meddelanden endast får avse förfluten tid tas bort. Det är alltså tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid enligt paragrafen.

I *andra stycket*, som är nytt, införs en upplysning om att det i 9 kap. lagen om elektronisk kommunikation finns bestämmelser om inhämtning av uppgifter som gäller för den som driver verksamhet som avses i den lagen.

2 a § *Uppgifter får också hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt och som innefattar*

1. grov stöld, inbrottsstöld, grovt bedrägeri, grovt häleri, grovt svindleri eller grovt bokföringsbrott enligt 8 kap. 4 § eller 4 a § första stycket, 9 kap. 3 §, 6 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket eller 11 kap. 5 § andra stycket brottsbalken,

2. grovt skattebrott enligt 4 § skattebrottslagen (1971:69),

3. olovlig förflyttning av punktskattepliktiga varor, grovt brott, eller grov olovlig befattning med punktskattepliktiga varor enligt 5 kap. 1 § första stycket eller 1 b § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter,

4. grov smuggling, grovt tullbrott eller grov olovlig befattning med smuggelgods enligt 5, 10 eller 13 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. grovt bidragsbrott enligt 3 § bidragsbrottslagen (2007:612),

6. grovt penningtvätsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvätsbrott, eller

7. grov marknadsmanipulation enligt 2 kap. 4 § tredje stycket lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden.

Uppgifter får bara hämtas in om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse.

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för inhämtning av uppgifter i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Av första stycket framgår att uppgifter, utöver i de fall som anges i 2 §, får hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka viss brottslig verksamhet som kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt. Den brottsliga verksamheten ska innefatta något av de brott som räknas upp i punkterna 1–7.

Förutsättningarna för inhämtning enligt paragrafen motsvarar alltså förutsättningarna i 2 § men med en annan brottskatalog och ett tillkommande kvalifikationskrav som innebär att det ska röra sig om brottslig verksamhet som kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt. De rekvisit som förekommer även i 2 § har samma innebörd som i den paragrafen (jfr prop. 2011/12:55 s. 121 och 122).

Med organiserad form eller systematiskt avses detsamma som i 27 kap. 18 a § andra stycket 22 c rättegångsbalken (jfr prop. 2022/23:126 s. 206 och 207). Med brottslig verksamhet som utövas i organiserad form avses sådan verksamhet som begås inom ramen för en struktur där flera personer samverkar under en inte helt obetydlig tidsperiod för att begå brott. Personerna ska ingå i en sammanslutning eller ett nätverk av viss kontinuitet vars syfte att begå brott sträcker sig längre än till enbart den ifrågakvarande brottsliga verksamheten. Med brottslig verksamhet som utövas systematiskt avses brottslig verksamhet där ett visst tillvägagångssätt upprepas ett flertal gånger av antingen en ensam gärningsman eller flera personer i samförstånd. Även brott med olika rubricering kan ingå i en sådan verksamhet som utövas systematiskt.

Det är tillräckligt att den brottsliga verksamheten kan *antas* utövas i organiserad form eller systematiskt. Det innebär dock att det ska finnas konkreta omständigheter som talar för att så är fallet. Det kan givetvis ytterst sällan läggas fram någon mer ingående utredning i fråga om de omständigheter som ligger till grund för de brottsbekämpande myndigheternas påstående. Åklagaren får därför bedöma om de omständigheter som lagts fram är tillräckliga för att det ska kunna antas att det rör sig om brottslig verksamhet som utövas i organiserad form eller systematiskt.

I *andra stycket* anges att uppgifter bara får hämtas in om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse. Detta motsvarar vad som gäller enligt 2 § andra stycket.

Prop. 2023/24:117 **6 §** *Den verkställande myndigheten får besluta att uppgifter som har kommit fram vid inhämtning enligt denna lag får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet.*

Paragrafen reglerar hur överskottsinformation från inhämtning av uppgifter får användas. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.

Ändringen innebär att överskottsinformation från inhämtning av uppgifter får användas utan särskilda begränsningar för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet. Regleringen motsvarar 27 kap. 23 a § rättegångsbalken och 12 § preventivlagen, med den skillnaden att det är den verkställande myndigheten och inte åklagare som beslutar om användning av överskottsinformation. Överskottsinformation får användas för att förebygga, förhindra eller upptäcka brott eller brottslig verksamhet men även inom förundersökningar. Både sådan information som rör den brottsliga verksamhet som tillståndet avser och information om ett annat brott eller en annan brottslig verksamhet får användas, liksom information om annat än brott eller brottslig verksamhet. Informationen får även vidareförmedlas från de brottsbekämpande myndigheterna för andra ändamål än brottsbekämpning. Det kan exempelvis gälla uppgifter om att ett barn far illa, utan att det innebär brott, som bör komma socialtjänsten tillhanda, eller uppgifter som är viktiga för landets försvar som Försvarsmakten bör få ta del av. Användningen av informationen måste vara i överensstämmelse med tillämpliga regler i övrigt, såsom dataskydds- och sekretessregler.

Den proportionalitetsprincip som gäller för inhämtning av uppgifter från vilka överskottsinformation kan komma fram gäller under hela verkställigheten. Principen ska alltså, även sedan beslut om åtgärden fattats, beaktas av den som beslutar om användning av överskottsinformation (jfr prop. 2022/23:126 s. 221). Det innebär att åtgärden endast får beslutas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den enskilde eller för något annat motstående intresse. Vid bedömningen av det intrång som användningen kan innebära för den enskilde bör bl.a. beaktas innehållet i eller innebörden av uppgifterna, och hur känsliga de kan vara för den som berörs. Exempel på motstående intressen kan vara om användningen för ett annat syfte medför en risk för att det ursprungliga ändamålet med den hemliga tvångsåtgärden går förlorat, liksom om sådan användning innebär att utredningsmetoder eller informatörer riskerar att röjas. Överlämnandet ska begränsas till de uppgifter som är av betydelse för det andra ändamål som informationen ska användas för.

För att överskottsinformation ska få användas för ett annat ändamål krävs beslut av den verkställande myndigheten, dvs. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket. Beslutet kan gälla användning i ett enskilt eller flera fall. Avgörande är att förutsättningarna för användningen kan bedömas på ett fullgott sätt.

7 § *Uppteckningar av uppgifter ska granskas snarast möjligt.*

Uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som omfattas av beslutet om inhämtning eller för att förhindra annat brott, bevaras så länge det behövs för något av dessa syften. *I*

de delar uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 6 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. Uppteckningarna ska därefter förstöras.

Paragrafen, som i hitillsvarande lydelse betecknas 8 §, reglerar granskning, bevarande och förstöring av uppteckningar av inhämtade uppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.

Tillägget i *andra stycket* innebär att i de delar uppteckningar innehåller överskottsinformation som med stöd av 6 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att den förundersökning där informationen använts har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. Tillägget motsvarar 27 kap. 24 § andra stycket första meningen rättegångsbalken och 13 § andra stycket preventivlagen.

Det hitillsvarande tredje stycket, som innehåller begränsningar för behandling av uppgifter från uppteckningar, tas bort som en följd av borttagandet av begränsningarna för användning av överskottsinformation i 6 §.

8 § Beslut och åtgärder som rör inhämtning av uppgifter enligt denna lag ska dokumenteras.

Paragrafen, som är ny, innehåller en dokumentationsskyldighet. Övervägandena finns i avsnitt 6.7.

Av paragrafen framgår att det finns en skyldighet att dokumentera beslut och åtgärder som rör inhämtning av uppgifter. Bestämmelsen motsvarar 27 kap. 35 § rättegångsbalken och 19 § preventivlagen. Det kan handla om uppgifter om tillståndet, såsom när det beviljats och om det har ändrats eller upphävts. Det kan också handla om datum och tidpunkt för verkställigheten samt vilken adress, kommunikationsutrustning eller geografiskt område som verkställigheten har avsett eller skett på. Uppgifterna ska dokumenteras på ett sådant sätt att det är möjligt att på ett överskådligt sätt följa beslut och andra åtgärder avseende inhämtningen.

9 § Vid inhämtning av uppgifter får de tekniska hjälpmedel som behövs för åtgärden användas.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser som ger den som fått tillstånd till inhämtning av uppgifter befogenheter att verkställa åtgärden. Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Av paragrafen framgår att vid inhämtning av uppgifter får de tekniska hjälpmedel som behövs för åtgärden användas. Det innebär att även myndigheternas egna tekniska hjälpmedel får användas. Bestämmelsen motsvarar vad som gäller i en förundersökning vid verkställighet av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (27 kap. 25 § rättegångsbalken).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2024.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Prop. 2023/24:117 3. För uppgifter från inhämtning som har verkställts före ikraftträdandet gäller 6–8 §§ i den äldre lydelsen.

Övervägandena finns i avsnitt 11.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 september 2024.

I *andra punkten* anges att äldre föreskrifter fortfarande gäller för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet. Det innebär bl.a. att det inte är tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid enligt 1 § första stycket 1 om tillståndet har meddelats före ikraftträdandet.

I *tredje punkten* anges att 6–8 §§ gäller i den äldre lydelsen för uppgifter från inhämtning som har verkställts före ikraftträdandet.

13.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

7 § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 eller 1 a § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 b § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som anges i 1 b eller 1 c § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första eller andra stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten.

I paragrafen finns bestämmelser om vad som gäller för tillstånd till hemlig dataavläsning vid sådana förhållanden som kan ligga till grund för tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen). Övervägandena finns i avsnitt 7.2.1.

Av *första stycket* framgår att ett tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas under samma förutsättningar som ett tillstånd enligt preventivlagen. Ändringen innebär att bestämmelsen i det hittillsvarande fjärde stycket förs in i första stycket.

Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas för att förhindra brottslig verksamhet som innefattar vissa särskilt angivna brott. Förutsättningarna för att bevilja ett sådant tillstånd är desamma som enligt preventivlagen.

Ändringen i *tredje stycket*, som motsvarar det hittillsvarande andra stycket, innebär att även hemlig dataavläsning som gäller rumsavlysningsuppgifter omfattas av kravet på att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten. Det hittillsvarande tredje stycket flyttas till 8 a §.

Övriga ändringar är språkliga.

8 § *Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den person som åtgärden riktas mot.*

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Paragrafen innehåller bestämmelser om krav på koppling mellan ett avläsningsbart informationssystem och den enskilde vid tillstånd som avses i 7 § (preventivlagsfallen). Övervägandena finns i avsnitt 7.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att ”av en person som anges i den bestämmelsen” tas bort och ersätts av ”den person som åtgärden riktas mot”. Detta innebär ingen ändring i sak.

Därutöver görs vissa språkliga ändringar.

8 a § *Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.*

Trots första stycket får tillståndet avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där den personen kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vilken plats eller person som ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter enligt 7 § får avse (preventivlagsfallen). Övervägandena finns i avsnitt 7.2.4.

I *första stycket*, som med vissa språkliga ändringar motsvarar hittillsvarande 7 § tredje stycket, anges vilka platser som ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter i preventivlagsfallen får avse (se vidare i prop. 2019/20:64 s. 221). Detta innebär ingen ändring i sak.

I *andra stycket* införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter till den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats. Regleringen motsvarar vad som gäller vid hemlig dataavläsning i en förundersökning enligt 4 a § fjärde stycket. Ett tillstånd får avse en person endast om det finns särskilda skäl för det. Sådana skäl kan finnas om det saknas rimliga förutsättningar att få tillgång till de uppgifter som behövs för att förhindra ett brott genom hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning som gäller kamera-

Prop. 2023/24:117 övervakningsuppgifter avseende en viss plats. Det kan t.ex. gälla kartläggning av hur den aktuella personen rör sig på platser där det är svårt att bedriva fysisk spaning utan att riskera upptäckt. Precis som i en förundersökning finns det inget hinder mot att vid samma tillfälle meddela tillstånd som avser såväl en viss plats som en person, om det finns förutsättningar för det (jfr prop. 2022/23:126 s. 240).

Den hemliga dataavläsningen får endast användas på en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig. Det innebär att åtgärden endast får verkställas på sådana platser. Ytterligare en begränsning är att den hemliga dataavläsningen aldrig får användas i någons stadigvarande bostad. De aktuella kraven har samma innebörd som i andra stycket. En skillnad i förhållande till det stycket är att kraven ska beaktas vid verkställigheten och inte vid tillståndsprövningen (jfr prop. 2022/23:126 s. 240).

8 b § *Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § som gäller rumsavlyssningsuppgifter får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Om platsen är en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.*

Trots första stycket får tillståndet avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den personen kommer att uppehålla sig. Om platsen är en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vilken plats eller person som ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter enligt 7 § får avse (preventivlagsfallen). Övervägandena finns i avsnitt 7.2.1 och 7.2.4.

I *första stycket* anges att ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter i preventivlagsfallen endast får avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Det är samma platskrav som gäller för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter i en förundersökning enligt 6 § tredje stycket.

Särskild anledning att anta innebär att det ska finnas någon faktisk omständighet som med viss styrka talar för att den person som åtgärden riktas mot, någon gång under tillståndstiden, kommer att uppehålla sig på platsen. Om platsen är en stadigvarande bostad åt någon annan än den som åtgärden riktas mot får tillstånd beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig där. Det innebär att man måste vara så gott som säker på att den aktuella personen kommer att uppehålla sig på platsen någon gång under den tid som tillståndet gäller. Detta strängare krav gäller endast en bostad som är stadigvarande bostad åt någon annan än den som åtgärden riktas mot. Därmed gäller kravet inte när tillståndet avser tillfälliga bostäder såsom hotellrum, möteslokaler eller andra tillfälliga övernattningslokaler (jfr prop. 2019/20:64 s. 220).

I *andra stycket* införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter till den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats. Regleringen motsvarar vad som gäller vid hemlig dataavläsning i en förundersökning enligt 6 § fjärde stycket. Ett tillstånd får avse en person endast om det finns särskilda skäl för det. Sådana skäl kan finnas om det saknas rimliga förutsättningar att få tillgång till de uppgifter som behövs för att förhindra ett brott genom hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter avseende en viss plats. Ett exempel på en sådan situation är att den person som åtgärden riktas mot för samtal som är intressanta när han eller hon rör sig utomhus mellan olika platser. Precis som i en förundersökning finns det inget hinder mot att vid samma tillfälle meddela tillstånd som avser såväl en viss plats som en person, om det finns förutsättningar för det (prop. 2022/23:126 s. 242).

Den hemliga dataavläsningen får endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Det innebär att åtgärden endast får verkställas på sådana platser. Ytterligare en begränsning är att den hemliga dataavläsningen får användas i en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, endast om det finns synnerlig anledning att anta att den personen kommer att uppehålla sig där. Kraven har samma innebörd som i första stycket. En skillnad i förhållande till första stycket är att kraven ska beaktas vid verkställigheten och inte vid tillståndsprövningen (jfr prop. 2022/23:126 s. 242 och 243).

10 § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får beviljas om åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 *eller* 2 a § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Vid hemlig dataavläsning enligt första stycket får meddelanden inte hindras att nå fram enligt 2 § andra stycket.

I paragrafen regleras att tillstånd till hemlig dataavläsning i vissa fall får beviljas för avläsning eller upptagning av uppgifter i underrättelseverksamhet (inhämtningslagsfallen), motsvarande de som gäller för inhämtning av sådana uppgifter enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen). Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Med anledning av införandet av den nya 2 a § inhämtningslagen ändras *första stycket* vad avser hänvisningen till vilka brott som omfattas av bestämmelsen.

Det hittillsvarande *tredje stycket*, som innehåller begränsningar om att tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervakningsuppgifter endast får avse uppgifter i förfluten tid, tas bort eftersom det i 1 § första stycket 1 inhämtningslagen införs en möjlighet att använda hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervakningsuppgifter i realtid, se kommentaren till den paragrafen.

Prop. 2023/24:117 **11 a §** *Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter får aldrig användas på en plats dit tillträdestillstånd enligt 13 § inte får beviljas.*

Paragrafen, som är ny, innehåller ett förbud mot att använda hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter på vissa platser. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.4.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 a §.

12 § Vid hemlig dataavläsning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång. Ett sådant tillstånd får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att det avläsningsbara informationssystemet finns tillgängligt. Om platsen är en bostad som stadigvarande används av någon annan än den misstänkte eller *den person som en åtgärd enligt 7 § eller 9 § första stycket riktas mot*, får tillstånd beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att informationssystemet finns där.

I paragrafen regleras förutsättningarna för att ett tillträdestillstånd ska kunna meddelas. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.3.

En hänvisning i paragrafen ändras med anledning av att det införs en möjlighet att bevilja tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter i 7 §.

Övriga ändringar är språkliga.

14 § Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. En ansökan om hemlig dataavläsning enligt 9 § ska dock göras av Säkerhetspolisen.

Om *en ansökan som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter avser en viss person i stället för en viss plats*, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 18 § första stycket 4.

I paragrafen finns regler om att rätten prövar en ansökan om hemlig dataavläsning och om vem som ska göra ansökan. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.4.

Andra stycket ändras med anledning av att det införs en möjlighet att i preventivlagsfallen knyta ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter till en viss person i stället för en viss plats.

18 § I ett tillstånd till hemlig dataavläsning ska följande anges:

1. vilken tid tillståndet avser,
2. vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet avser,
3. vilken typ av uppgift enligt 2 § första stycket som får läsas av eller tas upp,
4. villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan, och
5. vem som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten vid *en åtgärd enligt 6 §, eller vem en åtgärd enligt 7 § riktas mot*.

I ett tillstånd som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter ska det även anges vilken plats tillståndet avser. Om tillståndet avser en viss person i stället för en viss plats ska det anges i beslutet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska även det anges i beslutet.

Tiden för tillståndet får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

Paragrafen reglerar vad ett beslut om tillstånd till hemlig dataavläsning ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 9.2.

Tillägget i *första stycket femte punkten* innebär att det av ett beslut om hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen ska framgå vem åtgärden riktas mot.

I *andra stycket första meningen* anges att om ett tillstånd som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter avser en plats ska även platsen anges i tillståndet. Hänvisningarna till 4 a § tredje stycket, 6 § tredje stycket och 7 § tredje stycket tas bort och ersätts av ett tillstånd som avser kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter. Ändringen innebär att även rumsavlyssningsuppgifter i preventivlagsfallen omfattas av bestämmelsen. I *andra meningen*, som delvis motsvarar hittillsvarande tredje stycket, anges att om ett tillstånd som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter avser en viss person i stället för en viss plats ska det anges i beslutet. Genom att ersätta ”den skäligen misstänkte” med ”en viss person i stället för en viss plats” omfattas även preventivlagsfallen.

Tredje stycket motsvarar hittillsvarande fjärde stycket.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella.

29 § När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 7 § ska 12 och 13 §§ lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott i lydelsen före den 1 oktober 2023 tillämpas.

För underrättelse till en enskild vid hemlig dataavläsning i fall som anges i 7 § gäller 16–18 §§ lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Det som anges där om

– hemlig kameraövervakning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter

– *hemlig rumsavlyssning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter*

– hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska tillämpas för hemlig dataavläsning i övrigt

– telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning ska avse avläsningsbart informationssystem.

Paragrafen reglerar bl.a. hur överskottsinformation får användas vid hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen. Övervägandena finns i avsnitt 9.7.

I *andra stycket* läggs en ny strecksats till som anger att det som gäller för hemlig rumsavlyssning ska tillämpas även för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter. Ändringen innebär att en underrättelse ska lämnas till enskild även vid hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen

31 § När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 10 § ska 6 och 8 §§ lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet i lydelsen före den 1 september 2024 tillämpas. Det som anges där om inhämtning av uppgifter ska tillämpas för hemlig dataavläsning.

Uppgifter som har kommit fram vid hemlig dataavläsning enligt 10 § får användas i en förundersökning endast efter tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 eller 5 § som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter. Utan ett

Prop. 2023/24:117 sådant tillstånd får dock inhämtade uppgifter ligga till grund för beslut om att inleda en förundersökning.

Paragrafen reglerar användningen av överskottsinformation, granskning, bevarande och förstöring när det gäller hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen. Övervägandena finns i avsnitt 6.6 och 6.7.

Tillägget i *första stycket* innebär att hänvisningen till bestämmelserna i inhämtningslagen avser lydelsen bestämmelserna hade före den 1 september 2024. Av detta följer att förutsättningarna för användningen av överskottsinformation samt bevarande och förstöring av uppgifter från hemlig dataavläsning i inhämtningslagsfallen inte ändras, trots att motsvarande bestämmelser i inhämtningslagen ändras den 1 september 2024.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2024.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 11.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 september 2024.

I *andra punkten* anges att äldre föreskrifter fortfarande gäller för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet. Det innebär bl.a. att det inte är tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid om ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervakningsuppgifter enligt 10 § har meddelats före ikraftträdandet.

13.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar

5 kap.

Husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

3 § Utlänningen får utsättas för husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning, om det är av betydelse för att klarlägga om

1. utlänningen tillhör eller verkar för en organisation eller grupp som planlägger eller förbereder brott enligt terroristbrottslagen (2022:666) eller om det finns en risk för att utlänningen kan komma att engagera sig i en sådan organisation eller grupp,

2. det finns risk för att utlänningen själv planlägger eller förbereder brott som avses i 1, eller

3. det finns risk för att utlänningen själv eller tillsammans med andra medverkar i eller på annat sätt främjar ett allvarligt brott som rör Sveriges säkerhet.

I sådana fall är det också tillåtet att ta fingeravtryck av och att fotografera utlänningen.

I fråga om sådana åtgärder gäller i övrigt 28 kap. rättegångsbalken. Det som sägs om den som är skäligen misstänkt ska då i stället avse utlänningen.

I paragrafen anges de närmare förutsättningarna för att en utlänning ska få utsättas för husrannsakan, genomsökning på distans, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och att ta fingeravtryck. Övervägandena finns i avsnitt 10.

Ändringen i *första stycket* innebär att genomsökning på distans läggs till i uppräkningslistan av vilka tvångsmedel som omfattas av paragrafen. Begreppet genomsökning på distans har samma innebörd som i 28 kap. 10 a § rättegångsbalken (jfr prop. 2021/22:119 s. 177 och 178).

Det görs även en ändring i rubriken närmast före paragrafen på så sätt att genomsökning på distans läggs till.

4 § Om en polisman vid Säkerhetspolisen vid en *husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning* enligt 3 § första stycket påträffar elektronisk kommunikationsutrustning, får polismannen tillfälligt omhänderta utrustningen och undersöka den.

Egendomen ska lämnas tillbaka så snart det inte längre finns skäl för åtgärden, dock senast 24 timmar efter omhändertagandet.

I paragrafen anges en polismanns rätt att tillfälligt omhänderta och undersöka sådan elektronisk kommunikationsutrustning som påträffas vid husrannsakan hos eller vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en utlänning. Övervägandena finns i avsnitt 10.

I *första stycket* ersätts begreppet åtgärd med en uppräkningslistan av åtgärder som avses, dvs. husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning. Ändringen är en följd av att genomsökning på distans införs i 3 § första stycket. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Bestämmelsen i hittillsvarande andra stycket, som innehåller regler om kopiering av innehållet i den elektroniska kommunikationsutrustningen, flyttas till en ny paragraf, se 4 a §.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande tredje stycket.

Kopiering

4 a § *Innehållet i en elektronisk kommunikationsutrustning som omhändertagits med stöd av 4 § får kopieras, om det krävs för ett sådant ändamål som avses i 3 § första stycket. Detsamma gäller handlingar som påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans.*

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för kopiering av innehållet i en elektronisk kommunikationsutrustning som har omhändertagits och handlingar som har påträffats vid en husrannsakan eller genomsökning på distans. Övervägandena finns i avsnitt 10.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 4 § andra stycket. Ändringen innebär att reglerna om kopiering utvidgas till att omfatta även handlingar som påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans.

Det införs även en ny rubrik närmast före paragrafen.

8 § Säkerhetspolisen får hos Migrationsverket ansöka om att en utlänning ska åläggas anmälningskyldighet enligt 2 § eller en sådan skyldighet tillsammans med ett förbud att lämna vistelseområdet. Ett beslut om sådant tvångsmedel får meddelas om förutsättningarna i 1 § är uppfyllda.

Säkerhetspolisen får hos Migrationsverket även ansöka om godkännande att

1. enligt 10 § besluta om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck, eller

2. enligt 11 § ansöka om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller postkontroll.

Ett godkännande enligt andra stycket 1 och 2 får ges om förutsättningarna i 1, 3 och 5–7 §§ är uppfyllda.

I paragrafen anges Migrationsverkets möjlighet att besluta eller godkänna användningen av de tvångsmedel som finns i 2, 3 och 5–7 §§. Övervägandena finns i avsnitt 10.

Ändringen i *andra stycket första punkten* innebär att *genomsökning på distans* läggs till i uppräkningsen av vilka tvångsmedel som omfattas av paragrafen.

Beslut om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

10 § Säkerhetspolisen får efter ett godkännande enligt 8 § andra stycket 1, 9 § första stycket 1 eller 16 § tredje stycket besluta om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck. Ett beslut om sådant tvångsmedel får meddelas om förutsättningarna i 3 § är uppfyllda.

I paragrafen anges vem som beslutar om användning av vissa tvångsmedel. Övervägandena finns i avsnitt 10.

Ändringen innebär att *genomsökning på distans* läggs till i uppräkningsen av vilka tvångsmedel som omfattas av paragrafen.

Det görs även en ändring i rubriken närmast före paragrafen på så sätt att *genomsökning på distans* läggs till.

22 § Om en handling påträffas vid husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får den inte närmare undersökas och inte heller öppnas eller granskas av någon annan än rätten, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller en åklagare. Efter anvisning av Säkerhetspolisen får dock en sakkunnig eller någon annan som anlitas vidta åtgärden.

Om kopiering har gjorts enligt 4 a § ska kopian förstöras när den inte längre behövs för Säkerhetspolisens underrättelseverksamhet eller brottsutredande verksamhet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vem som får närmare undersöka, öppna eller granska handlingar som påträffas vid husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning samt om förstöring av kopior enligt 4 a §. Övervägandena finns i avsnitt 10.

Ändringen i *första stycket* innebär att *genomsökning på distans* läggs till i uppräkningsen av vilka tvångsmedel som omfattas av paragrafen.

I *andra stycket* införs en hänvisning till 4 a § som innebär att bestämmelsen om att kopior av innehållet i omhändertagen elektronisk kommunikationsutrustning ska förstöras även omfattar kopior av handlingar som påträffats vid en husrannsakan eller en *genomsökning på distans*.

Sammanfattning av betänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2 (SOU 2023:60)

Prop. 2023/24:117
Bilaga 1

Uppdraget

I vårt delbetänkande föreslog vi att möjligheterna att använda tvångsmedel för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott med stöd av den s.k. preventivlagen¹ och lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning skulle utökas. Vårt förslag, som huvudsakligen innebar att den brottskatalog som reglerar lagstiftningens tillämpningsområde utökades, har lett till lagstiftning som trädde i kraft den 1 oktober 2023.

Den andra delen av vårt uppdrag omfattar preventiv tvångsmedelsanvändning enligt flera olika regelverk. Vi har övervägt flera frågor beträffande den s.k. inhämtningslagen², bland annat om lagens tillämpningsområde ska utökas. Vi har också övervägt om det bör införas en möjlighet att använda ytterligare tvångsmedel, däribland husrannsakan och hemlig rumsavlyssning, med stöd av preventivlagen. Vårt uppdrag har därutöver innefattat en förhållandevis begränsad frågeställning gällande en utökning av tvångsmedelskatalogen i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar (LSU).

I samtliga delar av uppdraget har det ingått att väga behovet av en effektiv brottsbekämpning mot den enskildes rätt till skydd för grundläggande fri- och rättigheter, såsom den personliga integriteten. Vi har också haft i uppdrag att säkerställa att förslagen uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet.

Behovet av att använda preventiva tvångsmedel har ökat

Brottsutvecklingen i Sverige med bland annat skjutningar och sprängningar är exceptionell och läget är allvarligt. Brottsligheten i de kriminella miljöerna är dock inte begränsad till skjutvapenvåld och sprängningar utan även exempelvis narkotikabrott, smuglingsbrott och ekonomisk brottslighet är vanligt förekommande. Den grova ekonomiska brottsligheten och den grova tillgreppsbrotslighet som utförs organiserat eller systematiskt av kriminella nätverk har den senaste tiden ökat i omfattning och komplexitet. Brottsligheten genererar betydande brottsvinster som ofta används för att finansiera annan grov brottslighet som narkotika- och vapenbrott, men även dödligt våld. Ett allvarligt försämrat säkerhetsläge innebär också att behovet av att använda preventiva tvångsmedel har ökat även inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde. Den tekniska utvecklingen har medfört att de brottsbekämpande myndigheterna ställs inför nya svårigheter och krav. Tekniska hjälpmedel används av kriminella för planering, kommunikation och som direkta brottsverktyg vid till exempel försäljning av narkotika. Det är svårt att på annat sätt än genom tvångsmedelsanvändning få fram uppgifter om

¹ Lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

² Lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

brottsligheten på grund av den rådande tystnadskulturen och ett allmänt utbrett motstånd mot att samarbeta med polisen inom den kriminella miljön.

Den beskrivna utvecklingen utgör ett hot mot grundläggande samhällsintressen och har stor påverkan på samhället. Staten har ett ansvar för att upprätthålla rättstryggheten för enskilda och i detta innefattas att säkerställa att det finns en välfungerande och effektiv brottsbekämpning. Det har mot denna bakgrund tidigare bedömts att de brottsbekämpande myndigheterna behöver få effektivare verktyg som kan stärka deras förutsättningar att förhindra allvarliga brott, bland annat genom utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel. Vi delar denna bedömning.

Ett utvidgat tillämpningsområde för inhämtningslagen

En utökad brottskatalog

Den organiserade och systematiska ekonomiska brottsligheten och tillgreppsbrottligheten har ökat och blivit mer komplex. De brottsbekämpande myndigheterna har beskrivit ett konkret och påtagligt behov av att i underrättelseverksamheten inhämta uppgifter om elektronisk kommunikation med stöd av inhämtningslagen för att kunna förebygga, förhindra eller upptäcka även denna brottslighet.

Mot denna bakgrund har vi bedömt att det finns behov av att i ökad utsträckning kunna inhämta uppgifter enligt inhämtningslagen och att detta skulle innebära en mer effektiv bekämpning av allvarlig brottslig verksamhet. Samtidigt bedömer vi att detta innebär ökade risker för den personliga integriteten. Sammantaget har vi dock bedömt att en utvidgning av inhämtningslagens tillämpningsområde genom en utökad brottskatalog är proportionerlig, under förutsättning att en sådan utvidgning avgränsas på ett ändamålsenligt sätt. En utvidgning förutsätter att lagstiftningen innehåller kvalifikationskrav och rättssäkerhetsgarantier som kan balansera den ökade risken för intrång i den personliga integriteten. I denna avvägning har vi även beaktat statens skyldighet att upprätthålla rättstrygghet för enskilda och skydda sina medborgare mot brott. Vårt förslag innebär att inhämtning även ska kunna ske avseende brottslig verksamhet som innefattar grova former av brotten stöld, bedrägeri, häleri, svindleri, bokföringsbrott, skattebrott, punktskattebrott, tullbrott, bidragsbrott, penningtvättsbrott, och marknadsmanipulation. Inhämtning ska dock få ske endast i de fall brottsligheten kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt. Vi bedömer att brottskatalogen därmed har avgränsats på ett sätt som är förenligt med europarättens krav. Tillämpningsområdet för hemlig dataavläsning beträffande avläsning och upptagning av kommunikationsövervaknings- och platsuppgifter i underrättelseverksamhet ska utvidgas på motsvarande sätt.

Av integritets- och rättssäkerhetsskäl föreslår vi att regleringen om en utökad brottskatalog i inhämtningslagen ska tidsbegränsas i fem år efter ikraftträdandet så att lagstiftningen kan utvärderas.

Inhämtning av uppgifter om meddelanden i realtid

Enligt inhämtningslagen får s.k. lokaliseringssuppgifter inhämtas i realtid, men uppgifter om meddelanden får endast inhämtas avseende förfluten tid. De brottsbekämpande myndigheterna har beskrivit att inhämtning av

uppgifter om meddelanden i realtid möjliggör en effektivare och mer proaktiv brottsbekämpning. Att underrättelseinhämtning sker i realtid i stället för i efterhand innebär enligt myndigheterna förbättrade förutsättningar för att i rätt tid kunna vidta andra brottsbekämpande åtgärder.

Vi delar de brottsbekämpande myndigheternas bedömningar i fråga om behovet av att inhämta även uppgifter om meddelanden i realtid. Realtidsinhämtning anses samtidigt innebära ett större intrång i den personliga integriteten, även om detta inte medför att fler uppgifter än tidigare inhämtas. Vid en proportionalitetsbedömning anser vi dock att behovet och nyttan väger tyngre än det ökade integritetsintrånget. Vi föreslår därför att uppgifter om meddelanden ska få inhämtas i realtid med stöd av inhämtningslagen. Motsvarande förslag lämnas beträffande lagen om hemlig dataavläsning.

Inhämtning av uppgifter med egna tekniska hjälpmedel

Inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen får endast ske från den som enligt lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät eller en elektronisk kommunikationstjänst. De brottsbekämpande myndigheterna har därmed inte möjlighet att med egna tekniska hjälpmedel hämta in uppgifter om elektronisk kommunikation med stöd av inhämtningslagen. Detta är dock möjligt när tvångsmedel används med stöd av rättegångsbalken eller preventivlagen. De brottsbekämpande myndigheterna har anfört att det finns situationer då inhämtning med hjälp av nät- eller tjänsteleverantörerna är olämplig. Mot denna bakgrund föreslår vi att inhämtning av uppgifter även enligt inhämtningslagen ska kunna ske med Polismyndighetens, Säkerhetspolisens eller Tullverkets egna tekniska hjälpmedel.

Beslutsordningen

I dag är det åklagare vid Åklagarmyndigheten som prövar frågor om inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen. Enligt vår bedömning fungerar dagens ordning väl och beslutsordningen uppfyller de krav som följer av Sveriges internationella åtaganden, som bland annat innebär att frågan om tillstånd till inhämtning ska prövas av en oberoende myndighet. Vi föreslår därför att åklagare vid Åklagarmyndigheten fortsatt ska pröva frågor om inhämtning. Detta ska gälla även inom det utvidgade tillämpningsområdet.

Integritetsskydds- och rättssäkerhetsgarantierna är tillräckliga

Regleringen i inhämtningslagen och lagen om hemlig dataavläsning innehåller ett flertal skyddsmekanismer som syftar till att säkerställa att tillämpningen är rättssäker och inte innebär obefogade intrång i enskildas integritet. Vi har föreslagit att dessa rättssäkerhetsgarantier även ska gälla även inom det utvidgade tillämpningsområdet. Det innebär till exempel att frågor om tillstånd prövas av en myndighet – Åklagarmyndigheten – som bedöms vara oberoende i förhållande till underrättelseverksamhetens intressen och att en underrättelse om ett beslut om inhämtning av uppgifter ska lämnas till Säkerhets- och integritetsskyddsnamnden.

Därutöver föreslår vi ändringar i reglerna om överskottsinformation som innebär att överskottsinformation från inhämtningen ska få användas i större utsträckning än i dag. Vidare föreslår vi att ett dokumentationskrav avseende beslut och åtgärder som rör inhämtning av uppgifter införs i inhämtningslagen. Båda dessa förslag motsvarar vad som sedan den 1 oktober 2023 gäller enligt rättegångsbalken och preventivlagen.

Vi bedömer att bestämmelserna om det utvidgade tillämpningsområdet i inhämtningslagen är tillräckligt förutsebara, tydliga och avgränsade för att skydda enskilda mot godtyckliga ingrepp i deras fri- och rättigheter och att lagens kvalifikationskrav är ändamålsenliga.

Ytterligare verktyg i preventivlagen

Ytterligare tvångsmedel och verkställighetsåtgärder ska införas i preventivlagen

Preventivlagens tillämpningsområde har som framgått nyligen utvidgats genom en utökad brottskatalog. Däremot är lagens tvångsmedelskatalog i allt väsentligt oförändrad sedan lagen trädde i kraft år 2008. Regleringen i lagen innebär att hemlig övervakning och hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och s.k. postkontroll i vissa fall får användas utanför en förundersökning i syfte att förhindra brott. Preventivlagens tvångsmedelskatalog kompletteras av lagen om hemlig dataavläsning som innebär att hemlig dataavläsning, som inte avser rumsavlyssningsuppgifter, får användas i s.k. preventivlagsfall.

Vi föreslår att ytterligare tvångsmedel och verkställighetsåtgärder ska få användas i de situationer som omfattas av preventivlagen. Detta innebär betydande integritetsrisker, främst för de personer som åtgärderna riktas mot, men i viss mån även för utomstående. Samtidigt är det inte fråga om några nya verktyg, utan befintliga straffprocessuella tvångsmedel och verkställighetsåtgärder. De integritetsrisker som åtgärderna medför accepteras i den brottsutredande verksamheten. Vi bedömer att dessa risker kan accepteras även när syftet med åtgärderna är att förhindra allvarliga brott och även med beaktande av den riskökning som det anses innebära att användningen sker utanför en förundersökning. I denna avvägning har vi beaktat att åtgärderna vidtas för att skydda tilltänkta brottsoffer och andra utomstående från mycket allvarliga integritetsintrång. Förslagen innebär därmed inte endast utökade integritetsrisker, utan också ett förstärkt skydd för andras integritet och rättstrygghet.

Sammantaget har vi bedömt att behovet av ytterligare verktyg i preventivlagen väger tyngre än de integritetsrisker som en sådan reglering innebär för de personer som kan komma att utsättas för preventiv tvångsmedelsanvändning. Förslaget innebär att det i vissa fall kommer att användas fler tvångsmedel i preventivt syfte och i andra fall kan de tillkommande tvångsmedlen ersätta användningen av andra tvångsmedel. Även om användningen av tvångsmedel är förenad med integritetsrisker är den föreslagna regleringen enligt vår uppfattning proportionerlig och innebär som helhet en rimlig avvägning mellan intresset av en effektiv brottsbekämpning och enskildas rätt till skydd för den personliga integriteten.

Vi föreslår att även hemlig rumsavlyssning ska få användas enligt preventivlagen och att hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen även ska få avse rumsavlyssningsuppgifter. Som framgått bedömer vi att behovet av att använda preventiva tvångsmedel har ökat. De brottsbekämpande myndigheterna har därtill beskrivit ett konkret och påtagligt behov av att i vissa situationer ha möjlighet att använda hemlig rumsavlyssning i preventivt syfte. Det kan till exempel vara fråga om att myndigheterna redan har fått tillstånd till att använda hemlig dataavläsning och får del av meddelanden som visar att några av de inblandade personerna ska träffas för ett möte. I en sådan situation kan det vara av avgörande betydelse för myndigheternas möjligheter att förhindra att ett brott fullbordas att de kan avlyssna det planerade mötet och därigenom få ytterligare information om de inblandades brottsplaner.

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning avseende rumsavlyssningsuppgifter, anses utgöra särskilt integritetskänsliga tvångsmedel. Som framgått accepteras emellertid motsvarande integritetsrisker när samma åtgärder används i brottsutredande syfte. Eftersom hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning avseende motsvarande uppgifter i vissa fall kan innebära särskilt stora integritetsintrång föreslår vi att tillämpningsområdet för dessa åtgärder ska vara mer begränsat än vad som gäller för andra preventiva tvångsmedel. Det innebär att åtgärderna endast ska kunna användas när det är fråga om brottslighet som innefattar brott med ett lägsta föreskrivet straff på fyra års fängelse eller vissa brott inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde.

Husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans

Vi föreslår att husrannsakan, undersökning på annat ställe och genomsökning på distans ska få användas med stöd av preventivlagen. Dessa åtgärder är vanligt förekommande i brottsutredningar och anses utgöra nödvändiga, ändamålsenliga och effektiva sätt att inhämta information. De brottsbekämpande myndigheterna har även beträffande dessa åtgärder beskrivit ett konkret och påtagligt behov av att använda åtgärderna i preventivt syfte. När det gäller husrannsakan och undersökning på annat ställe kan det vara fråga om att myndigheterna behöver bereda sig tillträde till en viss plats för att bekräfta misstankar om att det på platsen finns föremål som behövs för utförandet av ett allvarligt brott, eller för att söka efter information om brottsplaner i datorer eller telefoner som finns på denna plats. Genomsökning på distans utgör en slags förlängning av husrannsakan och behövs för att myndigheterna ska kunna undersöka även externt lagrade handlingar som går att komma åt med exempelvis en dator eller telefon som påträffas vid en husrannsakan. Att även detta tvångsmedel behövs som ett komplement till husrannsakan är i allt väsentligt en följd av teknikutvecklingen.

Husrannsakan, undersökning på annan plats och genomsökning på distans är åtgärder som i det enskilda fallet kan ge upphov till betydande integritetsintrång för enskilda. Trots detta bedömer vi, på samma grunder

som anförts tidigare, att det är proportionerligt att utöka den preventiva tvångsmedelskatalogen på det sätt vi föreslagit.

Anpassningar till rättegångsbalkens regelverk och en utökning av de preventiva verkställighetsåtgärderna

Slutligen föreslår vi att förutsättningarna för användning av tvångsmedel enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning även i andra avseenden anpassas till vad som gäller i förundersökningar. Detta innebär bland annat att beslut om hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning avseende motsvarande uppgifter ska kunna knytas till en person i stället för en plats. Vi föreslår också att särskilda verkställighetsåtgärder som förekommer i förundersökningar ska få användas i preventivt syfte. Detta innebär bland annat att det införs ett reglerat förfarande för kopiering, att det ska kunna fattas beslut om s.k. tillträdestillstånd i fler fall än tidigare och att det i vissa fall ska kunna fattas beslut om kroppsvisitation och biometrisk autentisering när det behövs för att verkställa andra tvångsmedelsbeslut. Vi bedömer att även denna reglering är proportionerlig.

Integritetsskydds- och rättssäkerhetsgarantierna är tillräckliga

Vi föreslår att samma grundläggande kvalifikationskrav och rättssäkerhetsgarantier som gäller för annan tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen ska gälla även för de tillkommande tvångsmedlen. Vi bedömer att denna reglering är väl avvägd, ändamålsenlig och utgör ett tillräckligt skydd för enskildas integritetsskydds- och rättssäkerhetsintressen. I övrigt har regleringen avseende de tillkommande tvångsmedlen till stora delar utformats på ett sätt som motsvarar vad som gäller när samma åtgärder används i brottsutredande syfte. Vi har emellertid bedömt att det inte ska föreskrivas någon rätt att närvara vid en husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans enligt preventivlagen. En motsatt ordning skulle enligt vår bedömning riskera att motverka ändamålet med åtgärderna. De integritets- och rättssäkerhetsrisker som detta medför vägs upp av ett robust system av andra integritetsskydds- och rättssäkerhetsgarantier, till exempel förhandsprövning i domstol med offentliga ombud och Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn.

Ytterligare verktyg i utlänningsärenden med särskilda säkerhetsaspekter

Den gällande regleringen i LSU innebär bland annat att Säkerhetspolisen i vissa utlänningsärenden med särskilda säkerhetsaspekter kan få tillstånd att besluta om husrannsakan för att klarlägga en utlännings kopplingar till terroristgrupper, delaktighet i terroristbrottslighet eller annan brottslighet som rör Sveriges säkerhet. Vi föreslår att Säkerhetspolisen ska kunna få tillstånd att använda även genomsökning på distans enligt detta regelverk. Att genomsökning på distans behöver användas är även i detta sammanhang en följd av teknikutvecklingen.

Regleringen i LSU syftar till att ge Säkerhetspolisen ändamålsenliga verktyg för att kartlägga vissa miljöer och personer som utgör allvarliga

hot mot Sveriges säkerhet. Dessa intressen är angelägna och intresset av att Säkerhetspolisen har tillgång till ändamålsenliga verktyg för dessa syften väger enligt vår bedömning tyngre än de integritetsrisker som införandet av en möjlighet att besluta om genomsökning på distans medför. Sammantaget anser vi därför att det är proportionerligt att komplettera tvångsmedelskatalogen i LSU med en möjlighet att använda genomsökning på distans.

Vårt förslag innebär att i huvudsak samma integritetsskydds- och rättssäkerhetsgarantier som gäller för annan tvångsmedelsanvändning enligt LSU ska gälla även vid genomsökning på distans. Detta kompletteras av rättegångsbalkens reglering i ett antal specifika frågor som avser genomsökning på distans.

Ekonomiska konsekvenser

Användningen av preventiva tvångsmedel är resurskrävande. En utökad användning av preventiva tvångsmedel kommer därför att innebära ökade kostnader för de brottsbekämpande myndigheterna. Samtidigt innebär våra förslag att de brottsbekämpande myndigheterna får effektivare verktygsarbetet med att förebygga, förhindra och upptäcka brott. Samtliga brottsbekämpande myndigheter har bedömt att förslagen medför kostnadsökningar som inte ryms inom befintliga anslagsramar.

En förutsättning för att användningen av preventiva tvångsmedel ska kunna utökas är att det finns tillräckliga resurser för att utöva en effektiv tillsyn över dessa åtgärder. Förslagen medför därför att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, som har i uppdrag att utöva sådan tillsyn, behöver tillföras ytterligare resurser.

Att allvarliga brott förebyggs, förhindras och upptäcks kan förväntas innebära betydande samhällsekonomiska besparingar.

Ikraftträdande

Vi föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2025. Den utvidgade brottskatalogen i inhämtningslagen ska gälla till och med den 31 december 2029.

Betänkandets lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

dels att nuvarande 4 § ska betecknas 2 §, att nuvarande 5 § ska betecknas 3 §, att nuvarande 2 § ska betecknas 4 § och att nuvarande 3 § ska betecknas 4 a §,

dels att nya 2–4 §§ och 1, 5, 6–6 b, 8, 11, 13, 14, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas 18 nya paragrafer, 1 b, 1 c, 4 a–d, 5 a, 8 a–d, 9 a–g §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § *första stycket* rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken *eller* postkontroll enligt 4 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken, postkontroll enligt 2 § *första stycket*, *husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans enligt 2 § andra stycket* får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,
2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,
3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,
4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning,

6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1, 2 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

1 b §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

2. grov mordbrand eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 13 kap. 2 § eller 3 § tredje stycket brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

3. uppror eller väpnat hot mot laglig ordning enligt 18 kap. 1 eller 3 § brottsbalken,

4. högförräderi, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 1, 5, 6, 6 a eller 6 b § brottsbalken,

5. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666), eller

6. mord, synnerligen grov misshandel eller människorov enligt 3 kap. 1 § eller 6 § andra stycket eller 4 kap. 1 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

1 c §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken får också beviljas om

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar

a) mord, människorov eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 3 § tredje stycket brottsbalken,

b) synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § andra stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

c) synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § andra stycket vapenlagen (1996:67),

d) synnerligen grov narkotikasmuggling, synnerligen grov vapen smuggling eller synnerligen grov

smuggling av explosiv vara enligt 6 § fjärde stycket, 6 a § fjärde stycket eller 6 b § fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) synnerligen grovt brott enligt 29 a § andra stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

4 §

Med postkontroll avses i denna lag att en försändelse som finns hos ett befodringsföretag hålls kvar till dess att den har undersökts, öppnats eller granskats.

2 §²

Med husrannsakan, undersökning på annat ställe, genomsökning på distans och kroppsvsitation avses i denna lag detsamma som i 28 kap. rättegångsbalken.

5 §

Ett tillstånd enligt denna lag får beviljas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra *sådan brottslig verksamhet som avses i 1 eller 1 a §*, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som *avses i 1 eller 1 a §* eller för något annat motstående intresse.

2 §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation *och* hemlig övervakning av elektronisk kommunikation *enligt 1 eller 1 a §* får endast avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

3 §³

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra *den brottsliga verksamheten*, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som *åtgärden riktas mot* eller för något annat motstående intresse.

4 §⁴

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får endast avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

² Senaste lydelse av tidigare 4 § 2023:537.

³ Senaste lydelse av tidigare 5 § 2023:537.

⁴ Senaste lydelse av tidigare 2 § 2023:537.

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den person som *avses i 1 eller 1 a §* eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som *avses i 1 eller 1 a §* under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

3 §

Hemlig kameraövervakning *enligt 1 eller 1 a §* får endast avse

1. en plats där den person som *avses i 1 eller 1 a §* kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten *som avses i 1 eller 1 a §* kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den person som *åtgärden riktas mot* eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som *åtgärden riktas mot* under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

4 a §⁵

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får endast avse

1. en plats där den person som *åtgärden riktas mot* kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Trots första stycket får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den personen kan antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

4 b §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Tillståndet får avse en stadigvarande bostad, som inte ut-

gör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

Trots första stycket får ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den personen kommer att uppehålla sig. Avlyssningen får riktas mot en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

4 c §

En husrannsakan eller undersökning på annat ställe får företas för att söka efter föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans eller för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

En åtgärd enligt första stycket får företas hos annan än den person som åtgärden riktas mot endast om det finns synnerlig anledning att anta att det kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

4 d §

En genomsökning på distans får utföras för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

En åtgärd enligt första stycket får utföras i ett avläsningsbart in-

formationssystem som den person som åtgärden riktas mot kan antas ha använt. Även i annat fall får en genomsökning på distans utföras om det finns synnerlig anledning att anta att det går att påträffa handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

Genomsökning på distans får endast utföras genom autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser.

5 §

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

5 a §

Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får den

verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats som ska övervakas eller avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får dock inte avse en stadigvarande bostad som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot. Ett tillstånd som avser hemlig kameraövervakning får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

Om ett tillträdestillstånd avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillträdestillstånd, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

6 §⁶

Frågor om *tillstånd till* tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren. Om en ansökan om hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 8 § andra stycket.

Frågor om *tillstånd till* tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § reger-

Frågor om tvångsmedel enligt 1 och 1 b §§ prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen

⁶ Senaste lydelse 2023:537.

ingsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva en ansökan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a §.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

6 a §⁷

Om det kan befaras att inhämtande av rättens tillstånd enligt 6 § skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om åklagaren har lämnat tillstånd enligt första stycket, ska han eller hon *utan dröjsmål* skriftligt anmäla beslutet *hos* rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de *inhämtade uppgifterna* inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av *avlyssningen eller övervakningen*, eller för någon annan som uppgifterna avser.

meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva en ansökan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a och 1 c §§.

Om det kan befaras att inhämtande av rättens tillstånd *i en fråga* enligt 6 § skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om åklagaren har lämnat tillstånd enligt första stycket, ska han eller hon *snarast möjligt* skriftligt anmäla beslutet *till* rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de *uppgifter som kommit fram* inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av *åtgärden*, eller för någon annan som uppgifterna avser.

6 b §⁸

När rätten har beslutat i frågor om *tillstånd till* tvångsmedel enligt 1 a § ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritets-skydds-nämnden om beslutet.

När rätten har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt 1 a *eller* 1 c § ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritets-skydds-nämnden om beslutet.

⁷ Senaste lydelse 2014:1421.

⁸ Senaste lydelse 2023:537.

8 §⁹

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det anges

1. vilket eller vilka tvångsmedel som får användas,

2. vilken brottslig verksamhet enligt 1 eller 1 a § som ligger till grund för tillståndet, och

3. under vilken tid tillståndet gäller.

I ett beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser, och

2. om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

I ett beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, den plats anges som tillståndet avser.

I ett beslut om tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilka försändelser som tillståndet omfattar, och

2. att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

I ett tillstånd till tvångsmedel ska det anges vilket eller vilka tvångsmedel som får användas, vilken brottslig verksamhet som ligger till grund för tillståndet, vilken tid tillståndet gäller och vem åtgärden riktas mot.

I ett tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning som avser en viss person i stället för en viss plats ska sådana villkor alltid anges.

⁹ Senaste lydelse 2023:537.

8 a §

I ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det också anges vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser och om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

8 b §

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en plats ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet avser en viss person i stället för en viss plats ska det anges i beslutet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 5 a §, ska även det anges i beslutet.

8 c §

I ett tillstånd till husrannsakan eller undersökning på annat ställe ska det också anges vilken plats tillståndet avser.

I ett tillstånd till genomsökning på distans ska det också anges vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet omfattar.

8 d §

I ett beslut om tillstånd till postkontroll ska det också anges vilka försändelser som tillståndet omfattar och att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

9 a §

När ett beslut om tvångsmedel verkställs får olägenhet eller skada inte förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt.

9 b §

Vid en husrannsakan eller undersökning på annat ställe får rum eller annat ställe öppnas med våld, om det krävs. Efter förrättningen ska det tillslutas på lämpligt sätt.

Den som en husrannsakan eller undersökning på annat ställe har företagits hos har rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden med uppgift om att åtgärden företagits med stöd av denna lag.

9 c §

Genomsökning på distans får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag.

Om det vid en genomsökning på distans kommer fram uppgifter som omfattas av första stycket ska genomsökningen omedelbart avbrytas i den del den avser sådana uppgifter.

9 d §

En handling som påträffas vid en postkontroll, husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet.

En handling som inte får tas i beslag enligt 27 kap. 2 eller 3 § rättegångsbalken får inte heller kopieras.

Den som med laga rätt verkställer ett beslut om husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans eller undersöker, öppnar eller granskar en försändelse som omfattas av ett beslut om postkontroll får besluta om att en handling ska kopieras.

9 e §

Om den person som en husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans riktas mot närvarar vid åtgärden får han eller hon kroppsvisiteras

om det kan antas att åtgärden annars försvåras.

Någon annan än den person som avses i första stycket får kroppsvisiteras vid en husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans endast om det finns synnerlig anledning att anta att åtgärden annars försvåras.

En polisman eller en tulltjänsteman får besluta om en åtgärd enligt första eller andra stycket.

Bestämmelserna i 28 kap. 13 § andra och tredje styckena och 13 a § första och tredje styckena rättegångsbalken om kroppsvisitation ska tillämpas även i fråga om kroppsvisitation enligt denna lag.

9 f §

Om det kan antas att en genomsökning på distans annars försvåras, är den som närvarar vid åtgärden skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig annan elektronisk kommunikationsutrustning än sådan som används för att utföra genomsökningen och som han eller hon bär med sig eller har på sig. Om han eller hon vägrar, får en polisman eller en tulltjänsteman tillfälligt omhänderta utrustningen.

9 g §

Om det finns anledning att anta att någon har möjlighet att öppna ett avläsningsbart informationssystem genom biometrisk autentisering är han eller hon skyldig att på tillsägelse av en polisman eller en tulltjänsteman medverka till detta, om en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar, får en polisman eller en tulltjänsteman genomföra autentiseringen.

11 §¹⁰

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får inte ske av telefonsamtal eller andra meddelanden där den som yttrar sig inte skulle ha kunnat höras som vittne, enligt 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, om det som har sagts eller på annat sätt framkommit. Om det av avlyssningen framgår att det är fråga om ett sådant samtal eller meddelande, ska avlyssningen omedelbart avbrytas.

Hemlig rumsavlyssning får inte ske av samtal eller annat tal där någon som angetts i första stycket talar. Om det under rumsavlyssningen kommer fram att det är fråga om ett sådant samtal eller tal, ska avlyssningen omedelbart avbrytas.

Upptagningar och uppteckningar från en hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska, i den utsträckning de omfattas av förbudet, omedelbart förstöras.

Upptagningar och uppteckningar ska omedelbart förstöras i de delar som de omfattas av förbud enligt första eller andra stycket.

13 §¹¹

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

Upptagningar och uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna och uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att för-

En försändelse som omfattas av ett beslut om postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas i den ordning som anges i första stycket. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska en försändelse som finns hos ett beforderingsföretag sändas till den som försändelsen är

¹⁰ Senaste lydelse 2012:286.

¹¹ Senaste lydelse 2023:537.

undersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

ställd till, om försändelsen inte tas i beslag.

En enskild handling som påträffas vid en husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans får endast undersökas, öppnas eller granskas i den ordning som anges i första stycket. Handlingen ska undersökas snarast möjligt. Denna ordning gäller även för en kopia av en sådan handling.

14 §¹²

En försändelse som omfattas av tillstånd enligt 4 § får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen eller Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen utföras även av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska en försändelse som finns hos ett befordringsföretag sändas till den som försändelsen är ställd till, om försändelsen inte tas i beslag.

Upptagningar, uppteckningar och kopior av enskilda handlingar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna, uppteckningarna eller kopiorna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

En kopia av en enskild handling ska omedelbart förstöras i de delar som den omfattas av förbud enligt 9 d § andra stycket.

16 §¹³

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 eller 1 a § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning, ett avläsningsbart informationssystem eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning eller

¹² Senaste lydelse 2023:537.

¹³ Senaste lydelse 2023:537.

allmänheten har tillträde till inte underrättas.

hemlig rumsavlyssning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Prop. 2023/24:117
Bilaga 2

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtogs i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §¹⁴

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som *har övervakats*. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 *eller* 1 a § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning, *hemlig rumsavlyssning, husrannsakan och undersökning på annat ställe* ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som *åtgärden har avsett*. Vid *genomsökning på distans* ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket *avläsningsbart informationssystem* som *åtgärden har avsett*. Om en handling har kopierats enligt 9 d § ska underrättelsen även innehålla en uppgift om detta.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 *eller* 1 c § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

¹⁴ Senaste lydelse 2023:537.

Prop. 2023/24:117 Bilaga 2 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Prop. 2023/24:117
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹

dels att 1 c § ska upphöra att gälla,

dels att 6, 6 b, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 1.1

Föreslagen lydelse

6 §²

Frågor om tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren. Om en ansökan om hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 8 § andra stycket.

Frågor om tvångsmedel enligt 1 och 1 b §§ prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva en ansökan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a och 1 c §§.

Frågor om tvångsmedel enligt 1 och 1 b §§ prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva en ansökan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a §.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

6 b §³

När rätten har beslutat i frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a eller 1 c § ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

När rätten har beslutat i frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a § ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

16 §⁴

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning, ett avläsningsbart informationssystem eller en plats som innehas av någon annan,

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a § eller 1 b § första stycket 6 ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning, ett avläsningsbart informationssystem eller en plats som innehas av någon annan, ska

¹ Senaste lydelse av 1 c § 2025:000.

² Senaste lydelse 2025:000.

³ Senaste lydelse 2025:000.

⁴ Senaste lydelse 2025:000.

ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtogs i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §⁵

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning, husrannsakan och undersökning på annat ställe ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som åtgärden har avsett. Vid genomsökning på distans ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket avläsningsbart informationssystem som åtgärden har avsett. Om en handling har kopierats enligt 9 d § ska underrättelsen även innehålla en uppgift om detta.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a § eller 1 b § första stycket 6 ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2028.

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet

Prop. 2023/24:117
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet att 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (nämnden) ska utöva tillsyn över

1. brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter,

2. brottsbekämpande myndigheters användning av andra tvångsmedel enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott än de som avses i punkten 1, om inte den som åtgärden företagits hos har närvarat vid denna,

2. Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel vid särskild kontroll av vissa utläningar, och

3. Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel vid särskild kontroll av vissa utläningar, och

3. därmed sammanhängande verksamhet.

4. därmed sammanhängande verksamhet.

Nämnden ska även utöva tillsyn över den behandling av personuppgifter som utförs av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Ekobrottsmyndigheten enligt brottsdatalagen (2018:1177) och lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område för de syften som anges i 1 kap. 1 § i den sistnämnda lagen, och lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. Tillsynen ska särskilt avse behandling enligt 2 kap. 11 § brottsdatalagen och 2 kap. 9 § lagen om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter.

Nämnden ska också utöva tillsyn över Polismyndighetens och Säkerhetspolisens tillämpning av lagen (2019:547) om förbud mot användning av vissa uppgifter för att utreda brott.

Tillsynen ska särskilt syfta till att säkerställa att verksamhet enligt första–tredje styckena bedrivs i enlighet med lag eller annan författning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

¹ Senaste lydelse 2022:707.

Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

dels att 7 § ska upphöra att gälla,

dels att nuvarande 8 § ska betecknas 7 §,

dels att nya 7 § och 1 och 6 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 2 a, 8 och 9 §§, av följande lydelse.

Lydelse enligt SOU 2023:22

Föreslagen lydelse

1 §¹

Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket får, under de förutsättningar som anges i denna lag, i underrättelseverksamhet i hemlighet från den som enligt lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät eller en elektronisk kommunikations-tjänst hämta in uppgifter om

Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket får, under de förutsättningar som anges i denna lag, i underrättelseverksamhet i hemlighet hämta in uppgifter om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller

3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 a §

Uppgifter får också, under de förutsättningar som anges i 2 § andra stycket, hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som kan

antas utövas i organiserad form eller systematiskt och innefattar

1. grov stöld, inbrottsstöld, grovt bedrägeri, grovt häleri, grovt svindleri eller grovt bokföringsbrott enligt 8 kap. 4 § eller 4 a § första stycket, 9 kap. 3 §, 6 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket eller 11 kap. 5 § andra stycket brottsbalken,

2. grovt skattebrott enligt 4 § skattebrottslagen (1971:69),

3. olovlig förflyttning av punkt-skattepliktiga varor, grovt brott eller grov olovlig befattningsmed punkt-skattepliktiga varor enligt 5 kap. 1 § första stycket eller 1 b § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter,

4. grovt tullbrott enligt 10 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. grovt bidragsbrott enligt 3 § bidragsbrottslagen (2007:612),

6. grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, eller

7. grov marknadsmanipulation enligt 2 kap. 4 § tredje stycket lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden.

6 §²

Om det vid inhämtning av uppgifter enligt denna lag har kommit fram uppgifter om annan brottslig verksamhet än som omfattas av beslutet om inhämtning, får uppgifterna användas för att förhindra brott.

8 §

Uppteckningar av uppgifter ska granskas snarast möjligt.

Uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förebygga,

Den verkställande myndigheten får besluta att uppgifter som har kommit fram vid inhämtning av uppgifter enligt denna lag får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet.

7 §³

Uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förebygga,

² Senaste lydelse 2019:499.

³ Senaste lydelse av tidigare 8 § 2019:499.

förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som omfattas av beslutet om inhämtning eller för att förhindra annat brott, bevaras så länge det behövs för något av dessa syften. De ska därefter förstöras.

förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som omfattas av beslutet om inhämtning eller för att förhindra annat brott, bevaras så länge det behövs för något av dessa syften. *I de delar uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 6 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt.* De ska därefter förstöras.

Andra stycket hindrar inte att brottsbekämpande myndigheter behandlar uppgifter från uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag.

8 §
Beslut och åtgärder som rör inhämtning av uppgifter enligt denna lag ska dokumenteras.

9 §
Vid inhämtning av uppgifter får de tekniska hjälpmedel som behövs för åtgärden användas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.
 3. För uppgifter från inhämtning av uppgifter som har verkställts före ikraftträdandet gäller 6–8 §§ i den äldre lydelsen.

Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om
inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation
i de brottsbekämpande myndigheternas
underrättelseverksamhet

Prop. 2023/24:117
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet att 2 a §¹ ska upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2030.

¹ Senaste lydelse 2025:000.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

dels att 6 a § ska upphöra att gälla,

dels att 7, 8, 10, 12, 14, 18 och 31 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 8 a, 8 b och 11 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning *som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter* får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som anges i 1 eller 1 a § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 b § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som anges i 1 b eller 1 c § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra *sådan brottslig verksamhet som anges i det stycket.*

Ett tillstånd enligt första *eller andra* stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra *den brottsliga verksamheten.*

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter får användas endast på en plats där den person som anges i första stycket kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Ett tillstånd får inte avse rumsavlyssningsuppgifter.

8 §

Hemlig dataavläsning enligt 7 § får avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av *en* person som *anges i den bestämmelsen*.

Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att *en* person som *anges i 7 §* under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den person som åtgärden riktas mot.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

8 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Trots första stycket får tillståndet avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där den personen kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

8 b §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § som gäller rumsavlyssningsuppgifter får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Om platsen är en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

Trots första stycket får tillståndet avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den personen kommer att uppehålla sig. Om platsen är en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

10 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får beviljas om åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får beviljas om åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 eller 2 a § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Vid hemlig dataavläsning enligt första stycket får meddelanden inte hindras att nå fram enligt 2 § andra stycket.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunika-

11 a §

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter får aldrig användas på en plats dit tillträdes-tillstånd enligt 13 § inte får beviljas.

12 §

Vid hemlig dataavläsning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång. Ett sådant tillstånd får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att det avläsningsbara informationssystemet finns tillgängligt. Om platsen är en bostad som stadigvarande används av någon annan än den misstänkte eller *en sådan* person som anges i 7 § första stycket eller 9 § första stycket, får tillstånd beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att informationssystemet finns där.

Vid hemlig dataavläsning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång. Ett sådant tillstånd får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att det avläsningsbara informationssystemet finns tillgängligt. Om platsen är en bostad som stadigvarande används av någon annan än den misstänkte eller *den* person som *en åtgärd enligt* 7 § eller 9 § första stycket *riktas mot*, får tillstånd beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att informationssystemet finns där.

14 §²

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. En ansökan om hemlig dataavläsning enligt 9 § ska dock göras av Säkerhetspolisen.

Om ansökan avser *den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket eller 6 § fjärde stycket*, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 18 § första stycket 4.

Om *en* ansökan som gäller *kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter* avser *en viss person i stället för en viss plats*, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 18 § första stycket 4.

18 §³

I ett tillstånd till hemlig dataavläsning ska följande anges:

1. vilken tid tillståndet avser,
2. vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet avser,

² Senaste lydelse 2023:540.

³ Senaste lydelse 2023:540.

3. vilken typ av uppgift enligt 2 § första stycket som får läsas av eller tas upp,

4. villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan och

5. vem som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten, *vid åtgärd som gäller rumsavlyssningsuppgifter.*

Om *tillståndet* avser en plats enligt 4 a § tredje stycket, 6 § tredje stycket eller 7 § tredje stycket ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska det anges i beslutet.

Om tillståndet avser den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket eller 6 § fjärde stycket, ska det anges i beslutet.

Tiden för tillståndet får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

31 §

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 10 § ska 6 och 8 §§ lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet tillämpas. Det som anges där om inhämtning av uppgifter ska tillämpas för hemlig dataavläsning.

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 10 § ska 6 och 8 §§ lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet *i lydelsen före den 1 januari 2025* tillämpas. Det som anges där om inhämtning av uppgifter ska tillämpas för hemlig dataavläsning.

Uppgifter som har kommit fram vid hemlig dataavläsning enligt 10 § får användas i en förundersökning endast efter tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 eller 5 § som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter. Utan ett sådant tillstånd får dock inhämtade uppgifter ligga till grund för beslut om att inleda en förundersökning.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar

Prop. 2023/24:117
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar

dels att 5 kap. 3, 4, 8, 10 och 22 §§ och rubrikerna närmast före 5 kap. 3 och 10 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf 4 a § och en ny rubrik före nya 4 a §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

Husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

Husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

3 §

Utlänningen får utsättas för husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning, om det är av betydelse för att klarlägga om

Utlänningen får utsättas för husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning, om det är av betydelse för att klarlägga om

1. utlänningen tillhör eller verkar för en organisation eller grupp som planlägger eller förbereder brott enligt terroristbrottslagen (2022:666) eller om det finns en risk för att utlänningen kan komma att engagera sig i en sådan organisation eller grupp,

2. det finns risk för att utlänningen själv planlägger eller förbereder brott som avses i 1, eller

3. det finns risk för att utlänningen själv eller tillsammans med andra medverkar i eller på annat sätt främjar ett allvarligt brott som rör Sveriges säkerhet.

I sådana fall är det också tillåtet att ta fingeravtryck av och att fotografera utlänningen.

I fråga om sådana åtgärder gäller i övrigt 28 kap. rättegångsbalken. Det som sägs om den som är skäligen misstänkt ska då i stället avse utlänningen.

Om en polisman vid Säkerhetspolisen vid en åtgärd enligt 3 § första stycket påträffar elektronisk kommunikationsutrustning, får polismannen tillfälligt omhänderta utrustningen och undersöka den.

Om en polisman vid Säkerhetspolisen vid en *husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning* enligt 3 § första stycket påträffar elektronisk kommunikationsutrustning, får polismannen tillfälligt omhänderta utrustningen och undersöka den.

Om det krävs för ett sådant ändamål som avses i 3 § första stycket, får innehållet i den elektroniska kommunikationsutrustningen kopieras.

Egendomen ska lämnas tillbaka så snart det inte längre finns skäl för åtgärden, dock senast 24 timmar efter omhändertagandet

Kopiering

4 a §

Om det krävs för ett sådant ändamål som avses i 3 § första stycket får innehållet i en elektronisk kommunikationsutrustning som omhändertagits med stöd av 4 § eller handlingar som påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans kopieras.

8 §

Säkerhetspolisen får hos Migrationsverket ansöka om att en utlänning ska åläggas anmälningsskyldighet enligt 2 § eller en sådan skyldighet tillsammans med ett förbud att lämna vistelseområdet. Ett beslut om sådant tvångsmedel får meddelas om förutsättningarna i 1 § är uppfyllda.

Säkerhetspolisen får hos Migrationsverket även ansöka om godkännande att

1. enligt 10 § besluta om husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck, eller

1. enligt 10 § besluta om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck, eller

2. enligt 11 § ansöka om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller postkontroll.

Ett godkännande enligt andra stycket 1 och 2 får ges om förutsättningarna i 1, 3 och 5–7 §§ är uppfyllda.

Beslut om husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

Beslut om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation,

10 §

Säkerhetspolisen får efter ett godkännande enligt 8 § andra stycket 1, 9 § första stycket 1 eller 16 § tredje stycket besluta om husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck. Ett beslut om sådant tvångsmedel får meddelas om förutsättningarna i 3 § är uppfyllda.

Säkerhetspolisen får efter ett godkännande enligt 8 § andra stycket 1, 9 § första stycket 1 eller 16 § tredje stycket besluta om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck. Ett beslut om sådant tvångsmedel får meddelas om förutsättningarna i 3 § är uppfyllda.

22 §

Om en handling påträffas vid husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får den inte närmare undersökas och inte heller öppnas eller granskas av någon annan än rätten, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller en åklagare. Efter anvisning av Säkerhetspolisen får dock en sakkunnig eller någon annan som anlitas vidta åtgärden.

Om en handling påträffas vid husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får den inte närmare undersökas och inte heller öppnas eller granskas av någon annan än rätten, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller en åklagare. Efter anvisning av Säkerhetspolisen får dock en sakkunnig eller någon annan som anlitas vidta åtgärden.

Om kopiering har gjorts *vid ett tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning*, ska kopian förstöras när den inte längre behövs för Säkerhetspolisens underrättelseverksamhet eller brottsutredande verksamhet.

Om kopiering har gjorts *enligt 4 a §* ska kopian förstöras när den inte längre behövs för Säkerhetspolisens underrättelseverksamhet eller brottsutredande verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss av betänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2 (SOU 2023:60) har yttranden kommit in från Attunda tingsrätt, Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren Sverige, Brottsoffermyndigheten, Centrum för rättvisa, Civil Rights Defenders, Diskrimineringsombudsmannen, Domarnämnden, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Föreningen för Digitala fri- och rättigheter, Förvaltningsrätten i Göteborg (Migrationsdomstolen), Göteborgs tingsrätt, Hovrätten för Västra Sverige, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Kammarrätten i Stockholm (Migrationsöverdomstolen), Kriminalvården, Kustbevakningen, Malmö tingsrätt, Migrationsverket, Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, Riksdagens ombudsmän, Skatteverket, Stockholms tingsrätt, Svea hovrätt, Svenska Journalistförbundet, Svenska kyrkan, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Sveriges psykologförbund, Sveriges Television AB, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Säkerhetspolisen, Södertörns tingsrätt, Tidningsutgivarna, Tullverket, Umeå tingsrätt, Uppsala universitet (Juridiska fakulteten) och Åklagarmyndigheten.

Därutöver har yttrande lämnats av Sveriges kristna råd.

Följande remissinstanser har antingen inte svarat på remissen eller angett att de avstår från att yttra sig: Amnesty international, Apple Aktiebolag, Bahnhof AB, Dataskydd.net Sverige, Facebook Sverige AB, Google Sweden AB, Hi3G Access AB, Institutet för Juridik och Internet, IP-Only AB, Juridiska centralrådet i Sverige, Net at Once Sweden AB, Riksrevisionen, Samsung Electronics Nordic AB, SNUS Swedish networks users society, Stiftelsen för Internetinfrastruktur, Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen, Svenska muslimer för fred och rättvisa, Svenska stadsnätsföreningen, Sveriges läkarförbund, TechSverige, Tele2 Sverige AB, Telenor Sverige AB och Telia Sverige AB.

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹

dels att nuvarande 2, 3, 4 och 5 §§ ska betecknas 4, 4 a, 2 och 3 §§,

dels att 1 §, de nya 3–4 a §§, 6–6 b, 8, 11, 13, 14, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas 19 nya paragrafer, 1 b, 1 c, 4 b–5 a, 8 a–e och 9 a–g §§, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §²

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken eller postkontroll enligt 4 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken, *husrannsakan enligt 28 kap. 1 § rättegångsbalken, undersökning på annat ställe enligt 28 kap. 10 § rättegångsbalken, genomsökning på distans enligt 28 kap. 10 a § rättegångsbalken* eller postkontroll enligt 2 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,
2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,
3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,
4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt

¹ Senaste lydelse av 4 § 2023:537.

² Senaste lydelse 2023:537.

eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning,

6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1, 2 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

1 b §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning enligt 27 kap. 20 d § första stycket rättegångsbalken får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. grov mordbrand eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 13 kap. 2 § eller 3 § tredje stycket brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

2. uppror eller väpnat hot mot laglig ordning enligt 18 kap. 1 eller 3 § brottsbalken,

3. högförräderi, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri eller grovt

utlandsspioneri enligt 19 kap. 1, 5,
6, 6 a eller 6 b § brottsbalken,

4. företagsspioneri enligt 26 §
lagen (2018:558) om företagshem-
ligheter, om det finns anledning att
anta att den brottsliga verksam-
heten kommer att utövas på upp-
drag av eller understödjas av en
främmande makt eller av någon
som kommer att agera för en främ-
mande makts räkning och det kan
antas att brottet inte leder till endast
böter,

5. terroristbrott enligt 4 § terro-
ristbrottslagen (2022:666), eller

6. mord, synnerligen grov miss-
handel eller människorov enligt
3 kap. 1 § eller 6 § andra stycket
eller 4 kap. 1 § första stycket brotts-
balken i avsikt att påverka offent-
liga organ eller den som yrkes-
mässigt bedriver nyhetsförmedling
eller annan journalistik att vidta
eller avstå från att vidta en åtgärd
eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket
får också beviljas om det finns en
påtaglig risk för att det inom en
organisation eller grupp kommer
att utövas brottslig verksamhet som
avses i första stycket och det kan
befaras att en person som tillhör
eller verkar för organisationen eller
gruppen medvetet kommer att
främja denna verksamhet.

1 c §

Ett tillstånd till hemlig rums-
avlyssning enligt 27 kap. 20 d §
första stycket rättegångsbalken får,
utöver vad som anges i 1 b §,
beviljas om

1. det med hänsyn till omständig-
heterna finns en påtaglig risk för att
det inom en organisation eller grupp
kommer att utövas brottslig verksam-
het som innefattar

a) mord, människorov eller grov
allmänfarlig ödeläggelse enligt
3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § första stycket

eller 13 kap. 3 § tredje stycket brottsbalken,

b) synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § andra stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

c) grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första eller andra stycket vapenlagen (1996:67),

d) synnerligen grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § fjärde stycket, 6 a § tredje eller fjärde stycket eller 6 b § tredje eller fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) grovt eller synnerligen grovt brott enligt 29 a § första eller andra stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

5 §

Ett tillstånd enligt denna lag får beviljas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra *sådan brottslig verksamhet som avses i 1 eller 1 a §*, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som *avses i 1 eller 1 a §* eller för något annat motstående intresse.

2 §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kom-

3 §³

Ett tillstånd till tvångsmedel enligt denna lag får beviljas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra *den brottsliga verksamheten*, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som *åtgärden riktas mot* eller för något annat motstående intresse.

4 §⁴

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elek-

³ Senaste lydelse av tidigare 5 § 2023:537.

⁴ Senaste lydelse av tidigare 2 § 2023:537.

munikation *enligt 1 eller 1 a §* får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den person som *avses i 1 eller 1 a §* eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som *avses i 1 eller 1 a §* under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

3 §

Hemlig kameraövervakning enligt 1 eller 1 a § får endast avse

1. en plats där den person som *avses i 1 eller 1 a §* kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten *som avses i 1 eller 1 a §* kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

tronisk kommunikation får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den person som *åtgärden riktas mot* eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som *åtgärden riktas mot* under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

4 a §⁵

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får endast avse

1. en plats där den person som *åtgärden riktas mot* kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Trots första stycket får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den personen kan antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

4 b §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får endast avse en plats

⁵ Senaste lydelse av tidigare 3 § 2023:537.

där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Tillståndet får avse en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

Trots första stycket får ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den personen kommer att uppehålla sig. Avlyssningen får riktas mot en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

4 c §

En husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får utföras för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten eller för att söka efter föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans.

En husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får utföras hos någon annan än den person som åtgärden riktas mot endast om det finns synnerlig anledning att anta att det kan utrönas omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

4 d §

En genomsökning på distans får utföras för att söka efter handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

En genomsökning på distans får utföras i ett avläsningsbart informationssystem som den person som åtgärden riktas mot kan antas ha använt. Även i annat fall får en genomsökning på distans utföras om det finns synnerlig anledning att anta att det går att påträffa handlingar som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten.

En genomsökning på distans får endast utföras genom autentisering i det avläsningsbara informationssystem som åtgärden avser.

5 §

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används

inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

5 a §

Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats som ska övervakas eller avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får avse en stadigvarande bostad endast om den utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot. Ett tillstånd som avser hemlig kameraövervakning får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

Om ett tillträdestillstånd avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillträdestillstånd, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

6 §⁶

Frågor om *tillstånd till* tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *Om en ansökan om tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 8 § andra stycket.*

Frågor om *tillstånd till* tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva *en ansökan om tillstånd till* tvångsmedel enligt 1 a §.

Frågor om tvångsmedel enligt 1 och 1 b §§ prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva *frågor* om tvångsmedel enligt 1 a och 1 c §§.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

6 a §⁷

Om det kan befaras att inhämmande av rättens tillstånd enligt 6 § skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om det kan befaras att inhämmande av rättens tillstånd *i en fråga* enligt 6 § skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om åklagaren har lämnat tillstånd enligt första stycket, ska han eller hon *utan dröjsmål* skriftligt anmäla beslutet *hos* rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagaren har lämnat tillstånd enligt första stycket, ska han eller hon *snarast möjligt* skriftligt anmäla beslutet *till* rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de *inhämtade uppgifterna* inte användas i en brottsutredning till

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de *uppgifter som kommit fram* inte användas i en brottsutredning till nackdel för den

⁶ Senaste lydelse 2023:537.

⁷ Senaste lydelse 2014:1421.

nackdel för den som har omfattats av *avlyssningen eller övervakningen*, eller för någon annan som uppgifterna avser.

som har omfattats av *åtgärden*, eller för någon annan som uppgifterna avser.

6 b §⁸

När rätten har beslutat i frågor om *tillstånd till tvångsmedel* enligt 1 a § ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

När rätten har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt 1 a eller 1 c § ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

8 §⁹

I ett *beslut om tillstånd till tvångsmedel* ska det anges

I ett tillstånd till tvångsmedel ska det anges *vilket eller vilka tvångsmedel som får användas, vilken brottslig verksamhet som ligger till grund för tillståndet, vilken tid tillståndet gäller och vem åtgärden riktas mot.*

1. *vilket eller vilka tvångsmedel som får användas,*

2. *vilken brottslig verksamhet enligt 1 eller 1 a § som ligger till grund för tillståndet, och*

3. *under vilken tid tillståndet gäller.*

I ett *beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation* ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. *vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser, och*

2. *om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.*

I ett *beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning* ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, den plats anges som tillståndet avser.

I ett *beslut om tillstånd till postkontroll* ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. *vilka försändelser som tillståndet omfattar, och*

⁸ Senaste lydelse 2023:537.

⁹ Senaste lydelse 2023:537.

2. att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

I tillståndet ska det, när det finns skäl till detta, också anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. *Sådana villkor ska alltid anges om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en person.*

8 a §

I ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser. Det ska även anges om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

8 b §

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilken plats tillståndet avser. Om tillståndet avser en person ska det anges i stället.

Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 5 a §, ska det också anges i tillståndet.

8 c §

I ett tillstånd till husrannsakan eller undersökning på annat ställe ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilken plats tillståndet avser.

8 d §

I ett tillstånd till genomsökning på distans ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges

vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet omfattar.

8 e §

I ett tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilka försändelser som tillståndet omfattar och att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

9 a §

När ett beslut om tvångsmedel verkställs får någon olägenhet eller skada inte förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt.

9 b §

En husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får verkställas utan att den som åtgärden riktas mot eller den som åtgärden annars utförs hos är närvarande.

Vid en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får ett rum eller ett annat ställe öppnas med våld, om det krävs. Efter förrettningen ska det tillslutas på lämpligt sätt.

Den som en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe har utförts hos har rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden med uppgift om att åtgärden utförts med stöd av denna lag.

9 c §

En genomsökning på distans får verkställas utan att den som åtgärden riktas mot eller den som åtgärden annars utförs hos är närvarande.

En genomsökning på distans får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag. Om sådana uppgifter kommer fram ska genomsökningen omedelbart avbrytas i den delen.

9 d §

En handling som påträffas vid en postkontroll, en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet.

En handling som inte får tas i beslag enligt 27 kap. 2 eller 3 § rättegångsbalken får inte heller kopieras.

Den som har rätt att verkställa ett beslut om husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans eller undersöka, öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får besluta att en handling ska kopieras.

9 e §

Om den person som en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans riktas mot närvarar vid åtgärden får han eller hon kroppsvisiteras om det kan antas att åtgärden annars försvåras.

Någon annan än den person som åtgärden riktas mot får kroppsvisiteras vid en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans endast om det finns synnerlig anledning att anta att åtgärden annars försvåras.

En polisman eller en tulljänsteman får besluta om en åtgärd enligt första eller andra stycket.

Bestämmelserna i 28 kap. 13 § andra och tredje styckena och 13 a § första och tredje styckena rättegångsbalken om kroppsvisitation ska tillämpas även i fråga om kroppsvisitation enligt denna lag.

9 f §

Om det kan antas att en genomsökning på distans annars försvåras, är den som närvarar vid åtgärden skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig annan

elektronisk kommunikationsutrustning än sådan som används för att utföra genomsökningen och som han eller hon bär med sig eller har på sig. Om han eller hon vägrar, får en polisman eller en tulltjänsteman tillfälligt omhändertata utrustningen.

9 g §

Om det finns anledning att anta att någon har möjlighet att öppna ett avläsningsbart informationssystem genom biometrisk autentisering är han eller hon skyldig att på tillsägelse av en polisman eller en tulltjänsteman medverka till detta, om en husrannsakan eller en genomsökning på distans annars försvåras. Om han eller hon vägrar, får en polisman eller en tulltjänsteman genomföra autentiseringen.

11 §¹⁰

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får inte ske av telefonsamtal eller andra meddelanden där den som yttrar sig inte skulle ha kunnat höras som vittne, enligt 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, om det som har sagts eller på annat sätt framkommit. Om det av avlyssningen framgår att det är fråga om ett sådant samtal eller meddelande, ska avlyssningen omedelbart avbrytas.

Upptagningar och uppteckningar från en hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska, i den utsträckning de omfattas av förbudet, omedelbart förstöras.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig rumsavlyssning får inte avse uppgifter i telefonsamtal, samtal eller andra meddelanden eller tal där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram.

Upptagningar och uppteckningar ska omedelbart förstöras i de delar som de omfattas av förbud enligt första stycket.

13 §¹¹

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunika-

tion som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunika-

¹⁰ Senaste lydelse 2012:286.

¹¹ Senaste lydelse 2023:537.

tion, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation *eller* hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

Upptagningar och uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna och uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

tion, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning *eller hemlig rumsavlyssning* ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas på det sätt som anges i första stycket. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

En enskild handling, eller en kopia av en sådan handling, som påträffas vid en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans får undersökas, öppnas eller granskas på det sätt som anges i första stycket. Handlingen ska undersökas snarast möjligt.

14 §¹²

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen

Upptagningar, uppteckningar och kopior av enskilda handlingar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna, uppteckningarna eller kopiorna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott, ska de bevaras till dess att förunder-

¹² Senaste lydelse 2023:537.

ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

sökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

En kopia av en enskild handling ska omedelbart förstöras i de delar som den omfattas av förbud enligt 9 d § andra stycket.

16 §¹³

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 eller 1 a § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning, ett avläsningsbart informationssystem eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtog i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §¹⁴

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska under-

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning, hemlig rums-

¹³ Senaste lydelse 2023:537.

¹⁴ Senaste lydelse 2023:537.

rättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 eller 1 a § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

avlyssning, husrannsakan och undersökning på annat ställe ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som åtgärden har avsett. Vid genomsökning på distans ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket avläsningsbart informationssystem som åtgärden har avsett. Om en handling har kopierats enligt 9 d § ska underrättelsen även innehålla en uppgift om detta.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2023:538) om
ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra
vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs att lagen (2023:538) om ändring i lagen (2007:979)
om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott ska utgå.

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Prop. 2023/24:117
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹

dels att 1 a–1 c, 4 b–4 d, 6 b, 8 c, 8 d, 9 b, 9 c och 9 e–9 g §§ ska upphöra att gälla,

dels att 1, 4 a, 5–6, 8, 8 b, 9 d, 10, 11, 13, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.1

Föreslagen lydelse

1 §²

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken, *husrannsakan enligt 28 kap. 1 § rättegångsbalken, undersökning på annat ställe enligt 28 kap. 10 § rättegångsbalken, genomsökning på distans enligt 28 kap. 10 a § rättegångsbalken* eller postkontroll enligt 2 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken eller postkontroll enligt 2 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatsabotage

¹ Senaste lydelse av

1 a § 2023:537

1 b § 2024:000

1 c § 2024:000

4 b § 2024:000

4 c § 2024:000

4 d § 2024:000

6 b § 2024:000

8 c § 2024:000

8 d § 2024:000

9 b § 2024:000

9 c § 2024:000

9 e § 2024:000

9 f § 2024:000

9 g § 2024:000.

² Senaste lydelse 2024:000.

enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning,

6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

4 a §³

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får endast avse

1. en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Trots första stycket får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den personen kan antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används

5 §⁴

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning *eller hemlig rumsavlyssning* får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

5 a §⁵

Vid hemlig kameraövervakning *eller hemlig rumsavlyssning* får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats

Vid hemlig kameraövervakning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats

⁴ Senaste lydelse 2024:000. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

⁵ Senaste lydelse 2024:000.

som ska övervakas *eller avlyssnas* eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. *Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får avse en stadigvarande bostad endast om den utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot. Ett tillstånd som avser hemlig kameraövervakning får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.*

som ska övervakas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. *Ett tillträdestillstånd får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.*

Om ett tillträdestillstånd avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillträdestillstånd, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

6 §⁶

Frågor om tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *Om en ansökan om tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en viss person i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 8 § andra stycket.*

Frågor om tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om tvångsmedel enligt 1 och 1 b §§ prövas av Stockholms tingsrätt. *Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva frågor om tvångsmedel enligt 1 a och 1 c §§.*

Frågor om tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

8 §⁷

I ett tillstånd till tvångsmedel ska det anges vilket eller vilka tvångsmedel som får användas, vilken brottslig verksamhet som ligger till grund för tillståndet, vilken tid tillståndet gäller och vem åtgärden riktas mot.

⁶ Senaste lydelse 2024:000.

⁷ Senaste lydelse 2024:000.

I tillståndet ska det, när det finns skäl till detta, också anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. *Sådana villkor ska alltid anges om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser en person.*

I tillståndet ska det, när det finns skäl till detta, också anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

8 b §⁸

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilken plats tillståndet avser. *Om tillståndet avser en person ska det anges i stället.*

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning ska det, förutom de uppgifter som framgår av 8 §, anges vilken plats tillståndet avser.

Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 5 a §, ska det också anges i tillståndet.

Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 5 a §, ska det också anges i tillståndet.

9 d §⁹

En handling som påträffas vid en postkontroll, *en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans* får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet.

En handling som påträffas vid en postkontroll får kopieras om den skäligen kan antas ha betydelse för att förhindra brottslig verksamhet.

En handling som inte får tas i beslag enligt 27 kap. 2 eller 3 § rättegångsbalken får inte heller kopieras.

Den som har rätt att *verkställa ett beslut om husrannsakan, undersökning på annat ställe eller genomsökning på distans eller undersöka*, öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får besluta att en handling ska kopieras.

Den som har rätt att öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får besluta att en handling ska kopieras.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §¹⁰

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsan-

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsan-

⁸ Senaste lydelse 2024:000.

⁹ Senaste lydelse 2024:000.

¹⁰ Senaste lydelse 2023:537.

vändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen *eller Tullverket* ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

Lydelse enligt lagförslag 2.1

vändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten *eller* Säkerhetspolisen ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

Föreslagen lydelse

11 §¹¹

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation *eller hemlig rumsavlyssning* får inte avse uppgifter i telefonsamtal, *samtal* eller andra meddelanden *eller tal* där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram.

Upptagningar och uppteckningar ska omedelbart förstöras i de delar som de omfattas av förbud enligt första stycket.

13 §¹²

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning *eller hemlig rumsavlyssning* ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten *eller Tullverket*. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas på det sätt som anges i första stycket. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation *eller* hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

¹¹ Senaste lydelse 2024:000.

¹² Senaste lydelse 2024:000. Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket tas bort.

slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

Prop. 2023/24:117
Bilaga 4

En enskild handling, eller en kopia av en sådan handling, som påträffas vid en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans får undersökas, öppnas eller granskas i den ordning som anges i första stycket. Handlingen ska undersökas snarast möjligt.

16 §¹³

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning, ett avläsningsbart informationssystem eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas av åklagaren så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtogs i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §¹⁴

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning

¹³ Senaste lydelse 2024:000.

¹⁴ Senaste lydelse 2024:000.

som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning, *hemlig rumsavlyssning, husrannsakan och undersökning på annat ställe* ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som åtgärden har avsett. *Vid genomsökning på distans ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket avläsningsbart informationssystem som åtgärden har avsett.* Om en handling har kopierats enligt 9 d § ska underrättelsen även innehålla en uppgift om detta.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, *1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c §* ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som åtgärden har avsett. Om en handling har kopierats enligt 9 d § ska underrättelsen även innehålla en uppgift om detta.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2028.

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet

Prop. 2023/24:117
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet att ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (nämnden) ska utöva tillsyn över

1. brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel och kvalificerade skyddsidentiteter,

2. brottsbekämpande myndigheters användning av andra tvångsmedel enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott än de som avses i 1, om inte den som åtgärden utförts hos eller annars riktats mot har närvarat vid åtgärden,

2. Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel vid särskild kontroll av vissa utlänningar, och

3. Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel vid särskild kontroll av vissa utlänningar, och

3. därmed sammanhängande verksamhet.

4. därmed sammanhängande verksamhet.

Nämnden ska även utöva tillsyn över den behandling av personuppgifter som utförs av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Ekobrottsmyndigheten enligt brottsdatalagen (2018:1177) och lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område för de syften som anges i 1 kap. 1 § i den sistnämnda lagen, och lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. Tillsynen ska särskilt avse behandling enligt 2 kap. 11 § brottsdatalagen och 2 kap. 9 § lagen om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter.

Nämnden ska också utöva tillsyn över Polismyndighetens och Säkerhetspolisens tillämpning av lagen (2019:547) om förbud mot användning av vissa uppgifter för att utreda brott.

Tillsynen ska särskilt syfta till att säkerställa att verksamhet enligt första–tredje styckena bedrivs i enlighet med lag eller annan författning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

¹ Senaste lydelse 2022:707.

Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

dels att 7 § ska upphöra att gälla,

dels att nuvarande 8 § ska betecknas 7 §,

dels att 1 och 6 §§ och den nya 7 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 2 a, 8 och 9 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket får, under de förutsättningar som anges i denna lag, i underrättelseverksamhet i hemlighet från den som enligt lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät eller en elektronisk kommunikationstjänst som inte är en nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst hämta in uppgifter om

Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket får, under de förutsättningar som anges i denna lag, i underrättelseverksamhet i hemlighet hämta in uppgifter om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller

3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

I 9 kap. lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation finns bestämmelser om inhämtning av uppgifter som gäller för den som driver verksamhet som avses i den lagen.

2 a §

Uppgifter får också hämtas in om omständigheterna är sådana att åt-

gården är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt och som innefattar

1. grov stöld, inbrottsstöld, grovt bedrägeri, grovt häleri, grovt svindleri eller grovt bokföringsbrott enligt 8 kap. 4 § eller 4 a § första stycket, 9 kap. 3 §, 6 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket eller 11 kap. 5 § andra stycket brottsbalken,

2. grovt skattebrott enligt 4 § skattebrottslagen (1971:69),

3. olovlig förflyttning av punkt-skattepliktiga varor, grovt brott eller grov olovlig befattning med punkt-skattepliktiga varor enligt 5 kap. 1 § första stycket eller 1 b § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter,

4. grov smuggling, grovt tullbrott eller grov olovlig befattning med smuggelgods enligt 5 §, 10 § eller 13 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. grovt bidragsbrott enligt 3 § bidragsbrottslagen (2007:612),

6. grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, eller

7. grov marknadsmanipulation enligt 2 kap. 4 § tredje stycket lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden.

Uppgifter får bara hämtas in om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse.

Om det vid inhämtning av uppgifter enligt denna lag har kommit fram uppgifter om annan brottslig verksamhet än som omfattas av beslutet om inhämtning, får uppgifterna användas för att förhindra brott.

8 §

Uppteckningar av uppgifter ska granskas snarast möjligt.

Uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som omfattas av beslutet om inhämtning eller för att förhindra annat brott, bevaras så länge det behövs för något av dessa syften. De ska därefter förstöras.

Andra stycket hindrar inte att brottsbekämpande myndigheter behandlar uppgifter från uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag.

6 §²

Den verkställande myndigheten får besluta att uppgifter som har kommit fram vid inhämtning av uppgifter enligt denna lag får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet.

7 §³

Uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som omfattas av beslutet om inhämtning eller för att förhindra annat brott, bevaras så länge det behövs för något av dessa syften. *I de delar uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 6 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. Uppteckningarna ska därefter förstöras.*

8 §

Beslut och åtgärder som rör inhämtning av uppgifter enligt denna lag ska dokumenteras.

9 §

Vid inhämtning av uppgifter får de tekniska hjälpmedel som behövs för åtgärden användas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

² Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2019:499.

³ Senaste lydelse av tidigare 8 § 2019:499. Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket tas bort.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet. Prop. 2023/24:117
Bilaga 4

3. För uppgifter från inhämtning som har verkställts före ikraftträdandet gäller 6–8 §§ i den äldre lydelsen.

Förslag till lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Härigenom föreskrivs att 2 a § i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet¹ ska upphöra att gälla vid utgången av september 2028.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Prop. 2023/24:117
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning¹

dels att 6 a § ska upphöra att gälla,
dels att 7, 8, 10, 12, 14, 18, 29 och 31 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas tre nya paragrafer, 8 a, 8 b och 11 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §²

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning *som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter* får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 eller 1 a § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 b § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som anges i 1 b eller 1 c § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra

Ett tillstånd enligt första *eller andra* stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för

¹ Senaste lydelse av 6 a § 2023:540.

² Senaste lydelse 2023:540.

sådan brottslig verksamhet som anges i det stycket.

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter får användas endast på en plats där den person som anges i första stycket kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Ett tillstånd får inte avse rumsavlyssningsuppgifter.

att förhindra den brottsliga verksamheten.

8 §

Hemlig dataavläsning enligt 7 § får avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av en person som anges i den bestämmelsen.

Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att en person som anges i 7 § under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den person som åtgärden riktas mot.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

8 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Trots första stycket får tillståndet avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där den personen kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får

8 b §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 7 § som gäller rumsavlyssningsuppgifter får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den person som åtgärden riktas mot kommer att uppehålla sig. Om platsen är en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

Trots första stycket får tillståndet avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den personen kommer att uppehålla sig. Om platsen är en stadigvarande bostad, som inte utgör stadigvarande bostad åt den person som åtgärden riktas mot, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon kommer att uppehålla sig där.

10 §³

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får beviljas om åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får beviljas om åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 eller 2 a § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunika-

³ Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket tas bort.

brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet. tion i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Vid hemlig dataavläsning enligt första stycket får meddelanden inte hindras att nå fram enligt 2 § andra stycket.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervakningsuppgifter får endast avse uppgifter i förfluten tid.

11 a §

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter får aldrig användas på en plats dit tillträdes-tillstånd enligt 13 § inte får beviljas.

12 §

Vid hemlig dataavläsning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång. Ett sådant tillstånd får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att det avläsningsbara informationssystemet finns tillgängligt. Om platsen är en bostad som stadigvarande används av någon annan än den misstänkte eller *en sådan person som anges i 7 § första stycket* eller 9 § första stycket, får tillstånd beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att informationssystemet finns där.

Vid hemlig dataavläsning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång. Ett sådant tillstånd får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att det avläsningsbara informationssystemet finns tillgängligt. Om platsen är en bostad som stadigvarande används av någon annan än den misstänkte eller *den person som en åtgärd enligt 7 § eller 9 § första stycket riktas mot*, får tillstånd beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att informationssystemet finns där.

14 §⁴

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. En ansökan om hemlig dataavläsning enligt 9 § ska dock göras av Säkerhetspolisen.

Om ansökan avser *den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket* eller 6 § fjärde stycket, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 18 § första stycket 4.

Om *en ansökan som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter avser en viss person i stället för en viss plats*, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 18 § första stycket 4.

I ett tillstånd till hemlig dataavläsning ska följande anges:

1. vilken tid tillståndet avser,
2. vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet avser,
3. vilken typ av uppgift enligt 2 § första stycket som får läsas av eller tas upp,

4. villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan, och

5. vem som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten, vid åtgärd som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Om tillståndet avser en plats enligt 4 a § tredje stycket, 6 § tredje stycket eller 7 § tredje stycket ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska det anges i beslutet.

5. vem som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten vid en åtgärd enligt 6 §, eller vem en åtgärd enligt 7 § riktas mot.

I ett tillstånd som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter ska det även anges vilken plats tillståndet avser. Om tillståndet avser en viss person i stället för en viss plats ska det anges i beslutet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska även det anges i beslutet.

Om tillståndet avser den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket eller 6 § fjärde stycket, ska det anges i beslutet.

Tiden för tillståndet får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

29 §⁶

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 7 § ska 12 och 13 §§ lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott i lydelsen före den 1 oktober 2023 tillämpas.

För underrättelse till en enskild vid hemlig dataavläsning i fall som anges i 7 § gäller 16–18 §§ lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Det som anges där om

– hemlig kameraövervakning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter

För underrättelse till en enskild vid hemlig dataavläsning i fall som anges i 7 § gäller 16–18 §§ lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Det som anges där om

– hemlig kameraövervakning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter

– hemlig rumsavlyssning ska tillämpas för hemlig dataavläsning

⁵ Senaste lydelse 2023:540.

⁶ Senaste lydelse 2023:540.

– hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska tillämpas för hemlig dataavläsning i övrigt

– telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning ska avse avläsningsbart informationssystem.

som gäller rumsavlyssningsuppgifter

– hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska tillämpas för hemlig dataavläsning i övrigt

– telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning ska avse avläsningsbart informationssystem.

31 §

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 10 § ska 6 och 8 §§ lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet tillämpas. Det som anges där om inhämtning av uppgifter ska tillämpas för hemlig dataavläsning.

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 10 § ska 6 och 8 §§ lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet *i lydelsen före den 1 juli 2024* tillämpas. Det som anges där om inhämtning av uppgifter ska tillämpas för hemlig dataavläsning.

Uppgifter som har kommit fram vid hemlig dataavläsning enligt 10 § får användas i en förundersökning endast efter tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 eller 5 § som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter. Utan ett sådant tillstånd får dock inhämtade uppgifter ligga till grund för beslut om att inleda en förundersökning.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar

Prop. 2023/24:117
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar

dels att 5 kap. 3, 4, 8, 10 och 22 §§ och rubrikerna närmast före 5 kap. 3 och 10 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 4 a §, och närmast före 4 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

Husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

Husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

3 §

Utlänningen får utsättas för husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning, om det är av betydelse för att klarlägga om

Utlänningen får utsättas för husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning, om det är av betydelse för att klarlägga om

1. utlänningen tillhör eller verkar för en organisation eller grupp som planlägger eller förbereder brott enligt terroristbrottslagen (2022:666) eller om det finns en risk för att utlänningen kan komma att engagera sig i en sådan organisation eller grupp,

2. det finns risk för att utlänningen själv planlägger eller förbereder brott som avses i 1, eller

3. det finns risk för att utlänningen själv eller tillsammans med andra medverkar i eller på annat sätt främjar ett allvarligt brott som rör Sveriges säkerhet.

I sådana fall är det också tillåtet att ta fingeravtryck av och att fotografera utlänningen.

I fråga om sådana åtgärder gäller i övrigt 28 kap. rättegångsbalken. Det som sägs om den som är skäligen misstänkt ska då i stället avse utlänningen.

4 §

Om en polisman vid Säkerhetspolisen vid en *åtgärd* enligt 3 § första stycket påträffar elektronisk kommunikationsutrustning, får polismannen tillfälligt omhänderta utrustningen och undersöka den.

Om en polisman vid Säkerhetspolisen vid en *husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning* enligt 3 § första stycket påträffar elektronisk kommunikationsutrustning, får polismannen tillfälligt omhänderta utrustningen och undersöka den.

Om det krävs för ett sådant ändamål som avses i 3 § första stycket,

Egendomen ska lämnas tillbaka så snart det inte längre finns skäl för åtgärden, dock senast 24 timmar efter omhändertagandet.

Kopiering

4 a §

Innehållet i en elektronisk kommunikationsutrustning som omhändertagits med stöd av 4 § får kopieras, om det krävs för ett sådant ändamål som avses i 3 § första stycket. Detsamma gäller handlingar som påträffas vid en husrannsakan eller en genomsökning på distans.

8 §

Säkerhetspolisen får hos Migrationsverket ansöka om att en utlänning ska åläggas anmälningsskyldighet enligt 2 § eller en sådan skyldighet tillsammans med ett förbud att lämna vistelseområdet. Ett beslut om sådant tvångsmedel får meddelas om förutsättningarna i 1 § är uppfyllda.

Säkerhetspolisen får hos Migrationsverket även ansöka om godkännande att

1. enligt 10 § besluta om husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck, eller

2. enligt 11 § ansöka om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller postkontroll.

Ett godkännande enligt andra stycket 1 och 2 får ges om förutsättningarna i 1, 3 och 5–7 §§ är uppfyllda.

1. enligt 10 § besluta om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck, eller

Beslut om husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

Beslut om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning, fotografering och fingeravtryck

10 §

Säkerhetspolisen får efter ett godkännande enligt 8 § andra stycket 1, 9 § första stycket 1 eller 16 § tredje stycket besluta om husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta fingeravtryck. Ett beslut om sådant

Säkerhetspolisen får efter ett godkännande enligt 8 § andra stycket 1, 9 § första stycket 1 eller 16 § tredje stycket besluta om husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fotografering eller besluta att ta

tvångsmedel får meddelas om förutsättningarna i 3 § är uppfyllda.

fingeravtryck. Ett beslut om sådant tvångsmedel får meddelas om förutsättningarna i 3 § är uppfyllda.

Prop. 2023/24:117
Bilaga 4

22 §

Om en handling påträffas vid husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får den inte närmare undersökas och inte heller öppnas eller granskas av någon annan än rätten, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller en åklagare. Efter anvisning av Säkerhetspolisen får dock en sakkunnig eller någon annan som anlitas vidta åtgärden.

Om kopiering har gjorts *vid ett tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning*, ska kopian förstöras när den inte längre behövs för Säkerhetspolisens underrättelseverksamhet eller brottsutredande verksamhet.

Om en handling påträffas vid husrannsakan, *genomsökning på distans*, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får den inte närmare undersökas och inte heller öppnas eller granskas av någon annan än rätten, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller en åklagare. Efter anvisning av Säkerhetspolisen får dock en sakkunnig eller någon annan som anlitas vidta åtgärden.

Om kopiering har gjorts *enligt 4 a §* ska kopian förstöras när den inte längre behövs för Säkerhetspolisens underrättelseverksamhet eller brottsutredande verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-03-06

Närvarande: F.d. justitieråden Kerstin Calissendorff och Ingemar Persson samt justitierådet Leif Gäverth

Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott

Enligt en lagrådsremiss den 15 februari 2024 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
2. lag om ändring i lagen (2023:538) om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
3. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
4. lag om ändring i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet,
5. lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet,
6. lag om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet,
7. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,
8. lag om ändring i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Sophie Blomgren samt rättssakkunniga Peter Edwards och Anna Uppfeldt.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Allmänt

Utgångspunkter

Lagrådsremissens förslag syftar till att ge brottsbekämpande myndigheter (Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket) utökade möjligheter att använda tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott. Det är fråga om hemliga tvångsmedel som får användas vid myndigheternas underrättelseverksamhet (s.k. preventiva tvångsmedel).

Såsom framhålls i Lagrådets yttrande över lagstiftningsärendet ”Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda

allvarliga brott” (prop. 2022/23:126 bilaga 1) är var och en skyddad gentemot det allmänna mot undersökning av brev och andra förtroliga försändelser samt mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller andra förtroliga meddelanden samt mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Skyddet får begränsas genom lag och endast för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. En begränsning får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den. (Se 2 kap. 6, 20 och 21 §§ regeringsformen.)

Bestämmelser om den enskildes skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens och den personliga integriteten finns även i artikel 8 i Europakonventionen och i artiklarna 7 och 8 i EU:s stadga om de grundläggande mänskliga rättigheterna (EU-stadgan). För en mer utvecklad beskrivning av den enskildes skydd, se Lagrådets yttrande i nämnda lagstiftningsärende.

I svensk rätt begränsas den enskildes skydd mot att det allmänna utför hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller andra förtroliga meddelanden genom tvångsmedlen hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, postkontroll, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning. Härutöver finns andra tvångsmedel vars användning kan medföra intrång i den enskildes integritet, exempelvis husrannsakan, undersökning på annat ställe, genomsökning på distans och kroppsvisitation.

I en förundersökning kan tvångsmedel användas i brottsutredande syfte och för lagföring. Användningen regleras huvudsakligen i rättegångsbalken och lagen om hemlig dataavläsning och förutsätter att det finns en konkret brottsmisstanke som är föremål för förundersökning och, med vissa undantag, att det finns en utpekad person som är skäligen misstänkt för brott.

Förutsättningarna för användning av hemliga tvångsmedel för att förebygga, förhindra och upptäcka brott (dvs. i brottsbekämpande myndigheters underrättelseverksamhet) regleras däremot, såvitt nu är aktuellt, i lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen), lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen), lagen om särskild kontroll av utläningar, men också i lagen om dataavläsning.

Genom lagförslagen utvidgas på flera sätt användningsområdet för hemliga preventiva tvångsmedel

Förslagen utgör en betydande komplettering av de utökade möjligheter till användning av tvångsmedel som infördes den 1 oktober 2023 i rättegångsbalken och i två av de lagar som nu är aktuella: preventivlagen och lagen om dataavläsning.

En utgångspunkt för Lagrådets granskning av remissen har varit att riksdagen har ställt sig bakom den lagstiftning som infördes den 1 oktober 2023.

Syftet med förslagen är att tillgodose brottsbekämpande myndigheters behov av att mer effektivt kunna agera tidigt för att förutse och förhindra allvarliga brott. Det gäller främst brott i kriminella miljöer och inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde.

Förslagen innebär bland annat att fler typer av hemliga tvångsmedel nu ska kunna komma till användning i underrättelseverksamhet. Det handlar om hemlig rumsavlyssning, hemlig dataavläsning avseende motsvarande uppgifter som vid rumsavlyssning, husrannsakan – eller undersökning på annat ställe – med eller utan närvaro av den som åtgärden riktas mot samt genomsökning på distans.

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter kan i nuläget enbart tillåtas i en förundersökning för att utreda brott av särskilt allvarligt slag. Enligt förslaget ska, om vissa förutsättningar är uppfyllda, dessa tvångsmedel även kunna tillåtas för användning i preventivt syfte avseende särskilt allvarlig brottslighet och vissa brott som anges vara särskilt svåra att utreda och mycket angelägna att bekämpa.

Vissa tvångsmedel, exempelvis hemlig kameraövervakning, kommer från att tidigare ha avsett viss plats nu även att kunna tillåtas avse den person som övervakningen riktas mot. Och utrymmet för att tvångsvis verkställa beslutade åtgärder kommer att bli större.

Vidare föreslås bland annat att ett tillstånd att inhämta uppgifter om meddelanden i ett elektroniskt kommunikationsnät med stöd av inhämtningslagen ska kunna meddelas för en utvidgad brottskatalog. Utvidgningen avser grov ekonomisk brottslighet och tillgreppsbrott som kan antas utövas i organiserad form eller systematiskt. De praktiska förutsättningarna för inhämtningen vidgas genom att den verkställande myndigheten medges möjlighet till inhämtning med egen teknisk utrustning, i realtid, av uppgifter om meddelanden. Genom att den nuvarande begränsningen om att uppgifter endast får inhämtas från den som tillhandahåller en elektronisk kommunikationstjänst enligt lagen om elektronisk kommunikation tas bort, kommer inhämtning även att bli möjlig från en nummer-oberoende interpersonell kommunikationstjänst.

Fler personer kommer att kunna utsättas för hemliga tvångsmedel

Förslagen urholkar det skydd och de rättigheter som ges i regeringsformen, Europakonventionen och EU:s stadga.

Lagrådsremissens förslag om utökad brottskatalog i inhämtningslagen, användning av ytterligare typer av hemliga preventiva tvångsmedel m.m. medför att ytterst integritetskränkande åtgärder kan riktas mot en avsevärt vidare krets av personer än som nu är fallet. Integritetsrisken för tredje man ökar och det kan i fler fall komma att visa sig att den person som utsatts för åtgärden inte var delaktig i någon brottslig verksamhet. Det är betänkligt särskilt som ingripande intrång är allvarliga för den enskilde och riskerar att minska den utsattes och andras tillit till myndigheternas brottsförebyggande arbete.

Det står klart att den tekniska utvecklingen och den ökade brottslighet som förslagen tar sikte på har medfört ett behov av utökad tillgång till preventiva tvångsmedel för att på ett effektivt sätt utföra det brottsförebyggande arbetet. Lagrådet kan i det avseendet inte uttala någon

egen uppfattning av om förslagen motsvarar det angivna behovet av ökad effektivitet. Det ter sig också svårbedömt huruvida utformningen av förslagen, som bl.a. innefattar tämligen oprecisa kvalifikationer avseende vem preventiva åtgärder kan riktas mot, kan förhindra godtycke. Risken är betydande att det i den praktiska tillämpningen uppkommer fall som med fog kan uppfattas som trakasseri eller otillbörlig kontroll mot ovidkommande personer. Det gäller inte minst de hemliga tvångsmedlen husrannsakan och undersökning på annat ställe.

Vad som nu har sagts sätter ljuset på träffsäkerheten av de förutsättningar som ska gälla för beviljande av tillstånd till ett hemligt tvångsmedel och av de kontrollmekanismer som redan finns eller som nu föreslås.

Lagrådet har förståelse för svårigheten att på ett konkret sätt ange förutsättningarna för tillstånd till användning av ett tvångsmedel på ett så tydligt sätt att de uppfyller de minimigarantier för rättssäkerhet för enskilda som har utvecklats i exempelvis Europadomstolens praxis. I det sammanhanget får det särskild betydelse att förutsättningarna vid bedömningen av en begäran om tillstånd till ett hemligt tvångsmedel kan antas vara annorlunda och mindre precisa än då en förundersökning har inletts och att det därmed blir svårare att i det enskilda fallet bedöma behovet och proportionaliteten av den sökta åtgärden.

Ett stort ansvar kommer att vila på de tillståndsgivande organen och de organ som genomför tillsynen.

Behov av utvärdering och av översyn

Utformningen av förutsättningarna för tillstånd att använda hemliga tvångsmedel och av kontrollmekanismerna följer i stort vad som redan föreskrivs i nuvarande lagstiftning inklusive de nyligen införda ändringarna i 27 kap. rättegångsbalken och 1 a § preventivlagen. Detsamma gäller utformningen av beslutsfattande och kontrollmekanismer.

Omfattningen och arten av de utvidgade möjligheterna till hemliga tvångsmedel är emellertid av sådant slag att ett stort antal enskilda riskerar att drabbas av i sak omotiverade intrång i sin personliga integritet. Den intresseavvägning som ligger i proportionalitetsbedömningarna ter sig annorlunda till sin karaktär än då en förundersökning har inletts. Härtill kommer att fler utomstående som mer av en slump råkar bli utsatta för något av tvångsmedlen riskerar att lida men av åtgärden. Sagda inger ett stort mått av oro även i förhållande till det redovisade behovet av mer effektiva brottsförebyggande åtgärder och de förslag som avser att säkerställa att proportionalitetskravet uppfylls och stärka rättssäkerheten.

Flera av de redan genomförda ändringarna och flera av förslagen i lagrådsremissen är tidsbegränsade. Tidsbegränsning av lagar som innebär att riskerna för enskildas personliga integritet ökar har även förekommit tidigare. Det kan förefalla betryggande, men det stämmer ändå till eftertanke att, såvitt Lagrådet känner till, det aldrig har förekommit att någon sådan lagstiftning har upphävts eller lett till förändring som inneburit en minskad risk för integritetsintrång.

Tidsbegränsningen ger vid handen att en utvärdering av lagändringarna är avsedd att komma till stånd. Någon redogörelse för hur utvärderingen

ska ske och av vem lämnas inte. Lagrådet förordar att detta klargörs vid den fortsatta beredningen.

Vid en utvärdering bör även prövas huruvida de brottstyper som i fortsättningen kommer att ligga till grund för de olika hemliga tvångsmedel som får tillåtas, är av sådan grov, allvarlig, särskilt allvarlig eller samhällsfarlig karaktär att de – i ljuset av det skydd som regeringsformen, Europakonventionen och EU:s stadga föreskriver – motiverar behovet av dem.

De nu föreslagna ändringarna samspelar med flera nyligen gjorda ändringar rörande tvångsmedel i lagar som avser brottsförebyggande och brottsutredande verksamhet samt lagföring av brott. Materien är komplex, svåröverskådlig och överlappningar mellan lagar och tvångsmedel ökar.

I likhet med flera remissinstanser anser Lagrådet att det är starkt påkallat inte bara med en utvärdering av de tidsbegränsade bestämmelserna utan också med en samlad översyn av all reglering av preventiva tvångsmedel i rättegångsbalken och andra författningar. Det skulle skapa bättre förutsättningar för en bedömning av om effekten av de inskränkningar i den personliga integriteten som regleringen leder till kan anses godtagbara i ett demokratiskt samhälle. I ett sådant eller annat sammanhang bör också övervägas om det är möjligt att ange riktlinjer för vad som bör avses med allvarlig, särskilt allvarlig, grov och samhällsfarlig brottslighet (jfr resonemangen i remissen på s. 58 f. om att även viss brottslighet med ett straffvärde om tre månader uppfyller kravet på grov brottslighet med exempelvis den s.k. tvåårsnormen respektive fyraårsnormen i Lagrådets nyss nämnda yttrande).

Tidpunkten för när lagändringarna ska träda i kraft

Enligt de remitterade förslagen ska de träda i kraft redan den 1 januari 2025. Nu föreslås att ändringarna träder i kraft den 1 juli 2024. Såväl Tullverket som Åklagarmyndigheten har betonat att myndigheterna behöver tid för att göra nödvändiga förändringar i sin verksamhet. Till detta kommer att även andra myndigheters verksamhet kommer att beröras, exempelvis Polismyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden och domstolarna.

Det är angeläget att så omfattande och i förhållande till den enskilde ingripande förslag som detta genomförs med eftertanke, efter att erforderliga utbildningsinsatser hållits och rutiner och IT-system skapats eller anpassats. Ett brådstörtat genomförande ökar riskerna och kan komma att utgöra ett informellt hinder mot exempelvis ändrade rutiner.

Lagrådet avstyrker lagförslagen i denna del.

Förslaget till lag om ändring i lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

1 och 4 c §§

Husrannsakan och undersökning på annan plats i preventivt syfte ska enligt förslaget bl.a. få användas för att *utröna omständigheter* som kan vara av betydelse för att förhindra att den person som åtgärden riktas mot – när det finns en påtaglig risk för det – utövar brottslig verksamhet som innefattar brott av det slag som anges i 1 eller 1 a §. Utformningen ansluter

i viss mån till utformningen av husrannsakan i 28 kap. rättegångsbalken, men regleringen där tar sikte på ett redan begånget brott.

Tillstånd till husrannsakan får endast beviljas om det är av *synnerlig vikt* för att förhindra den brottsliga verksamheten och skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som åtgärden riktas mot eller för något annat motstående intresse (jfr 3 §). En hemlig husrannsakan är ett av de allra mest integritetsingripande tvångsmedlen.

Förslagets ordalydelse ger intrycket av att ett ospecificerat eftersökande skulle kunna tillåtas i syfte att förhindra viss allvarlig brottslighet. Det står emellertid klart att vad som skulle kunna uppfattas som en ”fishing expedition” inte är av *synnerlig vikt* för ändamålet att förhindra brott. Enligt Lagrådets mening bör ordalydelsen ge ett mer konkret uttryck för vad som eftersöks, den brottsliga verksamhet som befaras och den förväntade betydelsen för att förhindra den verksamheten.

Lagrådet kan således inte tillstyrka den föreslagna bestämmelsen i dess nuvarande utformning. Vid den fortsatta beredningen bör övervägas om orden ”utröna omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamheten...” kan ersättas med exempelvis ”eftersöka sådana omständigheter som det finns anledning att anta är av betydelse för att förhindra den brottsliga verksamhet för vilken åtgärden begärs”.

4 a §

Paragrafen avser vilken plats eller person som hemlig kameraövervakning får riktas mot. Hemlig kameraövervakning ska i första hand ske på en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig, eller den plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas.

Paragrafen innehåller en undantagsbestämmelse i andra stycket som innebär att om det finns särskilda skäl får hemlig kameraövervakning även avse den person som åtgärden riktas mot i stället för en viss plats.

Enligt Lagrådets mening blir paragrafen mer lättläst om den formuleras enligt följande.

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning av en plats får avse endast

1. en plats där den person som åtgärden riktas mot kan antas komma att uppehålla sig, eller
2. en plats där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning får, om det finns särskilda skäl, riktas mot en person i stället för en viss plats. Beslutet får då verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den personen kan antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

5 §

Att hänvisningen till socialtjänstlagen endast avser familjerådgivare skulle framgå tydligare om texten i slutet av meningens löd: ”...psykoterapeuter

eller av familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller...”. Motsvarande justering bör ske i andra bestämmelser där hänvisningen till socialtjänstlagen förekommer beträffande familjerådgivare.

5 a §

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillträdestillstånd vid hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Paragrafen har, mutatis mutandis, sin förebild i 27 kap. 25 a § rättegångsbalken.

I paragrafens andra stycke regleras inledningsvis vad som gäller för såväl tillstånd till hemlig kameraövervakning som hemlig rumsavlyssning. I styckets sista mening finns dock en begränsning av möjligheten till tillträdestillstånd när det gäller hemlig kameraövervakning i någons stadigvarande bostad. Någon motsvarande begränsning föreslås inte för hemlig rumsavlyssning.

Eftersom styckets sista mening endast gäller ett av de två tvångsmedlen, förordar Lagrådet att meningen bryts ut till ett eget stycke.

9 b § första och tredje styckena

I paragrafen föreslås regler om verkställighet av en husrannsakan eller en undersökning på ett annat ställe. I första stycket anges att en sådan tvångsåtgärd får verkställas utan att den som åtgärden riktas mot, eller den som åtgärden annars utförs hos, är närvarande. Såsom Lagrådet uppfattar bestämmelsen krävs inte heller att personen i fråga har beretts tillfälle att närvara.

Lagrådet anser att första stycket av paragrafen blir tydligare med följande lydelse.

En husrannsakan eller en undersökning på annat ställe får verkställas utan att den som åtgärden riktas mot eller den som åtgärden annars utförs hos är närvarande eller har beretts tillfälle att närvara.

I tredje stycket föreslås att den som en husrannsakan eller en undersökning på annat ställe har utförts hos har rätt att på begäran få ett bevis om åtgärden med uppgift om att åtgärden utförts med stöd av preventivlagen. I författningskommentaren anges att rätten att få ett sådant bevis aktualiseras endast i de fall då den som åtgärden riktas mot, eller den som åtgärden annars utförs hos, har varit närvarande vid verkställigheten.

Den begränsning av rätten att få bevis om åtgärden som görs i kommentaren har inte stöd i lydelsen av den föreslagna bestämmelsen. Där uppställs inte något krav på att den som begär ett bevis om åtgärden närvarar vid verkställigheten. Tredje styckets lydelse (tempus) är således missvisande eftersom rätten till ett bevis förutsätter närvaro.

I anslutning till föredragningen har upplysts att bestämmelsen motsvarar 28 kap. 9 andra stycket rättegångsbalken. Emellertid är huvudregeln i 28 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken att den som husrannsakan avser är närvarande.

Författningskommentaren bör klargöra skillnaden mellan bevis då den åtgärden riktas mot (eller annan) är närvarande och, i annat fall, rätten till underrättelse enligt 16 och 17 §§.

11 §

I paragrafens första stycke finns bestämmelser om förbud mot hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig rumsavlyssning avseende vissa uppgifter eller tal med hänvisning till föreskrifterna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken (det s.k. frågeförbudet). I andra stycket föreskrivs att upptagningar och uppteckningar som omfattas av förbudet omedelbart ska förstöras.

I 27 kap. 22 § andra stycket rättegångsbalken föreskrivs beträffande hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation att hemlig rumsavlyssning inte får avse sådana uppgifter som omfattas av frågeförbudet i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena och att för det fall det under avlyssningen kommer fram att det är fråga om ett sådant samtal eller tal ska avlyssningen omedelbart avbrytas.

Det har vid föredragningen upplysts att tanken är att även en pågående hemlig avlyssning omedelbart ska avbrytas om avlyssningen berör uppgifter som omfattas av frågeförbudet.

I 11 § bör det därför föras in en uttrycklig föreskrift om att hemlig avlyssning enligt preventivlagen omedelbart ska avbrytas om det kommer fram att det är fråga om ett sådant samtal som avses med frågeförbudet. Det kan lämpligen ske genom ett tillägg i andra stycket som föreslås få följande lydelse.

Upptagningar och uppteckningar ... av förbud enligt första stycket. Om det under avlyssningen kommer fram uppgifter som omfattas av första stycket ska upptagningen eller avlyssningen omedelbart avbrytas.

13 § tredje stycket

I tredje stycket, jämfört med paragrafens första stycke, regleras bl.a. vem som får undersöka, öppna eller granska en handling som påträffas vid en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller vid en undersökning på distans. Bestämmelsen avses även vara tillämplig på kopior som tas av påträffade handlingar. Den föreslagna lagtexten har dock fått en inte helt lyckad utformning på så sätt att det talas om att en kopia ”påträffas”, när man egentligen avser situationen att en påträffad handling kopieras. Lagrådet föreslår därför att bestämmelsen får följande lydelse.

En enskild handling som påträffas vid en husrannsakan, en undersökning på annat ställe eller en genomsökning på distans får undersökas, öppnas eller granskas på det sätt som anges i första stycket. Handlingen ska undersökas snarast möjligt. Vad som nu sagts gäller även för en kopia som tas av en sådan handling.

17 §

Andra stycket första meningen i paragrafen bör utformas på så sätt att underrättelsen till den som varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7, 1 a §, 1 b § första stycket 6 eller 1 c § ska få uppgift om *de skäl* som har legat till grund för åtgärden (i stället för misstanke). Andra meningen kan då formuleras: Annan som har varit utsatt för åtgärden ska få uppgift om den.

3 §

I lagrådsremissen föreslås (avsnitt 6.5) att åklagare vid Åklagarmyndigheten även fortsättningsvis – såväl inom lagens nuvarande tillämpningsområde som inom det föreslagna utökade området – ska få fatta beslut i ärenden enligt inhämtningslagen.

I remissen anges till stöd för bedömningen att det vid tillståndsgivning i underrättelseverksamhet är andra intressen som gör sig gällande än vid en förundersökning, eftersom inriktningen då är att ett brott har begåtts som ska lagföras.

Lagrådet, som inte till fullo kan följa resonemanget om ett medborgarperspektiv och dess betydelse för om det är en åklagare vid Åklagarmyndigheten eller en domstol som bör fatta ett beslut, anser att det är lämpligare att beslut enligt inhämtningslagen fattas av allmän domstol.

Domstolar fattar redan idag beslut om preventiva tvångsmedel med stöd av preventivlagen och dataavläsningslagen och är således väl förtrogna med att fatta beslut om tvångsmedel i ett tidigare skede än lagföringen.

Det har ifrågasatts av flera remissinstanser, sedan en utveckling av praxis har skett, om åklagare vid Åklagarmyndighet uppfyller EU-rättens krav på beslutsorgan när det gäller lagring av kommunikations- och lokaliseringssuppgifter. Det råder inte någon tveksamhet om att en domstol uppfyller kraven.

Mängden brådskande ärenden i domstolarna skulle öka om allmän domstol blir beslutsfattare, men domstolsväsendet är numera väl organiserat för att hantera sådana ärenden.

Om inhämtningen kommer att kunna ske i realtid med egen teknik så blir vidare, enligt Lagrådet, nivån på potentiella integritetsintrång en helt annan och mer ingripande. Enligt Lagrådets mening motiverar därför fler skäl än rättsutvecklingen en ändrad beslutsordning till i linje med vad som gäller enligt preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning. Det är också en fördel om en och samma instans fattar beslut avseende olika tvångsmedel riktade mot en viss person med stöd av dessa lagar.

Lagrådet förordar således att beslutanderätt även avseende ärenden enligt inhämtningslagen anförtros allmän domstol.

6 §

För att göra bestämmelsen mer lättläst föreslår Lagrådet att lydelsen ändras till

Den verkställande myndigheten får besluta att uppgifter som har kommit fram vid inhämtning enligt denna lag får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 mars 2024

Närvarande: statsminister Kristersson, ordförande, och statsråden Busch, Billström, Svantesson, Ankarberg Johansson, Edholm, J Pehrson, Jonson, Strömmer, Roswall, Forssmed, Forssell, Slottnér, Wykman, Malmer Stenergård, Kullgren, Liljestrand, Brandberg, Bohlin, Carlson, Pourmokhtari

Föredragande: statsrådet Strömmer

Regeringen beslutar proposition Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott